

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Μεταπτυχιακή εργασία

Λούλατση Χρυσούλα

ΑΕΜ:412

ΘΕΜΑ

**«Η Πολιτισμική ταυτότητα των Βλάχων κατοίκων
του Μοναστηρίου μέσα από τις συνεντεύξεις τους»**

Υπεύθυνη καθηγήτρια

Ηλιάδου – Τάχου Σοφία

Επιτροπή

Ανδρέου Ανδρέας

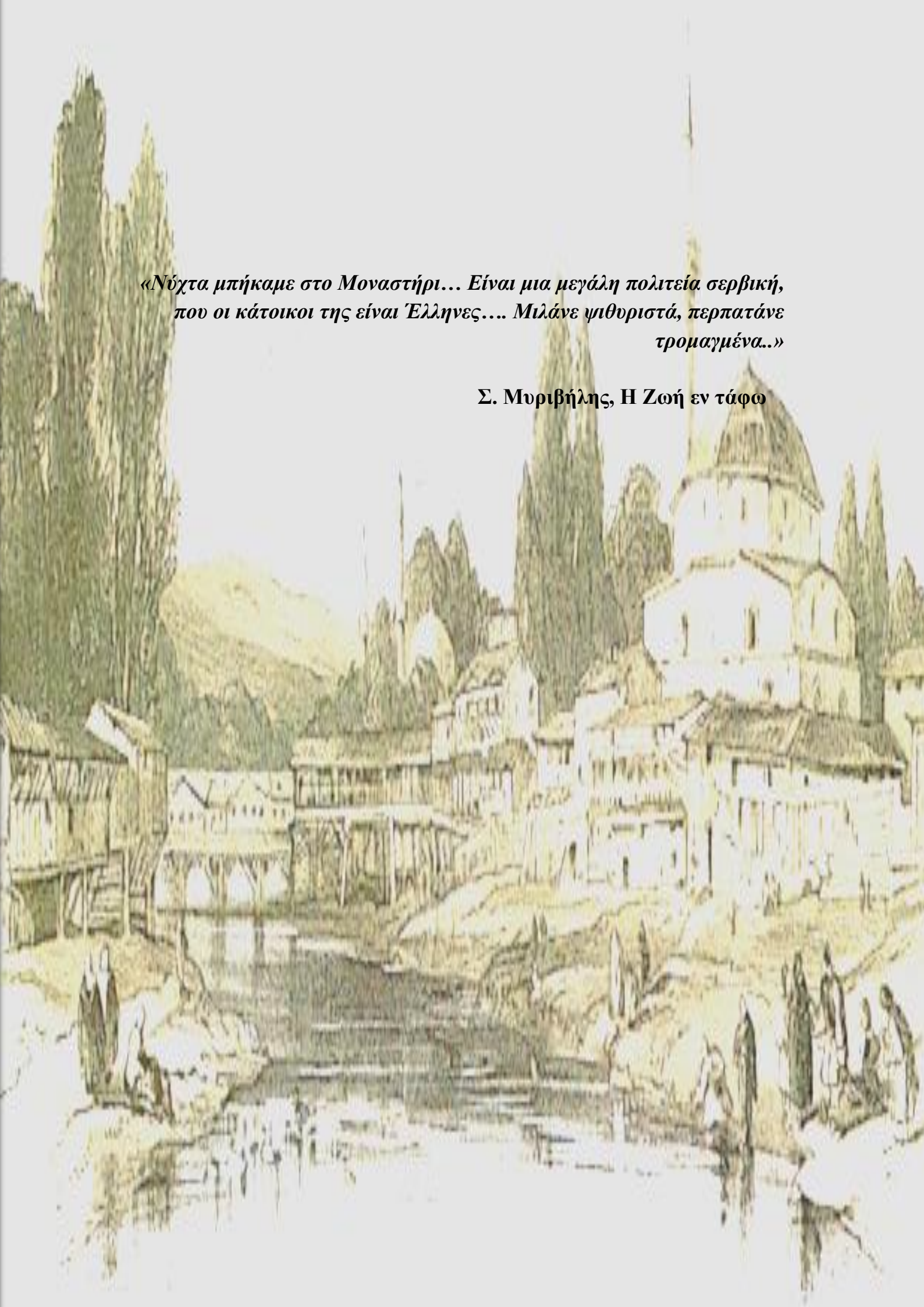
Αρχιμ. Χατζεφραιμίδης Ειρηναίος

Ιούνιος 2017

Φλώρινα

*«Νύχτα μπήκαμε στο Μοναστήρι... Είναι μια μεγάλη πολιτεία σερβική,
που οι κάτοικοι της είναι Έλληνες... Μιλάνε ψιθυριστά, περπατάνε
τρομαγμένα..»*

Σ. Μυριβήλης, Η Ζωή εν τάφω

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη	6-7
Λέξεις κλειδιά	7
Abstract - key words.....	7
Πρόλογος	8
Εισαγωγή	9-10
<u>A. Θεωρητικό μέρος- Ιστορική θεώρηση της ελληνικής παρουσίας στο Μοναστήρι</u>	
Ιστορική Αναδρομή της περιοχής του Μοναστηρίου	11-20
Οι Βλάχοι της Πελαγονίας	20-22
Η παιδεία και ο ρόλος της εκπαίδευσης στο Μοναστήρι.....	22-35
Τα εθνικιστικά κινήματα στην περιοχή της Πελαγονίας	35-39
Η ένταξη της Πελαγονίας στη Σερβία το 1912.....	39-51
<u>B. Ερευνητικό μέρος</u>	
1. ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ - Η έννοια της πολιτισμικής ταυτότητας	
Η έννοια της ταυτότητας.....	52-53
Η διαμόρφωση της ταυτότητας.....	53-54
Η πολιτισμική ταυτότητα.....	54-55
Οι προϋποθέσεις της πολιτισμικής παρουσίας.....	55-58
2. ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	
Βιβλιογραφικές ανασκοπήσεις.....	58-59

3. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Σκοπός της έρευνας και επιμέρους στόχοι.....59-61

4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Το είδος της έρευνας62-63

Επεξεργασία με ποιοτική ανάλυση- Ανάλυση περιεχομένου.....63-64

Η συνέντευξη ως ερευνητικό εργαλείο64-65

Περιγραφή του δείγματος.....65-72

5. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Αποτελέσματα της έρευνας.....72-82

6. ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Συζήτηση των αποτελεσμάτων.....82-90

7. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

Διαπιστώσεις με βάση τις συνεντεύξεις.....91-92

Παράρτημα

Βιβλιογραφία

Παράρτημα II

Φύλλο εξέτασης

1. Επόπτης:

Βαθμός:

Υπογραφή:

Ημερομηνία:

2. Δεύτερος βαθμολογητής:

Βαθμός:

Υπογραφή:

Ημερομηνία:

3. Τρίτος βαθμολογητής

Βαθμός

Υπογραφή

Ημερομηνία:

Γενικός βαθμός:

Η συγγραφέας Λούλατση Χρυσούλα βεβαιώνει ότι το περιεχόμενο του παρόντος έργου είναι αποτέλεσμα προσωπικής εργασίας και ότι έχει γίνει η κατάλληλη αναφορά στις εργασίες τρίτων, όπου κάτι τέτοιο ήταν απαραίτητο, σύμφωνα με τους κανόνες ακαδημαϊκής δεοντολογίας.

Ημερομηνία: 21/6/2017

Περίληψη

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται το ζήτημα της πολιτισμικής ταυτότητας και της μνήμης των κατοίκων του Μοναστηρίου. Τιτλοφορείται ως « Η πολιτισμική ταυτότητα των Βλάχων κατοίκων του Μοναστηρίου μέσα από τις συνεντεύξεις τους». Επιχειρείται στην ερευνητική προσπάθεια να αναδειχθεί η πολιτισμική ταυτότητα των Βλάχων της περιοχής. Η ταυτότητα οριοθετείται και εξετάζεται στο επίπεδο της γλώσσας, της θρησκείας, της ιστορίας, των παραδόσεων και των σχέσεων με την Ελλάδα.

Βασικό αντικείμενο της έρευνας αποτέλεσαν οι συνεντεύξεις των κατοίκων του Μοναστηρίου. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν με προθυμία στις ερωτήσεις που τους τέθηκαν, σχετικά με τις μνήμες τους αλλά και τις σημερινές συνθήκες της περιοχής τους. Ως δείγμα της έρευνας συμμετείχαν 30 άτομα, διαφόρων ηλικιών, με σκοπό τη συλλογή ποικίλων απαντήσεων ώστε να αναδειχθεί πιο ολοκληρωμένα η έννοια της πολιτισμικής τους ταυτότητας. Η δειγματοληψία της έρευνας ήταν τυχαία. Συμμετείχαν κάτοικοι της πόλης του Μοναστηρίου, βλαχικής καταγωγής. Η λήψη συνεντεύξεων από τους κατοίκους της πόλης του Μοναστηρίου θεωρήθηκε επαρκής για την εξαγωγή των συμπερασμάτων της έρευνας.

Η εργασία εντάσσεται στην ευρύτερη ιστορική-ερμηνευτική έρευνα με έμφαση στην ποιοτική ανάλυση των δεδομένων¹. Τα δεδομένα της έρευνας στηρίχθηκαν σε πρωτογενείς πηγές καθώς για τη διεξαγωγή της ερευνας πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις. Οι συνεντεύξεις αυτές, αποτελούν τυποποιημένες συνεντεύξεις ανοιχτού τύπου. Όλοι οι συμμετέχοντες απαντούν στις ίδιες ερωτήσεις καθώς αυτές είναι προκαθορισμένες. Η κάθε συνέντευξη απομαγνητοφωνήθηκε και καταγράφηκε.

Πρόκειται, επομένως, για μια διερεύνηση της πολιτισμικής ταυτότητας των Βλάχων του Μοναστηρίου στηριζόμενη στα λεγόμενα τους. Η εξαγωγή συμπερασμάτων δηλαδή γίνεται με βάση τις δικές τους απαντήσεις στις συνεντεύξεις. Τα συμπεράσματα που προκύπτουν μπορούν να γενικευτούν σε μεγάλο βαθμό για την ομάδα των Βλάχων στο Μοναστήρι.

Οι απαντήσεις των ερωτώμενων διαφέρουν ανάλογα με την ηλικία και το φύλο και ως εκ τούτου εξάγονται διαφορετικά συμπεράσματα. Τα βασικά συμπεράσματα της έρευνας καταδεικνύουν ότι οι Μοναστηριώτες είναι ενεργοί πολίτες καθώς συμμετέχουν σε συλλόγους, συνδέονται με φιλικούς και συγγενικούς δεσμούς με την Ελλάδα, λόγο για τον οποίο κυρίως την επισκέπτονται. Διατηρούν τα ήθη και τα έθιμα τους όπως γίνονταν στο παρελθόν. Οι νεότεροι σε ηλικία προβαίνουν στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας από τη στιγμή που οι περισσότεροι επιλέγουν την Ελλάδα για σπουδές. Οι μεγαλύτεροι γνωρίζουν ελάχιστα ή και καθόλου την ελληνική γλώσσα, μιλούν όμως τη βλαχική.

¹ Ίσαρη Φ., Πουρκός Μ., 2015, *Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας*, σ.13-15

Λέξεις κλειδιά

Πελαγονία, Βλαχόφωνοι, πολιτισμική ταυτότητα, συνεντεύξεις

Abstract

This paper deals with the issue of the cultural identity and memory of the inhabitants of Monastir. It is titled "The cultural identity of the Vlach residents of Monastiri through their interviews". He tries to explore the cultural identity of the region's Vlachs. Identity is delineated and examined at the level of language, religion, history, traditions and relations with Greece.

The main subject of the survey was the interviews of the inhabitants of Monastir. Participants in the survey responded with eagerness to the questions they asked about their memories and the current circumstances of their region. As a sample of the survey, 30 people, of different ages, participated in the collection of various responses to develop the concept of their cultural identity more fully. The sampling of the survey was random. The inhabitants of the city of Monastiri, of Wallachian origin, participated. Interviewing by residents of the city of Monastir was considered sufficient to extract the findings of the survey.

The work is part of the broader historical-interpretive research focusing on the qualitative analysis of the data. Research data was based on primary sources as well as research. These competitions are standard open-ended meetings. All participants answer the same questions as they are predefined. Every conversation was transcribed and recorded.

It is, therefore, an exploration of the cultural identity of the Vlachs of the Monastery, based on their words. Conclusions are based on their own interview responses. The resulting conclusions can largely be generalized for the Vlachs' group in the Monastery

Respondents' answers vary according to age and gender and therefore different conclusions are drawn. The main findings of the survey demonstrate that the Monasteries are active citizens as they participate in clubs, are connected with friendly and close ties with Greece, which is why they visit it. They keep their morals and customs as they were in the past. The younger people learn the Greek language from the moment most choose Greece for studies. The older ones know little or no Greek language at all, but they speak the Vlach.

Keywords

Pelagonia, Vlachofonoi, cultural identity, interviews

Πρόλογος

Η παρούσα εργασία είναι αποτέλεσμα της κοινής απόφασης μεταξύ της υπεύθυνης καθηγήτριας και της δικής μου επιλογής, μεταξύ θεμάτων που έχρηζαν διερεύνησης. Βασικό έναυσμα για την επιλογή αυτού του θέματος στάθηκε μία εργασία, στα πλαίσια του μεταπτυχιακού, η οποία αφορούσε το Μοναστήρι. Θεωρήσαμε ότι υπάρχουν προεκτάσεις σχετικά με το θέμα αυτό και έτσι αποφασίσαμε να ασχοληθούμε με την ελληνική κοινότητα που ζει εκεί, καθότι η πρόσβαση στην περιοχή ήταν εύκολη. Συγκεκριμένα, καταλήξαμε στη διερεύνηση της πολιτισμικής ταυτότητας των Βλάχων της περιοχής.

Για τη διεκπεραίωση της έρευνας κρίθηκε ως καταλληλότερο εργαλείο η συνέντευξη. Επομένως, μετά τη σύνταξη των ερωτήσεων της συνέντευξης, ξεκίνησαν οι επισκέψεις στο Μοναστήρι και οι επαφές με τους Έλληνες της περιοχής, οι οποίοι δέχτηκαν με χαρά να συμμετέχουν στην έρευνα. Βέβαια, η διαδικασία των συνεντεύξεων αποτελούσε και για μένα μία πρόκληση. Με εξαιρετικό ενδιαφέρον ξεκίνησε η ερευνητική προσπάθεια.

Αισθάνομαι την ανάγκη να εκφράσω τις πιο θερμές ευχαριστίες μου στην επιβλέπουσα καθηγήτρια μου, κα. Ηλιάδου –Τάχου Σοφία, η συμβολή της οποίας στη διαμόρφωση και τελειοποίηση της παρούσας έρευνας υπήρξε καθοριστική. Φυσικά θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερος, τον καθηγητή Ανδρέου Ανδρέα και τον αναπληρωτή καθηγητή αρχιμ. Χατζηεφραιμίδη Ειρηναίο, μέλη της τριμελούς επιτροπής, για την κατανόηση και συμβουλές τους για την ολοκλήρωση της ερευνητικής προσπάθειας. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους Βλάχους του Μοναστηρίου, οι οποίοι δέχτηκαν να με εξυπηρετήσουν σχετικά με την εργασία, αλλά και σε προσωπικό επίπεδο για την ευγένεια και την καλοσύνη τους.

Εισαγωγή

Η εργασία αυτή διερευνά την πολιτισμική ταυτότητα των Βλάχων του Μοναστηρίου. Η εξέταση επομένως του θέματος αυτού, ορίζεται τοπικά στο χώρο της Πελαγονίας. Το Μοναστήρι αποτελεί την κεντρική πόλη της ευρύτερης περιοχής της Πελαγονίας. Η περιοχή της Πελαγονίας περιλαμβάνει γεωγραφικά την ευρύτερη περιφέρεια του Μοναστηρίου (Βιτώλια), τις περιοχές γύρω από αυτό (την αρχαία Λυγκηστίδα και την πόλη της αρχαίας Ηράκλειας) καθώς επίσης και την περιοχή Κρουσόβου-Περλεπέ². Στις μέρες μας, οι περιοχές αυτές εντάσσονται στα γεωγραφικά όρια της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας.

Όσον αφορά τον όρο «πολιτισμική ταυτότητα» των Βλάχων της Πελαγονίας, αυτός αναλύεται σε πολλά επίπεδα. Πρωτίστως, σχετίζεται με την εκπαίδευση εν γένει, από τη στιγμή που αυτή αποτελεί βασικό συστατικό στοιχείο ενός πολιτισμού. Η εκπαιδευτική διάσταση περιλαμβάνει και τις αποκτηθείσες ιστορικές γνώσεις που αποκτά ο καθένας, είτε από το σχολικό εγχειρίδιο της ιστορίας είτε από προσωπική διερεύνηση. Η πολιτισμική ταυτότητα επίσης αντικατοπτρίζεται και στο κοινωνικό και πολιτισμικό γίνεσθαι. Έχει σχέση δηλαδή με την γλώσσα της κοινωνίας, την κυρίαρχη θρησκεία, τις παραδόσεις που διατηρούνται, τα ήθη και έθιμα που τηρούνται.

Προκειμένου να καταδειχθεί η πολιτισμική ταυτότητα των Βλάχων του Μοναστηρίου, πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις σε κατοίκους της περιοχής, με σκοπό την ανίχνευση της πολιτισμικής τους ταυτότητας. Με την ολοκλήρωση των συνεντεύξεων, η διεξαγωγή της έρευνας αναλύθηκε με την μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου. Επομένως, η έρευνα στηρίζεται σε πρωτογενές υλικό, λόγω της διαδικασίας των συνεντεύξεων. Με αυτόν τον τρόπο εξάγονται χρήσιμα συμπεράσματα και καθίσταται εφικτή η διαδικασία ανίχνευσης σε μεγάλο της πολιτισμικής ταυτότητας των Βλάχων του Μοναστηρίου.

Βέβαια, στηριζόμενη η έρευνα σε πρωτογενές υλικό και συνεντεύξεις ανθρώπων, ενυπάρχει ο παράγοντας της υποκειμενικότητας και της προσωπικής εκτίμησης με αποτέλεσμα την εξαγωγή μη γενικευμένων συμπερασμάτων. Για το λόγο αυτό, επιλέχθηκε μεγάλο δείγμα, προκειμένου να εξετασθεί αν συγκλίνουν σε κάποιο βαθμό οι απαντήσεις. Με τον τρόπο αυτό, οι προσωπικές απόψεις υπόκεινται στην αξιολόγηση της ερευνητικής προσπάθειας. Με βάση τις προϋπάρχουσες έρευνες δηλαδή θα διασταυρωθούν κάποια δεδομένα. Το θεωρητικό μέρος της εργασίας που βασίζεται σε βιβλιογραφικές ανασκοπήσεις, έρχεται να συμπληρώσει το ερευνητικό και βασικότερο μέρος της ερευνητικής προσπάθειας, συντελώντας στην σφαιρικότερη τεκμηρίωση των ερευνητικών συμπερασμάτων.

² Βαβούσκος Κ., 1959, *Η συμβολή του ελληνισμού της Μακεδονίας εις την ιστορίαν της νεωτέρας Ελλάδος*, σ.1

Το βασικό σημείο της ερευνητικής προσπάθειας είναι η σαφής και συγκεκριμένη διατύπωση του ερευνητικού ερωτήματος³. Ειδικότερα, στην παρούσα εργασία το βασικό ερευνητικό ερώτημα είναι: «Ποια είναι η πολιτισμική ταυτότητα των Βλάχων του Μοναστηρίου;». Το ερευνητικό ερώτημα, συμπληρώνεται από το υποερώτημα: «Με ποιο τρόπο διαμορφώθηκε η ταυτότητα αυτή;».

Ο σκοπός λοιπόν της συγκεκριμένης ερευνητικής προσπάθειας είναι να αναδειχθεί όσο γίνεται σφαιρικότερα η πολιτισμική ταυτότητα των Βλάχων κατοίκων του Μοναστηρίου. Με βασικό εργαλείο της έρευνας τη συνέντευξη των κατοίκων του Μοναστηρίου, εξάχθηκαν κάποια συμπεράσματα. Το βασικό συμπέρασμα είναι ότι υπάρχει μια κοινότητα ελληνόφωνων βλάχων στο Μοναστήρι, οι οποίοι διατηρούν πιστά τις παραδόσεις του παρελθόντος και επισκέπτονται της Ελλάδα τακτικά λόγω συγγενικών και φιλικών δεσμών, αλλά και για βόλτα, διακοπές και ψώνια.

³ Δαφέρμος Μ., Τσαούσης Γ., *Οδηγός Συγγραφής Διπλωματικών Εργασιών και Διδακτορικών Διατριβών*, σ.6

Ιστορικό πλαίσιο: Οι Βλάχοι του Μοναστηρίου

Σύντομη Ιστορική αναδρομή του Μοναστηρίου

Το Μοναστήρι ή Βιτώλια, ανήκει σήμερα στην επικράτεια της ΠΓΔΜ. Η περιοχή αυτή, αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα μεταβολής μιας αγροτικής μακεδονικής πόλης σε αστικό κέντρο, κατά τον 19^ο-20^ο αιώνα μέσα στα πλαίσια του Οθωμανικού κράτους⁴.

Το Μοναστήρι αποτελούσε σημαντικό διοικητικό κέντρο του ομώνυμο βιλαετίου και έδρα του γενικού διοικητή (βαλή) καθώς και του Έλληνα Μητροπολίτη Πελαγονίας. Τον 19^ο αιώνα αποτελούσε σπουδαίο οικονομικό κέντρο της Μακεδονίας, με σταθερές εμπορικές συναλλαγές με το Κοσσυφοπέδιο, τη Νότια Σερβία και την Κεντρική Ευρώπη καθώς και σιδηροδρομική διασύνδεση με την Κωνσταντινούπολη και την Αδριατική (1894). Βέβαια, η γεωπολιτική θέση του Μοναστηρίου στη Μακεδονία κίνησε το ενδιαφέρον και της διεθνούς διπλωματίας, που από νωρίς εγκατέστησε διάφορα προξενεία στην περιοχή (Αγγλία, Γαλλία, Ρωσία και Ελλάδα από το 1859)⁵.

Βαλκανικές εθνότητες συρρέουν στο Μοναστήρι για διάφορους ιστορικούς λόγους και από τις πρώτες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα, σταδιακά και σταθερά, συγκροτούν το δεύτερο σε ακμή αστικό οικονομικό κέντρο της Μακεδονίας, μετά τη Θεσσαλονίκη. Οι εθνότητες αυτές σε γενικές γραμμές συμβιώνουν ειρηνικά ή έρχονται σε οικονομική, θρησκευτική, εκπαιδευτική και πολιτιστική διάσταση. Στην περίπτωση που η διαμάχη αυτή αποκτήσει εθνικά χαρακτηριστικά, η μία εθνότητα προσπαθεί να υπερισχύσει της άλλης. Βέβαια, όταν κορυφώνεται ο εθνικός ανταγωνισμός, παρατηρούνται σφοδρές ένοπλες συγκρούσεις, όπως στην περίπτωση του Μακεδονικού Αγώνα. Μέσα σε αυτές τις ιδιαίτερες συνθήκες, δρα και ακμάζει η πολυπληθής ελληνική κοινότητα του Μοναστηρίου⁶.

Στις δύο τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα το Μοναστήρι θα μετατραπεί σε πεδίο των αλληλοσυγκρουόμενων εθνικών συμφερόντων, λόγω της ανάπτυξης του βαλκανικού εθνικισμού στο μακεδονικό χώρο. Παράλληλα, το Μοναστήρι εξελίχθηκε σε ένα από τα σημαντικότερα εκπαιδευτικά κέντρα της εποχής εκείνης (Κωνσταντινούπολη, Σμύρνη, Θεσσαλονίκη, Γιάννενα). Ο σημαντικός εθνοπολιτικός ρόλος του Μοναστηρίου αντικατοπτρίζεται στο γεγονός ότι η ιστορία του εγγράφεται σε όλες τις εθνικές ιστορίες των λαών της Βαλκανικής⁷.

⁴ Λιόντης Κ., 2001, *Η Καθημερινή Επτά ημέρες- Μοναστήρι ή Βιτώλια*, σ. 2

⁵ Βούρη Σ., 2001, *Η Καθημερινή Επτά ημέρες- Οψεις της εκπαιδευτικής ζωής*, σ.16

⁶ Λιόντης Κ., 2001, *Η Καθημερινή Επτά ημέρες- Μοναστήρι ή Βιτώλια*, σ.2

⁷ Βούρη Σ., 2001, *Η Καθημερινή Επτά ημέρες- Οψεις στις εκπαιδευτικής ζωής*, σ.16

Όλα τα θέματα και οι εκκρεμείς διαφορές έχοντας μεσολαβήσει το Νεοτουρκικό κίνημα (1908-1912), θα διευθετηθούν με τους Βαλκανικούς πολέμους. Με τη συνοριακή διευθέτηση των κρατών, το Μοναστήρι θα βρεθεί από την πλευρά της σερβικής επικράτειας.

Με αυτές τις εξελίξεις, το σύνολο σχεδόν της ελληνικής κοινότητας Μοναστηρίου θα ακολουθήσουν το δρόμο της προσφυγιάς. Σταδιακά, θα ξεκινήσουν να συρρέουν στη γειτονική Φλώρινα, στη Θεσσαλονίκη, την Αθήνα και αρκετοί υπερπόντιοι μετανάστες. Κάποιοι μάλιστα, είχαν βρεθεί στην Αμερική, πριν από τους Βαλκανικούς πολέμους.

Οι Μοναστηριώτες κράτησαν βαθιά την εικόνα της πατρίδας τους όπως και το συναίσθημα της νοσταλγίας. Το ίδιο, βέβαια, συνέβη και με τους πρόσφυγες από άλλα ημιαστικά κέντρα, όπως το Κρούσοβο, το Περλεπέ, το Μεγάροβο και άλλα⁸.

13hussard

www.delcampe.net

1. Πανοραμική όψη του Μοναστηρίου

Η τοποθεσία και η προέλευση της ονομασίας του Μοναστηρίου

Η πόλη του Μοναστηρίου βρίσκεται δίπλα στην αρχαία Ηράκλεια και στους πρόποδες του όρους Περιστερίου, που αποτελεί συνέχεια του όρους Βαρνούντος⁹. Το Μοναστήρι, ανήκει στην ευρύτερη περιοχή της Πελαγονίας, η οποία εκτείνεται ανάμεσα στη Λυγκηστίδα¹⁰ και τη λίμνη της Αχρίδας. Κατά τον Όμηρο, οι πρώτοι

⁸ Λιόντης Κ., 2001, *Η Καθημερινή Επτά ημέρες- Μοναστήρι ή Βιτώλια*, σ. 2

⁹ Τσάλλης Π., 1982, *Το δοξασμένο Μοναστήρι*, σ. 5

¹⁰ Η Λυγκηστίδα βρίσκεται νότια του Μοναστηρίου και απέχει 2 χλμ από αυτό. Η περιοχή αυτή, σύμφωνα με τον Θουκυδίδη, κατοικούνταν από τον 5^ο αιώνα. Ενδεχομένως η πόλη ήταν αφιερωμένη

κάτοικοι της περιοχής πήραν το όνομα τους από τον Πελαγόνα, τον γιο του Αξιού ποταμού. Στις μέρες μας, η πόλη του Μοναστηρίου βρίσκεται 12 χιλιόμετρα βόρεια από τα σημερινά ελληνικά σύνορα.

2. Τοποθεσίες στη Β. Μακεδονία

Το Μοναστήρι ήταν η πρωτεύουσα του ομώνυμου βιλαετίου Μοναστηρίου και είχε τον μεγαλύτερο πληθυσμό, ο οποίος σύμφωνα με τις στατιστικές της εθνολογικής σύνθεσης, ήταν ελληνικός. Οι περισσότεροι από τους Έλληνες ήταν βλαχόφωνοι, κυρίως πρόσφυγες από την Μοσχόπολη. Η ονομασία «Μοναστήρι» προήλθε από την πλειοψηφική παρουσία καλόγερων στην περιοχή, οι οποίοι είχαν χτίσει πολλά μικρά μοναστήρια. Ωστόσο, οι αλλοεθνείς γειτονικοί λαοί αποκαλούσαν την περιοχή «Βιτώλια». Η πόλη αρχικά ήταν πολύ μικρή. Βαθμιαία, όμως εξελίχθηκε σε μεγάλο αστικό και διοικητικό κέντρο, καθώς οι Τούρκοι την κατέστησαν έδρα διοικήσεων ολόκληρης της Δυτικής Μακεδονίας και ενός μέρους της Αλβανίας.¹¹

Στο Μοναστήρι είχαν την έδρα τους πρόξενοι της Ελλάδας, της Ρωσίας, της Μεγάλης Βρετανίας, της Αυστρο- Ουγγαρίας, ενώ η Σερβία είχε ένα προξενείο περιστασιακά και αργότερα δημιουργήθηκε και ρουμανικό προξενείο. Ο αριθμός των κατοίκων της περιοχής υπερβαίνει τις 50.000 χιλιάδες, που ανήκουν σε ποικίλες εθνότητες. Είναι ακατόρθωτο βέβαια, να αποδοθεί ο ακριβής αριθμός κάθε εθνότητας. Σε μια πόλη με τόσες διαφορετικές εθνότητες, είναι λογικό να υπάρχει πολυγλωσσία. Πιο διαδεδομένα είναι τα τουρκικά και τα βουλγαρικά. Οι Αρωμόνιοι, εκτός από τη μητρική τους γλώσσα, μιλάνε και ελληνικά και βουλγαρικά. Πολλοί μάλιστα καταλαβαίνουν και τουρκικά¹².

Ο κύριος ναός του Μοναστηρίου είναι αυτός του Αγίου Δημητρίου. Ο ναός αυτός σώζεται μέχρι τις μέρες μας και έχει τη δική του ιστορία. Μάλιστα, η λαϊκή παράδοση υποστηρίζει τη μεσολάβηση του ίδιου του Αγίου Δημητρίου για την ανέγερση του ναού. Ο μητροπολίτης Γρηγόριος έκτισε την εκκλησία, έχοντας την

στον Ηρακλή, ο οποίος στη Μακεδονία λατρευόταν ως θεός και ως γενάρχη των Τημενιδών (Ανδρέου Α., 2001, *Η Καθημερινή Επτά Ημέρες- Ηράκλεια η Ανγκησιτική*, σ.2)

¹¹ Τσάλλης Π., 1982, *Το δοξασμένο Μοναστήρι*, σ. 5-7.

¹² Weigand Gustav, 2001, *Οι Αρωμόνιοι (Βλάχοι)*, σ.56-59

άδεια του σουλτάνου, ωστόσο ελλόχευε ο κίνδυνος από μέρα σε μέρα να ανακληθούν οι άδειες ανέγερσης του ναού. Το ύψος της εκκλησίας δεν είναι ιδιαίτερα υψηλό, καθώς λήφθηκαν υπόψη οι ιδιαίτερες συνθήκες της εποχής, οι οποίες δεν επέτρεπαν την ανέγερση υψηλών εκκλησιών. Επίσης, το δάπεδο της εκκλησίας είναι 1μ. χαμηλότερο από την επιφάνεια του εδάφους και η εξωτερική της όψη είναι απλή για να μην προκαλεί τους Τούρκους. Η εκκλησία αυτή διατηρούσε φιλανθρωπική δράση για χρόνια¹³. Μάλιστα, ο δημοσιογράφος Γ. Μόδης παρέχει πληροφορίες για τις οικονομικές δραστηριότητες της εκκλησίας. Συγκεκριμένα αναφέρει: « Η Μεγάλη εκκλησία του Αγίου Δημητρίου στο Μοναστήρι έκαμνε και τραπεζικές εργασίες. Δεχόταν καταθέσεις και δάνειζε χρήματα στα μέλη της κοινότητας. Είχε και δικό της χαρτονόμισμα (καυμέδες) των 5 παράδων, που κυκλοφορούσε και στους Τούρκους και στους Εβραίους»¹⁴.

Στο σημείο που είναι σήμερα κτισμένη η εκκλησία του Αγίου Δημητρίου, ήταν κτισμένη μία μικρή εκκλησία αφιερωμένη πάλι στον Άγιο Δημήτριο. Το εκκλησάκι αυτό καταστράφηκε το 1830 από πυρκαγιά. Εκτός από το εκκλησάκι αυτό, στο κέντρο της πόλης, βρισκόταν και η εκκλησία της Αγίας Κυριακής. Η εκκλησία αυτή βρισκόταν στο ομώνυμο νεκροταφείο¹⁵.

3. Ο ναός του Αγίου Δημητρίου στο Μοναστήρι στη σημερινή του μορφή

¹³ Αρχιμανδρίτης Χατζηευφραϊμίδης Ε., 2016, *Ο Ναός του Αγίου Δημητρίου στο Μοναστήρι*, ανακτήθηκε από <http://vlahofonoi.blogspot.gr/2016/08/blog-post.html>

¹⁴ Μόδης Γ.Χ., 1850, *Μακεδονικός αγών και Μακεδόνες αρχηγοί*, σ.18

¹⁵ Ανδρέου Α., 2001, *Η Καθημερινή επτά ημέρες- ο Μητροπολιτικός Ναός του Αγίου Δημητρίου*, σ.2

Εμπορική και οικονομική δράση του ελληνισμού τον 19^ο αιώνα

Η στρατηγική σημασία της περιοχής του Μοναστηρίου θεωρούταν πολύ μεγάλη εφόσον η γεωγραφική της θέση επέτρεπε στα τουρκικά στρατεύματα να ελέγχουν ολόκληρο τον μακεδονικό και σερβικό χώρο. Σε όλη τη διάρκεια του δεύτερου μισού του 19^{ου} αιώνα, το ύψος των εμπορικών συναλλαγών που πραγματοποιούνταν στο Μοναστήρι διατηρήθηκε σε υψηλό επίπεδο. Μάλιστα, 116 Έλληνες στο Μοναστήρι αποκόμιζαν τεράστια κέρδη από την εισαγωγή αγγλικών βιομηχανικών προϊόντων και θεωρούνταν οι κύριοι φορείς του εξωτερικού εμπορίου σε ολόκληρη τη βορειοδυτική Μακεδονία. Επομένως, οι Έλληνες έμποροι του Μοναστηρίου διέθεταν μεγάλα κεφάλαια και συνεργάζονταν με την Κωνσταντινούπολη, τα ευρωπαϊκά κέντρα, τις παραδουνάβιες ηγεμονίες και ορισμένες ασιατικές πόλεις¹⁶.

Η ανάπτυξη ολοκληρώθηκε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα όταν η πόλη συνδέθηκε σιδηροδρομικώς με την Θεσσαλονίκη. Μεγαλοέμποροι από τις γύρω περιοχές ξεκίνησαν να μεταφέρουν εκεί τη δραστηριότητα τους, ενώ παράλληλα στράφηκε προς τα εκεί και το ενδιαφέρον των τραπεζών. Επομένως, το Μοναστήρι εξελίχθηκε σε σημαντικό εμπορικό κέντρο της δυτικής Μακεδονίας. Το βιοτικό επίπεδο βελτιώθηκε και συγχρόνως αυξήθηκαν και οι καταναλωτικές συνήθειες της Μοναστηριώτικης κοινωνίας.

Τα εισαγόμενα προϊόντα ήταν διάφορα, όπως πρώτες ύλες (πετρέλαιο, σίδηρος, κασσίτερος και άλλα), τρόφιμα (ζάχαρη, ρύζι, καφές, λεμόνια, πορτοκάλια, αλάτι, λάδι), φάρμακα, υφάσματα, σαπούνια, κεριά και άλλα. Με την πάροδο του χρόνου τα εισαγόμενα είδη αυξάνονταν συνεχώς και σε αριθμό και σε ποσότητα, γεγονός που φανερώνει την ευημερία και την αύξηση της κατανάλωσης στην περιοχή.

Από την άλλη πλευρά, οι εξαγωγές ήταν περιορισμένες από τη στιγμή που η αγροτική οικονομία ήταν προσανατολισμένη στην κατανάλωση. Η ποσότητα της παραγωγής των αγροτών Μοναστηρίου δεν επαρκούσε, γιατί παρά το σχετικά εύφορο έδαφος και τον μεγάλο αριθμό των αγροτών, δεν υπήρχαν αρδευτικά έργα και η χρήση γεωργικών εργαλείων και λιπασμάτων ήταν περιορισμένη. Τα παραγόμενα προϊόντα ήταν κυρίως δημητριακά και ζωοτροφές, τυροκομικά προϊόντα, μαλλιά, κρασιά, διάφορα φρούτα και καπνά¹⁷.

Μοναστηριακοί σύλλογοι

Ο πρώτος ελληνικός σύλλογος της Μακεδονίας δημιουργήθηκε στο Μοναστήρι το 1859. Πρόκειται για το Καζίνο (το Δημοτικό κατάστημα), το οποίο πρόσφερε σημαντικές εθνικές υπηρεσίες. Μεταξύ 1874-1880 λειτούργησαν οι φιλεκπαιδευτικοί σύλλογοι «Ευαγγελισμός» (1874) και «Η Πρόνοια» και στα 1880 ιδρύθηκε η

¹⁶ Βακαλόπουλος Κ., 1990, *Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού*, σ.326

¹⁷ Τρίχα Λ., 2001, *Η Καθημερινή Επτά ημέρες- Η Οικονομία στο Μοναστήρι*, σ.12-13

«Καρτερία», φιλεκπαιδευτική αδελφότητα με επικεφαλής τους Τσάλλη Αν., Νώτη Β., Δήμιτσα Γ. και Φίκη Ι. Ο σύλλογος αυτός, συμπαραστεκόταν οικονομικά σε πολλούς άπορους μαθητές, μοίραζε βιβλία και ρούχα και γενικότερα ενίσχυε την ελληνική παιδεία με κάθε τρόπο σε ολόκληρο τον γεωγραφικό χώρο της περιοχής Μοναστηρίου.

Το 1908, μετά το κίνημα των Νεότουρκων, σχηματίστηκε στο Μοναστήρι το πολιτικό σωματείο «Ελληνική Λέσχη». Σκοπός του συλλόγου ήταν η συνταγματική αγωγή των μελών¹⁸. Στο Μοναστήρι αξιόλογη δράση ανέπτυξαν και άλλοι σύλλογοι όπως η «Φιλόπτωχος Αδελφότης των ελληνίδων κυριών» (1903), ο «Γυμναστικός Σύλλογος Μοναστηρίου», ο μουσικός όμιλος «η Λύρα» (1891) και ο μαθητικός σύλλογος « ενότης η Μέλισσα»¹⁹.

Συλλόγους ίδρυσαν οι Μοναστηριώτες και στην Ελλάδα όταν εγκαταστάθηκαν μόνιμα. Αξιοσημείωτα και συγκινητικά είναι όσα αναφέρει ο Θ. Βόσδου: «Όταν τον κακοσημαδεμένο Νοέμβριο του 1912 το αλησμόνητο και ξακουστό Μοναστήρι μας έπεσε στα χέρια τα σερβικά, όταν τον κακοσημαδεμένο επίσης Ιούλιο του 1913 οι άσπλαγχοι και ανιστόρητοι σύμμαχοι μας και οι κακές για την Ελλάδα και τους Μοναστηριώτες συγκυρίες παρέδιδαν οριστικά το Μοναστήρι στους Σέρβους, πολλοί Μοναστηριώτες, μη μπορώντας να αντέξουν ένα νέο ζυγό σκλαβιάς, με δάκρυα στα μάτια και πονεμένη την ψυχή πήραν τον οδυνηρό δρόμο της προσφυγιάς, τον δρόμο προς τη μητέρα Ελλάδα. Πολλοί από αυτούς εγκαταστάθηκαν στη Φλώρινα και πριν καλά καλά βρουν κατάλυμα για να στεγάσουν τις οικογένειες τους και βρουν δουλειά για να επιβιώσουν, εκ των πρώτων μελημάτων τους ήταν να ιδρύσουν το ίδιο έτος το 1913 τον ιστορικό σύνδεσμο τους, με την επωνυμία «Σύλλογος των εν Φλωρίνη Μοναστηριωτών και των περίξ «Η ελπίς». Τον ίδιο χρόνο, στη Θεσσαλονίκη ιδρύθηκε ο σύλλογος «Καρτερία», ο οποίος είναι ενεργός μέχρι σήμερα και η πρόεδρος του είναι η κα. Βιολέτα Σμυρνιού- Παπαθανασίου²⁰.

Η οργάνωση των συντεχνιών στο Μοναστήρι

Από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα κι έπειτα, στο Μοναστήρι λειτουργούσαν 1.547 εργαστήρια που ανήκαν σε 69 οργανωμένα επαγγελματικά σωματεία, τα οποία ονομάζονταν «ισνάφια», δηλαδή συντεχνίες. Στην πόλη υπήρχαν 41 χριστιανικές, 19 τουρκικές και 8 εβραϊκές συντεχνίες, των οποίων η ισχύς μπορούσε να νεκρώσει την αγορά, κλείνοντας τα καταστήματα ως ένδειξη διαμαρτυρίας.²¹

¹⁸ το διοικητικό συμβούλιο του συλλόγου συγκροτούταν από 9 μέλη, ενώ συγχρόνως λειτουργούσαν 3 επιτροπές, η εκπαιδευτική, η δημοσιογραφική και η εμπορική

¹⁹ Βακαλόπουλος Κ., 1990, *Η Ιστορία του Βόρειου ελλητισμού*, σ.347-348

²⁰ Ηλιάδου- Τάχου Σ., 2003, *Ο Ελλητισμός του Μοναστηρίου Πελαγονίας- Κοινοτικός βίος και εκπαίδευση*, σ.345-347

²¹ Μόδης Γ., 1967, *Αναμνήσεις από την ζωή των σωματείων Μοναστηρίου*, σ. 70

Η συντεχνία των βιοτεχνικών ειδών περιελάμβανε τα επαγγέλματα των ραφτάδων, των γουναράδων, των δερματάδων, των υφαντών, των κεντητών, των λαναράδων βαμβακιού, των μπογιατζήδων και των τσαγκάρηδων.

Η συντεχνία των ειδών διατροφής και συναφών επαγγελμάτων περιελάμβανε τα επαγγέλματα των κρεοπωλών, των αρτοποιών, των ψαράδων, των παντοπωλών, των μαγείρων, των καφετζήδων και ζαχαροπλαστών.

Η συντεχνία της επεξεργασίας μετάλλων περιελάμβανε τους χρυσοχόους, χαράκτες λίθων και μετάλλων, σιδεράδες, πεταλωτήδες, τενεκετζήδες, λαναράδες και κλειδαράδες.

Άλλες συντεχνίες με αξιόλογη δράση και παρουσία στο Μοναστήρι υπήρξαν ενδεικτικά οι βαρελοποιοί, οι καπνέμποροι, οι ξυλέμποροι, καρβουνέμποροι, κεραμοποιοί, κουρείς, μαραγκοί, κτίστες, πετράδες, ζωγράφοι, γυψοποιοί, μπογιατζήδες, ξυλογλύπτες, ασβεστάδες, πλανόδιοι έμποροι και φαρμακέμποροι.²²

4. Γυναίκες που ασχολούνται με την ύφανση

²² Βακαλόπουλος Κ., 1981, *Πολιτική, κοινωνική και οικονομική δομή του πασαλικίου Μοναστηρίου στα μέσα του 19^{ου} αιώνα*, σ. 188-199

Δημογραφικά δεδομένα των Ελλήνων του Μοναστηρίου

Μία άγνωστη πτυχή της ελληνικής ιστορίας αποτελούν οι Έλληνες του Μοναστηρίου. Τα τελευταία χρόνια άρχισε να γίνεται σχετικά γνωστό στον ελλαδικό χώρο, ότι υπάρχει ελληνική μειονότητα στην περιοχή της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας. Ωστόσο, η μειονότητα αυτή, στα μέσα του 19^{ου} αιώνα ήταν πλειονότητα και άκμαζε στην περιοχή αυτή.

Διάφοροι παράγοντες συνετέλεσαν στο γεγονός της έλλειψης ενημέρωσης για την ελληνική κοινότητα Μοναστηρίου. Συγκεκριμένα, οι τεταμένες σχέσεις της χώρας με την Ελλάδα και το μειωμένο ενδιαφέρον του ελληνικού κράτους προς την ελληνική αυτή κοινότητα, οδήγησαν «στην άγνοια της ιστορίας τους και της σύγχρονης παρουσία τους». Ο αριθμός των Ελλήνων δεν έχει διευκρινιστεί και οι εκτιμήσεις διαφέρουν πολύ μεταξύ τους.

Έχει περάσει σχεδόν ένας αιώνας από την ημέρα που ο Ελευθέριος Βενιζέλος εμφανίστηκε στο Προξενείο Μοναστηρίου και ανακοίνωσε στους Έλληνες της πόλης «Έλληνες του Μοναστηρίου από σήμερα είστε Σέρβοι πολίτες». Εκείνη την περίοδο ο πληθυσμός της πόλης ανερχόταν γύρω στους 50.000 χιλιάδες κατοίκους. Από αυτούς το 80% ήταν Έλληνες, οι οποίοι συμμετείχαν στον Μακεδονικό αγώνα για την απελευθέρωση της Μακεδονίας και τη μετέπειτα ένωσή της με την Ελλάδα.²³

Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, ο πληθυσμός της πόλης του Μοναστηρίου υπολογίζεται με επιφύλαξη στους 46.000 κατοίκους. Από αυτούς, οι 25.000 ήταν μουσουλμάνοι, οι 17.000 χριστιανοί, 3.000 Εβραίοι, 1.000 τσιγγάνοι και εκατοντάδες Ευρωπαίοι²⁴. Σύμφωνα με στατιστικές της εθνολογικής σύνθεσης του πληθυσμού της Πελαγονίας, σε κάθε απογραφή σχεδόν υπερίσχυε ο ελληνικός πληθυσμός αισθητά. Ειδικότερα, το 1905, ο αριθμός των Ελλήνων ανερχόταν στους 279.964 χιλιάδες, ενώ το 1910 στις 637.704 χιλιάδες²⁵.

Το 1908 δημοσιεύτηκε μία απογραφή του πληθυσμού για την επαρχία Μοναστηρίου, στην οποία καταγράφονται 70.000 ορθόδοξοι Έλληνες, 126.000 Σχισματικοί (Βουλγαρίζοντες), 2.990 Βλάχοι (Ρουμανίζοντες), 15.000 Σλάβοι, 80.000 Μουσουλμάνοι και 4.200 Εβραίοι.

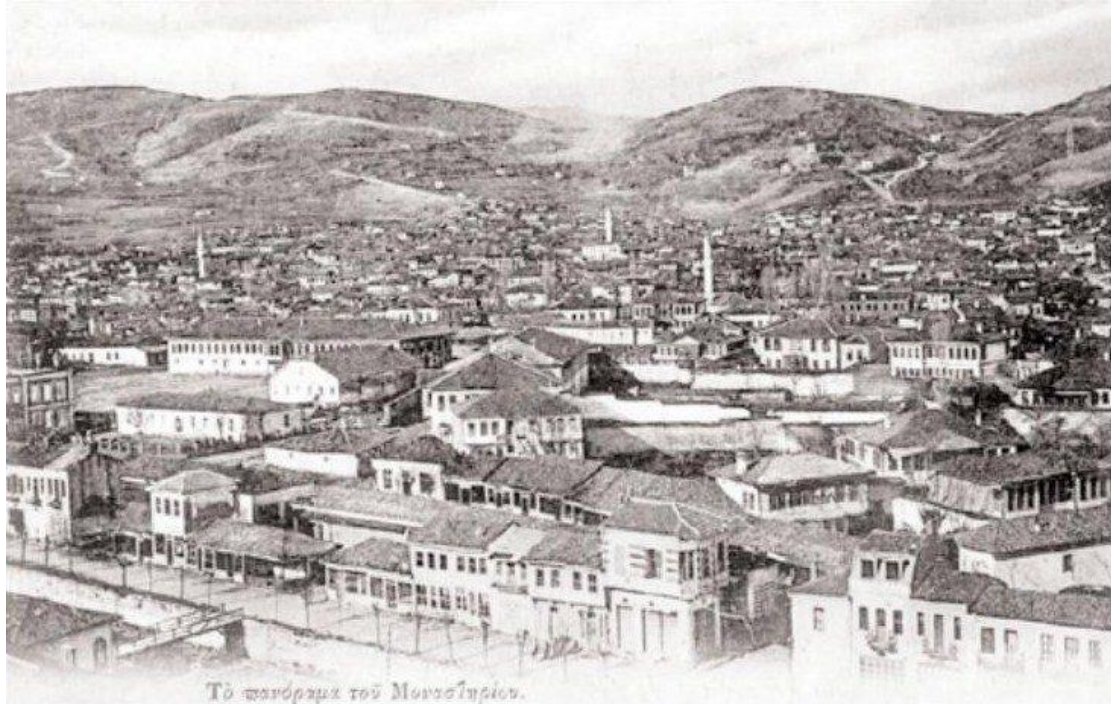
Στην απογραφή του 1994 ήταν δηλωμένοι 349 Έλληνες και 8.300 Βλάχοι ως ξεχωριστή εθνική ομάδα. Αντίθετα, στην απογραφή του 2002, καταγράφηκαν 422 άτομα ελληνικής καταγωγής. Βέβαια, εξαιτίας του τεταμένου κλίματος των σχέσεων Ελλάδας-Fyrom, μεγάλο μέρος του ελληνικού πληθυσμού δίστασε να αποκαλύψει

²³ Αγτζίδης Β., 2010, *Οι Έλληνες στη Fyrom* ανακτήθηκε από <https://kars1918.wordpress.com/2010/01/13/fyrom-greeks/>

²⁴ Ανδρέου Α., 2001, *Η Καθημερινή επτά ημέρες- ο Μητροπολιτικός Ναός του Αγίου Δημητρίου*, σ.4

²⁵ Κολτσίδας Α., 2003, *Η Ιστορία του Μοναστηρίου και των περιχώρων*, σ.67

την εθνική του ταυτότητα. Γενικότερα, ο ελληνικός πληθυσμός του Μοναστηρίου δεν είναι εξακριβωμένος και οι ποικίλες εκτιμήσεις απέχουν πολύ μεταξύ τους. Οι Έλληνες της περιοχής προέρχονται κατά βάση από Βλάχους, Σαρακατσάνους και πρόσφυγες του ελληνικού Εμφυλίου²⁶.

5.Γενική άποψη του Μοναστηρίου σε καρτ- ποστάλ του 20^{ου} αιώνα

Βλάχοι- Αρωμάνοι: ορισμοί

Για την ονομασία Βλάχος υπάρχουν αρκετές ερμηνείες. Η επικρατέστερη είναι ότι προέρχεται από την γερμανική λέξη *Walechen*. Με τη λέξη αυτή, οι Γερμανοί ονόμαζαν όσους βρίσκονταν πέρα από τα σύνορα της χώρας τους και μιλούσαν τη Λατινογενή γλώσσα²⁷. Μία άλλη άποψη, λιγότερο τεκμηριωμένη είναι ότι η ονομασία προέρχεται από το αρχαίο ελληνικό ρήμα βληχάομαι που σημαίνει στην νεοελληνική βελάζω. Επομένως, βλάχος είναι αυτός που έχει στην κατοχή του ζώα που βελάζουν, όπως τα πρόβατα.

Η λέξη βλάχος χρησιμοποιείται λοιπόν στον ελληνικό χώρο, αλλά ο κοινωνικός περίγυρος αποκαλούσε έτσι τους κτηνοτρόφους. Από την άλλη πλευρά, η πλειοψηφία των Βλάχων της Βορειοδυτικής Ελλάδας χαρακτηρίζουν τον εαυτό τους με τη λέξη Αρωμάνος.

²⁶ Αγτζίδης Α., 2013, ό.π., ανακτήθηκε από <https://kars1918.wordpress.com/2010/01/13/fyrom-greeks/>

²⁷ Χατζής Μ., 2007, *Noi merandi, Εμείς οι Μηλιώτες* σ.17

Η ονομασία Αρμάνος ή Αρωμάνος έχει και αυτή δύο ερμηνείες. Η πρώτη ερμηνεία εκτιμά ότι προέρχεται από τη λέξη Ρωμίος. Η δεύτερη ερμηνεία είναι ότι προέρχεται από τη λέξη Αρμίνου και παραπέμπει σε Λατινόφωνες πληθυσμιακές ομάδες, οι οποίες παρέμειναν στα Βαλκάνια, μετά την πτώση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

Η Αρμανική- Βλαχική γλώσσα, αποτελεί μία Λατινογενή γλώσσα, η οποία έχει διασωθεί μέχρι σήμερα μόνο με τον προφορικό λόγο. Βέβαια, με το πέρασμα του χρόνου έχει αλλάξει αρκετά μέχρι την σημερινή της μορφή λόγω του εμπλουτισμού της με πολλές ελληνικές λέξεις.

Πολλοί άνθρωποι διαφορετικής καταγωγής χρησιμοποιούν τη λέξη Βλάχος υποτιμητικά και απαξιωτικά. Συνήθως, αποκαλούν έτσι τους αμόρφωτους ανθρώπους. Αυτό αποδεικνύει ότι ορισμένοι αγνοούν την ιστορία των Αρμάνων Βλάχων και τον σημαντικό ρόλο που έπαιξαν στη δημιουργία του ελληνικού κράτους. Οι άνθρωποι αυτοί, συμμετείχαν σε όλους τους απελευθερωτικούς αγώνες, χρηματοδότησαν και συνέβαλαν αποφασιστικά στη θεμελίωση και την ανάπτυξη του σύγχρονου Ελληνικού κράτους.

Η γλώσσα που χρησιμοποιούσαν ονομάζεται «Κουτσοβλαχική». Η ελληνική και η λατινική γλώσσα υπέστησαν μία αμφίδρομη αφομοίωση και αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη διαμόρφωση ενός κοινού γλωσσικού μέτρου, το οποίο σταδιακά εξελίχθηκε σε μία νέα λατινογενή γλώσσα, την ελληνοβλαχική ή κουτσοβλαχική. Στην ουσία, η ανάγκη επικοινωνίας των Ρωμαίων και των Ελλήνων γέννησε την κουτσοβλαχική γλώσσα. Η γλώσσα αυτή ωστόσο, εξελίχθηκε σε ξεχωριστό γλωσσικό όργανο και μέχρι τις μέρες μας χαρακτηρίζει τους βλαχόφωνους πληθυσμούς. Η γλώσσα αυτή, ερχόμενη σε επαφή και με άλλες γλώσσες, επηρεάστηκε από αυτές, με μεγαλύτερη επιρροή όμως από την ελληνική, αφού με αυτήν συνυπήρχε σε όλη την μακραίωνη γλωσσική και πολιτισμική της πορεία.

Με το πέρασμα των χρόνων δημιουργήθηκαν διάφορα γλωσσικά ιδιώματα. Όλα τα ιδιώματα έχουν συγγένεια με την λατινική γλώσσα, ωστόσο δεν υπάρχει καμία φυλετική συγγένεια ανάμεσα στους λαούς που χρησιμοποιούν τα ιδιώματα αυτά, αφού προέρχονται από διαφορετικές εκλατινισμένες εθνότητες ο καθένας²⁸.

Οι Βλάχοι της Πελαγονίας

Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα ο χριστιανικός πληθυσμός της Πελαγονίας διακρινόταν σε δύο γλωσσικές ομάδες τους σλαβόφωνους, οι οποίοι ήταν κατά βάση γεωργοί και κτηνοτρόφοι και τους βλαχόφωνους, που προέρχονταν από την περιοχή της

²⁸ Χρυσόχοου Μ., 1909, *Βλάχοι και Κουτσόβλαχοι*, σ.14

Μοσχόπολης της Βορείου Ηπείρου. Οι βλαχόφωνοι αυτοί πληθυσμοί, μετανάστευσαν μαζικά τον 18^ο αιώνα εξ αιτίας των αλβανικών καταπιέσεων²⁹.

Βέβαια, είναι δύσκολο να προσδιορίσει κανείς τον αριθμό των βλαχόφωνων κατοίκων του Μοναστηρίου στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Ο πληθυσμός αυξήθηκε σημαντικά από αφίξεις οικογενειών από άλλα ημιαστικά κέντρα της περιφέρειας. Οι μετακινήσεις ενισχύθηκαν από τη λειτουργία της σιδηροδρομικής γραμμής με τη Θεσσαλονίκη (1894) και από τις ανασφαλείς συνθήκες στην ύπαιθρο (1903). Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία οι Βλάχοι ξεπερνούσαν πάντα σταθερά το 50% των χριστιανικών κατοίκων του Μοναστηρίου. Οι υπόλοιποι χριστιανοί Μοναστηριώτες ήταν σχεδόν αποκλειστικά σλαβόφωνοι³⁰. Οι «Αρωμόνοι» του Μοναστηρίου ανέρχονταν περίπου στις 8.000 χιλιάδες και προέρχονταν από τη Μοσχόπολη, από τη Νικολίτσα, το Λινοτόπι και το Κρούσοβο³¹.

Ο βλαχόφωνος πληθυσμός διαμόρφωσε μαζί με τον ελληνόφωνο πληθυσμό πολλά επίπεδα του πολιτισμού του Μοναστηρίου και των περιχώρων, όπως το εκπαιδευτικό, εμπορικό και οικονομικό και επίπεδο. Ειδικότερα, οι βλαχόφωνοι είχαν παρουσιάσει σημαντική οικονομική και πνευματική ανάπτυξη, καλλιεργώντας τις τέχνες, τις επιστήμες και το εμπόριο. Διατηρούσαν μάλιστα εμπορικούς οίκους στην Κεντρική Ευρώπη αλλά και στα άλλα κέντρα δράσης του ελληνισμού στη Μεσόγειο³².

Ο ακριβής γεωγραφικός προσδιορισμός της εγκατάστασης των Ελληνοβλάχων δεν είναι εφικτός καθώς για πολλά χρόνια δεν υπήρχαν επαρκείς πληροφορίες γι αυτούς. Μια πιο ευκρινή εικόνα δίνεται μετά τη συνθήκη του Πασσάροβιτς (1718), μέσα στα πλαίσια της οποίας ξεκίνησε η ελεύθερη διακίνηση των εμπορευμάτων, και μαζί με αυτά ακολούθησαν και πολλές ομάδες ατόμων. Έτσι και οι βλαχόφωνοι Έλληνες κινήθηκαν προς την Σερβία, την Αυστροουγγαρία και την Κεντρική Ευρώπη³³.

Στο σύνολό τους οι χριστιανοί κάτοικοι είχαν το βλέμμα στραμμένο προς τον ελληνισμό και το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως. Η δημιουργία βουλγαρικής εθνικής συνείδησης στην Πελαγονία, όπως και γενικότερα στον χώρο της Μακεδονίας, άρχισε με ρωσική πρωτοβουλία και οργάνωση, από το 1846 και εντάθηκε μετά το 1870, οπότε η βουλγαρική Εκκλησία (Εξαρχία) αποσπάστηκε από το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Ο σλαβόφωνος πληθυσμός διχάστηκε: άλλοι παρέμειναν πιστοί στο Πατριαρχείο και στην ελληνική ιδέα και άλλοι θεώρησαν εαυτούς Βουλγάρους και προσχώρησαν στην Εξαρχία. Οι βλαχόφωνοι, όμως, παρέμειναν στο σύνολό τους φανατικοί Έλληνες, παρά την ύπαρξη και δράση ισχυρής ρουμανικής προπαγάνδας, η οποία συνεπικουρούμενη από τον ρωσοκίνητο

²⁹ Τσότσος Γ., 1996, *Οι μετοικεσίες Βλαχόφωνων από τη Βόρεια Ήπειρο στη Δυτική Μακεδονία*, σ.324

³⁰ Γούναρης Β., 2001, *Η Καθημερινή Επτά ημέρες- Αστική Συγκρότηση των Βιτωλίων*, σ.10

³¹ Weigand G., 2001, *Οι Αρωμόνοι (Βλάχοι)*, σ.58

³² Βακαλόπουλος Κ., 1986, *Νεότερη Ιστορία της Μακεδονίας (1830-1912)*, σ.158-167

³³ Βακαλόπουλος Α., 1958, *Οι Δυτικομακεδόνες απόγονοι επί τουρκοκρατίας* σ.403

βουλγαρικό εθνικισμό και το οθωμανικό κράτος, προσπαθούσε να προσεταιρισθεί τους Βλάχους του Μοναστηρίου, του Κρουσόβου και της Αχρίδας³⁴.

Ωστόσο, η ανάπτυξη μιας κοινής βλαχικής συνείδησης δεν ήταν δυνατόν να επιτευχθεί. Αυτό παρατηρήθηκε καθώς οι θρησκευτικοί δεσμοί με το Πατριαρχείο ενίσχυαν την κοινωνική συνοχή και αλληλεγγύη με αποτέλεσμα τμήμα της βλαχικής κοινότητας να στρέφεται προς την ελληνική πλευρά. Από την άλλη πλευρά το ζήτημα της βλαχικής γλώσσας και η συγγένεια της με τη ρουμανική αποτέλεσε πολιτικό ζήτημα και τμήμα της κοινότητας των Βλάχων οδηγήθηκε προς τη ρουμανική πλευρά. Επήλθε επομένως, μία διχοτόμηση των εθνοτικών ομάδων, τους ελληνίζοντες και τους ρουμανίζοντες. Οι ελληνίζοντες (γραικομάνοι) ταυτίζονται με το ελληνικό έθνος- κράτος και δεν δέχονται κανένα καθεστώς μειονότητας ή εθνικής διαφοροποίησης. Από την άλλη πλευρά οι ρουμανίζοντες αποστασιοποιούνται από την Ελλάδα και ταυτίζονται με το ρουμανικό έθνος-κράτος³⁵.

Η παιδεία και ο ρόλος της εκπαίδευσης στο Μοναστήρι

Η Μοναστηριώτικη κοινότητα οργανώθηκε από νωρίς γύρω από την παιδεία και τη δημιουργία σχολείων. Συγκεκριμένα το Μοναστήρι υπήρξε η έδρα της εκπαιδευτικής διαδικασίας του ελληνισμού ολόκληρης της Βορειοδυτικής και Δυτικής Μακεδονίας³⁶. Η εκπαιδευτική δραστηριότητα ξεκίνησε με εράνους μεταξύ των κατοίκων και κυρίως με δωρεές ομογενών και πολλή εθελοντική εργασία.³⁷ Ωστόσο, οι αναφορές σχετικά με την εκπαίδευση στο Μοναστήρι βασίζονται κυρίως στις προφορικές μαρτυρίες και δεν αξιοποιούν το πρωτογενές αρχειακό υλικό.³⁸

Κατά την περίοδο 1880- 1900 χτίστηκαν εντυπωσιακά εκπαιδευτικά ιδρύματα, από γενναίες χορηγίες. Πιο συγκεκριμένα, γυμνάσιο, παρθεναγωγείο με γυμνασιακό τμήμα, αστική σχολή αρρένων και νηπιαγωγεία³⁹. Η ανάπτυξη επομένως, της ελληνικής εκπαίδευσης τον 19^ο αιώνα ευνοείται από κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες. Ειδικότερα, οι παράγοντες αυτοί σχετίζονται με τη δημογραφική και οικονομική ανάπτυξη των αστικών κέντρων, τον βασικό και πρωταγωνιστικό ρόλο της ελληνόφωνης αστικής τάξης και την καθιέρωση της ελληνικής γλώσσας στο εμπόριο και στις οικονομικές συναλλαγές. Συγχρόνως, ο ισχυρός ρόλος του Οικουμενικού Πατριαρχείου (1768) και οι μεταρρυθμίσεις σε διοικητικό και θεσμικό επίπεδο του Χάτι Χουμαγιούν (1856), ενίσχυσαν την κοινοτική αυτοδιοίκηση και κατοχύρωναν το δικαίωμα στην παιδεία των υποτελών χριστιανών και ανέδειξαν την θέση του ελληνικού σχολείου. Εξάλλου, το σχολείο ήταν ο μόνος αναγνωρισμένος εκπαιδευτικός θεσμός έως το 1870 που ιδρύεται η βουλγαρική εξαρχία.

³⁴ Γεωργιάδης Ν., 1984, *Όσα έγραψα στο Μοναστήρι 1903-1912*, σ. 102-106

³⁵ Ηλιάδου- Τάχου Σ., Μιχαήλ Δ., 2010, *Συγκρότηση ταυτοτήτων την εποχή του εθνικισμού: Η περίπτωση των Βλάχων της Πελαγονίας*

³⁶ Βακαλόπουλος Κ., 1990, *Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού*, σ.362

³⁷ Σμυρνιού- Παπαθανασίου Β., 1993, *Μοναστήρι Ιστορική περιπλάνηση στην πάτρια γη*, σ.16

³⁸ Ηλιάδου- Τάχου Σ., 2001, *Η εκπαίδευση στη Δυτική και Βόρεια Μακεδονία(1840- 1914)*, σ. 455

³⁹ Γούναρης Β., 2001, *Η Καθημερινή Επτά Ημέρες- Αστική συγκρότηση των Βιτωλίων*, σ.7

Γενικότερα, η ανάπτυξη των ελληνικών σχολείων στο Μοναστήρι οφείλεται στον συμπαγή ελληνόφωνο και βλαχόφωνο αστικό και μικροαστικό πληθυσμό. Το 1872 στις 21 συνοικίες της πόλης (10 μουσουλμανικές, 10 χριστιανικές και 1 εβραϊκή) ζούσαν 38.000 κάτοικοι. Από αυτούς, οι 10.500 ήταν Οθωμανοί, οι 6.000 Ελληνόβλαχοι, 3.000 Ελληνοαλβανοί, 9.000 Ελληνοβούλγαροι, 1.000 Βούλγαροι και περίπου 5.000 διάφορες εθνικότητες. Μάλιστα, σε μία στατιστική μελέτη του πρόξενου Κωνσταντίνου Πανουργιά το 1885 αναφέρει ως «λαλούμενη» γλώσσα του Μοναστηρίου τη «ελληνοβλαχαλβανοβουλγαρική». Με αυτόν τον τρόπο καυτηριάζει τον πολυγλωσσικό χαρακτήρα της ορθόδοξης χριστιανικής κοινότητας Μοναστηρίου⁴⁰.

6. Γυμναστική στα ελληνικά σχολεία

Θεωρητικό πλαίσιο της εκπαίδευσης στην Πελαγονία

Το πρώτο μισό του 19^{ου} αιώνα εμφανίστηκαν καινούρια εθνικά κράτη στη Βαλκανική χερσόνησο, και σε συνδυασμό με την επερχόμενη κατάρρευση της οθωμανικής αυτοκρατορίας, επέφεραν την εμφάνιση βαλκανικών επιδιώξεων. Μέσα σε αυτές τις συνθήκες, τα νεοσύστατα βαλκανικά κράτη στόχευαν στην κατάκτηση των αλύτρωτων περιοχών. Ο εθνοτικός αυτός ανταγωνισμός, αναπτύχθηκε και στο χώρο της Μακεδονίας και κυρίως στην περιοχή της Πελαγονίας. Η περιοχή αυτή ωστόσο, χαρακτηρίζεται από εθνοτική και γλωσσική πολυμορφία. Αυτό συμβαίνει καθώς ο γλωσσικός προσδιορισμός των κατοίκων της ως σλαβόφωνων, τουρκόφωνων, αλβανόφωνων και βλαχόφωνων δεν συνέπιπτε σε κάθε περίπτωση με τον εθνικό τους αυτοπροσδιορισμό.

⁴⁰ Βούρη Σ., 2001, *Η Καθημερινή Επτά Ημέρες- Οψεις της εκπαιδευτικής ζωής*, σ.15-16

Σε αυτόν τον κλιμακούμενο εθνικό ανταγωνισμό, η ελληνική εθνότητα, συνειδητοποίησε ότι βασικός παράγοντας του ανταγωνισμού είναι η ανάπτυξη της εκπαίδευσης. Εξάλλου, η εκπαιδευτική διαδικασία καλλιεργεί την εθνική συνείδηση. Έτσι, μέσω της εκπαίδευσης επιτυγχάνονται δύο επιδιώξεις: η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στους αλλόγλωσσους κυρίως πληθυσμούς της Πελαγονίας, και η διαμόρφωση της εθνικής τους συνείδησης. Με τον τρόπο αυτό, θα επερχόταν η εθνική ολοκλήρωση.

Το κοινωνικό πλαίσιο συνέβαλε στην ανάπτυξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας μέσα στα πλαίσια της ελληνόφωνης εκκλησίας, των κοινοτικών οργανώσεων και της οργανωμένης αστικής τάξης. Η τελευταία στήριζε την άνθηση της παιδείας και την καλλιέργεια της γραπτής ελληνικής γλώσσας. Γι αυτό άλλωστε και η πρόμιμη εμφάνιση των ελληνικών σχολείων στο Μοναστήρι και στα γύρω κέντρα (Κρούσοβο, Μεγάροβο, Αχρίδα). Στις περιοχές αυτές, η κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη του ελληνικού στοιχείου είχε ήδη αναπτυχθεί σε μεγάλο βαθμό⁴¹.

Οι προσπάθειες για την δημιουργία ενός οργανωμένου δικτύου σχολείων, μέχρι το 1870, απέφεραν ουσιαστικά αποτελέσματα. Το εθνικό κράτος απείχε από τις προσπάθειες αυτές, οι οποίες στηρίζονταν αποκλειστικά στις κοινοτικές και σωματειακές οργανώσεις, έχοντας ως βασικό χορηγό την Εκκλησία. Νωρίτερα, δεν υπήρχαν σχέδια για την εκπαίδευση, αλλά η εκπαιδευτική διαδικασία επικεντρωνόταν στην διαμόρφωση του εθνικού φρονήματος⁴².

Η εκπαίδευση επομένως, από τον άμεσο έλεγχο της κοινότητας και της Εκκλησίας, ορίζεται πλέον και από το ελληνικό κράτος και από το οικουμενικό Πατριαρχείο. Η προώθηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας επιτεύχθηκε από συγκεκριμένους φορείς όπως: ο Ελληνικός Φιλολογικός Σύλλογος Κωνσταντινουπόλεως (1861), ο σύλλογος προς διάδοσης των ελληνικών γραμμάτων στην Αθήνα (1869), η Εκπαιδευτική και Φιλανθρωπική αδελφότητα Κωνσταντινουπόλεως «Αγαπάτε Αλλήλους» (1880), η Επιτροπή προς ενίσχυση της Ελληνικής Εκκλησίας και Παιδείας στην Αθήνα (1886). Βέβαια, συνέβαλαν και εύπορες οικογένειες του εξωτερικού⁴³.

Ιδιαίτερα σημαντική υπήρξε η αρωγή της Ιεράς Μητρόπολης Πελαγονίας στην προώθηση των γραμμάτων στην ευρύτερη περιοχή του Μοναστηρίου. Έδειχνε έντονο ενδιαφέρον για την ίδρυση και συντήρηση τόσο των Σχολείων όσο και των Οικοτροφείων, μεριμνούσε για τον διορισμό δασκάλων, την επιθεώρηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, την οικονομική ενίσχυση των απόρων μαθητών και την παροχή δωρεάν σχολικών εγχειριδίων. Ξεχωριστή είναι και η δράση του Ελληνικού

⁴¹ Βούρη Σ., 1992, *Εκπαίδευση και εθνισμός στα Βαλκάνια- Η περίπτωση της Βορειοδυτικής Μακεδονίας (1870-1904)*, σ.20-21

⁴² Μπελιά Ε., 1987, *Η εκπαιδευτική πολιτική του Ελληνικού κράτους προς τη Μακεδονία και ο Μακεδονικός αγών*, σ.29

⁴³ Βούρη Σ., 1992, *ό.π.*, σ.21

Προξενείου Μοναστηρίου, το οποίο έπαιξε καθοριστικό ρόλο για τον ελληνισμό της περιοχής, προωθώντας τη διάδοση των γραμμάτων με κρατικές επιχορηγήσεις⁴⁴.

Στις αρχές τις δεκαετίας του 1880, παρατηρήθηκε προσπάθεια ενίσχυσης της ελληνικής εκπαιδευτικής διαδικασίας στο Μοναστήρι. Αυτή η ενίσχυση της παιδείας, αποτελούσε επιτακτική ανάγκη για δύο λόγους. Αφενός λόγω της αυξημένης προπαγάνδας από τις εθνοτικές ομάδες και ιδιαίτερα της βουλγαρικής και αφετέρου λόγω της περιορισμένης διάδοσης της ελληνικής παιδείας στους σλαβόφωνους της Πελαγονίας. Για το λόγο αυτό, η εκπαιδευτική πολιτική στόχευε στην αναγωγή του Μοναστηρίου σε ένα ολοκληρωμένο εκπαιδευτικό κέντρο. Αυτό θα συνέβαινε, με την αναβάθμιση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με την ίδρυση της ιερατικής σχολής, με την θέσπιση οικοτροφείων αρρένων και θηλέων καθώς και με τη χορήγηση υποτροφιών σε μαθητές. Συγχρόνως η εκπαιδευτική πολιτική στόχευε στην εκπαίδευση των σλαβόφωνων κοινοτήτων της υπαίθρου και στην ενίσχυση της ελληνικής εκπαίδευσης των βλαχόφωνων του Μοναστηρίου⁴⁵.

Την ίδια περίοδο, παρατηρήθηκε η δυσκολία της διάδοσης της ελληνικής γλώσσας στους ξενόφωνους πληθυσμούς. Το γεγονός αυτό, οφείλεται στον τρόπο διδασκαλίας της. Η διδασκαλία της καθαρεύουσας εμπόδιζε την ελληνική εξάπλωση στη Βόρεια Μακεδονία. Για το λόγο αυτό, ο Ιωάννης Πανταζίδης (1879), ο οποίος αντιπροσώπευε τους Μακεδονικούς συλλόγους στο συνέδριο των ελλαδικών και εξωελλαδικών συλλόγων στην Αθήνα, πρότεινε λύσεις για το γλωσσικό ζήτημα. Συγκεκριμένα, πρότεινε μεταξύ άλλων τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στα σχολεία και την απαγόρευση οποιασδήποτε άλλης γλώσσας ή ιδιώματος. Επιπλέον, ζήτησε τον περιορισμό της ροπής των δασκάλων προς τη λόγια γλώσσα και τη συγγραφή των διδακτικών βιβλίων σε μία απλή και ομοιόμορφη γλώσσα. Τέλος, τόνισε την επιλογή δασκάλων από την Ελλάδα, με σκοπό την ανάπτυξη της ελληνικής εθνικής συνείδησης στους ξενόφωνους μαθητές. Οι διακηρύξεις του συνεδρίου αυτού, βρήκαν πρακτικές εφαρμογές στην εκπαίδευση. Από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα έως και τις αρχές του 20^{ου} το εκπαιδευτικό μοντέλο όριζε τόσο για την πρωτοβάθμια όσο και για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, εξαετή διάρκεια σπουδών⁴⁶.

Υπήρχε πρόβλεψη, για την ίδρυση Γυμνασίου στο Μοναστήρι, καθώς και η εισαγωγή πρακτικών μαθημάτων στην Πρωτοβάθμια και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Μάλιστα, ο μητροπολίτης είχε την ευθύνη της συγκρότησης επιτροπής για τη σχολική επιθεώρηση. Η βαρύτητα της εκπαιδευτικής διαδικασίας δίνεται στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς η πλειοψηφία των μαθητών ήταν ετερόφωνοι. Παρουσιαζόταν

⁴⁴ Τσάλλης Π., 1962, *Το δοξασμένο Μοναστήρι*, σ. 65-66

⁴⁵ Βούρη Σ., 1992, *Εκπαίδευση και εθνισμός στα Βαλκάνια- Η περίπτωση της Βορειοδυτικής Μακεδονίας (1870-1904)*, σ.76

⁴⁶ Ηλιάδου- Τάχου Σ., 2003, *Ο Ελληνισμός του Μοναστηρίου Πελαγονίας*, σ.158-159

λοιπόν, η ανάγκη για τη διάδοση της ελληνικής γλώσσας, ώστε να γίνει ευκολότερος ο εθνικός προσδιορισμός⁴⁷.

Από το 1887 μέχρι και το 1906, καθιερώθηκαν εισιτήριες εξετάσεις στο γυμνάσιο για τους απόφοιτους των Αστικών Σχολών, με σκοπό την αναβάθμιση της γυμνασιακής εκπαίδευσης⁴⁸. Αυτό καταργεί σε μεγάλο βαθμό την αυτονομία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς την καθιστά προπαρασκευαστικό στάδιο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Το 1906 ένα ρεύμα εκσυγχρονισμού παρατηρήθηκε στο εκπαιδευτικό σύστημα της Πελαγονίας. Ειδικότερα, η συνένωση της Αστικής Σχολής με το ελληνικό σχολείο, καθώς επίσης και το αίτημα για περισσότερη πρακτική άσκηση στην εκπαίδευση με στόχο την παροχή χρήσιμων γνώσεων και τέλος, το οκτατάξιο γυμνάσιο μέχρι το 1913⁴⁹.

Η μέθοδος διδασκαλίας της ελληνικής εκπαίδευσης καθώς επίσης και τα βιβλία Ιστορίας και ανάγνωσης φανερώνουν την αδυναμία της ελληνικής εκπαίδευσης. Αντιθέτως η βουλγαρική εκπαίδευση υπερτερούσε, κυρίως στην ύπαιθρο. Τις δυσάρεστες διαπιστώσεις του για το θέμα αυτό εξέφρασε ο Ίων Δραγούμης. Ο ίδιος έστειλε σχετικό υπόμνημα στην Επιτροπή προς ενίσχυση της ελληνικής εκκλησίας και Παιδείας, τονίζοντας την αδυναμία των δασκάλων να ξεχωρίσουν τι είναι χρήσιμο να διδάσκουν και τι να αποφύγουν. Επισημαίνει στους δασκάλους να χειρίζονται απλά την ελληνική γλώσσα και να μη διδάσκουν δυσνόητα και άχρηστα μαθήματα. Περαιτέρω υπογράμμισε το γεγονός ότι η ελληνική ιστορία εστιάζει σχεδόν αποκλειστικά στους άθλους του Ηρακλή. Ο υπαινιγμός αυτός σχετιζόταν με την απουσία της μακεδονικής ιστορίας⁵⁰.

Η ελλιπής διδασκαλία της ελληνικής ιστορίας και ιδιαίτερα της Μακεδονικής έγινε αντιληπτή από τους διπλωματικούς εκπροσώπους του ελληνικού κράτους. Το 1890, για τον λόγο αυτό, προτάθηκε η διδασκαλία της Μακεδονικής ιστορίας σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, ακόμη και στο νηπιαγωγείο. Μάλιστα, θα γινόταν εκ νέου συγγραφή των σχολικών εγχειριδίων λαμβάνοντας υπόψη το επίπεδο του πληθυσμού και της υπαίθρου. Συγχρόνως επισημάνθηκε η διδασκαλία του μαθήματος της Πατριδογραφίας, σύμφωνα με το βουλγαρικό πρότυπο. Η πρακτική διδασκαλία του μαθήματος αυτού, περιλαμβάνει τη διδαχή του στην ύπαιθρο και συντελεί στην αφομοίωση γεωγραφικών γνώσεων και στη σύνδεση τους με τα ιστορικά γεγονότα. Ωστόσο, όλες αυτές οι προτάσεις δεν προχώρησαν στην υλοποίησή τους⁵¹.

Τα ελληνικά εκπαιδευτικά ιδρύματα στην περιοχή της Πελαγονίας, κατάφεραν να κυριαρχήσουν στο εκπαιδευτικό πεδίο και ο αριθμός τους αυξήθηκε σε μεγάλο

⁴⁷ Βούρη Σ., 1992, *Εκπαίδευση και εθνισμός στα Βαλκάνια- Η περίπτωση της Βορειοδυτικής Μακεδονίας (1870-1904)*, σ.27

⁴⁸ Ηλιάδου- Τάχου Σ., 2003, *Ο Ελληνισμός του Μοναστηρίου Πελαγονίας*, σ 160-161

⁴⁹ Ηλιάδου-Τάχου Σ., 2003, ό.π., σ.165-166

⁵⁰ Μπελιά Ε., 1987, *Η εκπαιδευτική πολιτική του ελληνικού κράτους και ο Μακεδονικός αγών*, σ.39

⁵¹ Βούρη Σ., 1992, *Εκπαίδευση και εθνισμός στα Βαλκάνια- Η περίπτωση της Βορειοδυτικής Μακεδονίας (1870-1904)*, σ.27

βαθμό, παρ όλες τις αδυναμίες της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Συγκεκριμένα, στα τέλη του 19^{ου} αιώνα λειτουργούσαν στο Μοναστήρι και στις γύρω κωμοπόλεις και χωριά 38 σχολεία με 3.005 μαθητές⁵². Το κοινοτικό σύστημα, το οποίο προήγαγε την συμμετοχή στην λήψη των αποφάσεων και τη συλλογική συνείδηση, αποτέλεσε μία παράμετρο της εκπαιδευτικής ανάπτυξης. Συνάλληλα, η οικονομική αρωγή από τα εύπορα μέλη της ελληνικής κοινότητας προσέδιδε αυτάρκεια στην ελληνική παιδεία. Τέλος, στην ανάπτυξη της ελληνικής παιδείας στο Μοναστήρι συνέβαλλε η δραστηριοποίηση διάφορων σωματείων και συλλόγων, οι οποίοι συμπεριελάμβαναν και εκπαιδευτικούς σκοπούς στο πρόγραμμά τους⁵³.

Η ελληνική εκπαιδευτική διαδικασία στην Πελαγονία στόχευε στη συγκράτηση όλων των ελληνικών πληθυσμών (ελληνόφωνων, σλαβόφωνων, βλαχόφωνων, αλβανόφωνων) κάτω από την επιρροή και τη δικαιοδοσία του ελληνικού κράτους. Ένας ακόμη στόχος ήταν η εξάπλωση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος στις σλαβόφωνες περιοχές και η διάδοση της ελληνικής γλώσσας και της ελληνικής εθνικής ιδέας στους ξενόφωνους πληθυσμούς. Η υλοποίηση των στόχων αυτών συμπίπτει με τις εθνικές διεκδικήσεις στο χώρο της Βόρειας Μακεδονίας⁵⁴.

*Μοναστηριώτισσες δασκάλες τῶν χρόνων τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος.
(Φωτ. Μουσείου Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος)*

7. Δασκάλες στο Μοναστήρι

⁵² Βακαλόπουλος Κ., 2002, *Το νεοτουρκικό κίνημα και ο Ελληνισμός (1908-1912)* σ.92

⁵³ Παπαδόπουλου Ι. Στ., 1970, *Εκπαιδευτική και κοινωνική δραστηριότητα του Ελληνισμού της Μακεδονίας κατά τον τελευταίο αιώνα της Τουρκοκρατίας*, σ.11

⁵⁴ Βούρη Σ., 1992, *Εκπαίδευση και εθνισμός στα Βαλκάνια- Η περίπτωση της Βορειοδυτικής Μακεδονίας (1870-1904)*, σ.183-184

Η ανάπτυξη των ελληνικών σχολείων την περίοδο 1869-1913

Στα 1869 λειτουργούσαν στην περιοχή του Μοναστηρίου συνολικά 7 ελληνικά σχολεία με 1080 μαθητές.⁵⁵ Στα 1872 λειτουργούσαν 8 ελληνικά σχολεία, στα οποία συμπεριλαμβάνονταν ένα Γυμνάσιο, 3 Γραμματοδιδασκαλεία, 3 Αλληλοδιδασκτικά σχολεία και ένα Παρθεναγωγείο. Στα 1874 λειτουργούσαν 5 σχολεία, στα οποία φοιτούσαν συνολικά πάνω από 1200 μαθητές.⁵⁶

Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση των αγοριών στο Μοναστήρι το έτος 1876-1877 περιελάμβανε δύο κύκλους σπουδών: το τριετές Ελληνικό σχολείο και το τριετές Γυμνάσιο.⁵⁷ Από την άλλη μεριά, στη δημοκρατικά οργανωμένη κοινωνία του Μοναστηρίου, η γνώση δεν περιοριζόταν μόνο στο ανδρικό φύλο. Συγκεκριμένα, στα 1886 ιδρύθηκε το Κεντρικό Παρθεναγωγείο από τους αδερφούς Δημητρίου, στο οποίο φοιτούσαν 581 νεαρές κοπέλες.⁵⁸

Κατά την αυγή του 20^{ου} αιώνα(1900), οι μαθητές που φοιτούσαν στα ελληνικά σχολεία του Μοναστηρίου ανέρχονταν στους 2800. Στα 1906 λειτουργούσαν στο Μοναστήρι 17 εκπαιδευτήρια («Μουσών οικήματα») με 54 διδάσκοντες και 2380 μαθητές, ενώ κατά το σχολικό έτος 1907- 1908 οι δάσκαλοι αυξήθηκαν στους 66 και οι μαθητές στους 2403. Τέλος, κατά τα τέλη της τουρκοκρατίας υπήρχαν 17 εκπαιδευτικά ιδρύματα στα οποία διδάσκονταν τα ελληνικά γράμματα με 55 δασκάλους και 2500 μαθητές.

Σύμφωνα με την τελευταία αναλυτική καταγραφή της Ιεράς Μητρόπολης Πελαγονίας, λειτουργούσαν στο Μοναστήρι το 1913, 19 εκπαιδευτήρια με 61 εκπαιδευτικούς και 2300 μαθητές. Καταληκτικά, αξίζει να αναφερθεί πως όλα τα ελληνικά σχολεία στεγάζονταν σε ιδιόκτητα κτήρια σε αντίθεση με τα ξένα Γυμνάσια, όπως το βουλγαρικό, το ρουμανικό, και σερβικό, τα οποία στεγάζονταν σε ιδιωτικά κτήρια.

Στο ελληνικό Λύκειο φοιτούν πολλοί μαθητές και διδάσκουν επιμελείς δάσκαλοι. Το ίδιο συμβαίνει και στο Παρθεναγωγείο, του οποίου το κτίριο είναι δωρεά των αδερφών Πνίκα. Μία ακόμη αρωμούνικη οικογένεια στο Βουκουρέστι, με το όνομα Μουσίκος χορήγησε 20.000 δουκάτα για το σχολείο αρρένων στο Μοναστήρι και 8.000 δουκάτα για ένα σχολείο θηλέων στην Πλάτσα. Οι πιο ευκατάστατες οικογένειες Αρωμούνων και Βουλγάρων έστειλαν τα παιδιά τους σε αυτά τα σχολεία⁵⁹.

⁵⁵ Κλείτου,1962, *Το Μοναστήριον*, , σ. 77

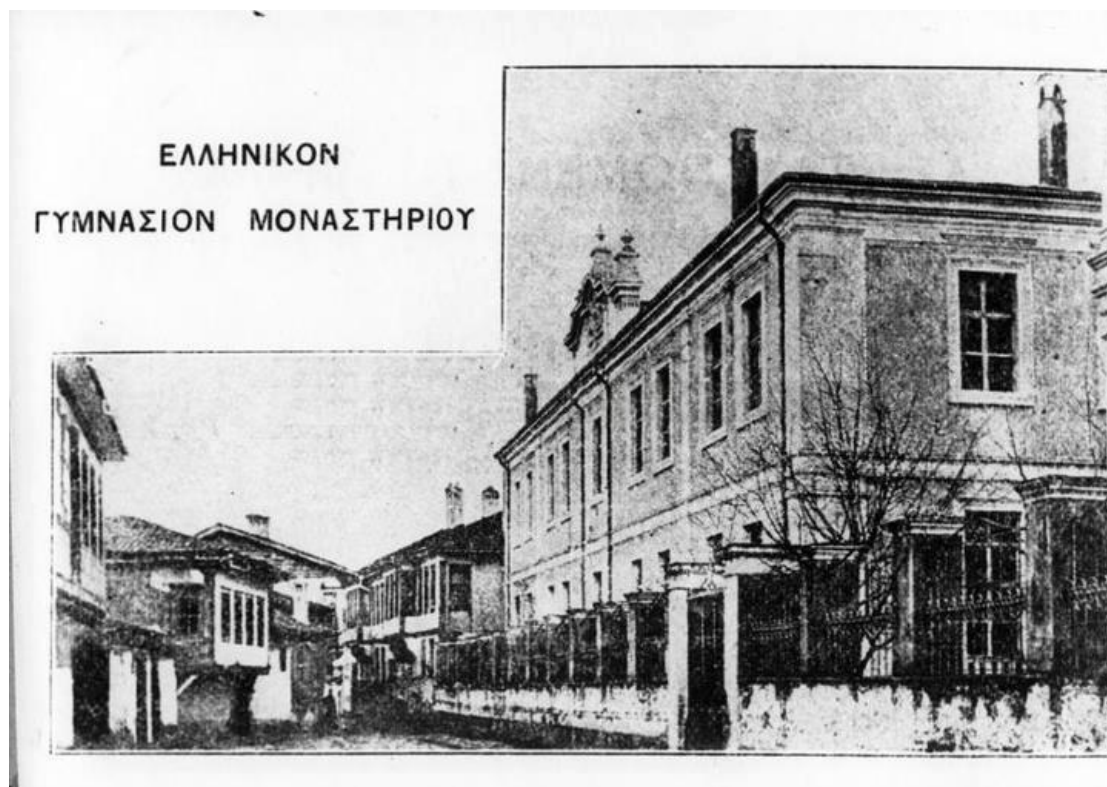
⁵⁶ Ηλιάδου- Τάχου Σ.,1998, *Οι δομές της Κοινοτικής εκπαίδευσης στις εκκλησιαστικές επαρχίες Κοζάνης, Σιασίου, Καστορίας και Μογλενών κατά την ύστερη τουρκοκρατία(1856- 1914)*, σ. 66- 67

⁵⁷ Ηλιάδου- Τάχου Σ.,2003, *Ο ελληνισμός του Μοναστηρίου Πελαγονίας- Κοινοτικός βίος και εκπαίδευση*, σ. 54

⁵⁸ Σμυρνιού- Παπαθανασίου Β.,1993, *Μοναστήρι: Ιστορική περιπλάνηση στην πάτρια γη*, σ.17

⁵⁹ Weigand G., 2001, *Οι Αρωμούνιοι (Βλάχοι)*, σ.60

Καταληκτικά, στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, στο Μεγάροβο οργανώθηκε το εκπαιδευτικό σύστημα με ευεργεσίες απόδημων συμπατριωτών. Τα σχολεία του Μεγάροβου ξεχώριζαν στις γύρω περιοχές και λειτουργούσαν με τρόπο υποδειγματικό. Τα «Στυλίδεια» σχολεία, λοιπόν, ήταν το παρθενγωγείο και το νηπιαγωγείο Μεγάροβου, τα οποία ονομάστηκαν έτσι προς τιμή του μεγάλου ευεργέτη Στεργίου Στυλίδη, ο οποίος ανέλαβε τις δαπάνες για τη λειτουργία των σχολείων⁶⁰.

8. Γυμνάσιο Μοναστηρίου

Η Εξάπλωση της Βουλγαρικής και Ρουμανικής προπαγάνδας στην εκπαίδευση

Η βουλγαρική προπαγάνδα εξαπλώθηκε στους σλαβόφωνους πληθυσμούς του Μοναστηρίου, εκμεταλλευόμενη τη γλωσσική συγγένεια των πληθυσμών αυτών με τη βουλγαρική γλώσσα. Το βουλγαρικό εκπαιδευτικό σύστημα παρείχε δωρεάν εκπαίδευση καθώς επίσης και στέγαση και σίτιση των μαθητών σε οικοτροφεία, έχοντας ως απώτερο σκοπό την προσέγγιση σλαβόφωνων με ελληνική συνείδηση. Το εκπαιδευτικό τους πρόγραμμα ήταν ιδιαίτερα απλοϊκό και απέβλεπε στη διασύνδεση των μαθητών με τη Βουλγαρία. Η βασική έννοια της εκπαιδευτικής τους διαδικασίας επισήμανε την ταύτιση της έννοιας του Βούλγαρου με την έννοια του Μακεδόνα, και τόνιζε την κυριαρχία της Βουλγαρίας στη Μακεδονία και την εχθρότητα των Βουλγάρων με τους Έλληνες.

⁶⁰ Αρχιμ. Χατζηγεφραιμίδης Ε., 2016, Τα Στυλίδεια σχολεία του Μεγαρόβου Πελαγονίας ανακτήθηκε από http://vlahofonoi.blogspot.gr/2016/10/blog-post_5.html

Η αντίθεση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων των δύο εθνοτικών ομάδων, Ελλήνων και Βουλγάρων, φανερώνει τη δυσκολία εξάπλωσης της ελληνικής προπαγάνδας στις αγροτικές περιοχές και τα θετικά αποτελέσματα της βουλγαρικής διείσδυσης. Η ελληνική εκπαιδευτική διαδικασία χρειαζόταν απαραίτητα απλούστευση, από τη στιγμή που οι περισσότεροι αγροτικοί πληθυσμοί ήταν αναλφάβητοι. Οι διδασκαλίες με δυσνόητο περιεχόμενο αποτελούσαν τροχοπέδη για την ελληνική εκπαίδευση, καθώς ωθούσαν τους σλαβόφωνους πληθυσμούς στο πιο απλουστευμένο εκπαιδευτικό σύστημα της Βουλγαρίας⁶¹.

Η ελληνική εκπαίδευση άκμασε περισσότερο εκεί που υπήρχαν συμπαγείς ελληνόφωνοι ή βλαχόφωνοι ελληνική πληθυσμοί⁶². Ωστόσο, υστερούσε σε περιοχές που κατοικούσαν συμπαγείς σλαβικοί και βουλγαρικοί πληθυσμοί⁶³. Η ελληνική προπαγάνδα επικρατούσε στα αστικά και ημιαστικά κέντρα της Πελαγονίας ενώ η βουλγαρική στις αγροτικές περιοχές⁶⁴.

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα δεν υπήρχαν βουλγαρικά σχολεία σε αρκετά μέρη της Δυτικής Μακεδονίας⁶⁵. Τα ελληνικά σχολεία υπερείχαν στο Μοναστήρι, στη Φλώρινα και στην Καστοριά (191 σχολεία με 231 μαθητές και 154 βουλγαρικά με 8728 μαθητές αντίστοιχα). Αντίθετα, τα βουλγαρικά σχολεία ήταν πλειονότητα στο Περλεπέ, στην Αχρίδα (25 ελληνικά σχολεία με 778 μαθητές και 81 βουλγαρικά με 5914 μαθητές)⁶⁶.

Η Οικονομική ενίσχυση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και η αίγλη της

Στις αρχές τις δεκαετίας του 1870, η εκπαιδευτική πολιτική του ελληνικού κράτους τόσο για την Πελαγονία όσο και για τη Μακεδονία γενικότερα, βασιζόταν στην επιχορήγηση των τοπικών κοινοτήτων από το τοπικό προξενείο. Η επιχορήγηση αυτή, κάλυπτε τις δαπάνες των σχολείων που λειτουργούσαν καθώς επίσης και τα έξοδα για την ίδρυση νέων, κυρίως πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, νηπιαγωγεία και παρθεναγωγεία. Η εύρυθμη λειτουργία των σχολείων βασιζόταν επίσης στις επιχορηγήσεις, καθώς διοχετεύονταν στους διορισμούς και στη μισθοδοσία των δασκάλων και στην προμήθεια εκπαιδευτικού υλικού.

Η εκπαιδευτική δραστηριότητα του ελληνισμού της Μακεδονίας άνθησε χάρη στις γενναιόδωρες επιχορηγήσεις των ελληνικών κοινοτήτων, των αποδήμων Μακεδόνων αλλά κυρίως της βασικής οικονομικής αρωγής του «Συλλόγου προς διάδοσιν των

⁶¹ Βούρη Σ., 1992, *Εκπαίδευση και εθνισμός στα Βαλκάνια- Η περίπτωση της Βορειοδυτικής Μακεδονίας (1870-1904)*, σ.128

⁶² Συγκεκριμένα, στο Μοναστήρι, στο Κρούσοβο, στο Μεγάροβο, στο Τύρνοβο, στη Νιζόπολη.

⁶³ Στην Αχρίδα, στο Περλεπέ και στα χωριά του Μοναστηρίου

⁶⁴ Βούρη Σ., 1992,ό.π.:183-184

⁶⁵ Ειδικότερα στην Ελασσόνα, στην Κοζάνη, Γρεβενά, Κοριτσά, και άλλα.

⁶⁶ Βλάχος Ν.,1935, *Το Μακεδονικόν ζήτημα ως φασίς του Ανατολικού ζητήματος 1878-1908*, σ.225

Ελληνικών γραμμάτων» και της «Επιτροπής προς ενίσχυσιν της Ελληνική εκκλησίας και παιδείας». Οι σύλλογοι αυτοί κάλυπταν το μεγαλύτερο μέρος των επιχορηγήσεων από το 1880 μέχρι και με το τέλος της οθωμανοκρατίας⁶⁷.

Στην εκπαιδευτική αυτή άνθηση του ελληνισμού της Πελαγονίας ιδιαίτερο ρόλο έπαιξαν και ποικίλοι φιλεκπαιδευτικοί φορείς, που εξέφραζαν την ανώτερη κοινωνική τάξη. Ενισχύοντας οικονομικά τα σχολεία και αποστέλλοντας δασκάλους στις κωμοπόλεις και στα χωριά, διαδόθηκε η παιδεία, διατηρήθηκε η Ορθοδοξία και τονώθηκε το εθνικό φρόνημα των κατοίκων της περιοχής. Με αυτόν τον τρόπο, οι ελληνικοί πληθυσμοί της Πελαγονίας δημιουργούσαν αντιστάσεις τόσο στη βουλγαρική όσο και στη ρουμανική προπαγάνδα⁶⁸.

Η ίδρυση, η λειτουργία και η συντήρηση όλων των ελληνικών σχολείων στο Μοναστήρι βασιζόταν αποκλειστικά στους γηγενείς και στους απόδημους Μοναστηριώτες, όπως τους αδερφούς Δημητρίου από την Αίγυπτο και τον Δημήτριο Μουσικό από το Βουκουρέστι, οι οποίοι χρηματοδότησαν βιβλιοθήκες, εποπτικά μέσα και συσσίτια για τους άπορους μαθητές. Τα ελληνικά γράμματα άνθισαν στη μοναστηριώτικη κοινότητα, καθώς καλλιεργήθηκε η άριστη εκπαιδευτική οργάνωση, συγκροτήθηκε ικανό διδακτικό προσωπικό και σχηματίστηκε έντονο ενδιαφέρον των σχολικών εφορειών. Γενικότερα, οι Μοναστηριώτες ήταν υπερήφανοι για τις σχολικές μονάδες και τα φιλανθρωπικά ιδρύματα που είχαν οργανώσει⁶⁹.

Τα περίφημα Αρρεναγωγεία, τα Παρθεναγωγεία, οι Αστικές Σχολές, το Γυμνάσιο και το Διδασκαλείο αποτέλεσαν το «λίκνο» της εκπαίδευσης των Μοναστηριωτών. Συγκεκριμένα, το Απολυτήριο του Γυμνασίου αποτελούσε επίσημο τίτλο εγγραφής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών χωρίς εισιτήριες εξετάσεις. Αξιοσημείωτο είναι επίσης πως πανεπιστήμια της Ευρώπης, όπως αυτό των Παρισίων, δέχονταν τους αποφοίτους του Γυμνασίου Μοναστηρίου άνευ εξετάσεων⁷⁰.

Η ιδιωτική σχολή Δήμιτσα

Στα 1851 ιδρύθηκε η ιδιωτική σχολή του Δήμιτσα («Ιδιωτική Σχολή Μαργαρίτου Δήμιτσα»), η οποία περιελάμβανε την πρώτη γυμνασιακή τάξη.⁷¹ Στη «Σχολή Δήμιτσα» δίδαξαν εκτός από τον Δήμιτσα, ο οποίος τη διεύθυνε, οι δάσκαλοι Αναστάσιος Πηγεών, Σεραφείμ Ματλής και Ν. Χαλκιάπουλος. Στη σχολή υπήρχε και οικοτροφείο για τους μαθητές από τα περίχωρα της περιοχής του Μοναστηρίου. Ο αριθμός των μαθητών που φοιτούσαν ανερχόταν πάντοτε στους 80.⁷² Ωστόσο, η

⁶⁷ Μπελιά Ε.,1987, *Η εκπαιδευτική πολιτική του ελληνικού κράτους και ο Μακεδονικός αγών*, σ.30-32

⁶⁸ Παπαδόπουλου Ι. Στ., 1970, *Εκπαιδευτική και κοινωνική δραστηριότητα του Ελληνισμού της Μακεδονίας κατά τον τελευταίο αιώνα της Τουρκοκρατίας*, σ.13

⁶⁹ Γούναρης Β.,2000, *Στις όχθες του Υδραγόρα*, σ. 201

⁷⁰ Κολτσίδας Α.,2003, «*Η Ιστορία του Μοναστηρίου και των περιχώρων*», σ.385- 389

⁷¹ Ηλιάδου- Τάχου Σ.,2003, *Ο ελληνισμός του Μοναστηρίου Πελαγονίας- Κοινωνικός βίος και εκπαίδευση*, σ. 53

⁷² Τσάλλης Π.,1982, *Το δοξασμένο Μοναστήρι*, σ. 15

σχολή λειτούργησε μέχρι τα 1865, καθώς τότε πολλαπλασιάστηκαν τα ελληνικά σχολεία του Μοναστηρίου.⁷³

ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ Δ. ΔΗΜΗΤΡΗΣ

9. Δήμιτσας Μαργαρίτης

Το παρθεναγωγείο και η ιερατική σχολή του Μοναστηρίου

Οι Ελληνίδες του Μοναστηρίου φοιτούσαν στο Παρθεναγωγείο, το οποίο ήταν τριτάξιο και το 1883 αριθμούσε 409 μαθήτριες και είχε τέσσερις δασκάλους. Τα μαθήματα ήταν γλώσσα, μαθηματικά, παγκόσμια γεωγραφία, ελληνική ιστορία και τεχνικά μαθήματα (ιχνογραφία, καλλιγραφία, χειροτεχνία, ωδική). Οι μαθήτριες κατάγονταν από το Μοναστήρι κατά βάση αλλά και από τις γύρω περιοχές. Σύμφωνα με το μαθητολόγιο, οι γονείς των μαθητριών ήταν δημόσιοι υπάλληλοι ή επιχειρηματίες επί το πλείστον.

Επιπλέον, βασικό στοιχείο των ελληνικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων Μοναστηρίου αποτέλεσε η ιερατική σχολή. Αυτή λειτούργησε στα 1884-1885 ως τμήμα του ημιδιδασκαλείου. Διευθυντής ήταν ο Καλογιαννίδης και καθηγητής ο Κόνδης. Η σχολή αυτή αποτελούταν από δύο τμήματα. Στο πρώτο φοιτούσαν επιμελείς μαθητές, οι οποίοι προορίζονταν για εκπαιδευμένοι ιερείς σε σημαντικά εθνικά κέντρα ως ικανά στελέχη. Αντιθέτως, το δεύτερο τμήμα, στόχευε στην αποστολή ιερέων σε χωριά της Μακεδονίας, όπου δεν υπήρχαν ιερείς και η βουλγαρική εξάπλωση είχε λάβει μεγάλες διαστάσεις⁷⁴.

Οι μαθητές που φοιτούσαν στα σχολεία του Μοναστηρίου προέρχονταν από την αστική τάξη της πόλης και τα επαγγέλματα των γονιών τους κάλυπταν όλο το εύρος των κοινωνικών, πολιτισμικών και μορφωτικών επαγγελμάτων, όπως του ξενοδόχου, του δασκάλου και του γιατρού. Από την άλλη μεριά, η κοινωνική προέλευση των μαθητών από τις γειτονικές περιοχές του Μοναστηρίου προερχόταν από τα λαϊκά

⁷³ Κολτσίδα Α., 2003, *Η Ιστορία του Μοναστηρίου και των περιχώρων*, σ.375-6

⁷⁴ Βακαλόπουλος Κ., 1990, *Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού*, σ.363-364

στρώματα και τα αντίστοιχα επαγγέλματα των γονέων τους αφορούσαν στην πλειοψηφία τους, την κτηνοτροφία, την τυροκομία και την υφαντουργία.⁷⁵

Στα ελληνικά δημοτικά σχολεία του Μοναστηρίου τα μαθήματα που διδάσκονταν οι μαθητές ήταν ποικίλα. Συγκεκριμένα, διδάσκονταν Παλαιά και Καινή Διαθήκη, τα βασικά μαθηματικά, γεωγραφία της Μακεδονίας, πατριδογραφία, ελληνική ιστορία, καλλιγραφία, ιχνογραφία, ωδική (ευρωπαϊκή και εκκλησιαστική μουσική) και γυμναστική⁷⁶

*Έλληνικό Έκπαιδευτήριο και διδασκαλικό προσωπικό Μοναστηρίου.
(Φωτογ. Μουσείου Μακεδονικού Αγώνος)*

10. Δάσκαλοι του Μοναστηρίου

Τα εθνικιστικά κινήματα στην περιοχή της Πελαγονίας

Η γλωσσική σύνθεση στην περιοχή του μακεδονικού χώρου αφορά τις ιδιαίτερες γλώσσες, που χρησιμοποιούσαν τότε οι χριστιανοί κάτοικοι της περιοχής (ελληνόφωνοι, σλαβόφωνοι, βλαχόφωνοι και αλβανόφωνοι) η οποία είναι πολύμορφη και πολυσήμαντη, καθώς αποτέλεσε τη βάση για τη δημιουργία εθνικών και προπαγανδιστικών κινήσεων. Επομένως, το κριτήριο της γλώσσας προστέθηκε σε αυτό της θρησκείας και της παιδείας. Οι εμφανιζόμενες νεοεθνικές κινήσεις που

⁷⁵ Κολτσίδα Α., 2003, *Η Ιστορία του Μοναστηρίου και των περιχώρων*, σ. 435

⁷⁶ Βακαλόπουλος Κ., 1990, *Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού*, σ.362

στόχευαν με την προπαγάνδα να προσηλυτίσουν εθνικές βλέψεις και πεποιθήσεις, κατόρθωσαν να δημιουργήσουν προβλήματα στην εθνική σύνθεση των κατοίκων. Στην Μακεδονία, λοιπόν, έδρασαν διάφορες εθνικές και προπαγανδιστικές κινήσεις (βουλγαρική, αλβανική, σερβική, ρουμανική, καθολική, προτεσταντική)⁷⁷.

Ο ρουμανικός εθνικισμός

Το 1885, τόσο το ρουμανικό όσο και το ελληνικό εθνικιστικό κίνημα, προσπαθούσαν να προσηλυτίσουν στη δική τους εθνική ιδεολογία ο καθένας τους κατοίκους της Πελαγονίας. Η εμφάνιση της ρουμανικής κίνησης στο Βιλαέτι Μοναστηρίου σχετίζεται με τη σύσταση της Μακεδονορουμανικής Επιτροπής στο Βουκουρέστι, το 1860. Σκοπός της οργάνωσης αυτής, ήταν η συγκέντρωση των αλύτρωτων Ρουμάνων των Οθωμανικών περιοχών. Η ρουμάνικη εθνική κίνηση απέβλεπε στην οργάνωση σχολείων στις βλαχόφωνες κοινότητες του βιλαετίου Μοναστηρίου⁷⁸.

Τόσο το ρουμανικό κράτος όσο και το ελληνικό ίδρυσαν σχολεία στις ίδιες περιοχές. Τα βασικότερα κέντρα της ελληνικής παιδείας στα οποία λειτουργούσαν σχολεία εκμάθησης ελληνικών ήταν το Μοναστήρι, το Κρούσοβο, το Μεγάροβο και η Νιζόπολη. Το 1864 ιδρύθηκε το πρώτο ρουμανικό σχολείο στο Τύρνοβο Μοναστηρίου και έως το 1885 η ρουμανική παιδεία είχε διεισδύσει στο Μοναστήρι και σε άλλες περιοχές⁷⁹.

Την περίοδο αυτή της άνθησης του ρουμανικού εθνικισμού, οι Έλληνες Πρόξενοι επιδίωκαν την οργάνωση της αντίδρασης των ελληνοφρονούντων. Συγκεκριμένα υποδείκνυαν την αποστολή υπομνημάτων στην ρουμανική κυβέρνηση, στα οποία θα δηλωνόταν η συμφωνία των ελληνοβλαχικών κοινοτήτων με την ελληνική ιδέα και επομένως αποβαίνει μάταια η προσπάθεια προσηλυτισμού τους. Συγχρόνως, έγινε προσπάθεια για την καθαίρεση των ρουμανοφρονούντων ιερέων καθώς και καταγγελία των ρουμανικών σχολείων, τα οποία λειτουργούσαν χωρίς την άδεια των οθωμανικών αρχών. Ουσιαστικά, οι Έλληνες Πρόξενοι αδρανούσαν μπροστά στα γεγονότα⁸⁰.

Το 1892 ξεκίνησε η προσπάθεια δημιουργίας ενός μιλλέτ Βλάχων. Για το λόγο αυτό εκπρόσωποι της Ρουμανικής κοινότητας Μοναστηρίου απευθύνθηκαν στο Πατριαρχείο για να προβάλλουν την αναγνώριση του αιτήματός τους. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο αρνήθηκε να αποδεχθεί το αίτημα των ρουμανιζόντων. Το αίτημα επανήλθε το 1904, όταν οι συνθήκες που επικρατούσαν στην Οθωμανική αυτοκρατορία ήταν ευνοϊκές για το ζήτημα αυτό. Ως επιχείρημα παρέθεσαν την απόφαση του Πατριαρχείου να αναγνωρίσει σερβική κοινότητα στα Σκόπια. Το

⁷⁷ Κολτσίδας Α., 2003, *Η Ιστορία του Μοναστηρίου και των περιχώρων*, σ.53-54

⁷⁸ Ηλιάδου- Τάχου Σ., 2004, *Τα Βαλκάνια στη δίνη των εθνικιστικών αντιπαραθέσεων*, σ.43-45

⁷⁹ Ηλιάδου- Τάχου Σ., 2003, *Το Κρούσοβο*, σ.90

⁸⁰ Ηλιάδου-Τάχου Σ., 2004, *Τα Βαλκάνια στη δίνη των εθνικιστικών αντιπαραθέσεων*, σ.43-45

Πατριαρχείο από την πλευρά του αντέκρουσε υποστηρίζοντας ότι η αναγνώριση της σερβικής κοινότητας των Σκοπίων αποτελούσε ιστορική ανάγκη⁸¹.

Γενικότερα, η ρουμανική πολιτική στόχευε στον προσεταιρισμό των Βλάχων για την αξιοποίηση του εμπορικού και του επιχειρηματικού δυναμισμού τους. Καλλιεργήθηκε λοιπόν, η ρουμανική προπαγάνδα για οικονομικούς και πολιτικούς λόγους, η οποία πρέσβευε ότι οι Βλάχοι της Μακεδονίας, της Ηπείρου και της Θεσσαλίας είναι αδέρφια τους. Το γεγονός αυτό το στήριζαν στην κοινή λατινογενή διάλεκτο, που παρουσιάζει ομοιότητες με την ρουμανική γλώσσα. Την προπαγάνδα αυτή, στήριζε και ο ρουμανικός τύπος, ο οποίος διέδιδε ότι οι Βλαχόφωνοι πληθυσμοί του ελλαδικού χώρου δεν είναι Έλληνες. Υποστήριζαν δηλαδή, ότι είναι μία εθνική οντότητα, αδερφή του Ρουμανικού λαού⁸².

Σχετικά με την εκπαίδευση, μετά τον θάνατο του Μαργαρίτη (1903-1905), το ρουμανικό κράτος προσέγγιζε διαφορετικά το θέμα της εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα σχεδίαζε τη μεταφορά των σχολείων εκτός των ορίων του κράτους και την υλοποίηση της ιδέας από υπάλληλους του ρουμανικού κράτους, όπως ο Δούμας και ο Ιωνέσκου, υπάλληλος της ρουμανικής πρεσβείας στο Βελιγράδι και υπάλληλος της ρουμανικής κυβέρνησης αντίστοιχα⁸³.

Η ρουμανική προπαγάνδα προχώρησε και στην εκπαίδευση, διαθέτοντας τεράστια χρηματικά ποσά με σκοπό να «εξαγοράσει συνειδήσεις». Συγκεκριμένα, ιδρύθηκαν ρουμανικά σχολεία και δόθηκαν υποτροφίες σε οικογένειες χαμηλού εισοδήματος ώστε να σπουδάζουν τα παιδιά τους στη Ρουμανία. Συγχρόνως, ενισχύονταν οικονομικά και οι οικογένειες των παιδιών που φοιτούσαν στα ρουμανικά σχολεία. Με τη δράση αυτή, αποσπάστηκε κάποιο μέρος του βλαχόφωνου πληθυσμού, κυρίως οι φτωχότεροι. Ωστόσο, οι περισσότεροι αντιστάθηκαν σθεναρά στην ρουμανική προπαγάνδα⁸⁴.

Η πολιτιστική σύγκρουση Ελλήνων και Ρουμάνων είναι κυρίως εμφανής στον τύπο και στους πολιτιστικούς συλλόγους. Το 1880 ο ρουμανικός τύπος εκδήλωσε μια εχθρική στάση λόγω της επικείμενης προσάρτησης της Θεσσαλίας στην Ελλάδα, ενώ παράλληλα κυκλοφόρησε μία εφημερίδα (Fratilia intru dreptate) που αποτελούσε όργανο του Μακεδονορουμανικού Κομιτάτου. Το 1884 ιδρύθηκε ο Σύλλογος Lumina, με σκοπό την προώθηση της ρουμανικής εθνικής παιδείας στη Μακεδονία. Την ίδια περίοδο, ιδρύθηκε και ο αλβανικός Σύλλογος Dritta, ενώ το 1887 οι δύο σύλλογοι συγχωνεύθηκαν με όνομα «Ρουμανο-αλβανομακεδονικός Σύλλογος». Μέσω του συλλόγου αυτού, τα δύο έθνη προωθούσαν τα συμφέροντά τους μέσα από το κοινό μέτωπο. Το 1904 η ελληνική διπλωματία εξέδωσε την εφημερίδα Αίμος ή

⁸¹ Ηλιάδου-Τάχου Σ, 2004, Ελληνορουμανικός ανταγωνισμός στο βιλαέτι Μοναστηρίου, σ.125

⁸² Πηγιών Α., 2016, «Αρωμόνιοι- Βλάχοι», ανακτήθηκε από http://vlahofonoi.blogspot.gr/2016/10/blog-post_10.html

⁸³ Ηλιάδου-Τάχου Σ, 2004, ό.π., σ.175

⁸⁴ Πηγιών Α., 2016, «Αρωμόνιοι- Βλάχοι», ανακτήθηκε από http://vlahofonoi.blogspot.gr/2016/10/blog-post_10.html

Balkanul, με επικεφαλής τον ρουμάνο Λαζαρέσκου Λεκάντα. Η εφημερίδα αυτή, προωθούσε τις ελληνικές θέσεις, όμως τον Ιούλιο του 1904, ο Λεκάντα δολοφονήθηκε και το εγχείρημα τερματίστηκε⁸⁵.

Το 1905 διακόπηκαν οι σχέσεις Ελλάδας-Ρουμανίας, καθώς τον Αύγουστο του ίδιου έτους εκδηλώθηκαν ανθελληνικές ενέργειες στο Γιούργεβο. Επιπλέον, απαγορεύτηκε η έκδοση της εφημερίδας «Πατρίς» στο Βουκουρέστι, συνοδευόμενη από την απέλαση τόσο του Διευθυντή όσο και των συντακτών της. Ένα χρόνο μετά επήλθε η οριστική διακοπή των σχέσεων αυτών, καθώς είχαν προηγηθεί διάφορα συμβάντα. Συγκεκριμένα, επεισόδια στο Βουκουρέστι εναντίον των Ελλήνων, φόνος Κουτσοβλάχων στα Γρεβενά και ψήφιση του νόμου από τη ρουμανική βουλή, που αφορούσε την αύξηση της τελωνιακής επιβάρυνσης των εμπορευμάτων που εισάγονταν από την Ελλάδα⁸⁶.

Η ρουμανική προπαγάνδα για την καταγωγή των βλαχόφωνων Ελλήνων είχε απορριφθεί από επιφανείς Ρουμάνους γλωσσολόγους και ιστορικούς όπως οι I. Conteaunu, Cusu Parakosta, Goga Dumutru, Lazarescu Lecanta. Ο τελευταίος ήταν γενικός επιθεωρητής των ρουμανικών σχολείων στον ευρύτερο ελλαδικό χώρο το 1903. Σε μία έκθεση του προς την Κυβέρνηση της Ρουμανίας έγραψε : « Δαπανούμε περισσότερα από 70.000 χρυσά φράγκα για σχολεία χωρίς μαθητές, ρουμανίζουν μόνο όσοι ανταμείβονται και, όπου σταματά να ρέει το χρήμα μας, παύει να υφίσταται το ρουμανικό έθνος».⁸⁷

Ο ελληνοβουλγαρικός ανταγωνισμός

Κατά την διάρκεια της εξέγερσης του Ίλιντεν (1902-1904) ο ελληνικός πληθυσμός της Πελαγονίας υπέφερε από τους Βουλγάρους. Αυτοί μάλιστα, ισχυρίζονταν ότι θα βοηθήσουν στην απελευθέρωση των χριστιανικών πληθυσμών από τον τουρκικό ζυγό. Ωστόσο, ο ελληνικός πληθυσμός της Πελαγονίας αντιλήφθηκε τις προθέσεις και τα επεκτατικά σχέδια των Βουλγάρων και αντέδρασε έντονα, αγωνιζόμενους στο όνομα του Ελληνισμού.

Το βουλγαρικό επαναστατικό κίνημα στις αρχές του 1903 δρούσε με βαναυσότητα στους Έλληνες του Μοναστηρίου, τρομοκρατώντας τα ηγετικά του στελέχη και αρκετές φορές σκοτώνοντας τα. Ο βουλγαρικός στρατός με βία στρατολογούσε τους νέους της Βορειοδυτικής Μακεδονίας, με αποτέλεσμα να ερημώνουν τα χωριά της περιοχής. Στα χωριά αυτά απέμεναν οι γέροι, οι οποίοι βασανίζονταν.

Το χρονικό διάστημα 1902-1904 ήδη οι Έλληνες του βαλκανικού χώρου είχαν ξεσηκωθεί και προετοιμάζαν το έδαφος για το μακεδονικό αγώνα. Μετά την

⁸⁵ Ηλιάδου-Τάχου Σ., 2004, Τα Βαλκάνια στη δίνη των εθνικιστικών αντιπαραθέσεων., σ.229

⁸⁶ Ηλιάδου-Τάχου Σ., 2004, ό.π., σ.273

⁸⁷ Μέρτζος Ν., 2010, *Οι Αρμάνοι Βλάχοι*, σ.43

εξέγερση του Ίλιντεν, οι Έλληνες της Πελαγονίας, εγκατέλειψαν τους κομιτατζήδες και κατατάχτηκαν στα ελληνικά ανταρτικά σώματα, τα οποία προετοίμαζαν τον Μακεδονικό Αγώνα για την ένοπλη φάση του.

Ο ελληνοσερβικός ανταγωνισμός

Ο ανταγωνισμός Ελλήνων και Σέρβων στο βιλαέτι Μοναστηρίου δίχασε την ελληνική πλευρά, από τη στιγμή που ανέδειξε στην επιφάνεια διαφορετικές προσεγγίσεις των εθνικών κέντρων που εμπλέκονταν, της Αθήνας δηλαδή και της Κωνσταντινούπολης. Από τη μία πλευρά, η Αθήνα δεν είχε ολοκληρώσει τις διαπραγματεύσεις της με τους Σέρβους σε διπλωματικό επίπεδο σχετικά με το μέλλον της Μακεδονίας. Επομένως, ήταν κατά σε οποιαδήποτε παραχώρηση. Από την άλλη πλευρά, η Κωνσταντινούπολη εξέφραζε την Οικουμενική πολιτική του Πατριαρχείου, η οποία πρόσταζε παραχωρήσεις προς την πλευρά των Σέρβων⁸⁸.

Το 1914 η στάση των Σέρβων προς τον ελληνισμό της Πελαγονίας ήταν πολύ σκληρή. Συγκεκριμένα, περιόρισαν τις δραστηριότητες του ελληνικού προξενείου και απαγόρευαν την κυκλοφορία των ελληνικών εφημερίδων. Ακόμη, στράφηκαν κατά της τράπεζας της Ανατολής, η οποία ήταν ελληνικών συμφερόντων και επιδόθηκαν σε πόλεμο κατά των ελληνικών επιχειρήσεων. Μάλιστα, ορισμένοι Σέρβοι αξιωματικοί παρακινούσαν όσους επισκέπτονταν το Μοναστήρι να μη διαμένουν στο ελληνικό ξενοδοχείο «Σύνταγμα», αλλά σε σερβικά ξενοδοχεία⁸⁹.

Η ένταξη της Πελαγονίας στη Σερβία το 1912

Η Βουλγαρική κατοχή στην Πελαγονία

Η δημιουργία βουλγαρικής εθνικής συνείδησης στην Πελαγονία, αλλά γενικότερα και στο χώρο της Μακεδονίας, οργανώθηκε από ρωσική πρωτοβουλία το 1846. Εντάθηκε το 1870, με την απόσπαση της βουλγαρικής εκκλησίας από το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τον διχασμό του σλαβόφωνου πληθυσμού. Άλλοι παρέμειναν πιστοί στο Πατριαρχείο και στην ελληνική ιδέα και άλλοι προσχώρησαν στην Εξαρχία, θεωρώντας τον εαυτό τους Βουλγάρους. Οι βλαχόφωνοι όμως παρέμειναν στο σύνολο τους Έλληνες, παρά την δράση ισχυρής ρουμανικής προπαγάνδας⁹⁰.

Οι Βούλγαροι τυράνησαν τους ελληνικούς πληθυσμούς και προχώρησαν και σε εξόντωση ελληνικών μαζών. Πυρπολήθηκαν και καταστράφηκαν ολοκληρωτικά πολλά χωριά. Αποτεφρώθηκε επίσης, η συνοικία «Γένη Μαχαλά» μέσα στο

⁸⁸ Ηλιάδου-Τάχου Σ., 2004, Τα Βαλκάνια στη δίνη των εθνικιστικών αντιπαραθέσεων., σ.309

⁸⁹ Χασιώτης Λ.,1998, *Ελληνοσερβικές σχέσεις: Διπλωματικά διλήμματα μιας πενταετίας (1913-1918)*, σ.373-374

⁹⁰ Γεωργιάδης Ν., 1984, *Όσα έγγραφα στο Μοναστήρι 1903-1912*,σ.102-106

Μοναστήρι, οι περισσότεροι κάτοικοι της οποίας ήταν Έλληνες. Μάλιστα, συνελήφθησαν επιφανή στελέχη της Μοναστηριώτικης κοινωνίας. Μεταξύ άλλων, συγκαταλέγονταν οι: Καραμηνάς, Κάλας και Δίγκας. Στις φυλακές Μοναστηρίου κλείστηκαν Έλληνες πρόκριτοι της Αχρίδας, ειδικότερα, ο Πηγεών, ο Ζάρος και ο Ρουβίνας. Στα χωριά της Πελαγονίας σκοτώθηκαν και εξορίστηκαν πολλοί Έλληνες, ενώ υποβλήθηκαν σε βασανιστήρια οι πρόκριτοι της Ρέσνας και του Μοριχόβου.

Τον Νοέμβριο του 1915 τα γερμανοβουλγαρικά στρατεύματα κατέλαβαν την πόλη του Μοναστηρίου. Η βουλγαρική κατοχή της πόλης είχε τραγικές συνέπειες για την ελληνική κοινότητα παρόλη τη σύντομη διάρκεια της (Νοέμβριος 1915- Νοέμβριος 1916). Ο αριθμός του Μοναστηρίου μειώθηκε ακόμη περισσότερο, αφού το μεγαλύτερο μέρος έφυγαν πρόσφυγες στην Ελλάδα ή αιχμαλωτίστηκε από τον βουλγαρικό στρατό και μεταφέρθηκε στη Βουλγαρία. Ακόμη και η ανακατάληψη του Μοναστηρίου από τις συμμαχικές δυνάμεις δεν άλλαξε πολύ την κατάσταση, καθώς η πόλη βρισκόταν σε στρατιωτική ζώνη. Το 1917 οι ελληνικές στρατιωτικές δυνάμεις έφτασαν στο Μοναστήρι για να ενισχύσουν τη γραμμή του μετώπου. Η ελληνική διπλωματία θεώρησε ότι η παρουσία του ελληνικού στρατού στην περιοχή θα περιόριζε την σερβική κατοχή και θα ενίσχυε τον ελληνικό πληθυσμό του Μοναστηρίου. Ωστόσο, οι ελπίδες αυτές διαψεύστηκαν σύντομα.

Το ελληνικό κράτος εξακολουθούσε να απέχει από οποιαδήποτε ενέργεια διεκδίκησης της περιοχής, ακόμη και προστασίας των ελληνικών πληθυσμών. Μάλιστα, το Φεβρουάριο του 1916, ο Νομάρχης της Φλώρινας, στις διαπραγματεύσεις του με τον Βούλγαρο ομόλογο του, συζητούσαν την ανταλλαγή ελληνικών οικογενειών του Μοναστηρίου με Βουλγάρους λιποτάκτες. Για τη συμφωνία αυτή, ο Έλληνας Νομάρχης του Μοναστηρίου, καταγγελλόταν από τον ντόπιο τύπο ότι νομιμοποιούσε την κατοχή της Πελαγονίας από τους Βουλγάρους, παραμερίζοντας την ισχυρή παρουσία του ελληνισμού στην περιοχή⁹¹.

⁹¹ Ηλιάδου- Τάχου Σ., 2003, *Ο Ελληνισμός του Μοναστηρίου Πελαγονίας*, σ.325-6

Ansichtskartenpool

www.delcampe.net

11. Οι καταστροφές στο Μοναστήρι μετά τον βουλγαρικό βομβαρδισμό

Η οριστική διευθέτηση του ζητήματος της Πελαγονίας

Το τέλος της πρώτης παγκόσμιας αναμέτρησης του 20^{ου} αιώνα βρήκε τις δυνάμεις της Αντάντ να επικρατούν των Κεντρικών Δυνάμεων του Άξονα. Συνακόλουθα, οι συμμετέχοντες στον πόλεμο συνδιαλέχθηκαν για να καθορίσουν τους όρους της ειρήνης και τα αποτελέσματα της πολεμικής σύρραξης. Στις διαπραγματεύσεις αυτές, έλαβαν μέρος όλα τα κράτη της βαλκανικής, με την Ελλάδα και τη Σερβία να βρίσκονται στην πλευρά των νικητών και τη Βουλγαρία και την Τουρκία με το μέρος των ηττημένων⁹².

Η περιοχή της Πελαγονίας βρέθηκε μέσα στη δίνη των πολεμικών αναμετρήσεων και καθ' όλη τη διάρκεια του πολέμου υπέστη συνεχείς βομβαρδισμούς από τους αντίπαλους στρατούς με αποτέλεσμα να μετράει πολλές απώλειες και τεράστιες καταστροφές. Καταστράφηκαν ολοσχερώς ακόμη και ολόκληρα χωριά, όπως το Μεγάροβο και το Τύρνοβο. Αρκετοί ελληνικοί πληθυσμοί ωστόσο, εξακολουθούσαν να παραμένουν στις πατρογονικές τους εστίες, ελπίζοντας ότι η κατάσταση μελλοντικά θα αλλάξει. Αυτό αποδεικνύεται και από τα στοιχεία της Επιτροπής αποκατάστασης προσφύγων της κοινωνίας των Εθνών, που δημοσιεύτηκαν το 1923. Αυτά μεταξύ άλλων αναγράφουν την εγκατάσταση 5.000 Ελλήνων στην ελληνική Μακεδονία από τη Σερβία⁹³.

⁹² Διβάνη Ε., 1995, *Ελλάδα και μειονότητες*, σ.137

⁹³ Γεωργίου Β., 1992, *Η Γιουγκοσλαβία στο μάτι του Γιουγκοσλαβικού κυκλώνα*, σ.180

Η επίσημη ελληνική διπλωματία παρέμεινε προσηλωμένη στη λογική της ελληνοσερβικής φιλίας και συνεργασίας. Θεωρούσε πολύτιμη την βοήθεια των Σέρβων για τις επιδιώξεις της. Αυτή η προσέγγιση ήταν λογική καθώς οι Ιταλοί, εκτός από τα σχέδια τους για την Αλβανία, προωθούσαν τα βουλγαρικά συμφέροντα στη Μακεδονία και στη Θράκη, ώστε να δημιουργήσουν πρόβλημα στην Ελλάδα και τη Σερβία. Η Σερβία λοιπόν κατάφερε και με τη συγκατάνευση της Ελλάδας, να εγκολπώσει οριστικά την Πελαγονία στα κυριαρχικά όρια του βασιλείου της⁹⁴.

Η πολιτική της Ελλάδας στόχευε στη διατήρηση της ελληνοσερβικής συμμαχίας και εξάλειψε συμπεριφορές, οι οποίες θα οδηγούσαν στη δημιουργία ενός αντισερβικού κλίματος. Για αυτό το λόγο, ο Έλληνας πρωθυπουργός τον Αύγουστο του 1918, σε επίσκεψη του στη Φλώρινα, επιτίμησε τις τοπικές αρχές και τόνισε την ευθύνη τους να αποφεύγονται εκδηλώσεις σωβινισμού και προκλήσεις. Μάλιστα, επέκρινε και έναν Έλληνα ιερέα, ομογενή από το Μοναστήρι, τον Άγγελο Αθανάσιο Στογιάνεβιτς, στον οποίο δήλωνε πως τα Βιτόλια ήταν και θα παραμείνουν σερβικά. Επισημάνε επίσης, πως οι Σέρβοι είχαν θυσιαστεί για αυτήν την πόλη και αν ακόμη οι ίδιοι αποφάσιζαν να την παραχωρήσουν στην Ελλάδα, κανένας έντιμος Έλληνας δεν θα τη δεχόταν⁹⁵.

Ο εκσερβισμός των Ελληνικών κοινοτικών πραγμάτων

Πριν ακόμη οριστικοποιηθεί η «παραχώρηση» της Πελαγονίας στην εδαφική επικράτεια του βασιλείου των Σέρβων, στην συνδιάσκεψη ειρήνης στο Παρίσι, οι Σέρβοι έθεσαν σε εφαρμογή μία πολιτική εκσερβισμού των πληθυσμών της περιοχής. Ενσωμάτωσαν ουσιαστικά μια περιοχή που ελάχιστοι Σέρβοι κατοικούσαν σ αυτή ενώ η πλειονότητα είχε διαφορετική εθνοτική ταυτότητα⁹⁶. Η πολιτική των Σέρβων καθόριζε συγκεκριμένες παραμέτρους και διαδικασίες χειραγώγησης όπως τη χρησιμοποίηση της Εκπαίδευσης και της Θρησκείας ως μέσων προπαγάνδας και την αποκλειστική χρήση της σερβικής γλώσσας. Με αυτόν τον τρόπο προχώρησαν σε μία κλιμακούμενη σκλήρυνση της στάσης τους απέναντι στους πληθυσμούς της Πελαγονίας. Σταμάτησαν να λειτουργούν οριστικά όλα τα σχολεία των άλλων εθνοτήτων και στα σχολεία που λειτουργούσαν, η διδασκαλία γινόταν στη σερβική. Μάλιστα, σε όλες τις κοινωνικές συναναστροφές επιβλήθηκε η σερβική γλώσσα, γεγονός που δυσκόλεψε πολύ τους τοπικούς πληθυσμούς οι περισσότεροι από τους οποίους δεν γνώριζαν την γλώσσα και για να διεκπεραιώνουν τις υποθέσεις τους χρησιμοποιούσαν δικηγόρο⁹⁷.

Γενικότερα ο ελληνισμός του Μοναστηρίου αποκόπηκε από την πολιτισμική του παρουσία και στερήθηκε την πνευματική του καθοδήγηση. Οι Σέρβοι εκμεταλλεύτηκαν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο την απουσία της ελληνικής

⁹⁴ Διβάνη Ε., 1995, ό.π, σ.131-132

⁹⁵ Χασιώτης Λ., 1998, *Ελληνογιουγκοσλαβικές σχέσεις- Τα διλήμματα μιας πενταετίας 1913-1918*, σ.404

⁹⁶ Μπράμου Κ., 1959, *Σλαβομακεδονικά οργανώσεις εν Μακεδονία*, σ.80

⁹⁷ Βλασιδής Β., 1997, *Η Αυτονόμηση της Μακεδονίας. Από την θεωρία στην πράξη*, σ.149

διπλωματικής παρέμβασης. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο, ως ο μεγαλύτερος εκκλησιαστικός θεσμός, αδυνατούσε τόσο να ασκήσει εξωτερική πολιτική για το ελληνικό κράτος όσο και να επιβάλλει πολιτικές συμπεριφορές⁹⁸. Ως επόμενο στόχο η σερβική πολιτική έθεσε να πλήξει το ιδιοκτησιακό καθεστώς του ελληνισμού του Μοναστηρίου.⁹⁹

Πράγματι, η κυριαρχία της βλαχικής κοινότητας του Μοναστηρίου τόσο στον τομέα της ελληνικής εκπαίδευσης όσο και στις επιχειρηματικές δραστηριότητες, ήταν παλιά υπόθεση. Κατά βάση, επρόκειτο για επιτυχημένους μεταπράτες και τεχνίτες από τη Μοσχόπολη και την περιοχή της, που είχαν μεταφέρει την έδρα των επικερδών δραστηριοτήτων τους πιο βόρεια. Οι μεγαλοαστοί Βλάχοι αντιπροσώπευαν τα συμφέροντα και τη γλώσσα των Ελλήνων στην πόλη. Αυτός ο πλήρης έλεγχος δεν χάθηκε μέσα σε μία νύχτα. Ο πόλεμος του 1897 επισημοποίησε μία διαδικασία αμφισβήτησης¹⁰⁰.

Σε άλλα μέρη πέσανε, της ευτυχίας κλήροι

Και μόνο σιγανά θρηνεί, το δόλιο Μοναστήρι....¹⁰¹

Κυριαζής Πέτρος

Κατάληψη της Πελαγονίας

Η κήρυξη του Ά Βαλκανικού πολέμου εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η οποία βρισκόταν σε παρακμή, δημιούργησε την εντύπωση στους Έλληνες της περιοχής πως θα ήταν πάλι υπό ελληνική κυριαρχία. Η πεποίθηση αυτή στηριζόταν στο γεγονός της ελληνικής κυριαρχίας στην περιοχή εθνικά και πολιτιστικά. Η προέλαση των ελληνικών δυνάμεων βόρεια και δυτικά, σε συνδυασμό με την επέλαση των Σέρβων προς Νότο και τον εγκλωβισμό του βουλγαρικού στρατού Ανατολικά, καθιστούσε πιθανή την κατάληψη της Πελαγονίας από τον ελληνικό στρατό και την ενσωμάτωση της στην Ελλάδα. Παρόλο που η παρουσία του σερβικού στοιχείου ήταν σχεδόν ανύπαρκτη στο Μοναστήρι και οι διεκδικήσεις τους στρέφονταν βορειότερα, αυτοί ήταν οι νέοι κυρίαρχοι¹⁰².

Στο τέλος του Οκτωβρίου το 1912, συγκλήθηκε συμβούλιο των Τούρκων προυχόντων του Μοναστηρίου λόγω της επερχόμενης κατάρρευσης. Εκεί αποφασίστηκε να σπεύσουν σε συνεννόηση με το μητροπολίτη Πελαγονίας, για να

⁹⁸ Βακαλόπουλος Κ., 2002, *Ο Βόρειος Ελληνισμός κατά την πρώιμη φάση του Μακεδονικού Αγώνα (1878- 1904)*, σ.43-44

⁹⁹ Βακαλόπουλος Κ., 2002, *Το Νεοτουρκικό κίνημα και ο Ελληνισμός (1908-1912). Οι ιστορικές καταβολές στη Μακεδονία*, σ. 95-97

¹⁰⁰ Γούναρης Β., 2000, *Στις όχθες του Υδραγόρα*, σ. 71-74

¹⁰¹ Κυριαζής Π., 1923, *Οι Βόγγοι του Μοναστηρίου*, σ.24

¹⁰² Βακαλόπουλος Κ., 2009, *Εθνοτική διαπάλη στη Μακεδονία (1894- 1904)*, σ.80-82

σταλεί επιτροπή στον αρχηγό των ελληνικών δυνάμεων, προκειμένου να του παραδώσουν την πόλη, ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος της σερβικής κατοχής. Μάλιστα, για να καταδείξουν τις προθέσεις τους αποφυλάκισαν 400 Έλληνες Μοναστηριώτες¹⁰³. Οι εξελίξεις ήταν ραγδαίες. Την 1^η Νοεμβρίου οι ελληνικές δυνάμεις κατευθύνονται προς βορρά με σκοπό την κατάληψη του Μοναστηρίου. Συγχρόνως, το ελληνικό Γενικό Επιτελείο έστειλε τηλεγράφημα στο Γενικό Στρατηγείο των Σέρβων, με αίτημα να αναλάβουν τις επιθετικές ενέργειες εναντίον του τουρκικού στρατού Μοναστηρίου. Πράγματι, η επίθεση ξεκίνησε, η αντίσταση όμως του τουρκικού στρατεύματος υπήρξε σθεναρή¹⁰⁴.

Στο σημείο αυτό, ο γενικός πρόξενος της Ρωσίας στα Σκόπια παρενέβη καταλυτικά¹⁰⁵. Αρχικά, ο ίδιος συμβούλεψε τους Σέρβους να ξεκινήσουν τις επιθετικές ενέργειες τους, ώστε να καταλάβουν αυτοί το Μοναστήρι πριν από τους Έλληνες. Η ρωσική εξωτερική πολιτική, ούσα προσηλωμένη στην ιδέα του πανσλαβισμού, διεκδικούσε την έξοδο προς το Αιγαίο και τον έλεγχο της Βαλκανικής, ενθαρρύνοντας τις βουλγαρικές βλέψεις και τις σερβικές διεκδικήσεις. Οι Ρώσοι, βλέποντας την αδυναμία της Βουλγαρίας να καταλάβει πρώτη το Μοναστήρι, επεδίωξαν να περιέλθει σε σερβική κυριαρχία. Η περιοχή της Πελαγονίας θεωρούταν από τη Ρωσία μεγάλης στρατηγικής σημασίας. Ιδιαίτερα ο έλεγχος του Μοναστηρίου, το οποίο αποτελούσε εμπορικό κέντρο και κόμβο του διαμετακομιστικού εμπορίου και γενικότερα των συγκοινωνιών, έδινε τη δυνατότητα για τον έλεγχο της Βαλκανικής. Άλλωστε, από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, η ρωσική πολιτική ευνοούσε ξεκάθαρα τις σερβικές διεκδικήσεις ως αντίβαρο στην επεκτατική πολιτική της Μεγάλης Βουλγαρίας¹⁰⁶.

Τη νύχτα λοιπόν της 1^{ης} Νοεμβρίου, ο ίδιος ο ρώσος πρόξενος με τον διερμηνέα του κατευθύνθηκε στις τουρκικές προφυλακές, ζητώντας τον τούρκο διοικητή στρατιάς Ζεκί πασά. Στη συνάντηση αυτή ο ρώσος πρόξενος έπεισε τον τούρκο διοικητή πως θα ήταν μάταιη οποιαδήποτε αντίσταση από τη στιγμή που η Μακεδονία έχει χαθεί για την Τουρκία οριστικά. Αντ' αυτού, ώθησε τον τούρκο διοικητή να στείλει στρατό στον Εσάτ πασά προκειμένου να βοηθήσει για τη διατήρηση της Ηπείρου και της Αλβανίας. Αυτό διευκόλυνε την προέλαση των Σέρβων στο Μοναστήρι. Μάλιστα, ο ρώσος πρόξενος προσέφερε και 20.000 χρυσές τουρκικές λίρες, σύμφωνα με τουρκικές πηγές. Το ποσό αυτό κατατέθηκε στο υποκατάστημα της οθωμανικής τράπεζας στα Σκόπια, από τον υποδιευθυντή της Τράπεζας Ιταλό Vernazza. Το ποσό αυτό, στις 20 Οκτωβρίου, περιήλθε στην κατοχή του Γενικού Στρατηγείου των Σέρβων.

Η αντίσταση των Τούρκων απέναντι των σερβικών δυνάμεων δεν ήταν έντονη, καθώς διέθεσαν ανεπαρκείς δυνάμεις στο μέτωπο αυτό. Με τον τρόπο αυτό, επιτάχυναν την

¹⁰³ Κατσουγιάννης Τ., 1966, *Περί των Βλάχων των ελληνικών χωρών*, σ.74-75

¹⁰⁴ Μίντσης Γ., 1990, *Η Ιστορία του Μακεδονικού Ζητήματος*, σ.64

¹⁰⁵ Κατσουγιάννης Τ., 1966, *Περί των Βλάχων των ελληνικών χωρών*, σ.73

¹⁰⁶ Βακαλόπουλος Κ., 2009, *Εθνοτική Διαπάλη στη Μακεδονία (1894-1904)*, σ.162

προέλαση των Σέρβων. Συγχρόνως, επιτέθηκαν στις ελληνικές δυνάμεις στην περιοχή της Βεύης αναχαιτίζοντας την προέλαση τους στο Μοναστήρι. Στις 6 Νοεμβρίου 1912, μετά την υποχώρηση των τούρκικων στρατευμάτων δυτικά, τα σερβικά στρατεύματα εισήλθαν στο Μοναστήρι. Μετά από μία πενταήμερη μάχη, τη «Μάχη του Μοναστηρίου», οι τουρκικές δυνάμεις συνθηκολόγησαν και παραδόθηκαν και έτσι οι Σέρβοι κατέλαβαν το Μοναστήρι. Με την άφιξη τους εγκατέστησαν αρχές στην πόλη και λίγα στρατεύματα για την επιβολή της τάξης. Αντίθετα, το μεγαλύτερο μέρος των δυνάμεων τους κατευθύνθηκε προς τη Φλώρινα¹⁰⁷. Η Φλώρινα από την άλλη πλευρά, στις 7 Νοεμβρίου του 1912, είχε απελευθερωθεί και επικρατούσε κλίμα ενθουσιασμού¹⁰⁸.

Η είσοδος των Σέρβων στο Μοναστήρι δεν συνοδεύτηκε με αντιδράσεις ενθουσιασμού, καθώς οι σερβικές οικογένειες που ζούσαν στην πόλη ήταν ελάχιστες. Επομένως, δεν υψώθηκε η σερβική σημαία στο Μοναστήρι. Το γεγονός αυτό, οδήγησε τους Έλληνες του Μοναστηρίου να επιδείξουν πνεύμα συμπάθειας στον σερβικό στρατό. Εξάλλου, η λύτρωση από τον καταπιεστικό ζυγό τόσους αιώνες μετά, η παρουσία ελληνικού στρατού κοντά στην περιοχή, η φιλία και το ομόδοξο με τους Σέρβους, δημιουργούσαν την εντύπωση πως η Πελαγονία θα περιέλθει στους Έλληνες. Η πεποίθηση μάλιστα αυτή εντεινόταν, από τις δηλώσεις των Σέρβων, αξιωματικών και οπλιτών, για την ελληνικότητα του Μοναστηρίου και τον περιορισμό των βλέψεων τους βορειότερα¹⁰⁹.

Από την άλλη πλευρά, ο Φίλιππος Δραγούμης στο ημερολόγιο του, δεν υποστηρίζει την πεποίθηση ότι η Πελαγονία θα περιέλθει στην Ελλάδα. Θεωρεί ότι στις 6 Νοεμβρίου το Μοναστήρι καταλήφθηκε από τους Σέρβους και χάθηκε από την Ελλάδα. Δεν ελπίζει ότι οι Σέρβοι θα το παραχωρούσαν στην Ελλάδα, παρόλο που ζούσαν ελάχιστοι Σέρβοι στην περιοχή και η πόλη αποτελούσε ένα από τα μεγαλύτερα ελληνικά κέντρα¹¹⁰.

Στις 12 Νοεμβρίου 1912, ο Διάδοχος Κωνσταντίνος, με συνοδεία τους πρίγκιπες Γεώργιο, Αλέξανδρο και Παύλο καθώς επίσης και τον Ίωνα Δραγούμη, εισήρθε πανηγυρικά στο Μοναστήρι. Οι Σέρβοι όμως απαγόρευσαν τον ελληνικό στρατό να εισέρθει. Ο ελληνισμός του Μοναστηρίου, με απερίγραπτο ενθουσιασμό, παραβρέθηκε στην πανηγυρική δοξολογία στον ιερό ναό του Αγίου Δημητρίου. Για τους Μοναστηριώτες, η παρουσία του διαδόχου αποτελούσε προμήνυμα της προσάρτησης της πόλης στην Ελλάδα¹¹¹.

Ο διάδοχος Κωνσταντίνος διαφωνούσε με τον Ε. Βενιζέλο για την προσάρτηση του Μοναστηρίου στον ελληνικό χώρο. Στα πλαίσια των εξελισσόμενων βαλκανικών

¹⁰⁷ Κατσουγιάννης Τ., 1966, *Περί των Βλάχων των ελληνικών χωρών*, σ.73-74

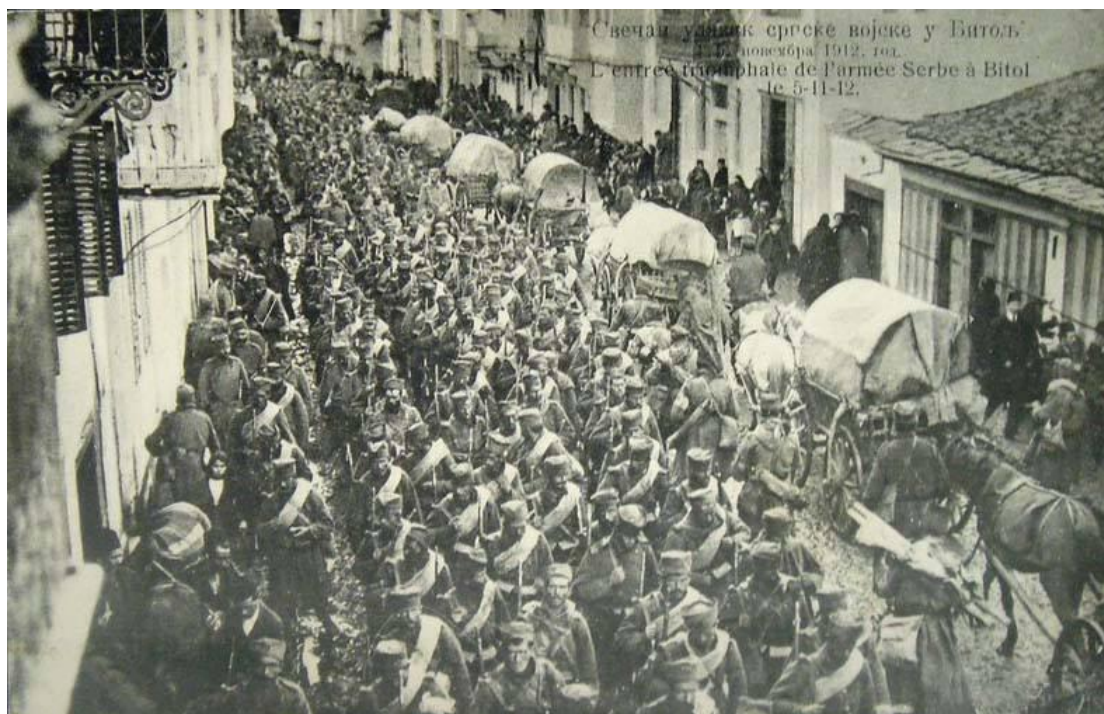
¹⁰⁸ Κολτσίδα Α., 2003, *Η Ιστορία του Μοναστηρίου και των περιχώρων*, σ.195

¹⁰⁹ Κατσουγιάννης Τ., 1966, *Περί των Βλάχων των ελληνικών χωρών*, σ.75-76

¹¹⁰ Δραγούμης Φ., *Το Ημερολόγιο μου*, σ.160

¹¹¹ Κατσουγιάννης Τ., 1966, *ό.π.*, σ.76

πολέμων, ο ελληνικός στρατός με αρχιστράτηγο το διάδοχο Κωνσταντίνο άρχισε να απελευθερώνει διαδοχικά τα Γρεβενά και την Κοζάνη. Ο τελικός στόχος ήταν η προέλαση προς το Μοναστήρι και η ενσωμάτωση του στην Ελλάδα. Ωστόσο, ο ελληνικός στρατός στράφηκε προς τη Θεσσαλονίκη καθώς αυτό πρόσταζαν τα τηλεγραφήματα του προέδρου της ελληνικής Κυβέρνησης Ελευθερίου Βενιζέλου, λόγω της απειλής κατάληψης της πόλης από τους Βουλγάρους. Αντίθετα ο διάδοχος Κωνσταντίνος επέμενε ότι ο στρατός έπρεπε να κατευθυνθεί προς το Μοναστήρι. Στα πλαίσια της σύγκρουσης τους ανταλλάχθηκαν τηλεγραφήματα στις 13 Οκτωβρίου 1913. Συγκεκριμένα, ο Βενιζέλος έστειλε ένα τηλεγράφημα στο οποίο τόνιζε ότι πολιτικοί λόγοι επιβάλλουν ο στρατός να είναι στη Θεσσαλονίκη. Η απάντηση του Κωνσταντίνου ήταν ότι δεν θα οδηγήσει το στρατό προς τη Θεσσαλονίκη καθώς έχει καθήκον να πορευθεί προς το Μοναστήρι, εκτός και εάν του το απαγορεύει. Η τελική απάντηση του Βενιζέλου ήταν: «Σας το απαγορεύω»¹¹².

12. Νοέμβριος 1912: Η είσοδος του σερβικού στρατού στο Μοναστήρι της Πελαγονίας

Επιπτώσεις της κατάληψης της Πελαγονίας

Μετά την ενσωμάτωση της Πελαγονίας στα γεωγραφικά και διοικητικά όρια της Σερβίας, αυτόματα τέθηκε το θέμα σχετικά με την τύχη του ελληνισμού της περιοχής. Εξάλλου, τον 19^ο αιώνα μέχρι και τις αρχές του 20^{ου}, ο ελληνισμός του Μοναστηρίου ήταν κυρίαρχος πολιτισμικά, οικονομικά και κοινωνικά. Μέσα από αυτή την πολιτισμική του υπεροχή, ο ελληνισμός της Πελαγονίας είχε εδραιώσει δικές του δομές. Όλοι οι φορείς που αναπτύχθηκαν, σχολεία, πολιτιστικοί σύλλογοι, θεσμοθετημένη παρουσία σε γενικές συνελεύσεις της Κοινότητας, ισχυρός ρόλος της

¹¹² Κολτσίδα Α., 2003, *Η Ιστορία του Μοναστηρίου και των περιχώρων*, σ.199

εκκλησιαστικής αρχής και άλλα, διασφάλιζαν δικαιώματα και ελευθερίες, οι οποίες ακόμη και μέσα στα πλαίσια ενός ανελεύθερου καθεστώτος δεν εξαλείφονταν¹¹³.

Βέβαια, το ελληνικό στοιχείο με τον καιρό ενσωματωνόταν στο σερβικό κράτος ως ένα βαθμό. Οι Σέρβοι, πάντως, παρόλο που ήταν κυρίαρχοι, αποτελούσαν μειοψηφία στην περιοχή. Παρατηρείται και μία αδυναμία των Σέρβων να δημιουργήσουν αισθήματα συμπάθειας και αποδοχής στους πληθυσμούς που ζούσαν εκεί. Από τις εθνοτικές ομάδες της περιοχής, αναπτύχθηκε έντονος ανταγωνισμός μεταξύ των Ελλήνων και των Βουλγάρων, ενώ οι Σέρβοι απλά παρατηρούσαν αυτή την κατάσταση.

Η συνθήκη του Βουκουρεστίου αποτελούσε τη νομική αποτύπωση των αποτελεσμάτων των Βαλκανικών αναμετρήσεων. Η περιφέρεια του Μοναστηρίου βρέθηκε 3 χιλιόμετρα μακριά από τα ελληνικά σύνορα. Ο ελληνισμός της Πελαγονίας από τον Αύγουστο του 1913, περιήλθε υπό σερβική διοίκηση. Τα γεγονότα αυτά, είχαν ως αποτέλεσμα την μετανάστευση 5.000 Ελλήνων από το Μοναστήρι, τη Γευγελή και τη Δοϊράνη προς τη Φλώρινα και τη Θεσσαλονίκη, που βρίσκονταν υπό ελληνική διοίκηση¹¹⁴. Μάλιστα, μετανάστευσε και μεγάλο μέρος της ηγετικής τάξης του Μοναστηρίου, ακολουθώντας τη συμβουλή του Ελευθερίου Βενιζέλου « Ελπίζω ότι θα δυνηθείτε να περάσετε καλά με τους Σέρβους, αλλά, αν θέλετε, ημπορώ να σας εγκαταστήσω εις την Φλώριναν, όπου να αποκτήσωμεν, το “Νέον Μοναστήριον”»¹¹⁵.

Ο Βενιζέλος παρακινούσε τους Μοναστηριώτες να εγκατασταθούν στη Φλώρινα, γιατί εκεί θα μπορούσαν να ζουν ως ελεύθεροι πολίτες, συμμετέχοντας ενεργά στο κοινωνικό και πολιτικό γίγνεσθαι της περιοχής. Πράγματι, το υψηλό πνευματικό τους επίπεδο και οι γνώσεις τους για το εμπόριο τόνωσαν την οικονομία της περιοχής¹¹⁶.

Από την άλλη πλευρά, στην περιοχή της Πελαγονίας, οι Σέρβοι προχώρησαν στη διάλυση των κοινοτικών θεσμών και στην αντικατάστασή τους με σερβικούς, με σκοπό τον εκσερβισμό της περιοχής. Διαφαίνεται, με τον τρόπο αυτό, η πρόθεσή τους να οριστικοποιήσουν την κυριαρχία τους στην Πελαγονία. Για την κυριαρχία αυτή, επέλεξαν την βία και όχι την προσέγγιση των εθνοτήτων που έμεναν τόσα χρόνια στην περιοχή. Επιχειρούν μάλιστα μία προσπάθεια εποικισμού με Σέρβους από την Βοσνία Ερζεγοβίνη. Η προσπάθεια αυτή απέτυχε, λόγω της άρνησης των Βόσνιων Σέρβων να μετακινηθούν προς Νότο¹¹⁷.

Οι περιοχές της Πελαγονίας χαρακτηρίζονταν από πληθυσμιακή ανομοιογένεια, καθώς οι περισσότεροι πληθυσμοί ήταν αλλοεθνείς, ενώ η σερβική παρουσία ήταν

¹¹³ Ηλιάδου- Τάχου Σ., 2001, *Η Εκπαίδευση στη Δυτική και Βόρεια Μακεδονία (1840-1913)*, σ.476-479

¹¹⁴ Πάλλη Α., 1977, *Φυλακικές μεταναστεύσεις στα Βαλκάνια και διωγμοί του ελληνισμού*, σ.5

¹¹⁵ Κατσουγιάννης Τ., 1966, *Περί των Βλάχων των ελληνικών χωρών.*, σ.78

¹¹⁶ Ηλιάδου- Τάχου Σ., 2003, *Ο Ελληνισμός του Μοναστηρίου Πελαγονίας*, σ.345-347

¹¹⁷ Σωτηροπούλου Χ., 1962, *Απάντηση προς Βορράν*, σ.43-44

μηδαμινή. Για την εξισορρόπηση της κατάστασης, οι Σέρβοι επέλεξαν να μην ακολουθήσουν το καθεστώς της κοινοτικής αυτονομίας του οθωμανικού καθεστώτος. Επομένως, προχώρησαν στη διάλυση των κοινοτικών θεσμών, περιστέλλοντας τις ατομικές ελευθερίες, στερώντας το εκλογικό δικαίωμα και παραχωρώντας στις αστυνομικές και στρατιωτικές αρχές πολλά δικαιώματα¹¹⁸. Συγχρόνως, το ελληνικό κοινοτικό σύστημα καταργήθηκε και ο θεσμικός του ρόλος αναιρέθηκε, από τη στιγμή που δεν αναγνωριζόταν πλέον ως φορέας εκπροσώπησης του ελληνικού στοιχείου. Οι Έλληνες της περιοχής εκφράζονταν μέσα από το σερβικό σύστημα διοίκησης. Λόγω αυτών των καταστάσεων, ο ελληνισμός της Πελαγονίας μετανάστευε συνεχώς προς το ελληνικό κράτος, καθώς εξέλιπαν ολοένα και περισσότερα στοιχεία της πολιτισμικής ταυτότητας του¹¹⁹.

Σταδιακά αποδυναμωνόταν και ο ρόλος της ελληνικής εκκλησίας, καθώς τέθηκε το ζήτημα για το εάν οι ελληνικές μητροπόλεις θα υπάγονταν υπό σερβική κυριαρχία. Συγκεκριμένα, οι μητροπόλεις Πελαγονίας, Αχριδών και Πρεσπών εισχωρούσαν στα δικαιοδοτικά όρια της σερβικής Εκκλησίας. Από τη σερβική κατοχή το 1912, το εκκλησιαστικό ζήτημα επιλύεται οριστικά το 1919¹²⁰.

Η εφημερίδα «Μακεδονία» στις 5 Απριλίου 1919, δημοσίευσε ένα άρθρο, το οποίο τιτλοφορείται ως: « Οι Κουτσοβλάχοι Κρουσόβου και Μοναστηρίου ζητούν την ένωση των με την Ελλάδα». Το άρθρο αυτό, αναφέρεται στις προσπάθειες των κατοίκων της Πελαγονίας να ενωθούν με την Ελλάδα. Για το λόγο αυτό, στάλθηκε μία επιστολή από συνδικάτα των Πελαγόνων στις Μεγάλες δυνάμεις και στον Ελευθέριο Βενιζέλο, με αίτημα την ένωση των περιοχών αυτών με τη «Μητέρα Ελλάδα»¹²¹.

Ο Ίωνας Δραγούμης περιέγραψε με τον δικό του τρόπο την κατάληψη του Μοναστηρίου, με γλαφυρότητα και παραστατικότητα. « Ύστερα από δέκα χρόνια, μετά την πρώτη φορά που ήρθα στο Μοναστήρι, να ‘μαι πάλι! Και είναι οι Σέρβοι αντί να είμαστε εμείς. Όταν πριν δέκα χρόνια περπατούσα σ’ αυτόν τον κάμπο, κάτω από το Μπούκοβο και τα’ άλλα χωριά του Περιστερίου λυπόμουν και έλεγα: « Άραγε θα είναι ποτέ δικά μας αυτά τα χώματα;. Και όμως, παρά τρίχα να τα πάρουμε. Λίγο να βιαζώμαστε περισσότερο, θα είχαμε φτάσει εμείς πρώτοι στο Μοναστήρι. Μπήκα στο Μοναστήρι ύστερα από τα μεσάνυχτα και έβρεχε ψιλά, ψιλά και το φεγγάρι φώτιζε από την ομαλή, διαφανή συννεφιά, τη γαλατένια. Περπατούσα στους άδειους δρόμους και ήτανε σαν όνειρο να ξαναβρίσκομαι εγώ, ύστερα από δέκα χρονώ ζωή, στην πολιτεία της Μακεδονίας, που πρωτογνώρισα και το πρωτοαγάπησα. Και την αγαπούσα πολύ πάλι και με συγκινημένη λύπη την ξαναθωρούσα. Τώρα είχα πολύ να κοπιάσω,..... αφού βρέθηκα εγώ να αγαπώ το Μοναστήρι έτσι. Μα σταματώ τις

¹¹⁸ Γνασίου Μακενδού, (Ίωνας Δραγούμης), 1914, *Η μετά την νίκη Ελλάδας*, σ.9

¹¹⁹ Ηλιάδου- Τάχου Σ., 2003, *Η Ελληνισμός του Μοναστηρίου Πελαγονίας*, σ.345

¹²⁰ Αγγελόπουλος Α., 1975, *Το εκκλησιαστικό καθεστώς των Μητροπόλεων της Βορείου Μακεδονίας από το 1913 μέχρι σήμερα*, σ.28

¹²¹ Εφημερίδα Μακεδονία, 1919, ανακτήθηκε από <http://vlahofonoi.blogspot.gr/2012/04/5-1919.html>

δουλειές όλες για να πω μια στιγμούλα τον πόνο μου και τον πόθο μου για το καημένο το Μοναστήρι και να νοσταλγήσω τα ωραία νιάτα μου.»

«.. Στην ίδια καταλυτική εκκλησία (Άγιος Δημήτριος) έγινε δοξολογία με ψαλμωδίες όμορφες, βυζαντινές παιδιών και μεγάλων. Μπήκα στο σπιτάκι μου, το άλλοτε, και ανανοήθηκα άλλους καιρούς. Περιπάτησα στους δρόμους, που τόσες φορές επέρασα. Είδα τα χωριά, που την άνοιξη είναι χαρά Θεού, και είδα τα δέντρα, που το χειμώνα με την πάχνη είναι μαγικά..»¹²².

Η εγκατάσταση των Βορειομακεδόνων προσφύγων στην Ελλάδα

Με βάση τα επίσημα στοιχεία και τους υπολογισμούς των ίδιων των προσφύγων, υπολογίζεται ότι ο αριθμός των προσφύγων που εγκαταστάθηκαν μόνιμα στην Ελλάδα ξεπέρασε τα 10.000 άτομα¹²³. Συγκεκριμένα, από αυτούς 7.000 εκτιμάται ότι ήταν Βλαχόφωνοι¹²⁴. Οι πρόσφυγες αυτοί διαδραμάτισαν σπουδαίο ρόλο στο πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό επίπεδο της χώρας και ιδιαίτερα της Μακεδονίας.

Οι βορειομακεδόνες πρόσφυγες προέρχονταν τις περισσότερες φορές από τα αστικά ή ημιαστικά κέντρα της περιοχής, όπως το Μοναστήρι, το Κρούσοβο, τη Γευγελή και τη Στρώμνιτσα. Στην Ελλάδα εγκαταστάθηκαν στις μακεδονικές επαρχίες κυρίως. Οι προερχόμενοι από την περιοχή του Μοναστηρίου εγκαταστάθηκαν κυρίως στη Φλώρινα και στη Θεσσαλονίκη, αλλά και στην Κατερίνη και την Έδεσσα. Οι προερχόμενοι από άλλες περιοχές της Πελαγονίας εγκαταστάθηκαν εκτός από τις πόλεις αυτές και στη Δράμα, στο Κιλκίς και στις Σέρρες. Οι περιοχές εγκατάστασης στην Ελλάδα σχετίζονταν με την κοινωνική θέση και τον επαγγελματικό προσανατολισμό που είχαν στην πατρίδα τους. Για παράδειγμα, οι πιο ευκατάστατοι συνήθως έμποροι και αντιπρόσωποι επιχειρήσεων, προτίμησαν κατά βάση τη Θεσσαλονίκη και σε μικρότερο βαθμό τη Φλώρινα και την Αθήνα. Από την άλλη μεριά, ο καθαρά αγροτικός πληθυσμός εγκαταστάθηκε κυρίως στη Φλώρινα, την Έδεσσα και άλλες επαρχιακές πόλεις¹²⁵.

Η μετανάστευση στην Ελλάδα αρχίζει αμέσως μετά το τέλος των Βαλκανικών πολέμων. Από το 1913 ακόμη ξεκίνησε η συγκρότηση των πρώτων συλλόγων Μοναστηριωτών στη Φλώρινα και στη Θεσσαλονίκη, αλλά και στην Αθήνα. Ο σύλλογος της Φλώρινας ονομάστηκε «Ελπίς» ενώ ο σύλλογος της Θεσσαλονίκης και

¹²² Εφημερίδα Σήμερα, 31 Ιανουαρίου 1963, Αθήνα, σ.4-5

¹²³ Γούναρης Β, Μιχαηλίδης Ι., 2004, *Πρόσφυγες στα Βαλκάνια. Μνήμη και ενσωμάτωση*, σ.216

¹²⁴ Κουκούδης Α., 2000, *Οι μητροπόλεις και η Διασπορά των Βλάχων*, σ.484

¹²⁵ Γούναρης Β., Μιχαηλίδης Ι., 2004, *ό.π.*, σ.218

της Αθήνας «Καρτερία». Οι πληροφορίες βέβαια για το σύλλογο Μοναστηριωτών που ιδρύθηκε στην Αθήνα, την ίδια εποχή, είναι ελλιπείς¹²⁶.

Μεγαλύτερο μεταναστευτικό κύμα βέβαια, προς την Ελλάδα σημειώθηκε μετά την έναρξη του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου. Πολλά μέλη των ελληνικών κοινοτήτων της Πελαγονίας αναγκάστηκαν να καταφύγουν στην ελληνική επικράτεια για να αποφύγουν την σερβική επιστράτευση. Μέχρι το τέλος του 1914 μόνο στην περιοχή της Φλώρινας είχαν εγκατασταθεί περίπου 7.000 μετανάστες. Ο πληθυσμός του Μοναστηρίου είχε περιοριστεί σε περίπου 27.000 κατοίκους, ενώ ένα χρόνο νωρίτερα έφτανε τις 59.859¹²⁷. Η εγκατάσταση αυτή, δεν είχε το σκοπό της μόνιμης παραμονής στην Ελλάδα¹²⁸.

Μετά το τέλος του πολέμου, η πολιτική εκσερβισμού που ακολούθησε το Βελιγράδι στην περιοχή είχε ως αντίκτυπο την οριστική διακοπή της λειτουργίας όλων των θεσμών της ελληνικής κοινότητας. Συγκεκριμένα, τη διακοπή συλλόγων, σχολείων, μητροπόλεων ακόμη και το τη διακοπή της λειτουργίας του νοσοκομείου του Ευαγγελισμού και του Γυμνασίου στο Μοναστήρι. Τα γεγονότα αυτά οδήγησαν σε μία ακόμη μεγάλη μεταναστευτική κίνηση προς την Ελλάδα, με βλέψεις μόνιμης εγκατάστασης αυτή τη φορά¹²⁹.

Στην καινούργια τους παρτίδα οι Βορειομακεδόνες ανέπτυξαν έντονη πολιτική, οικονομική και πολιτιστική δραστηριότητα, τόσο μέσω των συλλόγων τους, όσο και σε ατομικό επίπεδο. Ειδικότερα, σε ατομικό επίπεδο η δράση των Βορειομακεδόνων υπήρξε αξιόλογη, καθώς διακεκριμένες προσωπικότητες των προσφύγων εντάχθηκαν γρήγορα στον κρατικό μηχανισμό, την πολιτική σκηνή της χώρας και σε διάφορους τοπικούς πολιτιστικούς θεσμούς. Ενδεικτικά, κάποιες προσωπικότητες από το Μοναστήρι που ξεχώρισαν στον πολιτικό τομέα είναι ο Γεώργιος Μόδης ως βουλευτής και Γενικός Διοικητής Δυτικής Μακεδονίας και Θεσσαλονίκης, ο Χριστόφορος Νάτσας ως Γενικός διευθυντής Δυτικής Μακεδονίας, ο Αλέξανδρος Κράλλης ως πρόεδρος του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Θεσσαλονίκης. Στον εκπαιδευτικό τομέα διακρίθηκε ο Αλέξανδρος Σβώλος ως καθηγητής Πανεπιστημίου, το ίδιο και ο Νικόλαος Οικονομίδης από τη Στρώμνιτσα. Διακεκριμένες προσωπικότητες στο χώρο της ποίησης ήταν ο Γεώργιος Σαγιαζής και ο Πέτρος Κυριαζής. Τέλος, για την ίδρυση της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών και άλλων επιστημονικών εταιρειών και σωματείων συμμετείχαν πολλοί Μοναστηριώτες και Κρουσοβίτες¹³⁰.

¹²⁶ Ηλιάδου- Τάχου Σ., 2003, *Ο Ελληνισμός του Μοναστηρίου Πελαγονίας. Κοινωνικός βίος και Εκπαίδευση*, σ.348

¹²⁷ Χασιώτης Λ., 1998, *Διπλωματικά διλήμματα μιας πενταετίας. Οι ελληνοσερβικές σχέσεις, 1913-1918*, σ.29

¹²⁸ Γούναρης Β., Μιχαηλίδης Ι., 2004, *ό.π.*, σ.219

¹²⁹ Μπάλλας Ν., 1962, *Ιστορία του Κρουσόβου*, σ.6

¹³⁰ Γούναρης Β., 2002, *Εγνωσμένων κοινωνικών φρονημάτων. Κοινωνικές και άλλες όψεις του αντικομμουνισμού στη Μακεδονία του Εμφυλίου πολέμου*, σ.50

Από την άλλη πλευρά όμως σε συλλογικό επίπεδο σημειώθηκαν κάποιες αδυναμίες. Οι σύλλογοι δεν διατήρησαν μεταξύ τους ιδιαίτερα στενές σχέσεις, μόνο σε συγκεκριμένες χρονικές στιγμές, κυρίως όταν τέθηκε το ζήτημα της διεκδίκησης των πατρίδων τους από το ελληνικό κράτος και όταν οι πρόσφυγες από τη Βόρεια Μακεδονία κατέφυγαν στην Ελλάδα και οι σύλλογοι χρειάστηκε να βοηθήσουν την κατάσταση. Η χαλαρή επικοινωνία των συλλόγων ενδεχομένως οφείλεται στους κοινωνικούς διαχωρισμούς μεταξύ των προσφύγων, στη γεωγραφική απόσταση των ιδιαίτερων πατρίδων τους αλλά και στις τοπικές ιδιομορφίες. Ο πιο βασικός λόγος όμως βρίσκεται μάλλον στην κυριαρχία των μοναστηριώτικων συλλόγων. Βέβαια, οι Μοναστηριώτες αντιπροσώπευαν το μεγαλύτερο μέρος του βορειομακεδονικού κύματος στην Ελλάδα¹³¹.

Τέλος, ένας αριθμός Μοναστηριωτών μετανάστευσε στην Αμερική. Εκεί τον Απρίλιο του 1944 συστάθηκε στην Νέα Υόρκη η αλληλοβοηθητική αδερφότητα Μοναστηριωτών και περίξ «Τα Βιτόλια». Οι μετανάστες από το Μοναστήρι που βρέθηκαν στην Αμερική αναζητώντας μία καλύτερη τύχη, οργάνωσαν εκεί την αδερφότητα αυτή, που έχει ως βασικό σκοπό τη συλλογή χρημάτων για τους πληγέντες συμπατριώτες τους¹³².

¹³¹ Γούναρης Β., Μιχαηλίδης Ι., 2004, ό.π., σ.219

¹³² Σουλιώτη Μ., 2001, Η Καθημερινή Επτά Ημέρες- *Μοναστηριώτες της Αμερικής*, σ.31

B' ΜΕΡΟΣ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ

1. ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ - Η έννοια της πολιτισμικής ταυτότητας

Η έννοια της ταυτότητας

Διαχρονικά η έννοια της ταυτότητας είναι απαραίτητη καθώς η σύγχρονη κοινωνία περνά μία περίοδο επαναπροσδιορισμών, γι αυτό οι ταυτότητες είναι σημαντικές σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς η επικοινωνία χαρακτηρίζεται πλέον από ορισμένη ομοιογένεια¹³³. Η ταυτότητα είναι μια νοητική κατασκευή που διαμορφώνεται με τη συμβολή μακρόχρονων και πολύπλοκων ιστορικών, κοινωνικών, πολιτικών και πολιτισμικών παραγόντων¹³⁴.

Η έννοια της ταυτότητας είναι πολυδιάστατη και έχουν διατυπωθεί πολλοί ορισμοί για αυτήν. «Η έννοια της ταυτότητας θέτει τα όρια της «διαφορετικότητας» και προσδιορίζει τα σύνορα ανάμεσα στο «μέσα» και στο «έξω» και τις σχέσεις¹³⁵. Άλλος ορισμός επισημαίνει πως ταυτότητα «σημαίνει την ιδιότητα αυτού που παραμένει ο «ίδιος» και μεταξύ άλλων παραπέμπει σημασιολογικά στην ικανότητα ενός συστήματος ή ενός όντος να αναπαράγει ή να διατηρεί αμετάβλητο τον εαυτό του, και να μη διαφοροποιείται από μία εικόνα- αναπαράσταση του εαυτού του, μέσα στο χρόνο»¹³⁶. Γενικότερα, η ταυτότητα περικλείει την διαφορετικότητα και την έννοια του Άλλου, που διαμορφώνεται μέσα σε ένα πλέγμα σχέσεων και αλληλεπιδράσεων¹³⁷.

Η ατομική ταυτότητα έχει πολλές πλευρές που προέρχονται από συγκεκριμένες πηγές και εκφράζονται μέσα σε διαφορετικά κοινωνικά πλαίσια. Δεν είναι μόνο ένα συνονθύλευμα χαρακτηριστικών, εικόνων και συνηθειών, αλλά είναι κοινωνικά δομημένη. Από την άλλη πλευρά, η πολύπλοκη ταυτότητα είναι αποτέλεσμα περίπλοκων κοινωνικών διαδικασιών. Το κάθε άτομο αλληλεπιδρά μέσα από τις σχέσεις του με τα άλλα άτομα, ενώ στο ευρύτερο πλαίσιο εγκαθιδρύεται η συλλογικότητα¹³⁸.

Η πολιτική ταυτότητα διαμορφώνεται μέσα από ένα σύνολο διαδικασιών και εξαρτάται από το γεγονός ότι το άτομο ανήκει σε ένα κράτος, ενώ προσδιορίζει και την ταυτότητα που έχει ως πολίτης. Μια πληθυσμιακή ομάδα αποτελεί μια χωριστή εθνική κοινότητα όταν έχει τα γνωρίσματα που χαρακτηρίζουν έναν λαό, όπως η

¹³³ Κωνσταντοπούλου, 1999, *Εισαγωγή: Αναφορά στην έννοια και στις όψεις των σύγχρονων αποκλεισμών*, σ.11-32

¹³⁴ Μαράτου, Αλιπράντη, 1999, *Εισαγωγή*, σ.33

¹³⁵ Κωνσταντοπούλου, 1999, *ό.π.*, σ.11-32

¹³⁶ Ιντζεσίλογλου, 1999, *Περί της κατασκευής συλλογικών ταυτοτήτων. Το παράδειγμα της εθνικής ταυτότητας.*, σ. 107-202

¹³⁷ Μαράτου- Αλιπράντη και Γαληνού, 1999, *Πολιτισμικές ταυτότητες: Από το τοπικό στο Παγκόσμιο*, σ. 109-120

¹³⁸ Preston, 1997, *Political / Cultural Identity: Citizens and Nations in a Global era.*

κοινή ιστορία, η γλώσσα, η θρησκεία, η εθνική συνείδηση και το ίδιο σύστημα ιδεών και συμβόλων¹³⁹.

Πολλές φορές παρατηρείται απώλεια της ατομικής ταυτότητας, γεγονός που οφείλεται κυρίως στην εξαφάνιση των κοινωνικών σημείων αναφοράς. Η κατάσταση αυτή οδηγεί στην αμφισβήτηση της κουλτούρας και στην αναζήτηση της αυτονομίας. Με την καθιέρωση του εθνικού κράτους η πολιτική ταυτότητα βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με την πολιτιστική ταυτότητα. Η διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας αποτελεί το βασικό πολιτικό και πολιτιστικό δεσμό και θεσμό που οδηγεί στην απαξίωση ή άρνηση άλλων ταυτοτήτων. Κάθε ξένος που υιοθετεί τον εθνικό πολιτισμό μιας χώρας δεν σημαίνει ότι θα αφομοιωθεί πλήρως στο έθνος¹⁴⁰.

Η διαμόρφωση της ταυτότητας

Για τη διαμόρφωση της ταυτότητας παίζουν ρόλο ορισμένοι παράγοντες. Συγκεκριμένα, η ιδεολογία, η ιστοριογραφία που σχετίζεται με την εθνική αναφορά, η λογοτεχνία που διαπραγματεύεται και αφηγείται την καθημερινή ζωή και η γλώσσα που αποτελεί μέσο κοινωνικοποίησης και συμβάλλει στην συνειδητοποίηση της ταυτότητας εκφράζοντας τον εαυτό του, διαμέσου των άλλων¹⁴¹.

Η συγκρότηση της ατομικής ή συλλογικής ταυτότητας προκύπτει μέσα από τη συγκέντρωση διαφόρων στιγμών της ύπαρξης του ατόμου. Όλες οι κοινωνίες χαρακτηρίζονται από μία σύνθεση ανάμεσα στο ατομικό και το συλλογικό. Η συλλογική ταυτότητα ενισχύεται μέσα από την παράδοση ή μέσα από την αναφορά σε ιστορικά στοιχεία. Στις συλλογικές ταυτότητες πραγματοποιείται αναπαραγωγή ή διατήρηση ορισμένων στοιχείων ή χαρακτηριστικών του συστήματος και όχι ολόκληρου του συστήματος¹⁴².

Σύμφωνα με τους Tajfel & Turner (1986), οι οποίοι ανέπτυξαν τη θεωρία της κοινωνικής ταυτότητας, το κάθε άτομο διαμορφώνει την ατομική ταυτότητα, που προέρχεται από τα ατομικά προσωπικά γνωρίσματα και χαρακτηριστικά και τις διαπροσωπικές σχέσεις. Η κοινωνική ταυτότητα οφείλεται σε ένα σημαντικό βαθμό, στις ομάδες που ανήκει το άτομο. Η κάθε ταυτότητα ενημερώνει το άτομο σχετικά με το ποιος είναι και τι συνεπάγεται η ταυτότητα του. Τα διαφορετικά κοινωνικά πλαίσια μπορεί να προκαλέσουν στο άτομο σκέψεις, συναισθήματα ή ενέργειες με βάση τον προσωπικό, οικογενειακό ή εθνικό επίπεδο του εαυτού. Η κοινωνική ταυτότητα είναι θεωρείται ότι είναι περισσότερο εμφανής από την ατομική

¹³⁹ Μαράτου- Αλιπράντη και Γαληνού, 1999, ό.π., σ. 109-120

¹⁴⁰ Πασχαλίδης, 1999, *Η πολιτισμική ταυτότητα ως δικαίωμα και ως απειλή. Η διαλεκτική της ταυτότητας και η αμφιθυμία της κριτικής.*, σ.73-84

¹⁴¹ Μαράτου – Αλιπράντη και Γαληνού, 1999, *Πολιτισμικές ταυτότητες: Από το τοπικό στο Παγκόσμιο*, 109-120

¹⁴² Ιντζεσίλογλου, 1999, *Περί της κατασκευής συλλογικών ταυτοτήτων. Το παράδειγμα της εθνικής ταυτότητας.*, σ. 107-202

ταυτότητα. Αυτό συμβαίνει καθώς η κοινωνική ταυτότητα είναι η αυτοθεώρηση του ατόμου που προέρχεται από την αντιληπτή ιδιότητα ως μέλους των κοινωνικών ομάδων¹⁴³.

Η πολιτισμική ταυτότητα

Ο όρος πολιτισμική ταυτότητα χρησιμοποιείται συχνά με αμυντικό τρόπο για να υποδηλώσει την απώλεια ως προς τα κοινωνικά σημεία αναφοράς. Η αναζήτηση και οριοθέτηση της πολιτισμικής ταυτότητας δεν αποτελεί αίτημα ολόκληρης της κοινωνίας, αλλά μόνο ορισμένων προνομιούχων ομάδων, οι οποίες νιώθουν ότι απειλούνται και υποστηρίζουν ότι θα πρέπει να συνεχίσουν να υπερασπίζονται τις κοινές καταβολές, την κοινή ταυτότητα και την κοινή κληρονομιά. Επίσης, το άτομο διεκδικώντας την ταυτότητα του αναζητά την ασφάλεια που του παρέχουν οι ρίζες, οι κοινές καταβολές και οι σαφείς προκαθορισμένοι κανόνες. Στην περίπτωση που δύο κουλτούρες συγκρούονται τότε υπάρχει κίνδυνος αλλοτρίωσης καθώς αναπόφευκτα η μία από τις δύο κουλτούρες θα υπερισχύσει¹⁴⁴. Τόσο η πολιτική όσο και η πολιτισμική ταυτότητα αφορούν τη σχέση του ατόμου με τη συλλογικότητα, ενώ αυτή η σχέση μπορεί να πραγματοποιηθεί με διάφορους τρόπους, σε διάφορες χρονικές στιγμές και σε διάφορα πλαίσια¹⁴⁵.

Η πολιτισμική ταυτότητα του κάθε ατόμου διαμορφώνεται και αναδιαμορφώνεται μέσα από δύο βασικά σύνολα στοιχείων. Πρόκειται για τα στοιχεία που αφορούν το γεγονός ότι το άτομο ανήκει σε μία ομάδα καθώς για τα στοιχεία που αφορούν τις ατομικές ιδιότητες καθορίζοντας την ατομικότητα του καθενός. Δεδομένα που μπορεί ν' αλλάξουν όπως το εκπαιδευτικό επίπεδο του ατόμου καθώς και δεδομένα που παραμένουν αμετάβλητα όπως η ιθαγένεια του ατόμου συνιστούν την πολιτισμική του ταυτότητα. Για παράδειγμα, η εθνική ταυτότητα αφορά την εθνικότητα του ατόμου και μπορεί είτε να την κατέχει το άτομο από τη γέννηση του, είτε να την επιλέξει και να την αποδεχτεί το άτομο. Το άτομο αποδεχόμενο την εθνική του ταυτότητα εν μέρει παραμερίζει την ατομική του ταυτότητα, ενώ η καταγωγή από μόνη της μπορεί να καθορίσει την πολιτισμική ταυτότητα του ατόμου οδηγώντας το στον αποκλεισμό από συγκεκριμένες ομάδες και τοποθετώντας το μέσα σε μια καθορισμένη κλειστή κοινωνία. Αξίζει να σημειωθεί, ότι δεν θα πρέπει να συγχέεται ή να ταυτίζεται η πολιτισμική με την εθνική ταυτότητα, καθώς η δεύτερη αποτελεί απλώς συστατικό στοιχείο της πρώτης, ενώ η προσαρμογή σε μία άλλη κουλτούρα δεν σημαίνει αναγκαστικά άρνηση των πολιτισμικών ταυτοτήτων του ατόμου, παρά αναδιαμόρφωση και ανάπτυξη ατομικών πολιτισμικών ταυτοτήτων¹⁴⁶.

Η αποσταθεροποίηση της πολιτισμικής ταυτότητας είναι αποτέλεσμα κοινωνικών και οικονομικών αλλαγών στις σύγχρονες κοινωνίες, ενώ συνδέεται άμεσα με την

¹⁴³ Hogg & Vaughan, 2002, *Social Psychology*

¹⁴⁴ Πρύνεντν Ζ., 1999, *Πολιτισμική ταυτότητα: Μεταξύ μύθου και πραγματικότητας*, σ.49-60

¹⁴⁵ Preston, 1997, *Political / Cultural Identity: Citizens and Nations in a Global era*

¹⁴⁶ Πρύνεντν Ζ., 1999, *Πολιτισμική ταυτότητα: Μεταξύ μύθου και πραγματικότητας*, σ.49-60

παγκοσμιοποίηση και τη συγκρότηση της «συλλογικής – οικουμενικής ταυτότητας». Από την άλλη πλευρά, οι παραδοσιακές δομές χάνουν τη δύναμη τους και ο διεθνής χαρακτήρας της επικοινωνίας και της οικονομίας οδηγεί την ομοιογένεια. Ωστόσο, η ταυτότητα δεν μπορεί να είναι απόλυτα ενοποιημένη, αν και το κάθε άτομο μπορεί να αποδεχτεί τις διαφορές των άλλων. Η αναφορά στην ταυτότητα αφορά την παράδοση που βιώνουμε και όχι την παράδοση που κληρονομούμε. Η πολιτισμική ταυτότητα αποτελεί μια διαδικασία που βρίσκεται υπό συνεχή διαπραγμάτευση, ενώ τα πολιτισμικά πρότυπα που επικρατούν ασκούν επιδράσεις στις συμπεριφορές των ατόμων σε μία κοινωνία¹⁴⁷.

Η πολιτισμική ταυτότητα αναφέρεται επομένως σε ένα τρόπο ζωής, σε ένα συγκεκριμένο τρόπο ύπαρξης του ατόμου, που χαρακτηρίζεται από κοινές αξίες και νοητικές αντιλήψεις. Τα στοιχεία που οδηγούν στην διαμόρφωση μιας πολιτισμικής ταυτότητας και οι αξίες που τη χαρακτηρίζουν μπορεί να ανήκουν ταυτόχρονα σε περισσότερες από μία ομάδες. Ωστόσο, η πολιτισμική ταυτότητα αποτελεί την ταυτοποιητική συνείδηση μιας ομάδας, που αφορά τη συνείδηση σχετικά με τις διαφορές και τις ιδιαιτερότητες της συγκεκριμένης ομάδας¹⁴⁸. Οι πολιτισμικές ταυτότητες διαμορφώνονται με συνειδητό τρόπο και αποτελούν μια συμβολική διεκδίκηση μέσα στο πεδίο του Άλλου και με βάση τους όρους του Άλλου¹⁴⁹. Η συλλογική ταυτότητα όταν είναι με σωστό τρόπο κατασκευασμένη συμβάλλει μέσα από τα κοινά ιδεώδη στον ψυχισμό του ατόμου και μπορεί να «αναστήσει» ένα λαό καθώς μπορεί να τον βγάλει από την ιστορική αφάνεια¹⁵⁰.

Η παράδοση αποτελεί αντικείμενο συλλογικής δράσης, ενώ ανακατασκευάζει και αναδιαμορφώνει την συλλογική δράση σε διαφορετικά επίπεδα διαβάθμισης της ταυτότητας του τόπου¹⁵¹. Η παράδοση και το παρελθόν αποτελούν σύμβολα τα οποία έχουν πολλαπλές σημασίες. Στον ελλαδικό χώρο η έννοια της παράδοσης έχει αναλυθεί ως ιδεολογική διαδικασία¹⁵².

Οι προϋποθέσεις της πολιτισμικής παρουσίας

Κατά τη διάρκεια του 18^{ου} και στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, σημειώθηκαν μετακινήσεις στο χώρο της Βαλκανικής, κυρίως από πληθυσμούς ορεινών περιοχών της Δυτικής Μακεδονίας και της Ηπείρου. Βασική αιτία των μετακινήσεων αυτών ήταν οι ληστρικές συμμορίες Τουρκαλβανών, οι οποίοι επιδίδονταν σε καταστροφές και

¹⁴⁷ Μαράτου- Αλιπράντη & Γαληνού, 1999, *Πολιτισμικές ταυτότητες: Από το τοπικό στο Παγκόσμιο*, σ. 109-120

¹⁴⁸ Πρύνεντο Ζ, 1999, ό.π., σ. 49-60

¹⁴⁹ Πασχαλίδης Γ, 1999, *Η πολιτισμική ταυτότητα ως δικαίωμα και ως απειλή. Η διαλεκτική της ταυτότητας και η αμφιθυμία της κριτικής*, σ. 73-84

¹⁵⁰ Ιντζεσίλογλου Ν., 1999, *Περί της κατασκευής συλλογικών ταυτοτήτων. Το παράδειγμα της εθνικής ταυτότητας*, σ. 107-202

¹⁵¹ Παπαταξιάρχης Ε, 1993, *Εισαγωγή: Το παρελθόν στο παρόν. Ανθρωπολογία, ιστορία και η μελέτη της νεοελληνικής κοινωνίας*, σ. 13-78

¹⁵² Σκουτέρη- Διδασκάλου Ν., 1982, *Η παράδοση της παράδοσης: από τον καθημερινό στον επιστημονικό λόγο*, σ.18-44

ληλασίες, με την ανοχή των Τούρκων κυρίαρχων. Η ολοσχερής καταστροφή της Μοσχόπολης το 1769 και άλλων κέντρων, απομάκρυναν έναν ικανοποιητικό αριθμό ελληνικών πληθυσμών των περιοχών αυτών¹⁵³.

Οι μετακινήσεις εκείνες στο συγκεκριμένο γεωπολιτικό χώρο, με την ονομασία Πελαγονία συνετέλεσαν σταδιακά στη μεταβολή της εθνολογικής σύνθεσης της περιοχής, ενδυναμώνοντας σημαντικά την ελληνική παρουσία, μετατρέποντας βαθμιαία το Μοναστήρι, από μικρή ημιαστική πόλη σε μεγάλο εμπορικό κέντρο της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Η συντριβή των Αλβανών στην πρωτεύουσα της Πελαγονίας, η εγκατάσταση εκεί του πολυάριθμου Γ' τουρκικού σώματος στρατού το 1841, καθώς επίσης και του Γενικού διοικητή το 1864, παρείχαν τα εχέγγυα για την ασφαλή άσκηση εμπορικών και συναφών δραστηριοτήτων εκ μέρους των βλαχόφωνων πληθυσμών¹⁵⁴.

Η ταυτόχρονη χρονικά με τη μεταναστευτική διαδικασία εθνική χειραφέτηση των εθνών της Βαλκανικής, με την ίδρυση ελεύθερων και ανεξάρτητων εθνικών οντοτήτων, όπως των βασιλείων της Ελλάδας και των Σέρβων (1830) καθώς και με την επακόλουθη εκκλησιαστική (1870) και εθνική χειραφέτηση της Βουλγαρίας (1878), οδήγησαν στην εθνική αφύπνιση των πληθυσμών και στην ανάδυση εθνικιστικών αισθημάτων με στόχο τη μελλοντική ενσωμάτωση στις νέες κρατικές οντότητες¹⁵⁵. Η εκτεταμένη περιοχή της Πελαγονίας, η οποία διακρινόταν από την εθνολογική της ποικιλομορφία, καθιστούσε αντικείμενο διεκδίκησης όλων των ενδιαφερόμενων βαλκανικών εθνικών δυνάμεων.

Μέσα σε αυτές τις συνθήκες, η ελληνική εθνοτική ομάδα οργάνωσε πρώτη από όλες τις υπόλοιπες τη συγκρότηση της πολιτισμικής της παρουσίας στην Πελαγονία, από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα, ευνοημένη κυρίως από την ιστορική συγκυρία, με συνιστώσες της παρουσίας αυτής την κοινοτική οργάνωση και την ελληνοκεντρική Εκκλησία, καθώς και τη διαμορφούμενη ελληνική αστική τάξη του Μοναστηρίου¹⁵⁶.

Στα γεωγραφικά όρια της Πελαγονίας, σημαντικό έργο επιτέλεσαν δύο μητροπόλεις. Η μητρόπολη Πελαγονίας με έδρα το Μοναστήρι, και η μητρόπολη Αχριδών και Πρεσπών, με έδρα την Αχρίδα. Η μητρόπολη αυτή, ιδρύθηκε το 1767 και το 1879 μεταφέρθηκε στο Κρούσοβο λόγω της πυρπόλησης του μητροπολιτικού μεγάρου από τους Βουλγάρους¹⁵⁷.

Για την ανάδειξη της πολιτισμικής της ακτινοβολίας η ελληνική κοινότητα Μοναστηρίου επέλεξε την οργάνωση ενός άρτιου εκπαιδευτικού συστήματος, εφόσον

¹⁵³ Βακαλόπουλος Κ., 1987, *Μακεδονία και Τουρκία (1830- 1878)*, σ.62

¹⁵⁴ Γούναρης Β., 2001, *Η Καθημερινή Επτά Ημέρες-Αστική συγκρότηση των Βιτωλίων*, σ. 7-10

¹⁵⁵ Βούρη Σ., 1992, *Εκπαίδευση και εθνικισμός στα Βαλκάνια- Η περίπτωση της Βορειοδυτικής Μακεδονίας 1870-1904*, σ.20

¹⁵⁶ Βούρη Σ., 1992, ό.π, σ.51

¹⁵⁷ Βαβούσκος Κ., 1958, *Η συμβολή του ελληνισμού της Πελαγονίας εις την ιστορίαν της Νεωτέρας Ελλάδος*, σ.25

έκρινε πως μέσα από την παροχή ελληνικής παιδείας θα αναδεικνυόταν περαιτέρω η παρουσία της. Την εξέλιξη αυτή, βοήθησαν σε κάποιο βαθμό και οι μεταρρυθμιστικές προσπάθειες του Γκιουλχανέ Χάτι- Σερίφ (1839) και του Χάτι Χουμαγιούμ (1856) του Οθωμανικού κράτους, που δημιούργησαν ένα καθεστώς επιφανειακής ισονομίας και ισοπολιτείας στους πληθυσμούς της Μακεδονίας¹⁵⁸. Έτσι, το πρώτο ελληνικό σχολείο ιδρύθηκε στο Μοναστήρι το 1830 από τον Ν. Βαρνάβα, ο οποίος ήταν και δάσκαλος¹⁵⁹. Στα άλλα βλαχόφωνα κέντρα της περιοχής Μοναστηρίου παρουσιάζονταν αντίστοιχη εκπαιδευτική δραστηριότητα. Ήδη από το 1773 υπήρχε Δημοτικό σχολείο στο Κρούσοβο¹⁶⁰.

Η εκπαιδευτική ανάπτυξη του ελληνισμού της Πελαγονίας μέχρι τα μέσα του 19^{ου} αιώνα συντελέστηκε με την οικονομική αρωγή των αποδήμων που επεδίωκαν τη διάδοση της ελληνικής παιδείας στις πατρογονικές τους εστίες και την αφύπνιση της πνευματικής και εθνικής συνείδησης των υπόδουλων συμπατριωτών τους¹⁶¹. Βέβαια, μέχρι τον Κριμαϊκό πόλεμο (1856) ο βασικός χορηγός της εκπαίδευσης ήταν η εκκλησία. Μετά το 1860 το εκπαιδευτικό σύστημα στηριζόταν στη δραστηριότητα πολυάριθμων σωματείων, συλλόγων, συντεχνιακών οργανώσεων και στην οικονομική συνεισφορά του ελληνικού κράτους¹⁶².

Παράλληλα με την εκπαιδευτική οργάνωση της ελληνικής κοινότητας στην περιοχή Μοναστηρίου, η πολιτισμική παρουσία συμπληρωνόταν με διάφορα φιλεκπαιδευτικά και φιλανθρωπικά σωματεία, ιδρύματα, σύλλογοι και εθνικές επαναστατικές οργανώσεις. Όλοι αυτοί οι φορείς, σε συναλληλία με την παιδεία, αφύπνιζαν εθνικά τον ελληνισμό της Πελαγονίας¹⁶³.

Η ραγδαία ανάπτυξη της ελληνικής παρουσίας στο πολιτιστικό, κοινωνικό και οικονομικό γίγνεσθαι της Πελαγονίας μέχρι τα μέσα του 19^{ου} αιώνα συντελέστηκε από το διοικητικό και εκκλησιαστικό καθεστώς. Μέχρι το 1870, το Οικουμενικό Πατριαρχείο αποτελούσε το μοναδικό θεσμικό εκκλησιαστικό οργανισμό στα όρια της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Ο ελληνοκεντρικός χαρακτήρας του, με τη στελέχωση της εκκλησιαστικής ιεραρχίας με Έλληνες κληρικούς, με την καθιέρωση της ελληνικής γλώσσας στη θεία λειτουργία συνέτεινε στον «εξελληνισμό» της περιοχής. Συγχρόνως, το κοινοτικό σύστημα, που δημιουργούσε αυξημένη συλλογική συνείδηση, συνέτεινε στην πολιτιστική υπεροχή του ελληνικού στοιχείου την περίοδο αυτή¹⁶⁴. Από την άλλη πλευρά, στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, το σκηνικό άρχιζε να

¹⁵⁸ Βακαλόπουλος Κ., 1987, *Μακεδονία και Τουρκία (1830- 1878)*, σ. 81

¹⁵⁹ Βαβούσκος Κ., 1958, *Η συμβολή του ελληνισμού της Πελαγονίας εις την ιστορίαν της Νεωτέρας Ελλάδος*, σ.22

¹⁶⁰ Ηλιάδου- Τάχου Σ., 1998, *Οι δομές της κοινοτικής εκπαίδευσης στις εκκλησιαστικές επαρχίες Κοζάνης, Σιανίου, Καστοριάς και Μογλενών κατά την ύστερη Τουρκοκρατία (1856- 1914)*, σ. 66-67

¹⁶¹ Βακαλόπουλος Κ., 1987, *Μακεδονία και Τουρκία (1830- 1878)*, σ. 239

¹⁶² Βούρη Σ., *Εκπαίδευση και εθνικισμός στα Βαλκάνια- Η περίπτωση της Βορειοδυτικής Μακεδονίας 1870-1904*, σ.21

¹⁶³ Βακαλόπουλος Κ., 1987, *Μακεδονία και Τουρκία (1830- 1878)*, σ. 160

¹⁶⁴ Βούρη Σ., 1992, *Εκπαίδευση και εθνικισμός στα Βαλκάνια- Η περίπτωση της Βορειοδυτικής Μακεδονίας 1870-1904*, σ.22-23

μεταβάλλεται με την σταδιακή εμφάνιση οργανωμένων κινήσεων και των άλλων εθνοτικών ομάδων στο χώρο της Βαλκανικής και την παράλληλη αφύπνιση των Σλάβων¹⁶⁵.

2. ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλιογραφικές ανασκοπήσεις

Για την ολοκλήρωση της συλλογής της ερευνητικής προσπάθειας αναζητήθηκε σχετική βιβλιογραφία σε διάφορες Βιβλιοθήκες, ώστε να συγκεντρωθούν τα κατάλληλα στοιχεία. Πολύτιμο υλικό αντλήθηκε από την βιβλιοθήκη του Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης στη Φλώρινα, από την Δημόσια βιβλιοθήκη Σερρών και από την Εταιρεία Μακεδονικών σπουδών. Μελετήθηκαν, επιπροσθέτως, συναφή θέματα διπλωματικών διατριβών, εφημερίδες και άρθρα σε ιστοσελίδες που συμπλήρωσαν το υλικό πάνω στο οποίο βασίστηκε η παρούσα έρευνα. Χρήσιμες πληροφορίες δόθηκαν και από το ελληνικό προξενείο στο Μοναστήρι.

Για το Μοναστήρι και την ιστορία του έχουν γραφεί πολλά βιβλία και διάφορες μελέτες. Ιδιαίτερος χρήσιμα για την έρευνα κρίθηκαν τα βιβλία της κα. Ηλιάδου-Τάχου Σ., σχετικά με το εκπαιδευτικό σύστημα Μοναστηρίου και τους ανταγωνισμούς και τις προπαγανδιστικές κινήσεις που παρουσιάστηκαν στην περιοχή. Για την εκπαίδευση πολύτιμο υλικό εξήχθη από το βιβλίο της κα. Βούρη Σ., το οποίο αναφέρεται εκτενώς σε ζητήματα εκπαίδευσης. Διάφορα στοιχεία σχετικά με την οικονομική και διοικητική οργάνωση του Μοναστηρίου αντλήθηκαν από βιβλία του κ. Γούναρη και του κ. Βακαλόπουλου. Για τις εκκλησίες του Μοναστηρίου στις οποίες έγινε αναφορά, το υλικό που χρησιμοποιήθηκε ήταν εξολοκλήρου από το άρθρο του αρχιμ. Χατζηεφραιμίδη Ε. και τη στήλη του κ. Ανδρέου Α. στην εφημερίδα «Καθημερινή». Για το τελικό κεφάλαιο ένταξης της Πελαγονίας στα όρια του σερβικού κράτους, μεταξύ των προαναφερθέντων, σημαντικό υλικό αντλήθηκε από τον κ. Χασιώτη Λ.

Εξαιρετικά χρήσιμες στην έρευνα φάνηκαν και εφημερίδες που αναφέρονται στην ιστορία Μοναστηρίου. Η εφημερίδα «Μακεδονία», η εφημερίδα «Σήμερα» καθώς και η «Καθημερινή, επτά ημέρες», αποτέλεσαν σημαντικές πηγές. Ιδιαίτερα η εφημερίδα «Καθημερινή, επτά ημέρες» με το αφιέρωμα στην περιοχή του Μοναστηρίου, καλύπτει μέσα σε λίγες σελίδες την ιστορία του Μοναστηρίου μέχρι και την εγκατάσταση των Μοναστηριωτών προσφύγων στην Ελλάδα. Εκτός από το πλούσιο και μεστό πληροφοριακό υλικό, το αφιέρωμα είναι εμπλουτισμένο με εικόνες της εποχής.

Σχετικά με την έννοια και τη διαμόρφωση ταυτοτήτων και πολιτισμικών ταυτοτήτων εξαιρετικά σημαντικό και ωφέλιμο κρίθηκε το βιβλίο «Εμείς και οι άλλοι: Αναφορά

¹⁶⁵ Βακαλόπουλος Κ., 1987, *Μακεδονία και Τουρκία (1830- 1878)*, σ. 178

στις τάσεις και στα σύμβολα". Το περιεκτικό αυτό βιβλίο βοήθησε πολύ στον ορισμό της πολιτισμικής ταυτότητας, μίας έννοιας που αποτελεί βασικό ζητούμενο της ερευνητικής προσπάθειας.

Τέλος, στην ερευνητική διαδικασία και στη περιγραφή της μεθοδολογίας απαραίτητο φάνηκε το σύγγραμμα του κ. Πνευματικού και της κα. Δημητριάδου, από τη στιγμή που αποτελεί σύντομο οδηγό για την εκπόνηση εργασιών. Για τη δομή της εργασίας, τη συζήτηση και τα αποτελέσματα χρήσιμο υλικό ανασύρθηκε από τον οδηγό εργασιών του κ. Δαφέρμου και του κ. Τσαούση.

3. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Σκοπός της εργασίας και επιμέρους στόχοι

Βασικός σκοπός αυτής της ερευνητικής προσπάθειας είναι η ανίχνευση της πολιτισμικής ταυτότητας των Βλάχων κατοίκων του Μοναστηρίου. Πρόκειται για μία έρευνα βασισμένη σε συνεντεύξεις, η οποία παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον γιατί καταγράφει την πολιτισμική ταυτότητα των κατοίκων αυτών και τον τρόπο διαμόρφωσης της. Η εν λόγω ταυτότητα, παρουσιάζεται μέσα από κατηγορίες που αφορούν διάφορες πτυχές της ζωής τους. Σκοπός της εργασίας είναι επομένως, να απαντήσει σε δύο ερευνητικά ερωτήματα. Το πρώτο ερώτημα που τίθεται είναι : «ποια είναι η πολιτισμική ταυτότητα των Βλάχων που κατοικούν στο Μοναστήρι;» και το δεύτερο: « με ποιο τρόπο διαμορφώθηκε η ταυτότητα αυτή;».

Οι επιμέρους στόχοι της εργασίας είναι να αναδειχθούν οι κατηγορίες μέσα από τις οποίες ανιχνεύεται η πολιτισμική ταυτότητα των Μοναστηριωτών. Ουσιαστικά, οι κατηγορίες αυτές συνθέτουν την πολιτισμική ταυτότητα, καθώς συμπεριλαμβάνονται βασικές πτυχές της καθημερινής τους ζωής. Τέλος, ένας ακόμη επιμέρους στόχος είναι οι απαντήσεις των συμμετεχόντων να καταγραφούν όχι συνολικά, αλλά με βάση κάποια κριτήρια (φύλο, ηλικία και άλλα), ώστε να εξαχθούν πιο ξεκάθαρα αποτελέσματα.

Σχετικά με την Πελαγονία και την περιοχή του Μοναστηρίου η υπάρχουσα βιβλιογραφία συμπεριλαμβάνει πολλές επιστημονικές έρευνες, βιβλία και άρθρα. Ειδικότερα, με μία βιβλιογραφική αναδίφηση είναι δυνατόν να συλλεχθούν ποικίλες πληροφορίες για την περιοχή του Μοναστηρίου, την τοποθεσία του, την κατάληψη του από τους Σέρβους, τα επακόλουθα της κατάληψης αυτής και την μετανάστευση μεγάλου μέρους του ελληνικού στοιχείου προς την Ελλάδα. Η ενασχόληση της ελληνικής βιβλιογραφίας, επομένως, εστιάζει στα ιστορικά τεκταινόμενα στο Μοναστήρι και στην ευρύτερη περιοχή της Πελαγονίας. Ωστόσο, για την τύχη του ελληνισμού στην περιοχή της Πελαγονίας παρατηρείται ένα τεράστιο βιβλιογραφικό κενό.

Βέβαια, παρουσιάζει σημαντική ιστορική αξία η πολιτισμική παρουσία των ελληνικών πληθυσμιακών μαζών (σλαβόφωνοι, βλαχόφωνοι, ελληνόφωνοι) που εξακολούθησαν να διαμένουν στις περιοχές της Πελαγονίας ακόμη και μετά την σερβική κυριαρχία. Η πρωτοτυπία λοιπόν, της συγκεκριμένης έρευνας έγκειται στο γεγονός ότι εστιάζει στους ελληνόφωνους Βλάχους του Μοναστηρίου, οι οποίοι διαμένουν στο Μοναστήρι. Γίνεται προσπάθεια να ανιχνευτεί η πολιτισμική ταυτότητα των ανθρώπων αυτών μέσα από συνεντεύξεις. Καταληκτικά, η πρωτοτυπία στις μέχρι τώρα επιστημονικές έρευνες, είναι η εστίαση στους Βλάχους κατοίκους του Μοναστηρίου και στην πολιτισμική τους ταυτότητα. Η ερευνητική αυτή προσπάθεια συμπληρώνει τις μέχρι τώρα έρευνες και προσφέρει υλικό και για μελλοντικές έρευνες.

Περιορισμοί της έρευνας

Η παρούσα έρευνα, η οποία πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της διπλωματικής εργασίας, φέρει ορισμένους περιορισμούς, που δεν επιτρέπουν σε γενικεύσεις των ευρημάτων. Ο αριθμός των Μοναστηριωτών που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις είναι σχετικά αντιπροσωπευτικός, καθώς περιλαμβάνει τριάντα συνεντεύξεις διαφόρων ηλικιακών ομάδων, ώστε να εξαχθεί μια πληρέστερη εικόνα της πολιτισμικής τους ταυτότητας. Ωστόσο, προκειμένου να ανιχνευτεί η πολιτισμική τους ταυτότητα, εξετάστηκαν διάφορες κατηγορίες, για να αναδειχθεί η ταυτότητα σε όλους τους τομείς. Επομένως, δεν εξετάστηκαν αναλυτικά μεμονωμένα οι τομείς, αλλά ενδεικτικά ο καθένας, με σκοπό να εξαχθεί μια εικόνα της πολιτισμικής αυτής ταυτότητας.

Επίσης, το γεγονός της ανομοιογένειας του δείγματος στόχευε στην πληρέστερη εικόνα της πολιτισμικής ταυτότητας. Το εύρος των ηλικιών είναι τεράστιο, καθώς ξεκινά από 17 ετών και φτάνει έως 82. Από την αρχή η έρευνα δεν είχε ορίσει ηλικιακή ομάδα για τους συμμετέχοντες της συνέντευξης, καθώς ο σκοπός είναι η ανίχνευση της πολιτισμικής ταυτότητας, και αυτό αναδεικνύεται καλύτερα μέσα από διαφορετικές ηλικιακές ομάδες. Από την άλλη πλευρά, οι μικρότερες ηλικίες 17-25 ετών αδυνατούν να προσεγγίσουν την έννοια της ταυτότητας, και στην προκειμένη περίπτωση της πολιτισμικής, καθώς η νοητική διαδικασία είναι υπό διαπραγμάτευση. Οι έννοια αυτή προϋποθέτει πολιτισμικό κεφάλαιο, το οποίο οι ηλικίες αυτές δεν διαθέτουν.

Ένας ακόμη περιορισμός της έρευνας σχετίζεται με τις συνεντεύξεις. Συγκεκριμένα, οι συνεντεύξεις βασίστηκαν σε ένα συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο, με ερωτήσεις ανοιχτού τύπου. Οι ερωτήσεις τέθηκαν σε όλους με την ίδια σειρά ακριβώς και όπως ήταν διατυπωμένες. Ελάχιστες φορές έγιναν διευκρινιστικές ερωτήσεις από την ερευνήτρια, καθώς δεν έκρινε σκόπιμο να επεμβαίνει στις απαντήσεις, σε μικρό ή μεγαλύτερο βαθμό.

Η έρευνα, επιπροσθέτως, περιορίζεται αποκλειστικά στην περιοχή του Μοναστηρίου. Δεν διερευνάται η πολιτισμική ταυτότητα των βλαχόφωνων πληθυσμών της

Πελαγονίας γενικότερα. Το μοναστήρι αποτελεί μια περιοχή, όπου η ερευνήτρια είχε τη δυνατότητα να το επισκέπτεται όποτε ήταν χρήσιμο. Εξάλλου, το είχε ήδη επισκεφθεί και αποτελούσε σχετικά οικείο μέρος. Ακόμη, και το δείγμα της έρευνας λόγω γνωριμιών ήταν ευκολότερο να βρεθεί στην περιοχή αυτή. Εξάλλου, η περιοχή αυτή συγκεντρώνει τον περισσότερο βλαχόφωνο πληθυσμό. Οπότε από την αρχή, ως περιοχή διερεύνησης, τέθηκε το Μοναστήρι.

Σχετικά με την πολιτισμική ταυτότητα των Βλάχων του Μοναστηρίου, είναι σωστό να καταγραφεί ο περιορισμός ότι εξετάστηκε η ταυτότητα των ελληνόφωνων Βλάχων. Η έρευνα βασίστηκε αποκλειστικά σε όσους είναι βλαχικής καταγωγής, μένουν στο Μοναστήρι και μιλούν ελληνικά. Φυσικά τα επίπεδο των ελληνικών τους δεν αποτελούσε καμία παράμετρο για την έρευνα καθώς έγιναν συνεντεύξεις σε κάποιους που μιλούσαν άπταιστα ελληνικά και σε κάποιους που δυσκολεύονταν στην έκφραση τους.

Επιπλέον, η διγλωσσία των συμμετεχόντων στην έρευνα αποτελεί έναν παράγοντα που δυσκολεύει τη διαδικασία της έρευνας. Σχεδόν όλοι καταλάβαιναν ελληνικά, αλλά μία στοιχειώδη δυσκολία στην έκφραση τους και στον προφορικό τους λόγο παρατηρήθηκε στους περισσότερους. Αυτή η δυσκολία μάλιστα, έκανε τους ερωτώμενους ιδιαίτερα λακωνικούς, κάτι που παρεμποδίζει τη διαδικασία της συνέντευξης. Υπήρχε η τάση για μονολεκτικές απαντήσεις, και στο σημείο αυτό μόνο η ερευνήτρια επέμενε λίγο παραπάνω. Καταληκτικά, το θέμα της γλώσσας περιορίζει σε κάποιο βαθμό τα αποτελέσματα της έρευνας.

Τέλος, το γεγονός ότι οι συνεντεύξεις λάμβαναν χώρα σε ένα ξένο κράτος, με τεταμένες σχέσεις με τη χώρα μας, δημιουργούσε ένα κλίμα επιφυλακτικότητας. Πολλοί, ειδικότερα οι νεότερες ηλικίες (17-22 ετών) δίσταζαν να απαντήσουν στις ερωτήσεις και μάλιστα κάποιοι θέλησαν να κρατήσουν την ανωνυμία τους. Η καχυποψία αυτή δυσχεραίνει την έρευνα και τα αποτελέσματα της.

4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Μεθοδολογία της έρευνας

Το βασικότερο σημείο της έρευνας είναι η μεθοδολογία, καθώς ο ερευνητής θα πρέπει να αναλύσει τη διαδικασία που ακολούθησε για να ολοκληρώσει την εργασία του και να απαντήσει στο ερώτημα της έρευνας¹⁶⁶.

Στην ενότητα της μεθοδολογίας περιγράφονται λεπτομερώς οι ενέργειες που ακολούθησε ο ερευνητής καθώς και τα μέσα που χρησιμοποίησε. Ο ερευνητής θα πρέπει να παραθέσει όλες τις πληροφορίες σχετικά με τη μεθοδολογική πορεία που ακολούθησε. Αυτό θα βοηθήσει έναν άλλο ερευνητή, ο οποίος θα θελήσει να επαναλάβει μία παρόμοια έρευνα με τις ίδιες συνθήκες, οπότε να έχει όλες τις

¹⁶⁶ Δαφέρμος Μ., Τσαούσης Γ., *Οδηγός συγγραφής Διπλωματικών και διδακτορικών διατριβών*, σ.31

απαραίτητες πληροφορίες που του χρειάζονται. Εκτός από αυτό, η περιγραφή πρέπει να είναι ακριβής και λεπτομερής για να καταστήσει ικανό τον αναγνώστη να αξιολογήσει την ποιότητα των ευρημάτων της έρευνας. Επομένως, εάν πληρούνται αυτές οι δύο προϋποθέσεις, τότε ο σκοπός του κεφαλαίου έχει επιτευχθεί¹⁶⁷.

Το είδος της έρευνας

Το είδος της έρευνας που επιλέχθηκε να αναπτυχθεί στην παρούσα εργασία είναι η ποιοτική έρευνα. Η ποιοτική έρευνα έχει ως βασική υπόθεση ότι κάθε άτομο είναι μοναδικό και άξιο μελέτης¹⁶⁸. Στις ποιοτικές έρευνες επιχειρείται η περιγραφή και η εξήγηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς σε βάθος, με τον τρόπο που την αντιλαμβάνονται τα ίδια τα άτομα. Η έρευνα λοιπόν, εστιάζει στο τι ακριβώς συμβαίνει και με ποιο τρόπο νοηματοδοτείται αυτό που συμβαίνει. Με τον τρόπο αυτό, παρουσιάζονται οι βιωμένες εμπειρίες των συμμετεχόντων¹⁶⁹.

Η διάκριση μεταξύ ποιοτικής και ποσοτικής έρευνας έγκειται στη διαφορά που υπάρχει στο σκοπό που εξυπηρετεί η καθεμιά. Η ποιοτική έρευνα έχει ως σκοπό την κατανόηση των φαινομένων σε βάθος, ενώ η ποσοτική έρευνα στοχεύει στην εύρεση των σχέσεων μεταξύ των μεταβλητών και επιτρέπει τη γενίκευση των αποτελεσμάτων στον ευρύτερο πληθυσμό¹⁷⁰.

Η ποιοτική έρευνα ασχολείται με ερευνητικά προβλήματα που απαιτούν μία εξερεύνηση σε ένα θέμα που δεν γνωρίζουμε πολλά γι αυτό και αφορά την κατανόηση κάποιου φαινομένου. Η συγκέντρωση των δεδομένων περιλαμβάνει τρεις κυριότερους τρόπους, πληροφορίες από άτομα ή τόπους, έρευνες με συγκεκριμένα ερωτηματολόγια και συγκέντρωση υλικού από κείμενα και εικόνες¹⁷¹. Στις ποιοτικές έρευνες τα δεδομένα αναλύονται ολιστικά, με τεχνικές που έχουν ως βάση τη γλώσσα. Βασικός στόχος των ερευνών αυτών είναι η αντίληψη της πολυπλοκότητας των κοινωνικών φαινομένων¹⁷². Η συγκεκριμένη εργασία παρουσιάζει τα τυπικά χαρακτηριστικά μιας ποιοτικής έρευνας. Οι πληροφορίες συλλέχθηκαν μέσα από συνεντεύξεις βασισμένες σε ερωτηματολόγια ανοιχτού τύπου. Επομένως, οι συμμετέχοντες είχαν τη δυνατότητα να απαντήσουν στις ερωτήσεις όπως ακριβώς ήθελαν, χωρίς να υπάρχει κάποιος περιορισμός.

Συγχρόνως, η εργασία αυτή αποτελεί μία ιστορική-ερμηνευτική έρευνα, καθώς διερευνά και τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώθηκε η πολιτισμική ταυτότητα στους κατοίκους του Μοναστηρίου. Μελετά τα ήθη, τα έθιμα και γενικότερα όλη την παράδοση που διατήρησαν από τους προγόνους τους. Επομένως, η πολιτισμική τους

¹⁶⁷ Παπαναστασίου Ε., Παπαναστασίου Κ., 2014, *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής έρευνας*, σ.243

¹⁶⁸ Παπαναστασίου Ε., Παπαναστασίου Κ., 2014, ό.π., σ.221

¹⁶⁹ Πνευματικός Δ., Δημητριάδου Α., 2013, *Σύντομος οδηγός επιστημονικής τεχνογραφίας*, σ.14

¹⁷⁰ Παπαναστασίου Ε., Παπαναστασίου Κ., 2014, ό.π., σ.182

¹⁷¹ Creswell J., 2011, *Η έρευνα στην εκπαίδευση* σ.242

¹⁷² Σαραφίδου Γ. 2011, *Συνάρθρωση ποσοτικών και κοινωνικών προσεγγίσεων*, σ.20

ταυτότητα εξαρτάται από το παρελθόν. Εξάλλου, Η ιστορική έρευνα στοχεύει στην κατανόηση του παρόντος με βάση τη γνώση των γεγονότων ή καταστάσεων του παρελθόντος και συγχρόνως να προβλέψει μελλοντικές τάσεις¹⁷³.

Η ιστορική έρευνα αποτελεί ένα συστηματικό και αντικειμενικό εντοπισμό, με εκτίμηση και σύνθεση μαρτυριών, προκειμένου να θεμελιωθούν γεγονότα και να εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με τα συμβάντα του παρελθόντος. Η δυσκολία επαρκών δεδομένων καθιστά την ιστορική έρευνα ένα από τα πιο επίπονα είδη έρευνας όσον αφορά την επιτυχή διεξαγωγή της. Η ιστορική έρευνα ενδιαφέρεται για μία γενική άποψη των συνθηκών και όχι αποκλειστικά για τα ειδικά στοιχεία που τις προκαλούν.

Οι πηγές δεδομένων στην ιστορική έρευνα διακρίνονται σε πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές. Οι πρωτογενείς πηγές έχουν άμεση σχέση με το μελετώμενο γεγονός, ενώ οι δευτερογενείς λειτουργούν συμπληρωματικά¹⁷⁴. Η παρούσα έρευνα βασίζεται σε πρωτογενή πηγή, καθώς στηρίζεται σε συνεντεύξεις Μοναστηριατών.

Επεξεργασία με ποιοτική ανάλυση- Ανάλυση περιεχομένου

Ο όρος ανάλυση περιεχομένου συνίσταται στην κωδικοποίηση του υλικού σε θεματικές κατηγορίες, που ορίζονται με βάση τη θεωρία¹⁷⁵. Η ανάλυση περιεχομένου περιλαμβάνει ολόκληρη τη διαδικασία εντοπισμού, κωδικοποίησης και κατηγοριοποίησης των δεδομένων. Η σύνθεση των δεδομένων βασίζεται στην περιγραφή, ακόμη και αν υπάρχουν κάποιοι αριθμοί, χρησιμοποιούνται για να περιγράψουν κάποιες καταστάσεις¹⁷⁶.

Από τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται στις έρευνες, η ανάλυση περιεχομένου, θεωρείται η καταλληλότερη για επεξεργασία ποιοτικού υλικού. Για τη συγκεκριμένη μέθοδο, υπάρχει ένα πλήθος ορισμών καθώς οι αναλυτές της έχουν διαφορετική προοπτική. Ένας ενδεικτικός ορισμός είναι: «Ανάλυση περιεχομένου είναι η ερευνητική μέθοδος, η οποία με σαφείς στόχους και κατεύθυνση ανάλυσης και μέσω συστηματικών τεχνικών και υποδειγμάτων ανάλυσης που διασφαλίζουν την διωποκειμενικότητα, ανιχνεύει, ερμηνεύει και αξιολογεί τόσο το ρητό, όσο και το λανθάνον περιεχόμενο του μηνύματος της επικοινωνίας»¹⁷⁷. Ο ορισμός αυτός προσιδιάζει με τη συγκεκριμένη έρευνα, εφόσον αυτή στηρίζεται σε συνεντεύξεις και εξετάζονται τα ειπωμένα αλλά ερμηνεύονται και τα παραγλωσσικά στοιχεία επικοινωνίας.

Απαραίτητο στοιχείο είναι ο σχηματισμός θεματικών κατηγοριών και υποκατηγοριών. Οι κατηγορίες αυτές αποτελούν ορισμούς των μεταβλητών που

¹⁷³ Παπαναστασίου Ε., Παπαναστασίου Κ., 2014, *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής έρευνας*, σ. 228

¹⁷⁴ Cohen L., Lawrence M., Morrison K., 2008, *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής έρευνας* σ. 271-6

¹⁷⁵ Σαραφίδου Γ., 2011, *Συνάρθρωση ποσοτικών και κοινωνικών προσεγγίσεων*, σ. 117

¹⁷⁶ Παπαναστασίου Ε., Παπαναστασίου Κ., 2014, *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής έρευνας*, σ. 225-6

¹⁷⁷ Μπονίδης Κ., 2003, *Έρευνα των προδιαγραφών της διδασκαλίας των εν χρήσει σχολικών εγχειριδίων του γλωσσικού μαθήματος υπό το πρίσμα της Παιδαγωγικής της ειρήνης*, σ. 115

ερευνώνται και ανταποκρίνονται στους σκοπούς της έρευνας και στις ερευνητικές υποθέσεις. Η βασική κατηγορία διαιρείται σε υποκατηγορίες ώστε να διασαφηνίζεται η βασική κατηγορία¹⁷⁸.

Η συνέντευξη ως ερευνητικό εργαλείο

Η ερευνητική συνέντευξη αποτελεί μία οργανωμένη επικοινωνιακή σχέση ανάμεσα στον ερευνητή και στον συμμετέχοντα στην έρευνα, με σκοπό την συλλογή δεδομένων σχετικών με το αντικείμενο της έρευνας. Στην αλληλεπίδραση τους ο ερευνητής προσπαθεί να κατανοήσει πως σκέφτεται ο συνεντευξιαζόμενος. Προσπαθεί δηλαδή να διεισδύσει στις σκέψεις του, στις προθέσεις του και στα συναισθήματά του¹⁷⁹.

Οι συνεντεύξεις δίνουν τη δυνατότητα στα υποκείμενα να συζητήσουν και να ερμηνεύσουν διάφορα θέματα από τη δική τους προσωπική σκοπιά. Επομένως, ο σκοπός της συνέντευξης δεν είναι αποκλειστικά η συλλογή δεδομένων για θέματα σχετιζόμενα με τη ζωή, αλλά η συνέντευξη αποτελεί μέρος της ζωής διανθισμένο από τον ανθρώπινο παράγοντα¹⁸⁰. Εξάλλου η συνέντευξη στις κοινωνικές επιστήμες διαφέρει από τη δημοσιογραφική, καθώς πρόκειται για μία συνέντευξη- συζήτηση¹⁸¹.

Οι έρευνες που στηρίζονται σε συνεντεύξεις χρειάζεται να προετοιμαστούν με κάθε λεπτομέρεια, καθώς ο συνεντευκτής οφείλει σε ελάχιστο χρονικό διάστημα να αποκτήσει πολυάριθμες και σημαντικές πληροφορίες¹⁸².

Οι παρακάτω συνεντεύξεις είναι τυποποιημένες και ανοιχτού τύπου. Ειδικότερα, οι ερωτήσεις, τόσο η σειρά τους όσο και η διατύπωση τους, ήταν προκαθορισμένες. Όλοι όσοι συμμετέχουν δηλαδή, απαντούν στις ίδιες ακριβώς ερωτήσεις. Στην ουσία πρόκειται για μία ημιδομημένη συνέντευξη. Στις συνεντεύξεις αυτές, περιλαμβάνονται προκαθορισμένες ερωτήσεις τόσο κλειστού όσο και ανοιχτού τύπου¹⁸³.

Με τη δομημένη συνέντευξη εξασφαλίζεται η κάλυψη όλων των θεμάτων που θέλει να διαπραγματευτεί ο ερευνητής. Το υλικό που παράγεται από αυτές τις συνεντεύξεις προσφέρεται για ευκολότερη και πιο αξιόπιστη ανάλυση¹⁸⁴. Η μη δομημένη συνέντευξη έχει μεγαλύτερη ευελιξία και ελευθερία. Βέβαια, αυτό δεν σημαίνει ότι είναι τυχαία υπόθεση, απλά οι στόχοι της έρευνας καθορίζουν τις ερωτήσεις που

¹⁷⁸ Γκόλια Π., 2003, *Η Εκπαίδευση των Ελλήνων μαθητών στη ΕΣΣΔ (1917- 1938)*, σ.89

¹⁷⁹ Σαραφίδου Γ.,2011, *Συνάρθρωση ποσοτικών και ποιοτικών προσεγγίσεων*, σ.55

¹⁸⁰ Cohen L., Lawrence M., Morrison K., 2008, *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής έρευνας* σ. 271-6

¹⁸¹ Μαντζάρης Γ., 2007, *Επιστημονική έρευνα*, σ.119

¹⁸² Φίλιας Β., 2000, *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών Ερευνών*, σ.131

¹⁸³ Παπαναστασίου Ε., Παπαναστασίου Κ.,2014, *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*, σ.117

¹⁸⁴ Σαραφίδου Γ.,2011, *Συνάρθρωση ποσοτικών και ποιοτικών προσεγγίσεων*, σ. 57-58

τίθενται και το περιεχόμενο τους και η διατύπωση τους βρίσκονται στα χέρια του συνεντευκτή¹⁸⁵

Θεματικοί άξονες της συνέντευξης

Οι ερωτήσεις που χρησιμοποιήθηκαν είναι ανοιχτού τύπου, γιατί αυτές επιτρέπουν τον ερευνητή να εισχωρήσει σε μεγαλύτερο βάθος και συλλέγουν πλούσιο περιεχόμενο απαντήσεων. Οι συνεντεύξεις δομήθηκαν γύρω από τους παρακάτω θεματικούς άξονες.

A. Θρησκεία

Τα ερωτήματα αφορούσαν τη συμμετοχή τους σε θρησκευτικά μυστήρια και εκδηλώσεις, καθώς επίσης και τις σχέσεις με ιερείς. Επίσης, διασταυρώθηκε εάν εκκλησιάζονται και αν οι γιορτές καθορίζονται με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο.

B. Γλώσσα

Οι ερωτήσεις είχαν σχέση με το ποια γλώσσα γνωρίζουν και από πού την έμαθαν. Επιπλέον, ρωτήθηκε αν σχετίζεται η γλώσσα με την ταυτότητα τους.

Δ. Ιστορία

Τα ερωτήματα σχετίζονται με το ποια ιστορία γνωρίζουν και με ποιον τρόπο την έμαθαν.

Γ. Παράδοση

Το μέρος αυτό αφορά αποκλειστικά τα ήθη και τα έθιμα που διατηρούνται σε διάφορες περιστάσεις.

E. Σχετικά με το Σήμερα

Οι ερωτήσεις αυτές σχετίζονται με την επίσκεψη τους στην Ελλάδα και για ποιο λόγο. Εάν έχουν συγγενείς και φίλους στην Ελλάδα και τέλος, εάν επιθυμούν να μάθουν επαρκώς την ελληνική γλώσσα.

Περιγραφή του δείγματος- Συμμετέχοντες

Στην έρευνα έλαβαν μέρος μόνιμοι κάτοικοι του Μοναστηρίου βλαχικής καταγωγής. Ειδικότερα, η έρευνα διενεργήθηκε σε 30 άτομα, 20 γυναίκες και 10 άνδρες. Οι ηλικίες των ερωτώμενων είναι ποικίλες, από 17 ετών έως και 82. Επόμενο είναι, να διαφέρει σε μεγάλο βαθμό και το μορφωτικό επίπεδο του δείγματος, από τη στιγμή που καλύπτει μεγάλο ηλικιακό φάσμα. Μάλιστα, το μορφωτικό επίπεδο στις ηλικίες των 17 ετών είναι κάτι που μεταβάλλεται, από τη στιγμή που ενδέχεται οι μαθητές

¹⁸⁵ Cohen L., Lawrence M., 1994, *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής έρευνας*, σ.379

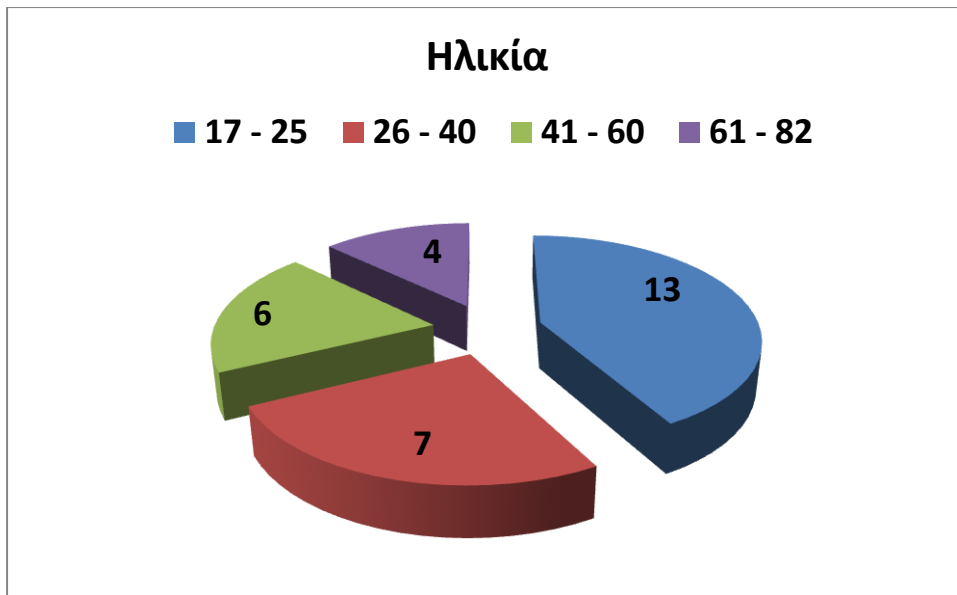
αυτοί να φοιτήσουν αργότερα σε κάποια ανώτερη σχολή. Ενώ αντίθετα, το μορφωτικό επίπεδο των υπολοίπων συμμετεχόντων παραμένει σταθερό.

Γράφημα 1. :το φύλλο των συμμετεχόντων

Ο αριθμός του δείγματος καθώς και ποικιλία στις ηλικίες στοχεύει στο να ανιχνευτεί η πολιτισμική τους ταυτότητα και να εκφραστεί μέσα από κάθε ηλικία. Ο αριθμός του δείγματος είναι αρκετά μεγάλος για ποιοτική έρευνα, καθώς στις έρευνες αυτές υπάρχει μικρός αριθμός συμμετεχόντων, αλλά εξυπηρετεί τον σκοπό της έρευνας. Ανιχνεύεται ουσιαστικότερα η πολιτισμική τους ταυτότητα, διασταυρώνονται οι απαντήσεις, συγκρίνονται οι ομοιότητες και οι διαφορές και βγαίνουν ασφαλέστερα συμπεράσματα. Επομένως, για την παρούσα έρευνα κρίθηκε αναγκαίο ένα ευρύ δείγμα και μάλιστα διαφόρων ηλικιών.

Γράφημα 2.: Οι ηλικιακές ομάδες των συμμετεχόντων

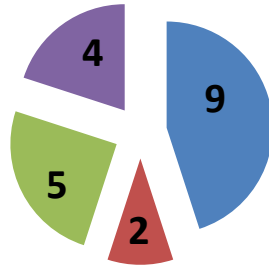
Γράφημα 3: τα κίνητρα εκμάθησης ελληνικών για τους άνδρες

Γράφημα 4: τα κίνητρα εκμάθησης ελληνικών για τις γυναίκες

Κίνητρα Εκμάθησης Ελληνικής Γλώσσας-Γυναίκες

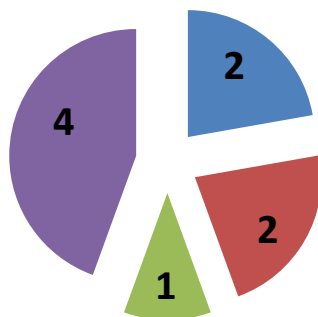
■ Σπουδές ■ Δουλειά ■ Ενδιαφέρον για την ελληνική γλώσσα ■ Διακοπές

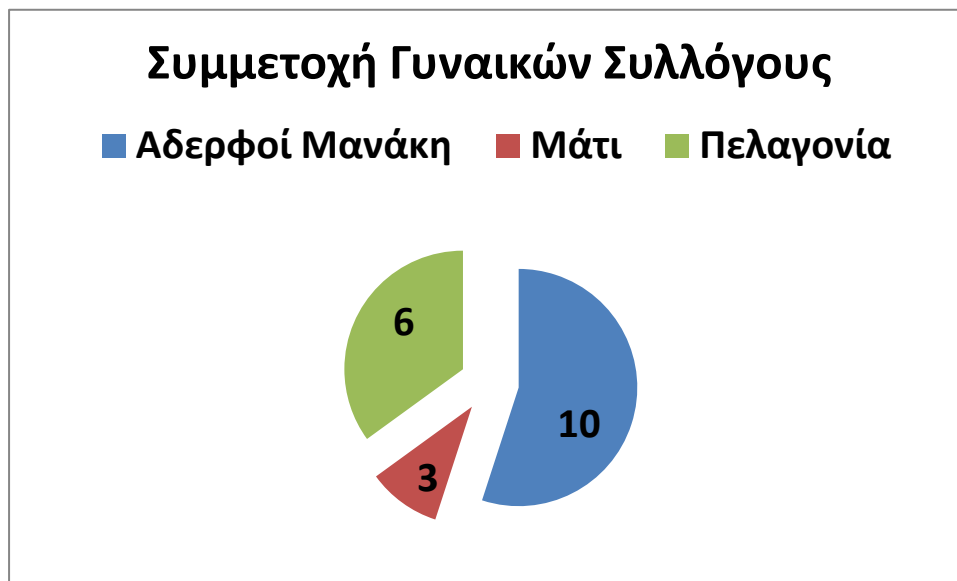
Γράφημα 5: Συμμετοχή ανδρών σε συλλόγους

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΑΝΔΡΩΝ ΣΥΛΛΟΓΟΥΣ

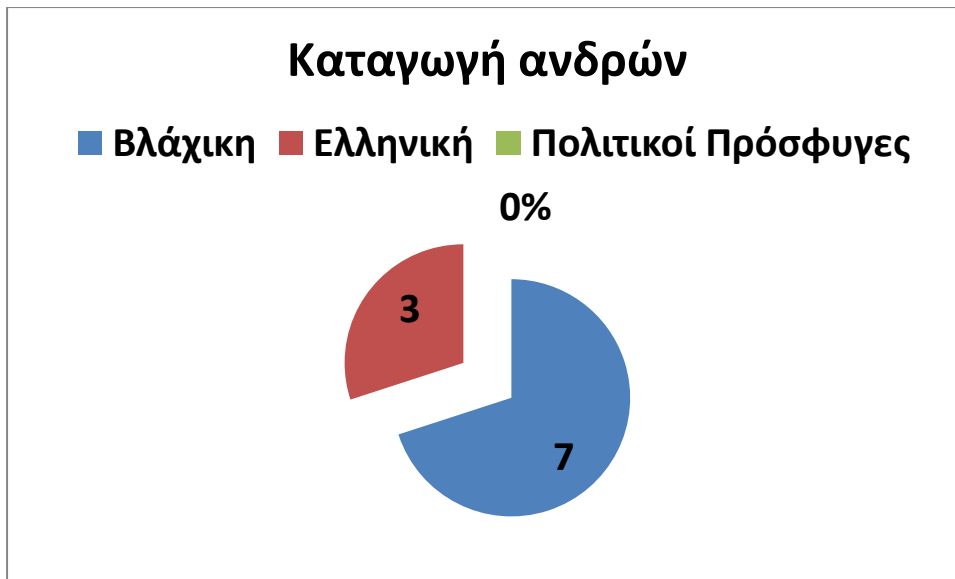
■ Πελαγονία ■ Αφοί Μανάκη ■ Μάτι ■ Σε κανέναν σύλλογο

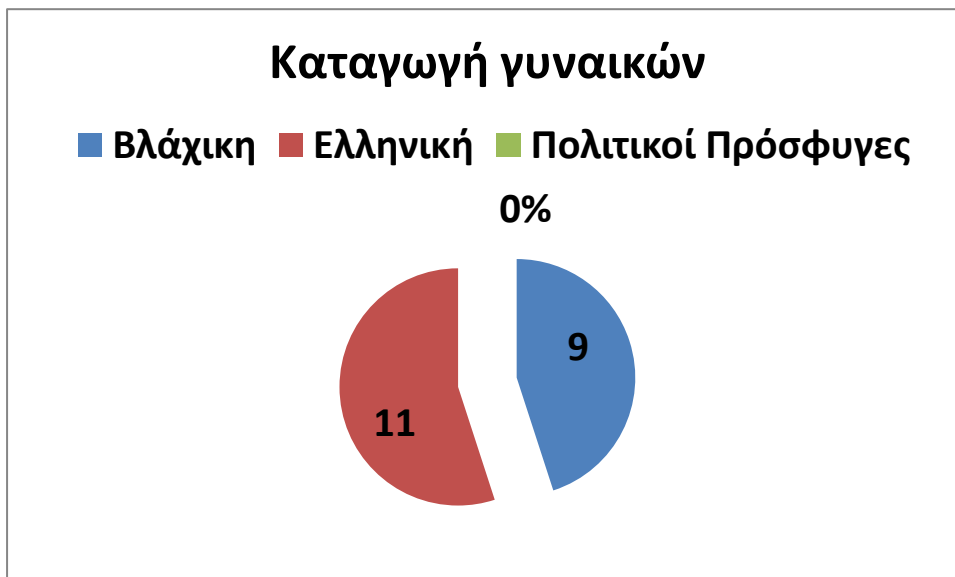
Γράφημα 6: Συμμετοχή γυναικών σε συλλόγους

Γράφημα 7: Προέλευση και συνείδηση των ανδρών

Γράφημα 8: Προέλευση και τη συνείδηση των γυναικών

Τα κριτήρια επιλογής των συμμετεχόντων είναι διάφορα. Σίγουρα, ένα σταθερό κριτήριο είναι η καταγωγή και ο τόπος διαμονής των ερωτώμενων. Όλοι οι συμμετέχοντες στην έρευνα, επομένως, είναι Βλαχικής καταγωγής που κατοικούν στο Μοναστήρι. Ένα ακόμη κριτήριο είναι ότι η έρευνα θα πραγματοποιούταν σαφώς σε άτομα και των δύο φύλων. Τέλος, σχετικά με την ηλικία και τη μόρφωση του καθενός, ως κριτήριο τέθηκε η ανομοιογένεια ως προς αυτούς τους τομείς, για την κάλυψη μεγαλύτερου φάσματος απαντήσεων.

Μέσα συλλογής δεδομένων

Στις ποιοτικές έρευνες περιγράφονται διεξοδικά τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για την διεξαγωγή της έρευνας προκειμένου να αναδειχθούν αντιλήψεις και συμπεριφορές των υποκειμένων¹⁸⁶.

Στην συγκεκριμένη έρευνα ως καταλληλότερο όργανο συγκέντρωσης του ερευνητικού υλικού κρίθηκε η συνέντευξη. Η συνέντευξη είναι μέθοδος παρόμοια με το ερωτηματολόγιο με τη διαφορά ότι οι απαντήσεις δίνονται προφορικά. Οι συνεντεύξεις της παρούσας έρευνας, βασίστηκαν σε ένα ερωτηματολόγιο με ερωτήσεις και υποερωτήματα, τα οποία εξυπηρετούσαν τον σκοπό της έρευνας. Ειδικότερα, πρόκειται για μία ημιδομημένη συνέντευξη με ερωτήσεις ανοιχτού τύπου, οι οποίες υποβάλλονταν πάντα με την ίδια σειρά και είναι διατυπωμένες με τον ίδιο τρόπο. Βέβαια, όπου κρινόταν απαραίτητο γινόταν και διευκρινιστικές ερωτήσεις, για πληρέστερη κατανόηση της απάντησης του συνεντευκτή.

Τα είδη των ερωτήσεων που υποβάλλονται σε αυτή τη συνέντευξη είναι κατά βάση ερωτήσεις συμπεριφοράς και συναισθημάτων. Οι ερωτήσεις συμπεριφοράς αναφέρονται στις ενέργειες, στις δραστηριότητες και στις συνήθειες των ερωτώμενων στο παρόν και στο παρελθόν. Από την άλλη πλευρά, οι ερωτήσεις συναισθημάτων εστιάζουν στα αισθήματα που νιώθει αυτός που δίνει την συνέντευξη¹⁸⁷. Οι ερωτήσεις προσπαθούν να αναδείξουν την πολιτισμική ταυτότητα των Βλάχων του Μοναστηρίου, επομένως διευκρινίζουν στάσεις, απόψεις και συμπεριφορές αλλά και ιστορικά στοιχεία, συναισθήματα και μνήμες από το παρελθόν.

Σχεδιασμός της έρευνας- Διαδικασία συλλογής δεδομένων

Η αβεβαιότητα στις έρευνες δεν μπορεί να εξαλειφθεί εντελώς με καμία μέθοδο. Ωστόσο, η επιστημονική μέθοδος ελαχιστοποιεί τα στοιχεία της αβεβαιότητας που προκύπτουν από την έλλειψη πληροφοριών. Επομένως, ο ρόλος του σχεδιασμού της έρευνας συνίσταται στη μείωση του σφάλματος και στη συλλογή των σχετικών στοιχείων¹⁸⁸.

Στις ποιοτικές έρευνες περιγράφεται η διαδικασία των συνεντεύξεων με στόχο τη συλλογή δεδομένων για το υπό εξέταση θέμα. Μάλιστα για τη διασφάλιση της εγκυρότητας και της αξιοπιστίας των δεδομένων, γίνεται αναφορά στη μη λεκτική συμπεριφορά ή σε παραγλωσσικά στοιχεία και στην ύπαρξη στερεοτύπων. Τέλος, καταγράφονται τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της διαδικασίας που επιλέχθηκε¹⁸⁹.

Κατά τη συνέντευξη υπάρχει ένα είδος αλληλεπίδρασης μεταξύ του ερευνητή και των συνεντευξιζόμενων. Με βάση αυτήν την αλληλεπίδραση διαμορφώνονται τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της συνέντευξης. Το βασικό πλεονέκτημα είναι

¹⁸⁶ Πνευματικός Δ., Δημητριάδου Α., 2013, *Σύντομος οδηγός επιστημονικής τεχνολογίας*, σ.15

¹⁸⁷ Παπαναστασίου Ε., Παπαναστασίου Κ., 2014, *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*, σ 116-119

¹⁸⁸ Φύλιας Β., 2000, *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών Ερευνών*, σ.27

¹⁸⁹ Πνευματικός Δ., Δημητριάδου Α., 2013, *Σύντομος οδηγός επιστημονικής τεχνολογίας*, σ. 14-15

η ευελιξία. Συγκεκριμένα, ο συνεντευκτής μπορεί να τροποποιήσει την ερώτηση, εάν η περίπτωση το απαιτεί. Επίσης, μπορεί ο ερευνητής να κάνει και μία διευκρινιστική ερώτηση επιπλέον, αν κριθεί αναγκαίο. Ένα ακόμη σημαντικό πλεονέκτημα της συνέντευξης είναι ότι μπορούν να απαντήσουν στις ερωτήσεις όλοι, ακόμη και άτομα που δεν μπορούν για κάποιο λόγο να διαβάσουν. Η χρήση μαγνητοφώνου, επίσης, είναι πολύ βοηθητική, καθώς αποδίδεται όλη η συνέντευξη πλήρως. Ο ερευνητής έχει τη δυνατότητα να ακούσει όσες φορές χρειαστεί τη συνέντευξη και να την αποδώσει επακριβώς. Τέλος, από τις συνεντεύξεις εξάγεται πολύ πλούσιο υλικό και πληροφορίες ειδικότερα όταν βασίζεται σε ερωτήσεις ανοιχτού τύπου.

Ωστόσο, υπάρχει και μια σειρά μειονεκτημάτων στη μέθοδο της συνέντευξης. Το μεγαλύτερο μειονέκτημα είναι ότι υπάρχει ο κίνδυνος αρκετών λαθών λόγω της υποκειμενικής κρίσης του συνεντευκτή. Ο ερευνητής δηλαδή ίσως παραλείψει αθέλητα κάποιες από τις σκέψεις ή απόψεις του ερωτώμενου. Ένας ακόμη κίνδυνος, είναι αυτός της αλλοίωσης του αποτελέσματος, εάν χρησιμοποιηθούν πολλοί συνεντευκτές. Τέλος, η χρήση μαγνητοφώνου ίσως επηρεάσει την ατμόσφαιρα της διαδικασίας της συνέντευξης, καθώς οι ερωτώμενοι γνωρίζοντας ότι ηχογραφούνται, ενδεχομένως να απαντούν με κοινωνικά αποδεκτούς όρους αποκλειστικά.

Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε από την ερευνήτρια κατά τους μήνες Φεβρουάριο, Μάρτιο και Απρίλιο του 2016. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε εξ ολοκλήρου στο Μοναστήρι. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα επιλέχθηκαν με τυχαίο τρόπο, καθώς ο ένας συνεντευξιαζόμενος παρέπεμπε και στον επόμενο. Επομένως, με τυχαία δειγματοληψία έγινε η έρευνα. Με τους συμμετέχοντες προηγούταν τηλεφωνική επικοινωνία, στην οποία γινόταν ενημέρωση για τη θεματική και το σκοπό της συνέντευξης και οριζόταν συνάντηση μαζί τους. Σε όλους του ερωτώμενους δίνονταν η απαιτούμενη άνεση χρόνου να απαντήσουν στις ερωτήσεις. Ενισχύονταν να μιλήσουν αυθόρμητα και ανοιχτά, καθώς υπήρχε προσοχή στα λεγόμενα τους, βοήθεια στην δυσκολία της έκφρασης τους και ενδιαφέρον για εμβάθυνση στα λεγόμενα τους. Οι συνεντεύξεις μαγνητοφωνήθηκαν με την συγκατάθεση των ερωτώμενων και απομαγνητοφωνήθηκαν περίπου ένα μήνα μετά. Η απομαγνητοφώνηση έγινε σταδιακά και διήρκεσε περίπου δύο εβδομάδες.

Στην παρούσα έρευνα, οι συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν ήταν 30 συνολικά. Οι περισσότερες συνεντεύξεις διενεργήθηκαν μεμονωμένα, δηλαδή σε ένα άτομο κάθε φορά. Υπήρχαν όμως κάποιες φορές, που ήταν δύο άτομα μαζί, τα οποία έδιναν συνέντευξη με τη σειρά που οριζόταν μεταξύ τους. Οι συνεντευξιαζόμενοι, ήταν όλοι πρόθυμοι να δώσουν συνέντευξη, αλλά δεν ήθελαν όλοι να καταγραφεί το ονοματεπώνυμο τους. Γενικότερα, ήταν φειδωλοί οι περισσότεροι και απαντούσαν μονολεκτικά. Δεν υπήρχαν ερωτήσεις που να δέουν σε αμηχανία τους ερωτώμενους, αντίθετα απαντούσαν εύκολα και με άνεση. Δεν υπήρχε κάποιος που να μην ήθελε να μαγνητοφωνηθεί.

5. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Αποτελέσματα της έρευνας

Μέσα από την ποιοτική ανάλυση των συνεντεύξεων του δείγματος προέκυψε ο παρακάτω πίνακας, ο οποίος είναι χωρισμένος σε πέντε θεματικές ενότητες, με επιμέρους κατηγορίες. Συγκεκριμένα, οι ενότητες είναι οι εξής:

- 1) Θρησκευτικός βίος
- 2) Επιλογή γλώσσας
- 3) Σχέση με λαϊκή παράδοση
- 4) Επιλογή της ιστορίας και τρόποι εκμάθησης
- 5) Επίσκεψη στην Ελλάδα

Στην ποιοτική έρευνα, η ανάλυση των δεδομένων στοχεύει στην κατανόηση της κοινωνικής πραγματικότητας που εξετάζεται. Στόχος είναι να οριστούν οι εννοιολογικές κατηγορίες για την αντίληψη που έχουν τα άτομα του δείγματος για το θέμα που ερευνάται¹⁹⁰.

Στην έρευνα αυτή επιδιώχθηκε να διερευνηθεί η πολιτισμική ταυτότητα των Βλάχων κατοίκων του Μοναστηρίου. Για την ανάλυση των δεδομένων της ποιοτικής αυτής έρευνας χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της ανάλυσης περιεχομένου, η οποία είναι κατηγοριακής μορφής. Με βάση τις πέντε βασικές κατηγορίες με τις αντίστοιχες υποκατηγορίες που διερευνήθηκαν, εξετάστηκαν οι απαντήσεις των συνεντεύξεων στις κατηγορίες αυτές.

Η Πολιτισμική ταυτότητα των Βλάχων του Μοναστηρίου με βάση τις συνεντεύξεις τους

1. Θρησκεία

¹⁹⁰ Πνευματικός Δ., Δημητριάδου Α., 2013, *Σύντομος οδηγός επιστημονικής τεχνολογίας*, σ.16

<p>1.1 Συμμετοχή στη λειτουργία</p>	<p>«Μόνο σε όσες σχετίζονται με τα Χριστούγεννα»¹⁹¹.</p> <p>«Εκκλησιάζομαι συχνά, πηγαίνω στην εκκλησία και Κυριακές και γιορτές. Στις μεγάλες γιορτές έρχεται ο παπάς στο σπίτι.»¹⁹²</p> <p>«Ναι εκκλησιάζομαι αρκετά, απλά όχι κάθε Κυριακή»¹⁹³.</p> <p>«Πηγαίνω στην εκκλησία μία φορά το μήνα»¹⁹⁴.</p> <p>« Μόνο σε περιπτώσεις γιορτών και κηδειών, επειδή δεν εγκρίνω την εκκλησία αυτού του κράτους»¹⁹⁵.</p>
<p>1.2 Συμμετοχή στα θρησκευτικά πανηγύρια</p>	<p>«Πλέον όχι, παλιά ναι»¹⁹⁶.</p> <p>« Συμμετέχουμε στις γιορτές και στα πανηγύρια. Κυρίως του Αγίου Γεωργίου»¹⁹⁷.</p> <p>« Όταν είμαι ελεύθερος συμμετέχω σε θρησκευτικές γιορτές.»¹⁹⁸.</p> <p>«Όχι, δεν πηγαίνω σε καμία εκδήλωση της εκκλησίας. Είμαι αντίθετος με την εκκλησία αυτή που έχουμε εδώ»¹⁹⁹.</p> <p>« Μόνο τα Χριστούγεννα και το Πάσχα»²⁰⁰.</p>
<p>1.3 Στάση απέναντι στο παλιό και στο νέο ημερολόγιο</p>	<p>«Όλες οι γιορτές συμφωνούν με το παλιό ημερολόγιο»²⁰¹</p> <p>«Όλες οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ημερολόγιο»²⁰².</p> <p>«Γιορτάζουμε με το παλιό ημερολόγιο.»²⁰³</p>

¹⁹¹ Κρίστιαν Βελγιάνοβ, 33 ετών

¹⁹² Αλεξάνδρα Στεργίου, 80 ετών

¹⁹³ Ντορίκα, 35 ετών

¹⁹⁴ Ανώνυμη, 18 ετών

¹⁹⁵ Ανώνυμος, 30 ετών

¹⁹⁶ Δάρδα Όλγα, 80 ετών

¹⁹⁷ Ρομπέ-Τσάτσου Μαργαρίτα, 58 ετών

¹⁹⁸ Ανώνυμος, 29 ετών

¹⁹⁹ Ανώνυμος, 30 ετών

²⁰⁰ Dragan Vlan, 37 ετών

²⁰¹ Κρίστιαν Βελζανοβ, 33 ετών

²⁰² Αλεξάνδρα Στεργίου, 80 ετών

²⁰³ Πιτόφσκι Μαρίκα, 60 ετών

<p>1.4 Σχέση με ιερείς</p>	<p>«Όχι, δεν έχω αναπτύξει σχέσεις με ιερείς, ούτε με τον ιερέα που έρχεται στο σπίτι για τις γιορτές. Η μητέρα μου έχει αναπτύξει σχέσεις μαζί του»²⁰⁴.</p> <p>«Ναι, αρκετά στενές σχέσεις. Έχουμε δικούς μας ιερείς, έχουμε και παιδιά ιερείς που σπουδάζουν στην Ρουμανία, μάλιστα έχουμε έναν ιερέα στην Βιέννη»²⁰⁵.</p> <p>«Ναι, έχουμε οικογενειακώς πολύ καλές σχέσεις με ιερείς»²⁰⁶.</p> <p>« Γνωρίζω ιερείς προσωπικά και έχουμε καλές σχέσεις»²⁰⁷.</p> <p>«Όχι, είναι κλέφτες»²⁰⁸.</p>
<p>1.5 Συμμετοχή σε τελετές και θρησκευτικές εκδηλώσεις</p>	<p>«Όχι, δεν συμμετέχω σε καμία εκδήλωση, τις θεωρώ όλες ψεύτικες»²⁰⁹.</p> <p>«Τώρα πλέον όχι, λόγω ηλικίας, αλλά παλιά συμμετείχα σχεδόν σε όλες τις εκδηλώσεις»²¹⁰.</p> <p>«Ναι, συμμετέχουμε οικογενειακώς σε όλες τις εκδηλώσεις της εκκλησίας»²¹¹.</p> <p>« Όχι ιδιαίτερα, έχω χρόνια να πάω σε εκδηλώσεις της εκκλησίας. Έχω απομακρυνθεί από αυτά, δεν με εκφράζουν ιδιαίτερα»²¹².</p> <p>«Κυρίως σε οικογενειακές εκδηλώσεις, γάμους και βαπτίσεις»²¹³.</p>
<p>2. Η επιλογή της γλώσσας</p>	

²⁰⁴ Στεργίου Τζουλιάννα

²⁰⁵ Πιτόφσκι Μαρίκα, 60 ετών

²⁰⁶ Ντορίκα, 35 ετών

²⁰⁷ Bojan, 34 ετών

²⁰⁸ Ανώνυμος, 30 ετών

²⁰⁹ Ανώνυμος, 30 ετών

²¹⁰ Δάρδα Τ., 82 ετών

²¹¹ Ρομπέ- Τσάτσου Μαργαρίτα, 58 ετών

²¹² Ρομπέ Μαρία, 31 ετών

²¹³ Κρίστιαν Βελζανόβ, 33 ετών

<p>2.1 Κριτήρια επιλογής</p>	<p>«Μιλάω τη σλαβομακεδονική και την ελληνική γλώσσα»²¹⁴.</p> <p>«Μιλάω τη βλάχικη, την ελληνική μέτρια και τη σλαβομακεδονική γλώσσα»²¹⁵.</p> <p>«Βλαχική, Σλαβομακεδονική και λίγο ελληνικά. Εγώ καταλαβαίνω ελληνικά, μέλη της οικογένειάς μου μιλούν ελληνικά»²¹⁶.</p> <p>«Μιλάω τη σλαβομακεδονική και την ελληνική αρκετά καλά»²¹⁷.</p> <p>«Τη σλαβομακεδονική και λίγο την ελληνική»²¹⁸.</p> <p>«Τη βλαχική που είναι η μητρική μας και τη σλαβομακεδονική, την ελληνική τη γνωρίζανε μόνο οι παππούδες μας»²¹⁹.</p>
<p>2.1.1 Σχέση με καταγωγή</p>	<p>«Στο σχολείο μάθαμε τη Σλαβική, την ελληνική και την βλαχική από τους γονείς και τους παππούδες μας, δηλαδή από τους προγόνους μας»²²⁰.</p> <p>«Τη σλαβομακεδονική τη γνωρίζω από την οικογένεια μου και το σχολείο, ενώ την ελληνική από τους προγόνους. Την ελληνική τη μιλάω μέτρια, αλλά την καταλαβαίνω»²²¹.</p> <p>«Την βλαχική και την ελληνική τις γνωρίζω από τους προγόνους μου»²²².</p> <p>«Από τους προγόνους την έμαθα την βλαχική, από γενιά σε γενιά μεταφέρεται»²²³.</p> <p>«Τη βλαχική από τους προγόνους μου, γιατί ήθελα να ξέρω τη μητρική μου γλώσσα ενώ τη σλαβομακεδονική κατά ανάγκης, για να συνεννοούμαι»²²⁴.</p> <p>«Την ελληνική και τη βλαχική από τους γονείς μας και τους παππούδες μας»²²⁵.</p>

²¹⁴ Κρίστιαν Βελγιάνοβ, 33 ετών

²¹⁵ Αλεξάνδρα Στεργίου, 80 ετών

²¹⁶ Μαρία Πιτόφσκι, 60 ετών

²¹⁷ Ντορίκα, 35 ετών

²¹⁸ Bojan, 34 ετών

²¹⁹ Dragan Vlan, 37 ετών

²²⁰ Δάρδα Τ., 82 ετών

²²¹ Bojan, 34 ετών

²²² Στεργίου Τζουλιάννα, 45 ετών

²²³ Dragan Vlan, 37 ετών

²²⁴ Ανώνυμος, 30 ετών

²²⁵ Δάρδα Τ., 82 ετών

<p>2.1.2 Διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στο σχολείο/φροντιστήριο</p>	<p>«Την έμαθα από τη γιαγιά μου τη βλαχική και αργότερα, μετά από πολλά χρόνια με τη βοήθεια του διαδικτύου. Τη σλαβομακεδονική από το σχολείο και την ελληνική από το σπίτι, επειδή τη μιλάμε»²²⁶.</p> <p>«Τη βλαχική τη μάθαμε από τους παππούδες και τις γιαγιάδες μας, την ελληνική από το σπίτι τη μάθαμε και την γνωρίζω λίγο και τη σλαβομακεδονική από το σχολείο»²²⁷.</p> <p>«Την ελληνική τη διδάχτηκα από την οικογένεια, ενώ την σλαβομακεδονική από τα σχολεία»²²⁸.</p>
<p>2.1.3 Συσχέτιση γλώσσας και ταυτότητας</p>	<p>«Η βλάχικη γλώσσα σχετίζεται με τη βλαχική μου ταυτότητα»²²⁹.</p> <p>«Ναι, τις σχετίζω και τη βλαχική και την ελληνική γλώσσα με την ταυτότητα μου, ότι είμαι βλάχα και ελληνίδα»²³⁰.</p> <p>«Ναι, οπωσδήποτε, ότι είμαι Βλάχα και ελληνίδα»²³¹.</p> <p>«Ναι, ταυτίζεται η βλαχική γλώσσα απόλυτα με την ταυτότητα μου γιατί είμαι Βλάχος»²³²</p> <p>«Η βλαχική γλώσσα σχετίζεται με την ταυτότητα μου γιατί είμαστε Βλάχοι ελληνικής καταγωγής»²³³.</p>
<p>2.2 Χρηστική διάσταση της γλώσσας</p>	

²²⁶ Ανώνυμος, 30 ετών

²²⁷ Dragan Vlan, 37 ετών

²²⁸ Κρίστιαν Βελγιάνοβ, 33 ετών

²²⁹ Αλεξάνδρα Στεργίου, 80 ετών

²³⁰ Στεργίου Τζουλιάννα, 45 ετών

²³¹ Ντορίκα, 35 ετών

²³² Ανώνυμος, 30 ετών

²³³ Δάρδα Τ., 82 ετών

<p>2.2.1 Συσχέτιση με εύρεση εργασίας</p>	<p>«Η βλαχική γλώσσα δεν αποτελεί προϋπόθεση για να βρούμε δουλειά, η σλαβομακεδονική αποτελεί, γιατί αυτή μας χρειάζεται για να βρούμε δουλειά εδώ»²³⁴.</p> <p>«Δεν αποτελεί η βλαχική γλώσσα προϋπόθεση για να βρω δουλειά, η σλαβομακεδονική γλώσσα αρκεί»²³⁵.</p> <p>«Η βλαχική γλώσσα δεν αποτελεί προϋπόθεση να βρω δουλειά ή να πάω διακοπές. Η σλαβομακεδονική είναι απαραίτητη για την επικοινωνία»²³⁶.</p> <p>«Ναι, η ελληνική γλώσσα αποτελεί προϋπόθεση για να βρω δουλειά, γιατί τα ελληνικά χρειάζονται στην περιοχή μας»²³⁷.</p> <p>«Δεν αποτελεί προϋπόθεση για δουλειά. Αλλά στις διακοπές στην Ελλάδα βοηθάει γιατί συνεννοούμαστε»²³⁸.</p>
<p>2.3 Σχέση με λαϊκή παράδοση</p>	
<p>2.3.1 Έθιμα γάμου</p>	<p>«Τα γνωστά έθιμα που τηρούμε όλοι, δεν κάνουμε τίποτα το ιδιαίτερο. Στον γάμο γίνεται κανονικά η τελετή στην εκκλησία και ακολουθεί γλέντι. Μια διαφορά είναι ότι το ζευγάρι δεν είχε στεφάνι στο κεφάλι, αλλά κορώνες»²³⁹.</p> <p>«Οι Βλάχοι από παλιά κράτους τις παραδόσεις τους. Είναι οι παλιοί κάτοικοι της περιοχής. Κάνουμε πρώτα πολιτικό γάμο και μετά θρησκευτικό. Έχουμε δική μας εκκλησία, του Αγίου Κωνσταντίνου και της Αγίας Ελένης. Πιο πολύ παντρευόμαστε μεταξύ μας»²⁴⁰.</p> <p>«Εμείς πιο πολύ έχουμε συνήθειες της πόλης, συμμετέχουμε σε γάμους. Παλιά είχαμε χορωδία και χορευτικά στους γάμους και τώρα γίνεται γλέντι μετά την εκκλησία. Τα αγόρια ψάχνανε να βρουνε Βλάχα κοπέλα»²⁴¹.</p> <p>« Υπάρχουν επιρροές από πολλά μέρη, χωριά και πόλεις στα έθιμα μας. Μόνο στους γάμους ακούμε τώρα μερικά βλάχικα τραγούδια, προς τιμή των</p>

²³⁴ Δάρδα Τ., 82 ετών

²³⁵ Ανώνυμος, 30 ετών

²³⁶ Αλεξάνδρα Στεργίου, 80 ετών

²³⁷ Στεργίου Τζουλιάννα, 45 ετών

²³⁸ Πιτόφσκι Μαρίκα, 60 ετών

²³⁹ Πιτόφσκι Μαρίκα, 60 ετών

²⁴⁰ Dragan Vlan, 37 ετών

²⁴¹ Ρομπέ-Τσάτσου Μαργαρίτα, 58 ετών

	<p>βλάχων προγόνων και συνεχίζεται ο γάμος με τα σλαβομακεδονικά τραγούδια. Επίσης, ο νόμος μας υποχρεώνει να παντρευόμαστε πρώτα με πολιτικό γάμο και μετά με θρησκευτικό»²⁴².</p> <p>«Ο γάμος γίνεται με όργανα και γλέντια. Πρώτα το ζευγάρι παντρεύεται με πολιτικό γάμο, αναγκαστικά γιατί έτσι λέει ο νόμος και μετά κάνει το θρησκευτικό γάμο. Ακολουθεί γλέντι με χορό και τραγούδια»²⁴³.</p>
<p>2.3.2 Τελετές κηδειών</p>	<p>«Μένουμε σε τόπους όπου έχουν αναμιχθεί τα ήθη κα τα έθιμα και είναι δύσκολο να ξεχωρίσεις ποια είναι βλάχικα και είναι σλαβομακεδονικά. . Οι κηδείες είναι όπως παλιά, δεν έχει αλλάξει κάτι. Ξενυχτάμε τον νεκρό στην εκκλησία και μετά γίνεται η ταφή. Καμιά φορά δεν γίνεται το ξενύχτι, μόνο για κάποιες ώρες είναι ο νεκρός στην εκκλησία και οι δικοί του δέχονται τα συλλυπητήρια πριν την ταφή. Αναλόγως το περιστατικό και το τι θέλει η οικογένεια»²⁴⁴.</p> <p>«Οι κηδείες γίνονται κανονικά στην εκκλησία, δεν υπάρχει μοιρολόι, απλά πηγαίνουμε σε έναν χώρο στην εκκλησία και ξενυχτάμε τον νεκρό, πριν την ταφή»²⁴⁵.</p> <p>«Ενώ οι υπόλοιπες τελετές και μυστήρια τελούνται με τους σύγχρονα διαδεδομένους τρόπους, οι κηδείες τελούνται πάντα με τρεις ιερείς, μόνο για τις αστικές (παραδοσιακές) οικογένειες»²⁴⁶.</p> <p>«Οι κηδείες γίνονται στην εκκλησία, χωρίς μοιρολόι όπως παλιά, βάσει νόμου το ξενύχτι γίνεται αποκλειστικά στην εκκλησία, σε ειδικό χώρο. Κάποιοι κάθονται όλη την νύχτα στην εκκλησία και δέχονται συλλυπητήρια, άλλοι μόνο δύο με τρεις ώρες το πρωί πριν τον σηκώσουν. Εξαρτάται από την περίπτωση και την οικογένεια. Οι παλιοί Μοναστηριώτες ψέλνουν τους νεκρούς στην κηδεία, στα σαράντα και στα τρία χρόνια. με τρεις παπάδες, καμιά φορά ο ένας είναι ο δεσπότης. Αυτό γινόταν παλιά και εξακολουθεί να γίνεται και στις μέρες μας»²⁴⁷.</p> <p>«Τις κηδείες τις κάνουν με την αστική παράδοση. Τον νεκρό τον ξενυχτάνε η οικογένεια και οι συγγενείς σε συγκεκριμένο χώρο μέσα στην εκκλησία και ακολουθεί η ταφή με τρεις ιερείς πάντα»²⁴⁸.</p>
<p>3.1 Επιλογή της ιστορίας</p>	

²⁴² Ρομπέ Μαρία, 31 ετών

²⁴³ Δάρδα Τ., 82 ετών

²⁴⁴ Ρομπέ Μαρία, 31 ετών

²⁴⁵ Δάρδα Τ., 82 ετών

²⁴⁶ Στεργίου Αλεξάνδρα, 80 ετών

²⁴⁷ Κρίστιαν Βελγιάνοβ, 33 ετών

²⁴⁸ Στεργίου Τζουλιάννα, 45 ετών

<p>3.1.1. Της βλαχικής</p>	<p>«Γνωρίζω τη Βλαχική ιστορία, από την προφορική οικογενειακή παράδοση»²⁴⁹.</p> <p>«Την βλαχική ιστορία την ξέρω μόνο από το σπίτι και την οικογένεια»²⁵⁰.</p> <p>«Γνωρίζω τη βλαχική ιστορία από την οικογένεια και το σπίτι»²⁵¹.</p> <p>«Γνωρίζω τη βλαχική ιστορία από τους παππούδες μου»²⁵².</p> <p>«Τη βλαχική ιστορία δεν τη γνωρίζω, έχω ακούσει λίγα πράγματα αλλά δεν την ξέρω ακριβώς»²⁵³.</p>
<p>3.1.2 Της Σλαβομακεδονικής</p>	<p>«Γνωρίζω τη σλαβομακεδονική και την ελληνική ιστορία. Οι σπουδές μου στη φιλολογία με βοήθησαν στην γνώση της ιστορίας»²⁵⁴.</p> <p>«Τη σλαβομακεδονική ιστορία τη γνωρίζω γιατί τη μαθαίναμε στο σχολείο»²⁵⁵.</p> <p>«Γνωρίζω καλύτερα την σλαβομακεδονική ιστορία παρά την ελληνική, γιατί τη διδάχτηκα στο σχολείο. Και την ελληνική την ξέρω αρκετά, αλλά καλά γνωρίζω μόνο τη σλαβομακεδονική. Την ιστορία που ξέρω την έμαθα από τα σχολικά βιβλία»²⁵⁶.</p> <p>«Γνωρίζω τη σλαβομακεδονική ιστορία από το σχολείο»²⁵⁷.</p>
<p>3.2 Τρόποι εκμάθησης</p>	
<p>3.2.1 Το σχολείο</p>	<p>«Επειδή διδάχτηκα ιστορία στο σχολείο κυρίως κατά τη δεκαετία του '90 και ήταν ακόμη αντικειμενική και επιστημονική η προσέγγιση, μου κίνησε το ενδιαφέρον για μελλοντική ενασχόληση με την ιστορία»²⁵⁸.</p> <p>«Ο ρόλος του σχολείου είναι αρκετά μεγάλος. Έμαθα την πραγματική ιστορία όπως τη διδάχτηκαν στις δεκαετίες του '40»²⁵⁹.</p> <p>«Στο σχολείο μάθαμε την ιστορία της χώρας που ζούμε, τη σλαβομακεδονική</p>

²⁴⁹ Κρίστιαν Βελγιάνοβ, 33 ετών

²⁵⁰ Αλεξάνδρα Στεργίου, 80 ετών

²⁵¹ Ανώνυμος, 30 ετών

²⁵² Δάρδα Τ., 82 ετών

²⁵³ Ντορίκα, 35 ετών

²⁵⁴ Κρίστιαν Βελγιάνοβ, 33 ετών

²⁵⁵ Αλεξάνδρα Στεργίου, 80 ετών

²⁵⁶ Ντορίκα, 35 ετών

²⁵⁷ Bojan, 34 ετών

²⁵⁸ Κρίστιαν Βελγιάνοβ, 33 ετών

²⁵⁹ Ανώνυμος, 30 ετών

	<p>ιστορία. Άρα ήταν σημαντικός ο ρόλος του σχολείου, γιατί μάθαμε και αυτή την ιστορία»²⁶⁰.</p> <p>«Μικρός ο ρόλος του σχολείου, τουλάχιστον στην γενιά μου. Τα βαλκάνια ήταν ευαίσθητο θέμα και οι δάσκαλοι δεν έδιναν μεγάλη έμφαση. Κάτι που δεν γίνεται στις μέρες μας, τα βιβλία έχουν αλλάξει και δίνουν μεγάλη σημασία στην ιστορία ως μάθημα και στην ύλη αυτή»²⁶¹.</p> <p>«Βασικός ο ρόλος του σχολείου, γιατί μαθαίναμε την ιστορία από το σχολικό βιβλίο»²⁶².</p>
<p>3.2.2 Το ενδιαφέρον για την Ιστορία</p>	<p>«Διαβάζοντας πολλά βιβλία Ιστορίας από την παιδική μου ηλικία και κατά τη διάρκεια των σπουδών μου ως δικηγόρος»²⁶³.</p> <p>«Η ιστορία είναι μία, πιστεύω ότι έχω καλές γνώσεις από την παγκόσμια ιστορία. Η ιστορία πιστεύω είναι ένα σημαντικό μάθημα, που μελετώντας το παρελθόν μας προσφέρει γνώσεις να κατανοήσουμε ευκολότερα το παρόν»²⁶⁴.</p> <p>«Κύριος ρόλος, από τη στιγμή που από εκεί μαθαίναμε την ιστορία. Αλλά όποιος θέλει να μάθει καλύτερα ιστορία, πρέπει να διαβάσει βιβλία μόνος του. Εγώ έχω διαβάσει πολλά βιβλία ιστορίας»²⁶⁵.</p>
<p>4.1 Επίσκεψη στην Ελλάδα</p>	
<p>4.1.1 Για ψώνια-διακοπές</p>	<p>«Πηγαίνω στην Ελλάδα για να δω τις αλλαγές που γίνονται, και σε σύγκριση με τα δικά μας γεγονότα, όσα συμβαίνουν στην Ελλάδα είναι θετικά. Με κάνουν να θυμάμαι τα καλά χρόνια στη χώρα μας πριν τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας. Αγαπώ την Ελλάδα. Θα ήθελα να ζήσω εκεί»²⁶⁶.</p> <p>« Ερχόμαστε για ψώνια σε πολυκαταστήματα της Θεσσαλονίκης»²⁶⁷.</p> <p>«Έχω έρθει πολλές φορές για διακοπές στην Ελλάδα»²⁶⁸.</p>

²⁶⁰ Στεργίου Τζουλιάννα, 45 ετών

²⁶¹ Ρομπέ Μαρία, 31 ετών

²⁶² Ντορίκα, 35 ετών

²⁶³ Ανώνυμος, 30 ετών

²⁶⁴ Bagi Nasteska, 27 ετών

²⁶⁵ Bojan, 34 ετών

²⁶⁶ Ανώνυμος, 30 ετών

²⁶⁷ Πιτόφσκι Μαρίκα, 60 ετών

²⁶⁸ Κρίστιαν Βελγιάνοβ, 33 χρονών

	«Έρχομαι κάθε χρόνο για διακοπές στην Ελλάδα. Μου αρέσει πολύ» ²⁶⁹ .
4.1.2 Για σπουδές	«Σπούδασα φιλολογία στη Θεσσαλονίκη και συνέχισα για μεταπτυχιακές σπουδές στη Φλώρινα» ²⁷⁰ . «Έχω έρθει στην Ελλάδα για σπουδές. Σπουδάζω στη Θεσσαλονίκη φιλολογία» ²⁷¹ . «Έχω έρθει στην Ελλάδα για σπουδές και μένω εδώ έξι χρόνια» ²⁷² .
4.2 Επιθυμία εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας	« Την γνωρίζω πολύ καλά» ²⁷³ . «Θα ήθελα πολύ να μάθω την ελληνική γλώσσα, όμως τώρα είναι αργά, γιατί έχω πια γεράσει» ²⁷⁴ . «Καταλαβαίνω ελληνικά και τα μιλάω λίγο, αυτό μου αρκεί» ²⁷⁵ . «Νομίζω πως με τις σπουδές μου έμαθα επαρκώς την ελληνική γλώσσα» ²⁷⁶ . «Ναι, θέλω πολύ να μάθω την ελληνική γλώσσα» ²⁷⁷ .
4.3 Σχέσεις με συγγενείς στην Ελλάδα	«Έχουμε πολλούς συγγενείς στη Φλώρινα, και τους βλέπουμε συχνά. Είτε πηγαίνουμε εμείς, είτε έρχονται αυτοί» ²⁷⁸ . «Έχω συγγενείς στην Ελλάδα και τους επισκεπτόμαστε συνεχώς, δύο με τρεις φορές το μήνα. Κάποιες φορές και συχνότερα» ²⁷⁹ . «Είναι πολύ κοντινοί μου συγγενείς στην Ελλάδα και τους βλέπω συχνά. Ερχόμασταν πάντα αρκετές φορές στην Ελλάδα για να τους δούμε» ²⁸⁰ . «Έχουμε συγγενείς στην Ελλάδα, με τους οποίους διατηρούμε καλές σχέσεις, αλλά πλέον δεν τους επισκεπτόμαστε τόσο συχνά. Ο άνδρας μου είναι

²⁶⁹ Δάρδα Τ., 82 ετών

²⁷⁰ Κρίστιαν Βελγιάνοβ, 33 ετών

²⁷¹ Ανώνυμος, 19 ετών

²⁷² Bagi Nasteska, 27 ετών

²⁷³ Ρομπέ- Τσάτσου Μαργαρίτα, 58 ετών

²⁷⁴ Αλεξάνδρα Στεργίου, 80 ετών

²⁷⁵ Bojan, 34 ετών

²⁷⁶ Bagi Nasteska, 27 ετών

²⁷⁷ Ανώνυμος, 30 ετών

²⁷⁸ Δάρδα Τ., 82 ετών

²⁷⁹ Ρομπέ- Τσάτσου Μαργαρίτα, 58 ετών

²⁸⁰ Bagi Nasteska, 27 ετών

	<p>Έλληνας και έχει πολλούς συγγενείς στην Ελλάδα»²⁸¹.</p> <p>«Συγγενείς έχουμε στη Ρουμανία, στην Ελλάδα έχουμε λίγους φίλους και τους βλέπουμε όταν ερχόμαστε για βόλτα και ψώνια»²⁸².</p>
<p>4.4 Επίσκεψη φίλων στην Ελλάδα</p>	<p>«Πολλούς φίλους και τους επισκεπτόμαστε όσο πιο συχνά μπορώ, σχεδόν μία φορά το μήνα»²⁸³.</p> <p>«Έχουμε αλλά τώρα δεν τους επισκεπτόμαστε συχνά. Κάνουμε μήνες να έρθουμε, μπορεί και μισό χρόνο»²⁸⁴.</p> <p>«Έχουμε πολλούς φίλους στην Ελλάδα και έχουμε επαφές μαζί τους, αλλά όπως και τους συγγενείς, δεν τους επισκεπτόμαστε τόσο συχνά πλέον, λόγω ηλικίας»²⁸⁵.</p> <p>«Έχουμε φίλους στην Ελλάδα και έχουμε επαφές. Ο πατέρας μου είναι Έλληνας, έχει και φίλους και συγγενείς, οπότε ερχόμαστε συχνά στην Ελλάδα»²⁸⁶.</p> <p>«Δεν έχω στενούς φίλους στην Ελλάδα, οι γονείς μου όμως έχουν. Παλιά τους επισκέπτονταν πολύ συχνά, τώρα πλέον, κανά δύο φορές το χρόνο»²⁸⁷.</p>
<p>4.5 Μνήμες συγγενών που γνωρίζουν ελληνικά</p>	<p>«Μας έλεγαν ότι στο Μοναστήρι υπήρχαν πολλοί Έλληνες Βλάχοι που ήταν πλούσιοι έμποροι και καταστηματάρχες»²⁸⁸.</p> <p>«Ο παππούς μου ήταν Βλάχος και μιλούσε πάντα βλαχικά. Ήταν πλούσιος έμπορος»²⁸⁹.</p> <p>«Οι συγγενείς μου του πιο στενού οικογενειακού περιβάλλοντος μιλούν ελληνικά για προσωπικούς και επαγγελματικούς λόγους»²⁹⁰.</p> <p>«Ο παππούς μου πήγαινε σε ελληνικό σχολείο στο Κρούσοβο, μας έλεγε παραμύθια και τραγούδια στα ελληνικά. Η γιαγιά μου ήταν από τη Μοσχόπολη, και μιλούσε μόνο βλαχικά και ελληνικά»²⁹¹.</p>

²⁸¹ Αλεξάνδρα Στεργίου, 80 ετών

²⁸² Πιτόφσκι Μαρίκα, 60 ετών

²⁸³ Ανώνυμος, 30 ετών

²⁸⁴ Δάρδα Όλγα, 80 ετών

²⁸⁵ Αλεξάνδρα Στεργίου, 80 ετών

²⁸⁶ Στεργίου Τζουλιάννα, 45 ετών

²⁸⁷ Bojan, 34 ετών

²⁸⁸ Δάρδα Τ., 82 ετών

²⁸⁹ Ρομπέ- Τσάτσου Μαργαρίτα, 58 ετών

²⁹⁰ Bagi Nasteska, 27 ετών

²⁹¹ Αλεξάνδρα Στεργίου, 80 ετών

	<p>«Θυμάμαι μόνο τη γλώσσα σαν άκουσμα γιατί μιλούσαν μόνο ελληνικά οι παππούδες μου»²⁹².</p>
<p>4.6 Συμμετοχή σε πολιτιστικούς συλλόγους</p>	<p>«Συμμετέχω σε δύο συλλόγους, στο σύλλογο «Πελαγονία», για συνεργασία μεταξύ Μοναστήρι και Ελλάδα και στο σύλλογο «το Μάτι», για πολιτιστική και τουριστική ανάπτυξη»²⁹³.</p> <p>«Επί τέσσερα χρόνια ήμουν μέλος του Συλλόγου Βλάχων Φοιτητών Θεσσαλονίκης»²⁹⁴.</p> <p>«Ναι, είμαι μέλος του Πολιτιστικού Συλλόγου «Φίλοι της Ελληνικής γλώσσας και Πολιτισμού- Το Μάτι» στο Μοναστήρι»²⁹⁵.</p> <p>«Όχι, δεν συμμετέχω ενεργά σε συλλόγους»²⁹⁶.</p> <p>«Είμαι μέλος στο σύλλογο «αδέρφια Μανάκη»²⁹⁷.</p> <p>«Όχι σε κανέναν, επειδή λειτουργούν για προσωπικά και οικονομικά συμφέροντα»²⁹⁸.</p>

6. ΣΥΖΗΤΗΣΗ

²⁹² Bojan, 34 ετών

²⁹³ Ρομπέ Μαρία, 31 ετών

²⁹⁴ Bagi Nasteska, 27 ετών

²⁹⁵ Αλεξάνδρα Στεργίου, 80 ετών

²⁹⁶ Bojan, 34 ετών

²⁹⁷ Ανώνυμος, 19 ετών

²⁹⁸ Ανώνυμος, 30 ετών

Συζήτηση των αποτελεσμάτων

Η συζήτηση αποτελεί ένα από τα πιο δημιουργικά μέρη μιας επιστημονικής εργασίας, στο οποίο επιχειρείται η αντιπαραβολή της παρούσας έρευνας με άλλες έρευνες. Γίνεται μια συνοπτική παρουσίαση των αποτελεσμάτων της εργασίας και δίνεται η ερμηνεία τους²⁹⁹.

Η συζήτηση επιχειρεί να εξηγήσει τη σπουδαιότητα των αποτελεσμάτων με σαφήνεια και τεκμηρίωση. Επισημαίνονται διαφορές ή ομοιότητες που διαπιστώθηκαν με την έρευνα και είναι συναφή με τη βιβλιογραφία. Αναπτύσσεται, επομένως, η ερμηνεία των δεδομένων της ποιοτικής ανάλυσης κάτω από το πρίσμα των ερευνητικών ερωτημάτων που είχαν τεθεί³⁰⁰. Στην ουσία, ο ερευνητής, ερμηνεύει τα αποτελέσματα που παρουσιάστηκαν στο κεφάλαιο των αποτελεσμάτων. Η διαφορά στο κεφάλαιο της συζήτησης είναι ότι τα συμπεράσματα εξάγονται όχι μόνο βασισμένα στα αποτελέσματα αλλά και στη μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε³⁰¹.

Με τη διαδικασία των συνεντεύξεων και την μετέπειτα επεξεργασία τους ερμηνεύτηκαν κάποια στοιχεία της πολιτισμικής ταυτότητας των Βλάχων κατοίκων του Μοναστηρίου. Καταλήγουμε, λοιπόν, στην τελευταία ενότητα της παρούσας εργασίας, όπου θα συζητηθούν τα αποτελέσματα της έρευνας ώστε να εξαχθούν συμπεράσματα και να προκληθεί ο προβληματισμός στους αναγνώστες της έρευνας.

Η ποιοτική αυτή έρευνα προκειμένου να αναδείξει πλευρές της πολιτισμικής ταυτότητας των Βλάχων του Μοναστηρίου διεξήχθη με συνεντεύξεις τους. Ορίστηκαν κάποιες μεταβλητές με βάση τις οποίες θα διασταυρωθούν και θα αναλυθούν οι απαντήσεις των συμμετεχόντων. Οι δύο πρώτες βασικές μεταβλητές αφορούν το φύλο των συμμετεχόντων και την ηλικία τους προκειμένου να αναλυθούν και να ερμηνευτούν οι απόψεις του κάθε φύλου και της κάθε ηλικίας. Η τρίτη μεταβλητή σχετίζεται με τα κίνητρα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας προκειμένου να διαπιστωθεί για πιο λόγο μαθαίνουν την ελληνική γλώσσα οι Μοναστηριώτες. Μία ακόμη μεταβλητή είναι η καταγωγή των συμμετεχόντων. Ουσιαστικά, όλοι οι συμμετέχοντες είναι Βλάχοι ως προς την καταγωγή. Απλά με βάση τις απαντήσεις τους, άλλοι τόνιζαν ιδιαίτερα την βλαχική τους καταγωγή, ενώ άλλοι την ελληνική. Οπότε η μεταβλητή της προέλευσης τους αναφέρεται κυρίως στις απαντήσεις που έδωσαν και πως αυτοί αυτοπροσδιορίζονται. Τέλος, η πέμπτη μεταβλητή αναφέρεται στη συμμετοχή των Μοναστηριωτών σε συλλόγους, ώστε να αναδειχθούν οι σύλλογοι Μοναστηριωτών και η προτίμηση τους σε αυτούς.

Συγκεκριμένα, σχετικά με τα κίνητρα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας, οι απαντήσεις των ανδρών και των γυναικών διαφέρουν. Η πλειονότητα από το δείγμα των ανδρών δήλωσε ότι θα ήθελε να μάθει άπταιστα ελληνικά προκειμένου να βρει μία καλή δουλειά, είτε στην Ελλάδα, είτε στο Μοναστήρι, το οποίο αποτελεί περιοχή

²⁹⁹ Δαφέρμος Μ., Τσαούσης Γ., *Οδηγός συγγραφής διπλωματικών και διδακτορικών διατριβών*, σ. 42

³⁰⁰ Πνευματικός Δ., Δημητριάδου Α., 2013, *Σύντομος οδηγός επιστημονικής τεχνολογίας*, σ.17

³⁰¹ Παπαναστασίου Ε, Παπαναστασίου Κ, 2014, *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής έρευνας*, σ.123

μεγάλης ελληνικής επισκεψιμότητας. Επομένως, η γνώση της ελληνικής γλώσσας θα μπορούσε να αποτελέσει ένα καλό εφόδιο για την εύρεση μιας δουλειάς με προοπτική. Ένα αγόρι 19 ετών επισημαίνει «η ελληνική γλώσσα αποτελεί προϋπόθεση για να βρω δουλειά στην Ελλάδα, ή σε κάποιο μαγαζί Έλληνα στο Μοναστήρι.»³⁰² και ένας άνδρας 37 ετών αναφέρει «η ελληνική γλώσσα βοηθά εάν ένας ιδιώτης έχει επιχείρηση και είναι Βλάχος, προτιμά πολλές φορές παιδιά βλαχικής καταγωγής»³⁰³. Ωστόσο, κάποιος άλλος δηλώνει «δεν αποτελεί η βλαχική και η ελληνική γλώσσα προϋπόθεση για να βρω δουλειά, η σλαβομακεδονική γλώσσα αρκεί»³⁰⁴. Οι 4 στους 10, λοιπόν, έχουν ως κίνητρο εκμάθησης την ελληνική γλώσσα, για την προοπτική μιας καλής δουλειάς.

Από την άλλη πλευρά, οι γυναίκες που απάντησαν τη δουλειά ως βασικό λόγο εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας, ήταν μόνο 2 από δείγμα 20 γυναικών. Η Τζουλιάννα³⁰⁵ δηλώνει «η ελληνική γλώσσα αποτελεί προϋπόθεση για να βρω δουλειά, γιατί τα ελληνικά χρειάζονται στην περιοχή μας» παρόμοια άποψη έχει ένα κοριτσάκι 17 ετών, που ισχυρίζεται «η ελληνική γλώσσα αποτελεί προϋπόθεση για να βρω δουλειά στην Ελλάδα», ενώ μία κυρία δηλώνει «η σλαβομακεδονική αποτελεί, γιατί αυτή μας χρειάζεται για να βρούμε δουλειά εδώ»³⁰⁶. Φαίνεται πως οι γυναίκες δεν έχουν βλέψεις να βρουν δουλειά στην Ελλάδα. Βέβαια, στο δείγμα των κοριτσιών υπάρχουν κυρίως κορίτσια 17-18 ετών και κάποιες μεγάλες κυρίες από 60 και πάνω. Επομένως, οι ηλικίες αυτές δεν στοχεύουν στην εύρεση εργασίας.

Όσον αφορά τις σπουδές τους στην Ελλάδα ως κίνητρο εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας, οι απόψεις ανδρών και γυναικών δίστανται για ακόμη μία φορά. Ειδικότερα, οι άνδρες δεν θεωρούν τον πιο σημαντικό λόγο τις σπουδές για να μάθουν επαρκώς την ελληνική γλώσσα. Εξάλλου, θεωρούν ενδεχομένως ότι οι σπουδές θα τους βοηθήσουν εκ των πραγμάτων στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, από τη στιγμή που θα μένουν στην Ελλάδα. Γι αυτό άλλωστε 3 από τους 10 απάντησαν τις σπουδές ως κίνητρο για να μάθουν καλύτερα τα ελληνικά.

Αντίθετα, οι γυναίκες θεωρούν τις σπουδές στην Ελλάδα το βασικότερο κριτήριο για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας. Στο δείγμα των γυναικών συμπεριλαμβάνονται μεταξύ άλλων κορίτσια 17-18 ετών που σκέφτονται να σπουδάσουν στην Ελλάδα, και 20-22 που σπουδάζουν ήδη στην Ελλάδα. Ένα κορίτσι 21 ετών αναφέρει «η ελληνική γλώσσα αποτελεί προϋπόθεση για σπουδές στην Ελλάδα» και ένα 17 ετών επισημαίνει «με την ελληνική γλώσσα μπορώ να σπουδάσω στην Ελλάδα πιο εύκολα, γιατί θα καταλαβαίνω τα μαθήματα»³⁰⁷. Γι αυτό 9 στις 20 γυναίκες, δηλώσαν ότι θα ήθελαν να βελτιώσουν τα ελληνικά τους ώστε να είναι προετοιμασμένες για τις σπουδές τους.

³⁰² Ανώνυμος, 19 ετών

³⁰³ Dragan Vlan, 37 ετών

³⁰⁴ Ανώνυμος, 30 ετών

³⁰⁵ Τζουλιάννα Στεργίου, 45 ετών

³⁰⁶ Δάρδα Τ., 82 ετών

³⁰⁷ Ανώνυμη, 17 ετών

Οι απαντήσεις των δύο φύλων συγκλίνουν στο ενδιαφέρον των Μοναστηριωτών για την βελτίωση και σωστή εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας. Αναφορικά με τους άνδρες, 3 στους 10 άνδρες ενδιαφέρονται να εντυπώσουν στην ελληνική γλώσσα, καθώς διατηρούν επαφές με την Ελλάδα, λόγω συγγενών και φίλων που μένουν εκεί αλλά και επειδή τη θεωρούν μητρική τους γλώσσα και την σχετίζουν με την ελληνική τους ταυτότητα. Ειδικότερα, ένας άνδρας 74 ετών δήλωσε «*θα ήθελα να μάθω να μιλώ την ελληνική γλώσσα, γιατί απλά την καταλαβαίνω*³⁰⁸», το ίδιο δήλωσε και ένας άνδρας 53 ετών «*θέλω πολύ να μάθω την ελληνική γλώσσα σωστά*³⁰⁹». Ωστόσο δόθηκαν και οι εξής απαντήσεις: «*Καταλαβαίνω ελληνικά και τα μιλάω λίγο, αυτό μου αρκεί*³¹⁰», «*ξέρουμε καλά να την μιλάμε, θα ήθελα να μάθω να την γράφω καλύτερα*³¹¹»

Παράλληλα, και οι απόψεις των γυναικών φανερώνουν το ενδιαφέρον τους για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και την ορθή έκφρασή της. Ακόμη, και οι μεγαλύτερες σε ηλικία γυναίκες δήλωσαν πως επιθυμούν να βελτιώσουν την ελληνική γλώσσα. Οι απαντήσεις των γυναικών είναι: «*την ελληνική τη μάθαμε επειδή είναι η γλώσσα των προγόνων μας*³¹²», «*θα ήθελα να μάθω ελληνικά γιατί δεν τα μιλάω πολύ καλά, αλλά τα καταλαβαίνω όλα*³¹³». Ειδικότερα, 5 στις 20 γυναίκες επισήμαναν το ενδιαφέρον τους για την ελληνική γλώσσα και την σωστή χρήση της.

Τέλος, οι διακοπές δεν αποτελούν για κανένα από τα δύο φύλα ισχυρό κίνητρο για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας. Ιδιαίτερα για τους άνδρες, αποτελεί ασήμαντο λόγο. Συγκεκριμένα, κανένας άνδρας δεν απάντησε ότι οι διακοπές θα μπορούσαν να αποτελέσουν αιτία για να βελτιώσουν την ελληνική γλώσσα, παρόλο που οι περισσότεροι επισκέπτονται σχεδόν κάθε χρόνο την Ελλάδα για διακοπές.

Από την άλλη πλευρά, κάποιες γυναίκες δήλωσαν πως οι διακοπές αποτελούν για αυτές κίνητρο για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας. Ειδικότερα, 4 από τις 20 γυναίκες επιθυμούν να βελτιώσουν την ελληνική για να μπορούν να συνεννοούνται καλύτερα στις καλοκαιρινές τους διακοπές στην Ελλάδα, η Μαρίκα απάντησε για την ελληνική γλώσσα «*Στις διακοπές στην Ελλάδα βοηθάει γιατί συνεννοούμαστε*» και ένα κορίτσι 17 χρονών δήλωσε «*η ελληνική με βοηθάει στις διακοπές μου στα ελληνικά νησιά που πηγαίνουμε κάθε χρόνο*³¹⁴», μία ακόμη άποψη είναι «*για διακοπές τα βλαχικά βοηθάνε στην κατανόηση της γαλλικής, πορτογαλλικής και της ιταλικής γλώσσας*³¹⁵». Οι περισσότερες εξάλλου δήλωσαν ότι έρχονται κάθε χρόνο διακοπές στην Ελλάδα (Χαλκιδική, Κρήτη, Ιόνιο) και προσπαθούν να πηγαίνουν σε πολλά νησιά. Ακόμη και οι γυναίκες μεγαλύτερες ηλικίας επισήμαναν πως ως νεότερες

³⁰⁸ Αλέξανδρος Μηλόσεφσκι, 74 ετών

³⁰⁹ Τσιλιμάνης Θεόδωρος, 53 ετών

³¹⁰ Bojan, 34 ετών

³¹¹ Δάρδα Τ., 82 ετών

³¹² Ντορίκα, 35 ετών

³¹³ Μαρίκα Πιτόφσκι, 60 ετών

³¹⁴ Ανώνυμη, 17 ετών

³¹⁵ Ρομπέ Μαρία, 31 ετών

επισκέπτονταν την Ελλάδα για διακοπές, καθώς είναι εντυπωσιασμένοι από τους καλοκαιρινούς προορισμούς.

Η συμμετοχή των γυναικών σε συλλόγους είναι εντονότερη, καθώς συμμετέχουν όλες σε κάποιο σύλλογο, εκτός από την κα. Δάρδα Όλγα, 80 ετών, λόγω ηλικίας. Στους άνδρες, δεν ισχύει η ίδια συμμετοχή. Προσεγγίζουν διαφορετικά τη συμμετοχή τους στα πολιτιστικά δρώμενα.

Συγκεκριμένα, η πλειοψηφία του δείγματος των ανδρών δεν συμμετέχει σε κανένα σύλλογο, ένας άνδρας 30 ετών δήλωσε για το αν συμμετέχει σε κάποιο σύλλογο «σε κανέναν, επειδή λειτουργούν για προσωπικά και οικονομικά συμφέροντα». Οι αμέσως επόμενοι είναι ο σύλλογος «Πελαγονία» και ο σύλλογος «Αφοί Μανάκη», με 2 μέλη από το δείγμα ο καθένας. Ακολουθεί ο σύλλογος «Μάτι», με ένα μέλος από δείγμα 10 ανδρών. Κατά βάση, οι νεότερες ηλικίες και από τα δύο φύλα δήλωσαν τη συμμετοχή τους στο σύλλογο «Αφοί Μανάκη». Μεγάλη είναι η συμμετοχή των γυναικών στο σύλλογο αυτό, καθώς 10 στις 20 γυναίκες αποτελούν μέλη του συλλόγου. Ακολουθεί ο σύλλογος «Πελαγονία» με 6 μέλη και τέλος, ο σύλλογος «Μάτι» με 3 μέλη από δείγμα 20 γυναικών.

Ο σύλλογος «Αδερφοί Μανάκη» στο Μοναστήρι αποτελεί σύλλογο Βλάχων Μοναστηρίου. Ιδρύθηκε το 1985 και αριθμεί 500 μέλη. Ο σύλλογος αυτός είναι φιλικά διακείμενος στην Ελλάδα, διατηρεί όμως συγχρόνως και ορισμένες διακριτικές επαφές με τη Ρουμανία. Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι μέλος του Δ.Σ του συλλόγου είναι ο Νίκο Παλιγκόρα, επίτιμος πρόξενος της Ρουμανίας στο Μοναστήρι. Τα μέλη του συλλόγου παρακολουθούν μαθήματα ελληνικής γλώσσας στο πολιτιστικό κέντρο του συλλόγου «Πελαγονία». Κάθε χρόνο παιδιά του συλλόγου συμμετέχουν σε διαπολιτισμικές κατασκηνώσεις στην Ελλάδα. Επιπλέον, 15 νέοι του συλλόγου φοιτούν σε ελληνικά ΑΕΙ με υποτροφίες του ΥΠΕΞ³¹⁶.

Σχετικά με το σύλλογο «ΜΑΤΙ» στο Μοναστήρι, συμμετέχει μικρό ποσοστό του δείγματος. Οι περισσότεροι που δήλωσαν ότι αποτελούν μέλη του συλλόγου αυτού είναι μεγαλύτερης ηλικίας. Ειδικότεροι, από τους άνδρες, συμμετέχουν στον σύλλογο αυτό 2 από τους 10. Ανάλογος είναι και ο αριθμός συμμετοχής στον συγκεκριμένο σύλλογο και στις γυναίκες, καθώς είναι μέλη 2 στις 20 γυναίκες.

Το ολοκληρωμένο όνομα του συλλόγου είναι «Σύλλογος λατρών της Ελληνικής γλώσσας, λογοτεχνίας και πολιτισμού ΌΚΟ (μάτι)» και ιδρύθηκε το 1999. Πρόεδρος του συλλόγου είναι ο Στεργίου Αθανάσιος. Ο σκοπός του συλλόγου είναι η εκμάθηση και προώθηση της Ελληνικής γλώσσας, λογοτεχνίας και πολιτισμού στην περιοχή του Μοναστηρίου. Πραγματοποιούνται μαθήματα της ελληνικής γλώσσας σε ολιγομελή τμήματα, οι ηλικίες των μαθητών ξεκινούν από 13 μέχρι και 19³¹⁷.

³¹⁶ Στοιχεία από το ελληνικό Προξενείο στο Μοναστήρι

³¹⁷ Στοιχεία από το ελληνικό Προξενείο στο Μοναστήρι

Καταληκτικά, ο τελευταίος σύλλογος Μοναστηρίου είναι ο σύλλογος «Πελαγονία». Ο σύλλογος αυτός έχει ικανοποιητική απήχηση και στα δύο φύλλα. Πιο συγκεκριμένα, στους άνδρες, οι 3 από τους 10 συμμετέχουν στον σύλλογο αυτό. Ως προς τις γυναίκες, 7 στις 10 γυναίκες είναι μέλη του συλλόγου αυτού. Ο σύλλογος αυτός είναι αρκετά διαδεδομένος σε διάφορες ηλικίες.

Ο σύλλογος ελληνόφωνων Μοναστηρίου «Πελαγονία» ιδρύθηκε το 1999 και περιλαμβάνει 500 μέλη. Ο σύλλογος Μοναστηριωτών ελληνικής καταγωγής είναι αδελφοποιημένος με τον σύλλογο Μοναστηριωτών Θεσσαλονίκης «Η Καρτερία». Ο σύλλογος δημιούργησε ένα πολιτιστικό κέντρο στο Μοναστήρι, όπου παραδίδονται μαθήματα ελληνικής γλώσσας. Επίσης, δάσκαλοι του συλλόγου παραδίδουν μαθήματα γλώσσας στο Κρούσοβο. Μαθητές και από αυτόν τον σύλλογο συμμετέχουν σε διαπολιτισμικές κατασκηνώσεις στην Ελλάδα κάθε χρόνο. Ακόμη μία ομοιότητα με τον σύλλογο «Αδερφοί Μανάκη» είναι ότι περίπου 15 νέοι του συλλόγου φοιτούν σε ελληνικά ΑΕΙ με υποτροφίες του ΥΠΕΞ³¹⁸.

Ένα ακόμη βασικό κριτήριο είναι η καταγωγή των Μοναστηριωτών. Βέβαια, όλοι οι συμμετέχοντες στο δείγμα είναι βλαχικής καταγωγής και μένουν στο Μοναστήρι. Εξάλλου, η δειγματοληψία ήταν απλή τυχαία, ο ένας συμμετέχοντες δηλαδή πρότεινε και κάποιον άλλο που ήταν Βλάχος στην καταγωγή. Ωστόσο, στην εργασία ερευνάται πως αυτοπροσδιορίζονται και ποια καταγωγή δηλώνουν οι ίδιοι. Ειδικότερα, για τους άνδρες η βλαχική τους προέλευση είναι κάτι για το οποίο είναι υπερήφανοι και το επισημαίνουν ακόμη και μικρότερες ηλικίες. Από τους 10 άνδρες, οι 7 δηλώνουν πως είναι Βλάχοι και δευτερευόντως σημειώνουν την ελληνική τους καταγωγή, ενώ οι 3 μόνο δηλώνουν Έλληνες. Οι 3 αυτές απαντήσεις δόθηκαν από αγόρια μικρής ηλικίας, οι οποίοι τονίζουν περισσότερο την ελληνική τους καταγωγή. Αυτό είναι λογικό, από τη στιγμή που μαθαίνουν ελληνικά στα φροντιστήρια ελληνικής γλώσσας, οι γονείς τους μιλούν ελληνικά και οι μνήμες τους είναι κυρίως σε σχέση με την ελληνική γλώσσα και ελάχιστα ακούσματα έχουν στη βλαχική.

Αντίθετα, στις γυναίκες οι απαντήσεις ήταν διαφορετικές. Από τις 20 γυναίκες, οι 9 δήλωσαν ότι έχουν βλαχική καταγωγή, ενώ οι 11 απάντησαν ελληνική. Βέβαια, το δείγμα των γυναικών έχει περισσότερο κορίτσια μικρότερης ηλικίας, τα οποία τονίζουν την ελληνική τους καταγωγή, μαθαίνουν την ελληνική γλώσσα και ταυτίζονται με την ελληνική τους ταυτότητα. Οι γυναίκες μεγαλύτερης ηλικίας από την άλλη πλευρά, επισημαίνουν πρώτα τη βλαχική τους καταγωγή και μετά σε δεύτερο επίπεδο αναφέρουν την ελληνική. Εξάλλου, οι μνήμες τους από τους γονείς και τους παππούδες τους είχαν βλαχικά ακούσματα.

Σχετικά με τη συσχέτιση γλώσσας και ταυτότητας λοιπόν, η πλειονότητα απάντησε ότι ταυτίζει την βλαχική γλώσσα με την Βλαχική ταυτότητα, όπως οι εξής απαντήσεις «*ταυτίζεται η βλαχική γλώσσα απόλυτα με την ταυτότητα μου γιατί είμαι Βλάχος*³¹⁹»,

³¹⁸ Στοιχεία από το ελληνικό Προξενείο στο Μοναστήρι

³¹⁹ Ανώνυμος, 30 ετών

«σχετίζω τη βλαχική και την ελληνική γλώσσα με την ταυτότητα μου, ότι είμαι βλάχος και Έλληνας³²⁰», «τη βλαχική γλώσσα τη σχετίζω με την ταυτότητα μου, επειδή είμαι Βλάχα³²¹». Οι νεότεροι, από την άλλη πλευρά, απάντησαν ότι ταυτίζουν την ελληνική γλώσσα με την ελληνική ταυτότητα, καθώς τη βλαχική δεν τη μιλούν. Τη σλαβομακεδονική γλώσσα όλοι απάντησαν ότι τη μιλούν κατ' ανάγκης, δεν την ταύτισε κανείς με την ταυτότητα του.

Σχετικά με την κατηγορία Θρησκεία, δηλαδή με το αν εκκλησιάζονται, με τη συμμετοχή τους σε θρησκευτικές εκδηλώσεις και μυστήρια και με την ανάπτυξη σχέσεων με ιερείς. Οι απαντήσεις που δόθηκαν από τους ερωτώμενους, ήταν οι αναμενόμενες, με βάση την ηλικία. Οι μεγαλύτερης ηλικίας συμμετέχοντες (9 γυναίκες) απάντησαν ότι εκκλησιάζονται συχνά, *«εκκλησιάζομαι αρκετά, απλά όχι κάθε Κυριακή³²²»,* και μία άλλη γυναίκα *«Πηγαίνω στην εκκλησία μία φορά το μήνα»³²³,* γνωρίζουν προσωπικά ιερείς και συμμετέχουν σε μυστήρια και θρησκευτικές εκδηλώσεις. Αυτό δηλώνει και η Αλεξάνδρα, 80 ετών *«Έχω αναπτύξει σχέσεις με τον ιερέα που έρχεται για τις γιορτές στο σπίτι³²⁴»* και η Μαρίκα *«αρκετά στενές σχέσεις. Έχουμε δικούς μας ιερείς, έχουμε και παιδιά ιερείς που σπουδάζουν στην Ρουμανία, μάλιστα έχουμε έναν ιερέα στην Βιέννη³²⁵».* Αντίθετα, οι μικρότερες ηλικίες (7 γυναίκες) εκκλησιάζονται σπάνια, δεν έχουν αναπτύξει σχέσεις με ιερείς αλλά επισημαίνουν ότι η μητέρα τους ή η γιαγιά τους γνωρίζουν σε προσωπικό επίπεδο ιερείς όπως η Τζουλιάννα *«δεν έχω αναπτύξει σχέσεις με ιερείς, ούτε με τον ιερέα που έρχεται στο σπίτι για τις γιορτές. Η μητέρα μου έχει αναπτύξει σχέσεις μαζί του»* και μία κοπέλα 20 ετών *«η μητέρα μου έχει σχέσεις με ιερείς³²⁶».* Όσον αφορά τα θρησκευτικά μυστήρια, συμμετέχουν κατά βάση σε οικογενειακές τελετές, όπως αναφέρει ο Κρίστιαν *«κυρίως σε οικογενειακές εκδηλώσεις, γάμους και βαπτίσεις».* Επιπλέον, οι γυναίκες είναι αυτές που κατά κύριο λόγο εκκλησιάζονται τακτικά και συμμετέχουν σε θρησκευτικές εκδηλώσεις. Τέλος, οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται με βάση το παλιό ημερολόγιο, καθώς όλοι οι ερωτώμενοι έδωσαν την ίδια απάντηση στην ερώτηση αυτή.

Η επόμενη κατηγορία έχει σχέση με την γλώσσα που γνωρίζουν. Όπως είναι λογικό, με βάση τις συνεντεύξεις, όλοι γνωρίζουν τη σλαβομακεδονική γλώσσα καθώς είναι απαραίτητη για την επικοινωνία τους, αυτό επισημαίνει και ο Bojan *«τη σλαβομακεδονική γνωρίζω και λίγο την ελληνική³²⁷»* καθώς και η Ντορίκα *«μιλάω τη σλαβομακεδονική και την ελληνική αρκετά καλά³²⁸».* Τη βλαχική γλώσσα, τη γνωρίζουν μεγαλύτερης ηλικίας άτομα, από 60 και πάνω αλλά και κάποιοι γύρω στα τριάντα. Ειδικότερα, ένας Μοναστηριώτης 82 ετών δηλώνει ότι γνωρίζει

³²⁰ Τσιλιμιάνης Θεόδωρος, 53 ετών

³²¹ Τσιλιμιάνη Καίτη, 50 ετών

³²² Ντορίκα, 35 ετών

³²³ Ανώνυμη, 18 ετών

³²⁴ Αλεξάνδρα Στεργίου, 80 ετών

³²⁵ Μαρίκα Πιτόφσκι, 60 ετών

³²⁶ Ανώνυμη, 20 χρονών

³²⁷ Bojan, 34 ετών

³²⁸ Ντορίκα, 35 ετών

«σλαβομακεδονικά, ελληνικά και βλαχικά³²⁹», το ίδιο δηλώνει και μία κυρία 80 ετών «τη βλαχική, την ελληνική και τη σλαβομακεδονική³³⁰». Μικρότερης ηλικίας άτομα δεν τη μιλούν καθόλου, μόνο την καταλαβαίνουν. Την ελληνική γλώσσα, την γνωρίζουν καλύτερα τα άτομα μικρότερης ηλικίας ενώ η μεγαλύτεροι τη μιλούν λίγο ή απλώς την καταλαβαίνουν. Όσοι γνωρίζουν την βλαχική γλώσσα, την έμαθαν από τους προγόνους τους ενώ την ελληνική και από το σπίτι και σε φροντιστήρια ελληνικής γλώσσας. Ειδικότερα, ο Dragan αναφέρει «τη βλαχική τη μάθαμε από τους παππούδες και τις γιαγιάδες μας, την ελληνική από το σπίτι τη μάθαμε και την γνωρίζω λίγο και τη σλαβομακεδονική από το σχολείο³³¹», άλλη απάντηση που διατυπώθηκε είναι «την ελληνική τη διδάχτηκα από την οικογένεια, ενώ την σλαβομακεδονική από τα σχολεία³³²» και μία ακόμη απάντηση από ένα κορίτσι 20 ετών «την ελληνική την έμαθα στο σπίτι και σε φροντιστήριο³³³».

Σχετικά με τις παραδόσεις, οι Μοναστηριώτες τηρούν όλα τα ήθη και τα έθιμα σχεδόν όπως τελούνταν και παλιά. Όλες οι απαντήσεις διευκρίνιζαν ότι πρώτα τελείται ο πολιτικός γάμος καθώς αυτό ορίζει ο νόμος και μετά ο Θρησκευτικός. Ο θρησκευτικός γίνεται σε ορθόδοξη εκκλησία και ακολουθεί γλέντι. Οι μεγαλύτερης ηλικίας τόνισαν στις συνεντεύξεις ότι ακούγονται βλάχικα τραγούδια στις δεξιώσεις των γάμων, και ότι τα αγόρια ψάχνουν να βρουν μία Βλάχα κοπέλα. Κατά γενική ομολογία, επιθυμούν να παντρευτούν μεταξύ τους. Επομένως, στους γάμους διασκεδάζουν στο γλέντι με μουσική και χορό, πηγαίνουν δώρα στο ζευγάρι και περνάν πολύ ευχάριστα. Αυτό ακριβώς συμπεραίνεται και από τις απαντήσεις των Μοναστηριωτών: «πρώτα πρέπει να γίνει ο πολιτικός γάμος του ζευγαριού βάσει νόμου και μετά ο θρησκευτικός. Ακολουθεί γλέντι με δώρα και χορό³³⁴», «στον γάμο γίνεται κανονικά η τελετή στην εκκλησία και ακολουθεί γλέντι. Μια διαφορά είναι ότι το ζευγάρι δεν είχε στεφάνι στο κεφάλι, αλλά κορώνες», «μόνο η παράδοση για το γάμο έχει αλλάξει, αφού πρώτα γίνεται ο πολιτικός γάμος και μετά ο θρησκευτικός», «Κάνουμε πρώτα πολιτικό γάμο και μετά θρησκευτικό. Έχουμε δική μας εκκλησία, του Αγίου Κωνσταντίνου και της Αγίας Ελένης. Πιο πολύ παντρευόμαστε μεταξύ μας³³⁵»

Από την άλλη πλευρά, στις κηδείες η οικογένεια και οι συγγενείς ξενυχτάνε τον νεκρό σε έναν ειδικό χώρο μέσα στην εκκλησία και την άλλη μέρα γίνεται η ταφή. Αναλόγως την περίστασή και την οικογένεια, μπορεί να μην υπάρξει ξενύχτι, αλλά κάποιες ώρες να δεχτούν οι συγγενείς τα συλλυπητήρια. Στην κηδεία, στα σαράντα και στα τρία χρόνια οι Μοναστηριώτες ψάλλουν τους νεκρούς με την παρουσία τριών ιερέων. Ειδικότερα, οι Μοναστηριώτες δηλώνουν «Οι κηδείες γίνονται στην εκκλησία, χωρίς μοιρολόι όπως παλιά, βάσει νόμου το ξενύχτι γίνεται αποκλειστικά στην εκκλησία, σε ειδικό χώρο. Κάποιοι κάθονται όλη την νύχτα στην εκκλησία και δέχονται

³²⁹ Δάρδα Γ., 82 ετών

³³⁰ Δάρδα Όλγα, 80 ετών

³³¹ Dragan Vlan, 37 ετών

³³² Κρίστιαν Βελγιάνοβ, 33 ετών

³³³ Ανώνυμη, 20 ετών

³³⁴ Κρίστιαν Βελγιάνοβ, 33 ετών

³³⁵ Dragan Vlan, 37 ετών

συλλυπητήρια, άλλοι μόνο δύο με τρεις ώρες το πρωί πριν τον σηκώσουν. Εξαρτάται από την περίπτωση και την οικογένεια. Οι παλιοί Μοναστηριώτες ψέλνουν τους νεκρούς στην κηδεία, στα σαράντα και στα τρία χρόνια. με τρεις παπάδες, καμιά φορά ο ένας είναι ο δεσπότης. Αυτό γινόταν παλιά και εξακολουθεί να γίνεται και στις μέρες μας³³⁶», «οι υπόλοιπες τελετές και μυστήρια τελούνται με τους σύγχρονα διαδεδομένους τρόπους, οι κηδείες τελούνται πάντα με τρεις ιερείς, μόνο για τις αστικές (παραδοσιακές) οικογένειες³³⁷», «τον νεκρό τον ξενυχτάνε η οικογένεια και οι συγγενείς σε συγκεκριμένο χώρο μέσα στην εκκλησία και ακολουθεί η ταφή με τρεις ιερείς πάντα³³⁸» Τέλος, γιορτάζουν τα Χριστούγεννα, την Ανάσταση, τα Θεοφάνεια και γενικότερα όλες τις γιορτές με τον ίδιο τρόπο που τις γιορτάζουμε στην Ελλάδα, όπως αναφέρει ένας άνδρας 30 ετών «ακολουθώ την παράδοση που μου έμαθαν οι γονείς μου, όπως ονομαστική γιορτή, γιορτές του σπιτιού, φιλοξενία και αγάπη για την οικογένεια³³⁹»

Η επόμενη κατηγορία σχετίζεται με την ιστορία. Η πλειονότητα των συνεντευξιζόμενων απάντησε ότι γνωρίζει την σλαβομακεδονική ιστορία, καθώς τη διδάσκονταν στα σχολεία, αυτό δηλώνει και ένα κορίτσι 17 ετών «Την σλαβομακεδονική ιστορία την έμαθα στο σχολείο³⁴⁰». Κατά βάση, οι μεγαλύτερες ηλικίες γνωρίζουν τη βλαχική ιστορία από διηγήσεις των παππούδων και της οικογένειας γενικότερα, όπως ένας άνδρας 37 ετών, ο οποίος δηλώνει «τη βλαχική ιστορία την ξέρω από τους παππούδες και τους γονείς. Την σλαβομακεδονική από το σχολείο³⁴¹». Το ίδιο αναφέρει και ένας άνδρας 82 ετών «στο σχολείο την ιστορία της χώρας που ζούμε, τη δική μας, τη βλαχική, από τους προγόνους³⁴²». Βέβαια, κάποιιο γύρω στα 35, από δική τους διερεύνηση και μελέτη ιστορικών βιβλίων, θέλησαν να μάθουν τη βλαχική ιστορία. Αυτόν τον τρόπο εκμάθησης της ιστορίας αναφέρει και ένας άνδρας 30 ετών «διαβάζοντας πολλά βιβλία από την παιδική μου ηλικία και κατά τη διάρκεια των σπουδών μου ως δικηγόρος. Τη βλαχική την έμαθα από την οικογένεια και το σπίτι³⁴³», το ίδιο επισημαίνει και ένα άνδρας 42 ετών «Τη βλαχική ιστορία την ξέρω από το σπίτι, αλλά διαβάζω ιστορικά βιβλία». Δεν αρκέστηκαν δηλαδή, μόνο στη σλαβομακεδονική που διδάχτηκαν στα σχολεία και αυτό γιατί θεωρούν σημαντικό να μάθουν την ιστορία των προγόνων τους. Την ελληνική ιστορία οι περισσότεροι τη γνώριζαν αρκετά έως λίγο, όπως μία μαθήτρια 17 ετών «Γνωρίζω την ελληνική από τους γονείς μου και τους παππούδες μου και λίγο τη βλαχική». Ελάχιστοι ήταν αυτοί που τη γνώριζαν καλά. Επίσης, οι μισοί περίπου θεωρούσαν ότι ο ρόλος του σχολείου είναι καθοριστικός για την εκμάθηση της ιστορίας, καθώς ότι αναγράφεται στα σχολικά εγχειρίδια, είναι όσα πρέπει να γνωρίζει ο κόσμος. Οι μικρότερες ηλικίες, από 17-20 έδιναν την απάντηση αυτή συχνότερα. Από την άλλη

³³⁶ Κρίστιαν Βελγιάνοβ, 33 ετών

³³⁷ Αλεξάνδρα Στεργίου, 80 ετών

³³⁸ Στεργίου Τζουλιάννα, 45 ετών

³³⁹ Ανώνυμος, 30 ετών

³⁴⁰ Ανώνυμη, 17 ετών

³⁴¹ Dragan Vlan, 37 ετών

³⁴² Δάρδα Τ., 82 ετών

³⁴³ Ανώνυμος, 30 ετών

πλευρά, οι μεγαλύτερες ηλικίες, τόνιζαν ότι χρειάζεται και μελέτη εξωσχολικών βιβλίων για την εμπέδωση της ιστορίας, όπως ένας κύριος 42 ετών τονίζει για τα σχολεία της περιοχής *«μας έλεγαν πράγματα που δεν ήταν για τη βλαχική ιστορία»* ενώ ένας άνδρας 82 ετών για τον ρόλο του σχολείου αναφέρει *«καθοριστικός, γιατί μαθαίναμε την ιστορία³⁴⁴»*.

Η τελευταία κατηγορία αφορά τη σχέση των Μοναστηριωτών με το σήμερα, δηλαδή πόσο συχνά επισκέπτονται την Ελλάδα, αν έχουν συγγενείς και φίλους εδώ και αν συμμετέχουν σε συλλόγους. Αρχικά, στην ερώτηση αν έχουν έρθει στην Ελλάδα, όλοι οι ερωτώμενοι απάντησαν ότι έχουν επισκεφθεί την Ελλάδα. Ακόμη και μεγάλης ηλικίας, όπως ένας άνδρας 82 ετών απάντησε *«κάθε χρόνο για ψώνια και διακοπές³⁴⁵»* και μία κυρία 58 ετών *«Από μικρή έρχομαι συνεχώς στην Ελλάδα για επίσκεψη σε συγγενείς και διακοπές³⁴⁶»*. Οι περισσότεροι έχουν έρθει στην Ελλάδα για να βρεθούν με τους συγγενείς τους, αφού η πλειονότητα των ερωτώμενων έχουν συγγενείς εδώ και μάλιστα, κοντινούς, όπως δηλώνει ένας άνδρας *«έχουμε στην Φλώρινα πολλούς συγγενείς και τους βλέπουμε συχνά. Είτε πηγαίνουμε εμείς, είτε έρχονται αυτοί³⁴⁷»*, μία κοπέλα 21 χρονών απαντά *«έχουμε συγγενείς στην Ελλάδα. Έχουμε καλές σχέσεις μαζί τους. Ο πατέρας μου είναι από Ελλάδα και έχουμε πολλούς συγγενείς»*.

Ελάχιστοι ήταν εκείνοι που απάντησαν πως έχουν συγγενείς στη Ρουμανία. Ακόμη, σχεδόν όλοι οι ερωτώμενοι έχουν και φίλους στην Ελλάδα, που άλλοι τους επισκέπτονται τακτικά και άλλοι σπανιότερα. Ειδικότερα οι απαντήσεις που δόθηκαν για τους φίλους στην Ελλάδα, είναι οι παρακάτω: *«Πολλούς και όσο συχνά μπορώ τους επισκέπτομαι³⁴⁸»*, *«έχουμε αρκετούς φίλους στην Ελλάδα και τους επισκεπτόμαστε τα καλοκαίρια³⁴⁹»*, *«έχουμε φίλους στην Ελλάδα και έχουμε επαφές, ερχόμαστε συχνά να τους δούμε³⁵⁰»*. Από τους ανήλικους ερωτώμενους, πολλοί ήταν αυτοί που εξέφρασαν την επιθυμία να σπουδάσουν στην Ελλάδα, ενώ αρκετοί μέχρι 35 ετών έχουν ήδη σπουδάσει στην Ελλάδα και οι περισσότεροι φιλολογία.

7. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

Διαπιστώσεις με βάση τις συνεντεύξεις

³⁴⁴ Δάρδα Γ., 82 ετών

³⁴⁵ Δάρδα Γ., 82 ετών

³⁴⁶ Ρομπέ-Τσάτσου Μαργαρίτα

³⁴⁷ Δάρδα Γ., 82 ετών

³⁴⁸ Ρομπέ Μαρία, 31 ετών

³⁴⁹ Ανώνυμη, 22 ετών

³⁵⁰ Τσιλιμάνης Θεόδωρος, 53 ετών

Η ερευνητική προσπάθεια μετά την παρουσίαση και τη συζήτηση των αποτελεσμάτων της έρευνας, καταλήγει στην εξαγωγή γενικών συμπερασμάτων σχετικά με την πολιτισμική ταυτότητα των Βλάχων της Πελαγονίας.

Το βασικότερο χαρακτηριστικό, το οποίο διακρίνεται εντονότερα μέσα από τις συνεντεύξεις των Μοναστηριωτών, είναι η προσκόλληση τους στην θρησκευτική παράδοση, την οποία διατηρούν μέσα στα χρόνια, όπως ήταν παλιά. Διαπιστώνεται, δηλαδή, ότι οι Βλάχοι της Πελαγονίας δεν έχουν ξεφύγει από το ορθόδοξο μιλλέτ και ότι θέτουν την εκκλησία ως κορμό της συμπεριφοράς τους. Αποτελούν μία συντηρητική ομάδα με δικό της σύστημα αξιών και υιοθετούν τις παλιότερες αντιλήψεις. Στηρίζονται, καταληκτικά, σε ένα παραδοσιακό οικοδόμημα.

Διατηρούν τα έθιμα του γάμου και τις κηδείας σύμφωνα με την αστική παράδοση. Το εθιμοτυπικό της τελετής του γάμου το διατηρούν όπως παλιά, με τη διαφορά ότι πρώτα τελείται ο πολιτικός γάμος, βάσει νόμου που το υπαγορεύει. Ο θρησκευτικός γάμος τελείται σε ορθόδοξη εκκλησία και ακολουθεί το γλέντι του γάμου με μουσική και χορό. Μάλιστα, στο γλέντι του γάμου οι ελεύθεροι άνδρες επιθυμούν να βρουν μία κοπέλα, κατά προτίμηση βλάχα, όπως ακριβώς γινόταν παλιότερα. Σχετικά με τις κηδείες, γίνονται και αυτές με τον ίδιο τρόπο που γίνονταν και στο παρελθόν. Είναι, επομένως, ιδιαίτερος φανερό το γεγονός της διατήρησης των εθίμων και των παραδόσεων ακριβώς όπως τελούνταν στο παρελθόν.

Αξιοσημείωτο είναι ότι οι μεγαλύτερης ηλικίας άνθρωποι, τόσο άνδρες όσο και γυναίκες, δεν μιλούν την ελληνική γλώσσα καθόλου, ή την μιλούν λίγο, ωστόσο την καταλαβαίνουν χωρίς δυσκολία. Από την άλλη πλευρά, στις ίδιες ηλικίες παρατηρείται το γεγονός ότι γνωρίζουν τη βλαχική γλώσσα. Οι νεότεροι, πηγαίνουν σε φροντιστήρια εκμάθησης ελληνικών και γνωρίζουν ελληνικά. Ωστόσο, οι λόγοι που επιθυμούν να μάθουν ελληνικά είναι ποικίλοι, κάποιοι για επαγγελματικές προοπτικές, άλλοι για σπουδές και άλλοι για καλύτερη επικοινωνία στην Ελλάδα όταν την επισκέπτονται για βόλτα, ψώνια, επίσκεψη συγγενών και διακοπές. Τη γλώσσα τη μαθαίνουν λοιπόν, για διάφορους λόγους και όχι τόσο για τις ελληνικές ρίζες. Είναι λογικό, οι νεότεροι να μιλούν ελληνικά περισσότερο από τη στιγμή που υπάρχει η περίπτωση να έρθουν για σπουδές στην Ελλάδα αλλά αυτό δεν αποτελεί κανόνα.

Ακόμη και στην μελέτη της ιστορίας, οι περισσότεροι γνωρίζουν την ιστορία που διδάσκονται στο σχολείο. Κάποιοι που θέλουν να εντρυφήσουν περισσότερο σε ιστορικά θέματα και να αναζητήσουν και άλλες πηγές και βιβλία, μελετούν τη βλαχική ιστορία περισσότερο και όχι τόσο την ελληνική. Δεν παρουσιάζουν στοιχεία εθνικισμού και ταύτισης με το ελληνικό εθνικό κράτος. Βέβαια, καμία ταύτιση και με το κράτος στο οποίο διαμένουν.

Προτάσεις για μελλοντικές έρευνες

Η συγκεκριμένη εργασία θα μπορούσε να αποτελέσει το έναυσμα για περαιτέρω διερεύνηση και μελέτη των Βλάχων κατοίκων του Μοναστηρίου και της πολιτισμικής τους ταυτότητας. Μία μελλοντική παρόμοια εργασία, έχοντας ένα ανάλογο δείγμα με μεγάλο ηλικιακό φάσμα, θα μπορούσε να συγκρίνει τις απαντήσεις των νεότερων με τις απαντήσεις των ηλικιωμένων και να διαπιστώσει ομοιότητες και διαφορές μεταξύ τους.

Επιπλέον, σχετικά με την ανομοιογένεια των ηλικιών του δείγματος, μία μελλοντική εργασία, θα μπορούσε να ορίσει συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα και να επικεντρωθεί στις απαντήσεις εκείνες. Να εστιάσει είτε στις μεγαλύτερες ηλικίες, είτε στις μικρότερες και να εξάγει τα αντίστοιχα συμπεράσματα.

Η ίδια έρευνα, επιπροσθέτως, θα μπορούσε να επαναληφθεί με συνεντεύξεις πάλι αλλά τα δεδομένα της έρευνας να είναι ποσοτικά. Να καταγραφούν δηλαδή ποσοστά για κάθε απάντηση και να αναλυθούν με κάποια άλλη μέθοδο, κατάλληλη για ποσοτική έρευνα. Στην ουσία, η μία έρευνα θα συμπλήρωνε την άλλη.

Τέλος, μία ακόμα εργασία, θα μπορούσε να διερευνήσει την πολιτισμική ταυτότητα των Βλαχόφωνων Ελλήνων της Αχρίδας, του Κρουσόβου και άλλων περιοχών της Πελαγονίας και όχι μόνο του Μοναστηρίου. Αυτό θα ολοκλήρωνε την εικόνα της πολιτισμικής ταυτότητας του βόρειου ελληνισμού.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ερωτηματολόγιο για την ανίχνευση της πολιτισμικής ταυτότητας των Βλάχων του Μοναστηρίου.

A) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;
2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;
3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;
4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;
5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;
7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;
8. Τη μάθατε επειδή τη διδαχθήκατε στα σχολεία
9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;
10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλεία; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;
11. Τη γλώσσα αυτή τη διδαχθήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;
13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;
16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

Ε) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;
18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;
19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;
20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;
21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;
22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;
23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

Πίνακας των συμμετεχόντων

<i>A/A</i>	<i>ΟΝΟΜΑ</i>	<i>ΕΠΩΝΥΜΟ</i>	<i>ΦΥΛΟ</i>	<i>ΗΛΙΚΙΑ</i>
1	<i>Κρίστιαν</i>	<i>Βελγιάνοβ</i>	<i>άνδρας</i>	<i>33 ετών</i>
2	<i>Αλεξάνδρα</i>	<i>Στεργίου</i>	<i>γυναίκα</i>	<i>80 ετών</i>
3	<i>Τζουλιάννα</i>	<i>Στεργίου</i>	<i>γυναίκα</i>	<i>45 ετών</i>
4	<i>Μαρίκα</i>	<i>Πιτόφσκι</i>	<i>γυναίκα</i>	<i>60 ετών</i>
5	<i>Ντορίκα</i>		<i>γυναίκα</i>	<i>35 ετών</i>
6	<i>Bojan</i>		<i>άνδρας</i>	<i>34 ετών</i>
7	<i>Ανώνυμος</i>		<i>άνδρας</i>	<i>19 ετών</i>
8	<i>Ανώνυμη</i>		<i>γυναίκα</i>	<i>18 ετών</i>
9	<i>Ανώνυμη</i>		<i>γυναίκα</i>	<i>17 ετών</i>
10	<i>Ανώνυμη</i>		<i>γυναίκα</i>	<i>20 ετών</i>
11	<i>Ανώνυμη</i>		<i>γυναίκα</i>	<i>20 ετών</i>
12	<i>Ανώνυμη</i>		<i>γυναίκα</i>	<i>17 ετών</i>
13	<i>Ανώνυμη</i>		<i>γυναίκα</i>	<i>24 ετών</i>
14	<i>Ανώνυμη</i>		<i>γυναίκα</i>	<i>23 ετών</i>
15	<i>Ανώνυμη</i>		<i>γυναίκα</i>	<i>17 ετών</i>
16	<i>Ανώνυμη</i>		<i>γυναίκα</i>	<i>17 ετών</i>
17	<i>Ανώνυμος</i>		<i>άνδρας</i>	<i>30 ετών</i>
18	<i>Dragan</i>	<i>Vlan</i>	<i>άνδρας</i>	<i>37 ετών</i>
19	<i>Ανώνυμος</i>		<i>άνδρας</i>	<i>42 ετών</i>
20	<i>Όλγα</i>	<i>Δάρδα</i>	<i>γυναίκα</i>	<i>80 ετών</i>

21	<i>T.</i>	<i>Δάρδα</i>	<i>άνδρας</i>	<i>82 ετών</i>
22	<i>Μαργαρίτα</i>	<i>Ρόμπε- Τσάτσου</i>	<i>γυναίκα</i>	<i>58 ετών</i>
23	<i>Μαρία</i>	<i>Ρόμπε</i>	<i>γυναίκα</i>	<i>31 ετών</i>
24	<i>Ανώνυμος</i>		<i>άνδρας</i>	<i>24 ετών</i>
25	<i>Ανώνυμη</i>		<i>γυναίκα</i>	<i>21 ετών</i>
26	<i>Ανώνυμη</i>		<i>γυναίκα</i>	<i>22 ετών</i>
27	<i>Bagi</i>	<i>Nasteska</i>	<i>γυναίκα</i>	<i>27 ετών</i>
28	<i>Θεόδωρος</i>	<i>Τσιλιμάνης</i>	<i>άνδρας</i>	<i>53 ετών</i>
29	<i>Αλέξανδρος</i>	<i>Μηλοσεφσκι</i>	<i>άνδρας</i>	<i>74 ετών</i>
30	<i>Καίτη</i>	<i>Τσιλιμάνη</i>	<i>γυναίκα</i>	<i>50 ετών</i>

Οι συνεντεύξεις απομαγνητοφωνημένες

1. Κρίστιαν Βελγιάνοβ, 33 ετών

A) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

-Όχι, δεν εκκλησιάζομαι τακτικώς.

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;

-Μόνο σε όσες σχετίζονται με τα Χριστούγεννα.

3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;

-Όλες οι γιορτές συμφωνούν με το παλιό ημερολόγιο.

4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;

-Όχι ιδιαίτερα στενές...

5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

-Κυρίως σε οικογενειακές εκδηλώσεις, γάμους και βαπτίσεις.

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;

- Μιλώ τη σλαβομακεδονική και την ελληνική γλώσσα.

7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;

-Ναι, την ελληνική τη γνωρίζω από τους προγόνους.

8. Τη μάθατε επειδή τη διδάχτηκατε στα σχολεία;

-Την ελληνική τη διδάχτηκα από την οικογένεια, ενώ την σλαβομακεδονική από τα σχολεία.

9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;

-Απολύτως, η γλώσσα σχετίζεται με την ταυτότητα.

10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλειά; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;

-Όχι, απαραίτητα για να βρούμε δουλειά. Η σλαβομακεδονική χρειάζεται για το επίπεδο της συνεννόησης και της επικοινωνίας.

11. Τη γλώσσα αυτή τη διδαχτήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

-Όχι, καμία από τις γλώσσες που μιλάω δεν την διδάχτηκα σε φροντιστήριο.

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

-Έχουν διατηρηθεί όλα τα έθιμα που σχετίζονται με το Πάσχα και τα Χριστούγεννα, και η παράδοση που σχετίζεται με το γεγονός, τα ονόματα να δίδονται στους απογόνους.

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

-Η παράδοση για τον γάμο δεν έχει αλλάξει. Απλά πρώτα πρέπει να γίνει ο πολιτικός γάμος του ζευγαριού βάσει νόμου και μετά ο θρησκευτικός. Ακολουθεί γλέντι με δώρα και χορό. Οι κηδείες γίνονται στην εκκλησία, χωρίς μοιρολόι όπως παλιά, βάσει νόμου το ξενύχτι γίνεται αποκλειστικά στην εκκλησία, σε ειδικό χώρο. Κάποιοι κάθονται όλη την νύχτα στην εκκλησία και δέχονται συλλυπητήρια, άλλοι μόνο δύο με τρεις ώρες το πρωί πριν τον σηκώσουν. Εξαρτάται από την περίπτωση και την οικογένεια. Οι παλιοί Μοναστηριώτες ψέλνουν τους νεκρούς στην κηδεία, στα σαράντα και στα τρία χρόνια. με τρεις παπάδες, καμιά φορά ο ένας είναι ο δεσπότης. Αυτό γινόταν παλιά και εξακολουθεί να γίνεται και στις μέρες μας.

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

- Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική και την ελληνική.

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

- Από προφορική οικογενειακή παράδοση και από τις σπουδές μου, στη φιλολογία.

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

-Επειδή διδάχτηκα ιστορία κυρίως κατά τη δεκαετία του '90 και ήταν ακόμη αντικειμενική και επιστημονική η προσέγγιση, μου κίνησε το ενδιαφέρον για μελλοντική ενασχόληση με την ιστορία.

Ε) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

-Έχω έρθει πολλές φορές στην Ελλάδα, κυρίως για διακοπές αλλά και για σπουδές. Σπούδασα φιλολογία στη Θεσσαλονίκη και συνέχισα για μεταπτυχιακές σπουδές στη Φλώρινα.

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

- Γνωρίζω επαρκώς την ελληνική γλώσσα, εξάλλου σπούδασα φιλολογία.

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

-Έχουμε συγγενείς στην Ελλάδα, αλλά η επικοινωνία έχει χαθεί.

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

-Έχω πολλούς φίλους στην Ελλάδα, τους οποίους επισκέπτομαι συχνά.

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

- Διατηρώ ιδιαίτερα ευχάριστες μνήμες. Σημαντική η μετάδοση της αρχαιογνωσίας και τις εξιδανίκευσης της Ελλάδας.

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

- Συμμετέχω στον σύλλογο «Πελαγονία».

2. Αλεξάνδρα Στεργίου, 80 ετών

A) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

-Ναι, εκκλησιάζομαι συχνά, πηγαίνω στην εκκλησία και Κυριακές και γιορτές. Στις μεγάλες γιορτές έρχεται ο παπάς στο σπίτι.

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;

-Ναι, συμμετέχω σε θρησκευτικές γιορτές και σε κάποια πανηγύρια, γιατί πλέον τα χρόνια πέρασαν και δεν πάω τόσο συχνά σε πανηγύρια.

3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;

-Όλες οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ημερολόγιο.

4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;

-Έχω αναπτύξει σχέσεις με τον ιερέα που έρχεται για τις γιορτές στο σπίτι.

5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

- Ναι, συμμετέχω σε θρησκευτικές εκδηλώσεις αλλά λόγω ηλικίας όχι τόσο πολύ όσο παλιότερα.

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;

- Μιλάω τη βλάχικη, την ελληνική μέτρια και τη σλαβομακεδονική γλώσσα.

7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;

-Ναι, τη βλάχικη γλώσσα τη γνωρίζω από τους προγόνους μου.

8. Τη μάθατε επειδή τη διδαχθήκατε στα σχολεία;

- Την έμαθα επειδή τη μιλάμε στο σπίτι.

9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;

- Ναι, η βλάχικη γλώσσα σχετίζεται με τη βλαχική μου ταυτότητα.

10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλειά; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;

- Η βλαχική γλώσσα δεν αποτελεί προϋπόθεση να βρω δουλειά ή να πάω διακοπές. Η σλαβομακεδονική είναι απαραίτητη για την επικοινωνία.

11. Τη γλώσσα αυτή τη διδαχτήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

- Όχι, τη βλαχική την έμαθα στο σπίτι.

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

- Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση διατηρώ τα παλιά ήθη και έθιμα που διατηρούσαν στο σπίτι οι πρόγονοι μου.

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

- Ενώ οι υπόλοιπες τελετές και μυστήρια τελούνται με τους σύγχρονα διαδεδομένους τρόπους, οι κηδείες τελούνται πάντα με τρεις ιερείς, μόνο για τις αστικές (παραδοσιακές) οικογένειες.

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

- Γνωρίζω τη σλαβομακεδονική ιστορία. Τη βλαχική ιστορία την ξέρω μόνο από το σπίτι.

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

- Την σλαβομακεδονική ιστορία τη μάθαινα στο σχολείο, ενώ τη βλαχική από την οικογένεια.

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

- Αυτά που μάθαινα στο σχολείο για την ιστορία, ήταν αυτά που έπρεπε να ξέρω.

Ε) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

- Στην Ελλάδα έρχομαι κάθε χρόνο το καλοκαίρι για διακοπές. Αλλά έρχομαι κάποιες φορές και για ψώνια.

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

- Θα ήθελα πολύ να μάθω την ελληνική γλώσσα, όμως τώρα είναι αργά, γιατί έχω πια γεράσει.

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

- Ναι, έχουμε συγγενείς στην Ελλάδα, με τους οποίους διατηρούμε καλές σχέσεις, αλλά πλέον δεν τους επισκεπτόμαστε τόσο συχνά. Ο άνδρας μου είναι Έλληνας και έχει πολλούς συγγενείς στην Ελλάδα.

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

- Ναι, έχουμε πολλούς φίλους στην Ελλάδα και έχουμε επαφές μαζί τους, αλλά όπως και τους συγγενείς, δεν τους επισκεπτόμαστε τόσο συχνά πλέον, λόγω ηλικίας.

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

- Ο παππούς μου πήγαινε σε ελληνικό σχολείο στο Κρούσοβο, μας έλεγε παραμύθια και τραγούδια στα ελληνικά. Η γιαγιά μου ήταν από τη Μοσχόπολη, και μιλούσε μόνο βλαχικά και ελληνικά.

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

- Ναι, είμαι μέλος του Πολιτιστικού Συλλόγου «Φίλοι της Ελληνικής γλώσσας και Πολιτισμού- Το Μάτι» στο Μοναστήρι.

3. Στεργίου Τζουλιάννα, 34 ετών

A) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

- Πηγαίνω στην εκκλησία στις μεγάλες γιορτές.

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;

- Ναι, συμμετέχω σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια.

3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;

- Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ημερολόγιο.

4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;

- Όχι, δεν έχω αναπτύξει σχέσεις με ιερείς, ούτε με τον ιερέα που έρχεται στο σπίτι για τις γιορτές. Η μητέρα μου έχει αναπτύξει σχέσεις μαζί του.

5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

- Ναι, συμμετέχω σε θρησκευτικές εκδηλώσεις.

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;

- Μιλώ τη βλαχική, την σλαβομακεδονική και την ελληνική γλώσσα.

7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;

- Την βλαχική και την ελληνική τις γνωρίζω από τους προγόνους μου.

8. Τη μάθατε επειδή τη διδαχθήκατε στα σχολεία;

- Όχι, τις έμαθα επειδή τις μιλάμε στο σπίτι.

9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;

- *Ναι, τις σχετίζω και τη βλαχική και την ελληνική γλώσσα με την ταυτότητα μου, ότι είμαι βλάχα και ελληνίδα.*

10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλειά; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;

- *Ναι, η ελληνική γλώσσα αποτελεί προϋπόθεση για να βρω δουλειά, γιατί τα ελληνικά χρειάζονται στην περιοχή μας.*

11. Τη γλώσσα αυτή τη διδαχθήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

- *Ναι, την ελληνική τη διδάχτηκα σε φροντιστήριο ενώ τη βλαχική την έμαθα στο σπίτι.*

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

- *Διατηρώ τα παλιά ήθη και έθιμα, που διατηρούσαν στο σπίτι οι προγονοί μου.*

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

- *Οι παραδόσεις του γάμου έχουν αλλάξει και τις κηδείες τις κάνουν με την αστική παράδοση. Τον νεκρό τον ξενυχτάνε η οικογένεια και οι συγγενείς σε συγκεκριμένο χώρο μέσα στην εκκλησία και ακολουθεί η ταφή με τρεις ιερείς πάντα.*

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

- *Γνωρίζω τη σλαβομακεδονική ιστορία και την ελληνική. Την βλαχική ιστορία την ξέρω μόνο από το σπίτι.*

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

- *Την ιστορία τη μάθαινα στο σχολείο και διάβαζα ιστορικά βιβλία.*

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

- *Αυτό που μάθαινα στο σχολείο για την ιστορία, αυτό ήταν που έπρεπε να ξέρω.*

E) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

-Ερχομαι στην Ελλάδα κάθε χρόνο το καλοκαίρι για διακοπές.

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

- Θα επιθυμούσα να έρθω και για ψώνια.

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

- Ναι, θέλω να μάθω καλά την ελληνική γλώσσα.

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

- Ναι, έχουμε συγγενείς στην Ελλάδα και έχουμε καλές σχέσεις μαζί τους.

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

- Ναι, έχουμε φίλους στην Ελλάδα και έχουμε επαφές. Ο πατέρας μου είναι Έλληνας, έχει και φίλους και συγγενείς, οπότε ερχόμαστε συχνά στην Ελλάδα.

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

- Ο πατέρας μου είναι Έλληνας και μου έμαθε ελληνικά.

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

- Ναι, είμαι μέλος του πολιτιστικού Συλλόγου φίλοι της Ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού «Το Μάτι», στο Μοναστήρι.

4. ΜΑΡΙΚΑ ΠΙΤΟΦΣΚΙ, 60 ΕΤΩΝ

A) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

- *Ναι, πηγαίνω στην εκκλησία, είναι της Αγίας Ελένης και του Αγίου Κωνσταντίνου. Πηγαίνουμε και στο κοιμητήριο όταν πεθαίνει κάποιος και τον θάβουμε εκεί.*

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;

- *Πηγαίνουμε σε γιορτές και πανηγύρια. Η οικογένεια μας έχει προστάτη τον Άγιο Νικόλαο (Slava).*

3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;

- *Γιορτάζουμε με το παλιό ημερολόγιο.*

4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;

- *Ναι, αρκετά στενές σχέσεις. Έχουμε δικούς μας ιερείς, έχουμε και παιδιά ιερείς που σπουδάζουν στην Ρουμανία, μάλιστα έχουμε έναν ιερέα στην Βιέννη.*

5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

- *Ναι, συμμετέχουμε κυρίως σε γάμους και βαπτίσεις.*

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;

- *Βλαχική, Σλαβομακεδονική και λίγο ελληνικά. Εγώ καταλαβαίνω ελληνικά, μέλη της οικογένειάς μου μιλούν ελληνικά.*

7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;

- *Ναι, από τους προγόνους μου.*

8. Τη μάθατε επειδή τη διδαχθήκατε στα σχολεία;

- *Όχι, στο Σχολείο. Γνωρίζω να γράψω και Λατινικά.*

9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας; Ναι.

- *Σχετίζω τα βλάχικα με την βλαχική μου ταυτότητα.*

10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλεία; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;

- Δεν αποτελεί προϋπόθεση για δουλεία. Αλλά στις διακοπές στην Ελλάδα βοηθάει γιατί συνεννοούμαστε.

11. Τη γλώσσα αυτή τη διδαχθήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

-Όχι, από τους προγόνους μας.

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

- Τα γνωστά έθιμα που τηρούμε όλοι, δεν κάνουμε τίποτα το ιδιαίτερο. Στον γάμο γίνεται κανονικά η τελετή στην εκκλησία και ακολουθεί γλέντι. Μια διαφορά είναι ότι το ζευγάρι δεν είχε στεφάνι στο κεφάλι, αλλά κορώνες.

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

- Όλα γίνονται κανονικά, όπως και στην Ελλάδα.

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

- Αυτή που διδαχθήκαμε στο σχολείο.

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

- Την ελληνική ιστορία από τους προγόνους.

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

- Καθοριστικός.

Ε) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

- *Ναι, ερχόμαστε για ψώνια σε πολυκαταστήματα της Θεσσαλονίκης.*

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

- *Θα ήθελα να έρθω για διακοπές.*

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

- *Ναι, θα ήθελα.*

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

- *Όχι, συγγενείς έχουμε στη Ρουμανία, στην Ελλάδα έχουμε λίγους φίλους και τους βλέπουμε όταν ερχόμαστε για βόλτα και ψώνια.*

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

- *Ναι, έχουμε λίγους φίλους, περίπου μία με δύο φορές το χρόνο τους επισκεπτόμαστε.*

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

- *Έχω συγγενείς που μιλούσαν ελληνικά και στην καθημερινότητα τους.*

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

- *Ναι, συμμετέχουμε στο σύλλογο «Αφοί Μανάκη».*

5. ΝΤΟΡΙΚΑ, 35 ετών

A) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

- *Ναι εκκλησιάζομαι αρκετά, απλά όχι κάθε Κυριακή.*

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;

- *Συμμετέχω στις μεγάλες γιορτές, όπως των Χριστουγέννων.*

3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;

- Όλες είναι με το παλιό.

4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;

- Ναι, έχουμε οικογενειακώς πολύ καλές σχέσεις με ιερείς.

5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

- Ναι, κυρίως σε γάμους και βαπτίσεις.

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;

- Μιλάω τη σλαβομακεδονική και την ελληνική αρκετά καλά.

7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;

-Ναι, την ελληνική την έμαθα από τους προγόνους μου κυρίως.

8. Τη μάθατε επειδή τη διδαχθήκατε στα σχολεία

- Όχι, δεν την έμαθα από το σχολείο.

9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;

-Ναι, οπωσδήποτε, ότι είμαι Βλάχα και ελληνίδα.

10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλεία; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;

- Η σλαβομακεδονική χρειάζεται για να επικοινωνούμε στην καθημερινότητα μας, την ελληνική τη μάθαμε επειδή είναι η γλώσσα των προγόνων μας.

11. Τη γλώσσα αυτή τη διδαχθήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

-Όχι, από τους προγόνους και κυρίως από τον πατέρα μου.

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

- Τα έθιμα του Πάσχα και των Χριστουγέννων.

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

- Δεν κάνουμε κάτι το ιδιαίτερο, όπως γίνονται συνήθως.

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

- Γνωρίζω καλύτερα την σλαβομακεδονική και αρκετά την ελληνική. Την βλαχική ιστορία δεν την ξέρω, έχω ακούσει λίγα πράγματα αλλά δεν την γνωρίζω ακριβώς.

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

- Τη σλαβομακεδονική από το σχολείο και την ελληνική από τους προγόνους.

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

- Βασικός, γιατί μαθαίναμε την ιστορία από το σχολικό βιβλίο.

Ε) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

- Ναι, έρχομαι για ψώνια κυρίως και για διακοπές κάποιες φορές.

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

- Θα επιθυμούσα να έρχομαι για διακοπές συχνότερα.

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

- Ναι, θα ήθελα.

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

- Συγγενείς έχουμε στη Ρουμανία.

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

- Έχουμε κάποιους γνωστούς και τους επισκεπτόμαστε σπάνια.

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

- Έχω συγγενείς που μιλούσαν ελληνικά και θυμάμαι σαν άκουσμα τη γλώσσα αυτή.

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

- Ναι, συμμετέχω στο σύλλογο «Αφοί Μανάκη».

6. BOJAN, 34 ετών

A) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

- Όχι, εκκλησιάζομαι συχνά, αλλά πηγαίνω στην εκκλησία.

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;

- Συμμετέχω σε μεγάλες γιορτές, όπως τα Χριστούγεννα και το Πάσχα.

3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;

- Όλες είναι με το παλιό.

4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;

- Γνωρίζω ιερείς προσωπικά και έχουμε καλές σχέσεις.

5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

- Συμμετέχω συχνότερα σε βαπτίσεις και γάμους.

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;

- *Τη σλαβομακεδονική και λίγο την ελληνική.*

7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;

- *Τη σλαβομακεδονική τη γνωρίζω από την οικογένεια μου και το σχολείο, ενώ την ελληνική από τους προγόνους. Την ελληνική τη μιλάω μέτρια, αλλά την καταλαβαίνω.*

8. Τη μάθατε επειδή τη διδαχθήκατε στα σχολεία;

- *Την ελληνική από τους προγόνους.*

9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;

- *Ναι, ταυτίζεται η ελληνική γλώσσα με την ελληνική μου ταυτότητα.*

10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλειά; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;

- *Η σλαβομακεδονική απαιτείται για να επικοινωνούμε στην πόλη.*

11. Τη γλώσσα αυτή τη διδαχθήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

- *Όχι*

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

- *Τα ήθη μας δεν έχουν διαφορές.*

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

- *Τα έθιμα αυτά τελούνται με συνηθισμένο τρόπο.*

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

- *Τη σλαβομακεδονική και τη βλαχική.*

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

- *Από το σχολείο τη σλαβομακεδονική και τη βλαχική από τους προγόνους.*

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

- *Κύριος ρόλος, από τη στιγμή που από εκεί μαθαίναμε την ιστορία. Αλλά όποιος θέλει να μάθει ιστορία, πρέπει να διαβάσει βιβλία μόνος του. Εγώ έχω διαβάσει πολλά βιβλία ιστορίας.*

Ε) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

- *Έρχομαι συχνά για ψώνια.*

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

- *Καταλαβαίνω ελληνικά και τα μιλάω λίγο, αυτό μου αρκεί.*

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

- *Δεν έχουμε συγγενείς στην Ελλάδα, αλλά στη Ρουμανία.*

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

- *Δεν έχω στενούς φίλους στην Ελλάδα, οι γονείς μου όμως έχουν. Παλιά τους επισκέπτονταν πολύ συχνά, τώρα πλέον, κανά δύο φορές το χρόνο.*

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

- *Θυμάμαι μόνο τη γλώσσα σαν άκουσμα γιατί μιλούσαν μόνο ελληνικά οι παππούδες μου.*

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

- Όχι, δεν συμμετέχω ενεργά σε συλλόγους.

Ανώνυμος, 19 ετών

A) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

- *Ναι, πηγαίνω στην εκκλησία*

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;

- *Όταν είμαι ελεύθερος συμμετέχω σε θρησκευτικές εκδηλώσεις.*

3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;

- *Οι γιορτές στην εκκλησία είναι με το παλιό ημερολόγιο.*

4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;

- *Όχι, δεν έχω*

5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

- *Συμμετέχω σε εκδηλώσεις στην εκκλησία όταν δεν έχω δουλειά*

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;

- *Μιλάω τη βλάχικη, την ελληνική, την σλαβομακεδονική και την αγγλική.*

7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;

- *Τη βλαχική και την ελληνική τις γνωρίζω από τους προγόνους.*

8. Τη μάθατε επειδή τη διδασχθήκατε στα σχολεία

- Όχι, τις μιλάμε στο σπίτι.

9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;

- Ναι, σχετίζω τη βλαχική και την ελληνική με την ταυτότητα μου, δηλαδή ότι είμαι Βλάχος και Έλληνας.

10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλειά; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;

-Η ελληνική γλώσσα αποτελεί προϋπόθεση για να βρω δουλειά στην Ελλάδα, ή σε κάποιο μαγαζί Έλληνα στο Μοναστήρι.

11. Τη γλώσσα αυτή τη διδαχθήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

-Όχι, την ελληνική και τη βλαχική τις έμαθα στο σπίτι.

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

-Ναι, διατηρούμε όλα τα έθιμα στο σπίτι.

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

- Οι παραδόσεις δεν έχουν αλλάξει πολύ, μόνο η παράδοση για το γάμο.

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

- Γνωρίζω καλά την ελληνική γλώσσα, τη βλαχική τη μιλάω μόνο στο σπίτι.

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

-Την ιστορία την έμαθα στο σχολείο.

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

-Μαθαίναμε την ιστορία από το βιβλίο απ έξω και αυτά ξέρω.

Ε) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

- *Ναι, έχω έρθει στην Ελλάδα για σπουδές. Σπουδάζω στη Θεσσαλονίκη φιλολογία.*

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

- *Επιθυμώ να έρθω στην Ελλάδα για διακοπές.*

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

- *Ναι, θα ήθελα να τη μάθω καλύτερα.*

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

- *Έχουμε συγγενείς στην Ελλάδα γιατί ο παππούς μου ήταν από την Ελλάδα. Τους επισκεπτόμαστε αλλά όχι πολύ συχνά.*

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

- *Ναι, έχω λίγους φίλους στην Ελλάδα, αλλά δεν τους βλέπω συχνά.*

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

- *Ο παππούς μου ήταν από την Ελλάδα και μου έμαθε ελληνικά.*

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

- *Είμαι μέλος στο σύλλογο «αδέρφια Μανάκη».*

8. Ανώνυμη 18 ετών

Α) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

- *Πηγαίνω στην εκκλησία μία φορά το μήνα.*

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;

- Όταν έχω χρόνο συμμετέχω.

3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;

- Οι γιορτές στην εκκλησία είναι με το παλιό ημερολόγιο.

4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;

- Όχι, δεν έχω.

5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

- Ναι, όταν έχω καιρό.

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;

- Μιλώ τη βλαχική, την ελληνική και την αγγλική γλώσσα.

7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;

- Τη βλαχική και την ελληνική γλώσσα.

8. Τη μάθατε επειδή τη διδαχθήκατε στα σχολεία

- Όχι, στο σπίτι τη μάθαμε και τη μιλάμε μόνο εκεί.

9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;

-Ναι, η ελληνική και η βλαχική γλώσσα σχετίζεται με την ταυτότητα μου.

10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλειά; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;

-Η ελληνική γλώσσα αποτελεί προϋπόθεση να βρω δουλειά.

11. Τη γλώσσα αυτή τη διδαχθήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

-Όχι, από το σπίτι την έμαθα.

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

-Τα παλιά έθιμα.

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

- Η παράδοση του γάμου έχει αλλάξει μόνο.

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

-Γνωρίζω καλά όλες αυτές τις ιστορίες.

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

- Από τα βιβλία του σχολείου.

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

- Με βοήθησε το σχολείο γιατί διάβαζα την ιστορία από τα βιβλία.

Ε) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

-Πιο πολύ για δουλειές, αλλά και για ψώνια, παραγγελίες για φάρμακα.

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

-Ναι, επιθυμώ να έρθω για βόλτα και ψώνια, αλλά και για δουλειές.

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

-Ναι, θα ήθελα να την μάθω καλύτερα.

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

-Έχω συγγενείς και διατηρώ σχέσεις μαζί τους.

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

-Ναι έχω και τους επισκέπτομαι συχνά, όταν έρχομαι για δουλειές.

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

-Ο παππούς μου ήταν από την Ελλάδα και μου έμαθε ελληνικά.

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

- Συμμετέχω στο σύλλογο «Αδέλφια Μανάκη».

9. Ανώνυμη 17 ετών

A) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

- Πηγαίνω εκκλησία μόνο στις γιορτές.

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;

- Ναι, πηγαίνω συχνά.

3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;

- Όλες οι θρησκευτικές γιορτές είναι σύμφωνα με το παλιό ημερολόγιο.

4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;

- Όχι, δεν έχω σχέσεις με ιερείς.

5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

- Συμμετέχω σε εκδηλώσεις στην εκκλησία.

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;

- Μιλώ την ελληνική και την αγγλική.

7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;

-Την ελληνική τη γνωρίζω από τους προγόνους μου.

8. Τη μάθατε επειδή τη διδαχθήκατε στα σχολεία

- Όχι, μόνο στο σπίτι τη μιλάμε.

9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;

-Ναι, η ελληνική γλώσσα σχετίζεται με την ταυτότητα μου.

10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλειά; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;

-Η ελληνική με βοηθάει στις διακοπές μου στα ελληνικά νησιά που πηγαίνουμε κάθε χρόνο.

11. Τη γλώσσα αυτή τη διδαχθήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

-Όχι, στο σπίτι την έμαθα.

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

-Τα παλιά έθιμα.

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

- Οι παραδόσεις είναι σχεδόν ίδιες.

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

- Γνωρίζω καλά όλες αυτές τις ιστορίες, εκτός από τη βουλγαρική.

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

- Ο παππούς μου την είχε πει όταν ήμουν μικρή.

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

-Μαθαίναμε από τα βιβλία την ιστορία.

Ε) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

- Έχω έρθει για διακοπές και θα ήθελα και για σπουδές.

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

-Ναι, θα ήθελα πολύ.

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

-Ναι έχω συγγενείς, ερχόμαστε συχνά να τους δούμε.

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

-Ναι, έχουμε οικογενειακούς φίλους τους οποίους επισκεπτόμαστε.

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

- Ο παππούς μου ήταν από την Ελλάδα και μου έμαθε ελληνικά.

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

-Είμαι μέλος στο σύλλογο «αδέρφια Μανάκη»

10. Ανώνυμη, 20 ετών

A) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

- Πηγαίνω στην εκκλησία μία με δύο φορές τον μήνα.

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;

- Όταν έχω χρόνο από το διάβασμα συμμετέχω σε θρησκευτικές γιορτές.

3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;

- Οι γιορτές είναι με το παλιό ημερολόγιο.

4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;

- Όχι, η μητέρα μου έχει σχέσεις με ιερείς.

5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

- Όταν δεν έχω κάποια δουλειά, συμμετέχω σε εκδηλώσεις της εκκλησίας.

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;

- Μιλάω τη βλαχική και την ελληνική γλώσσα.

7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;

- Ναι, και την ελληνική και τη βλαχική τις γνωρίζω από τους προγόνους μου.

8. Τη μάθατε επειδή τη διδασχτήκατε στα σχολεία

- Όχι, δεν την έμαθα στο σχολείο, τη μιλάμε μόνο στο σπίτι.

9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;

-Ναι, σχετίζω την ελληνική και τη βλαχική γλώσσα με την ταυτότητα μου.

10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλειά; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;

-Η ελληνική γλώσσα αποτελεί προϋπόθεση να βρω δουλειά.

11. Τη γλώσσα αυτή τη διδαχθήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

-Την ελληνική και τη βλαχική τις έμαθα στο σπίτι.

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

-Ναι, στο σπίτι διατηρούμε όλα τα παλιά έθιμα.

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

- Πραγματοποιούμε όλα τα παλιά έθιμα, τα οποία δεν έχουν αλλάξει και πολύ.

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

-Γνωρίζω την ελληνική ιστορία αλλά και πάλι πρέπει να διαβάσω και άλλο.

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

-Την ιστορία την έμαθα στο σχολείο.

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

-Αυτό που έπρεπε να μάθω για το σχολείο, αυτό διάβαζα. Από το βιβλίο έμαθα ιστορία.

Ε) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

- *Ναι, έχω έρθει στην Ελλάδα για σπουδές.*

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

- *Θα ήθελα πολύ να έρθω για διακοπές.*

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

- *Ναι, θέλω να μάθω καλύτερα την ελληνική γλώσσα.*

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

- *Ναι έχουμε συγγενείς στην Ελλάδα γιατί ο παππούς μου ήταν από εκεί.*

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

- *Ναι, έχω κάποιους φίλους στην Ελλάδα, τους επισκέπτομαι αλλά όχι πολύ συχνά.*

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

- *Ο παππούς μου ήταν από Ελλάδα και μου μάθαινε ελληνικά.*

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

- *Είμαι μέλος στο σύλλογο «αδέρφια Μανάκη».*

11. Ανώνυμη, 20 ετών

A) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

- *Ναι, πηγαίνω στην εκκλησία, απλά πηγαίνω σπάνια.*

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;

- *Ναι, συμμετέχω στις μεγάλες γιορτές, τα Χριστούγεννα και το Πάσχα.*

3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;

- Οι γιορτές στην εκκλησία είναι σύμφωνα με το παλιό ημερολόγιο.

4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;

- Όχι, η οικογένεια μου έχει.

5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

- Συμμετέχω σε εκδηλώσεις όταν έχω χρόνο και δεν έχω κάποια δουλειά.

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;

- Μιλώ τη σλαβομακεδονική και την ελληνική γλώσσα.

7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;

- Τα ελληνικά τα γνωρίζω από τους προγόνους μου.

8. Τη μάθατε επειδή τη διδαχθήκατε στα σχολεία

- Όχι, τη μιλάμε στο σπίτι.

9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;

- Ναι, την ελληνική γλώσσα τη σχετίζω με την ταυτότητα μου.

10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλειά; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;

- Η ελληνική γλώσσα αποτελεί προϋπόθεση να βρω δουλειά.

11. Τη γλώσσα αυτή τη διδαχθήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

- Την ελληνική την έμαθα στο σπίτι και σε φροντιστήριο.

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

-Διατηρούμε όλα τα έθιμα στο σπίτι.

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

- Πραγματοποιούμε όλα τα έθιμα, τα οποία δεν άλλαξαν και πολύ.

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

-Γνωρίζω την ελληνική και τη βλαχική ιστορία καλά.

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

-Την ιστορία την έμαθα στο σχολείο.

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

-Βοήθησε το σχολείο γιατί διαβάζαμε το βιβλίο ιστορίας και το μαθαίναμε.

Ε) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

-Ναι έχω έρθει στην Ελλάδα για σπουδές.

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

- Επιθυμώ να έρθω για διακοπές.

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

- Ναι, θα ήθελα πολύ να μάθω την ελληνική γλώσσα.

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

-Ναι, έχουμε συγγενείς στην Ελλάδα, αλλά δεν ερχόμαστε πολύ συχνά.

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

- Έχω φίλους, δεν έχουμε όμως στενή σχέση.

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

- Ο παππούς μου ήταν από την Ελλάδα και μου έμαθε ελληνικά.

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

- Είμαι μέλος στο σύλλογο «αδερφοί Μανάκη».

12. Ανώνυμη, 17 ετών

A) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

- Ναι, πηγαίνω στην εκκλησία αλλά όχι και πολύ συχνά.

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;

- Συμμετέχω στις πιο γνωστές γιορτές.

3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;

- Όλες οι γιορτές είναι με το παλιό ημερολόγιο.

4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;

- Δεν έχω σχέσεις με ιερείς.

5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

- Ναι, συμμετέχω όποτε μπορώ.

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;

- Μιλώ ελληνικά και σλαβομακεδονικά.

7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;

-Ναι, τα ελληνικά από εκεί μόνο.

8. Τη μάθατε επειδή τη διδαχθήκατε στα σχολεία;

- Όχι, τη μιλάμε στο σπίτι.

9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;

-Ναι, την ελληνική γλώσσα τη σχετίζω με την ταυτότητα μου.

10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλειά; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερα;

-Η ελληνική με βοηθάει για να επικοινωνώ ευκολότερα στο σπίτι και στην Ελλάδα.

11. Τη γλώσσα αυτή τη διδαχθήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

-Ναι, κάναμε μαθήματα ελληνικών.

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

-Διατηρούμε όλα τα παλιά έθιμα.

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

- Όλα τα έθιμα τα πραγματοποιούμε και δεν έχουν αλλάξει από παλιά. Μόνο το έθιμο του γάμου άλλαξε.

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

- Τη βλαχική ιστορία ξέρω καλά.

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

- Από τον παππού μου.

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

-Μαθαίναμε στο σχολείο αυτά που έπρεπε από τα βιβλία.

Ε) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

- Έχω έρθει για διακοπές.

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

- Θα ήθελα να ξανάρθω πάλι για διακοπές.

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

- Ναι, θα ήθελα να την μάθω καλύτερα.

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

- Ναι, έχουμε συγγενείς κα έχουμε καλές σχέσεις, τους βλέπουμε συχνά. Κάποιες φορές ερχόμαστε εμείς, κάποιες αυτοί.

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

- Ναι έχω φίλους, τους βλέπω συχνά.

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

- Ο παππούς μου έμαθε ελληνικά.

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

- Είμαι μέλος στο σύλλογο «το Μάτι».

13. Ανώνυμη, 24 ετών

A) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

- *Ναι, πηγαίνω εκκλησία στις γιορτές και όταν είμαι ελεύθερη τις Κυριακές.*

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;

- *Ναι, συμμετέχω σε γιορτές και πανηγύρια.*

3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;

- *Οι γιορτές στην εκκλησία είναι με το παλιό ημερολόγιο.*

4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;

- *Όχι εγώ, αλλά η μητέρα μου γνωρίζει ιερείς.*

5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

- *Συμμετέχω σε εκδηλώσεις στην εκκλησία όταν δεν έχω δουλειά.*

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;

- *Μιλώ την ελληνική γλώσσα.*

7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;

- *Την βλαχική δεν την μιλάω αλλά την καταλαβαίνω, τη μιλούσαν οι πρόγονοι μου. Την ελληνική την ξέρω από τους γονείς μου και από το φροντιστήριο.*

8. Τη μάθατε επειδή τη διδαστήκατε στα σχολεία

- *Όχι, στο σχολείο δεν τη διδασκόμαστε.*

9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;

-Ναι, η βλαχική και η ελληνική γλώσσα σχετίζεται με την ταυτότητα μου.

10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλειά; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;

- Κυρίως για τις διακοπές αλλά και για να βρω δουλειά.

11. Τη γλώσσα αυτή τη διδαχθήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

-Ναι, τα ελληνικά τα έμαθα καλύτερα από το φροντιστήριο.

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

-Στο σπίτι διατηρούμε όλα τα παλιά έθιμα.

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

- Όλα σχεδόν τα έθιμα είναι όπως παλιότερα, μόνο ο γάμος έχει αλλάξει.

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

-Καλύτερα γνωρίζω την ελληνική.

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

-Στο σχολείο και στο σπίτι έμαθα αρκετά πράγματα.

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

-Το σχολείο με βοήθησε να μάθω την ιστορία γιατί διαβάζαμε από το βιβλίο και την μαθαίναμε.

Ε) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

- Έχω έρθει στην Ελλάδα για σπουδές, αλλά συχνά έρχομαι και για διακοπές και για ψώνια.

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

- Θα ήθελα να ξαναέρθω για διακοπές.

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

-Ναι, θέλω να μάθω την ελληνική γλώσσα περίφημα.

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

-Ναι, έχουμε συγγενείς και διατηρούμε καλές σχέσεις με αυτούς.

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

-Ναι, έχω φίλους και τους επισκέπτομαι συχνά.

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

- Έχω πολύ καλές μνήμες από τους συγγενείς.

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

- Είμαι μέλος στο σύλλογο «αδέρφια Μανάκη».

14. Ανώνυμη, 23 ετών

A) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

- Ναι πηγαίνω δύο φορές τον μήνα.

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;

- Όχι τόσο συχνά, όταν είμαι ελεύθερη.

3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;

- *Οι γιορτές στην εκκλησία είναι με το παλιό ημερολόγιο.*

4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;

- *Όχι, δεν γνωρίζω ιερείς.*

5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

- *Δεν συμμετέχω πολύ συχνά, μόνο όταν είμαι ελεύθερη.*

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;

- *Μιλώ τη σλαβομακεδονική και την ελληνική.*

7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;

- *Ναι, την ελληνική γλώσσες την ξέρω από το σπίτι μου και τους προγόνους μου*

8. Τη μάθατε επειδή τη διδαχθήκατε στα σχολεία

- *Όχι, τη μιλάμε στο σπίτι.*

9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;

- *Ναι, σχετίζω την ελληνική γλώσσα με την ταυτότητα μου.*

10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλειά; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;

- *Η ελληνική γλώσσα αποτελεί προϋπόθεση να βρω δουλειά.*

11. Τη γλώσσα αυτή τη διδαχθήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

- *Την ελληνική γλώσσα την έμαθα σε φροντιστήριο, ενώ τη βλαχική στο σπίτι.*

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

- Διατηρούμε όλα τα παλιά έθιμα στο σπίτι.

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

- Οι παραδόσεις είναι όπως παλιά.

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

- Την ελληνική γνωρίζω κάπως καλά.

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

- Την ιστορία την έμαθα στο σχολείο.

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

- Έπρεπε να ξέρουμε την ιστορία από το βιβλίο.

Ε) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

- Ναι, έχω έρθει για σπουδές.

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

- Θα ήθελα πολύ να έρθω για διακοπές.

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

- Ναι, θα ήθελα να τη μάθω επαρκώς.

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

- Ναι έχουμε συγγενείς και έχουμε καλές σχέσεις μαζί τους. Επικοινωνούμε συχνά και τους επισκεπτόμαστε.

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

-Ναι έχουμε φίλους και έχουμε κρατήσει επαφές μαζί τους.

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

- Πολύ καλές, μία θεία μου που έμενε εκεί μου έλεγε «εσείς είστε Έλληνες στα κόκκαλα».

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

- Ναι, είμαι μέλος στο σύλλογο «αδέρφια Μανάκη».

15. Ανώνυμη, ετών 17

A) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

- Πηγαίνω στην εκκλησία στις γιορτές.

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;

- Ναι, πηγαίνω σε πανηγύρια.

3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;

- Οι γιορτές καθορίζονται με το παλιό ημερολόγιο.

4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;

- Εγώ όχι, η μητέρα μου όμως έχει αναπτύξει σχέσεις με ιερείς.

5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

- Ναι, συμμετέχω σε εκδηλώσεις στην εκκλησία.

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;

- Μιλώ την ελληνική και τη σλαβομακεδονική γλώσσα.

7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;

- Στο σπίτι οι πρόγονοι μου μιλούσαν την βλαχική και την ελληνική γλώσσα.

8. Τη μάθατε επειδή τη διδαχθήκατε στα σχολεία;

- Όχι, στο σπίτι την έμαθα την ελληνική.

9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;

-Ναι, σχετίζω τη βλαχική και την ελληνική γλώσσα με την ταυτότητα μου, ότι είμαι βλάχα και Ελληνίδα.

10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλειά; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;

-Ναι, με την ελληνική γλώσσα μπορώ να βρω δουλειά.

11. Τη γλώσσα αυτή τη διδαχθήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

-Την ελληνική γλώσσα τη διδάχτηκα σε φροντιστήριο και στο σπίτι.

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

-Διατηρούμε στο σπίτι τα παλιά έθιμα που διατηρούσαν οι πρόγονοι μου.

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

- Οι παραδόσεις έμειναν σχεδόν ίδιες, μόνο η παράδοση για το γάμο έχει αλλάξει.

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

-Γνωρίζω την ελληνική. Την βλαχική την ξέρω από το σπίτι.

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

-Την σλαβομακεδονική ιστορία την έμαθα στο σχολείο.

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

- Αυτά που μάθαινα στο σχολείο ήταν αυτά που έπρεπε να ξέρω. Από το βιβλίο δηλαδή διαβάζαμε.

E) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

-Ναι, έχω έρθει στην Ελλάδα για διακοπές.

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

- Θα ήθελα να έρθω στην Ελλάδα για σπουδές.

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

-Ναι, θα ήθελα να μάθω την ελληνική γλώσσα πολύ καλά.

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

-Ναι, έχουμε συγγενείς στην Ελλάδα.

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

-Ναι, έχουμε φίλους στην Ελλάδα και τους επισκεπτόμαστε σχετικά συχνά.

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

-Η μητέρα μου ξέρει ελληνικά και μου τα έμαθε.

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

-Ναι, είμαι μέλος του πολιτιστικού συλλόγου φίλοι της ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού «Το Μάτι».

15. Ανώνυμη, 17 ετών

A) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

- *Ναι, πηγαίνω στην εκκλησία.*

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;

- *Ναι συμμετέχω σε θρησκευτικές γιορτές.*

3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;

- *Όλες οι γιορτές είναι σύμφωνα με το παλιό ημερολόγιο.*

4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;

- *Όχι, αυτό το κάνει η γιαγιά μου.*

5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

- *Συμμετέχω μόνο στις μεγάλες γιορτές.*

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;

- *Μιλάω την ελληνική και τη βλαχική γλώσσα.*

7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;

- *Τη βλαχική και την ελληνική τις γνωρίζω από τους προγόνους μου.*

8. Τη μάθατε επειδή τη διδασχτήκατε στα σχολεία

- *Όχι, τις έμαθα επειδή τις μιλάμε στο σπίτι.*

9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;

-Ναι, τις σχετίζω και τις δύο με την ταυτότητα μου.

10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλειά; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;

-Ναι, η ελληνική γλώσσα αποτελεί προϋπόθεση για να βρω δουλειά στην Ελλάδα.

11. Τη γλώσσα αυτή τη διδαχθήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

-Τη βλαχική τη γνωρίζω από τους προγόνους μου.

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

-Διατηρώ τα παλιά ήθη που διατηρούσαν οι πρόγονοι μου.

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

- Οι κηδείες είναι ίδιες με την παλιά παράδοση ενώ η παράδοση του γάμου έχει αλλάξει.

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

-Γνωρίζω τη σλαβομακεδονική από το σχολείο. Τη βλαχική και την ελληνική τις ξέρω μόνο από το σπίτι.

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

-Την ιστορία τη μάθαινα στο σχολείο.

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

-Βοήθησε το σχολείο για να μάθουμε την ιστορία γιατί τη διαβάζαμε από το βιβλίο

Ε) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

- *Ναι, έχω έρθει στην Ελλάδα για διακοπές.*

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

- *Θα ήθελα να έρθω για σπουδές.*

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

- *Ναι, θέλω να μάθω την ελληνική γλώσσα καλύτερα.*

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

- *Ναι, έχουμε συγγενείς στην Ελλάδα και έχουμε καλές σχέσεις μαζί τους.*

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

- *Ναι, έχουμε φίλους στην Ελλάδα και έχουμε επαφές μαζί τους.*

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

- *Ο πατέρας μου με έμαθε ελληνικά.*

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

- *Είμαι μέλος του συλλόγου «Πελαγονία».*

17. Ανώνυμος, 30 ετών

A) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

- *Μόνο σε περιπτώσεις γιορτών και κηδειών, επειδή δεν εγκρίνω την εκκλησία αυτού του κράτους.*

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;

- Όχι, δεν πηγαίνω σε καμία εκδήλωση της εκκλησίας. Είμαι αντίθετος με την εκκλησία αυτή που έχουμε εδώ.

3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;

- Με το παλιό.

4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;

- Όχι, είναι κλέφτες.

5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

- Όχι, δεν συμμετέχω σε καμία εκδήλωση, τις θεωρώ όλες ψεύτικες.

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;

- Μιλώ τη Βλαχική γιατί είναι η μητρική μου, την ελληνική και τη σλαβομακεδονική γιατί είναι απαραίτητη εδώ.

7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;

-Τη βλαχική από τους προγόνους μου, γιατί ήθελα να ξέρω τη μητρική μου γλώσσα ενώ τη σλαβομακεδονική κατά ανάγκης, για να συνεννοούμαστε.

8. Τη μάθατε επειδή τη διδαχθήκατε στα σχολεία

- Την έμαθα από τη γιαγιά μου τη βλαχική και αργότερα, μετά από πολλά χρόνια με τη βοήθεια του διαδικτύου. Τη σλαβομακεδονική από το σχολείο και την ελληνική από το σπίτι, επειδή τη μιλάμε.

9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;

-Ναι, ταυτίζεται η βλαχική γλώσσα απόλυτα με την ταυτότητα μου γιατί είμαι Βλάχος.

10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλειά; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;

-Όχι, δεν αποτελεί η βλαχική και η ελληνική γλώσσα προϋπόθεση για να βρω δουλειά, η σλαβομακεδονική γλώσσα αρκεί.

11. Τη γλώσσα αυτή τη διδαχτήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

-Όχι.

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

-Ακολουθώ την παράδοση που μου έμαθαν οι γονείς μου, όπως ονομαστική γιορτή, γιορτές του σπιτιού, φιλοξενία και αγάπη για την οικογένεια.

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

- Τα τηρούμε όπως παλιότερα.

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

- Γνωρίζω και τα τέσσερις ιστορίες, ουσιαστικά είναι μία.

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

- Διαβάζοντας πολλά βιβλία από την παιδική μου ηλικία και κατά τη διάρκεια των σπουδών μου ως δικηγόρος. Τη βλαχική την έμαθα από την οικογένεια και το σπίτι.

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

-Αρκετά μεγάλος. Έμαθα την πραγματική ιστορία όπως τη διδάχτηκαν στις δεκαετίες του '40.

Ε) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

- Πηγαίνω στην Ελλάδα για να δω τις αλλαγές που γίνονται, και σε σύγκριση με τα δικά μας γεγονότα, όσα συμβαίνουν στην Ελλάδα είναι θετικά. Με κάνουν να θυμάμαι τα

καλά χρόνια στη χώρα μας πριν τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας. Αγαπώ την Ελλάδα. Θα ήθελα να ζήσω εκεί.

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

- Ναι, αλλά νομίζω πως τώρα είναι λίγο δύσκολο.

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

- Έχουμε συγγενείς και προσπαθούμε να διατηρούμε τις σχέσεις.

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

- Πολλούς φίλους και τους επισκέπτομαι όσο πιο συχνά μπορώ, σχεδόν μία φορά το μήνα.

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

- Πολύ καλές.

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

- Όχι σε κανέναν, επειδή λειτουργούν για προσωπικά και οικονομικά συμφέροντα.

18. Dragan Vlan, 37 ετών

A) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

- Πηγαίνω στην εκκλησία συχνά, οι νέοι όχι και τόσο.

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;

- Μόνο τα Χριστούγεννα και το Πάσχα.

3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;

- Όλες είναι με το παλιό.

4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;

- Όχι, δεν έχω αναπτύξει σχέσεις με ιερείς.

5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

- Πολύ σπάνια σε γάμους και βαπτίσεις.

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;

- Τη βλαχική που είναι η μητρική μας και τη σλαβομακεδονική, την ελληνική τη γνωρίζανε μόνο οι παππούδες μας.

7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;

-Ναι, από τους προγόνους την έμαθα, από γενιά σε γενιά μεταφέρεται.

8. Τη μάθατε επειδή τη διδαχτήκατε στα σχολεία;

-Τη βλαχική τη μάθαμε από τους παππούδες και τις γιαγιάδες μας, την ελληνική από το σπίτι τη μάθαμε και την γνωρίζω λίγο και τη σλαβομακεδονική από το σχολείο.

9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;

-Ναι, ταυτίζω τη βλαχική γλώσσα με το ότι είμαστε Βλάχοι.

10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλειά; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;

-Στις περιπτώσεις δουλειάς, η ελληνική γλώσσα βοηθά εάν ένας ιδιώτης έχει επιχείρηση και είναι Βλάχος, προτιμά πολλές φορές παιδιά βλαχικής καταγωγής.

11. Τη γλώσσα αυτή τη διδαχτήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

-Όχι.

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

-Οι Βλάχοι από παλιά κρατούσαν τις παραδόσεις τους. Είναι οι παλιοί κάτοικοι της περιοχής.

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

- Κάνουμε πρώτα πολιτικό γάμο και μετά θρησκευτικό. Έχουμε δική μας εκκλησία, του Αγίου Κωνσταντίνου και της Αγίας Ελένης. Πιο πολύ παντρευόμαστε μεταξύ μας.

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

- Τη βλαχική, από τους παππούδες και τους γονείς. Την σλαβομακεδονική από το σχολείο.

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

-Στο σχολείο.

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

-Καθοριστικός κυρίως για την ιστορία της χώρας μας.

Ε) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

-Ναι, έχω έρθει πολλές φορές. Για ψώνια, για διακοπές..Η Ελλάδα είναι η πιο όμορφη χώρα.

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

- Θα επιθυμούσα να έρθω για εργασία, εάν μπορέσω να κάνω δική μου επιχείρηση στην Ελλάδα.

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

-Ναι, θα ήθελα πολύ.

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

-Ναι έχω, η γιαγιά μου καταγόταν από την Αξιούπολη στο Κιλκίς. Δεν επισκέφθηκα ποτέ τον τόπο που γεννήθηκε η γιαγιά μου, δεν έχουμε σχέσεις.

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

- Ναι, έχω, τους επισκέπτομαι όταν έρχομαι διακοπές.

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

- Μας έλεγαν οι πρόγονοι μας ότι εμείς οι Βλάχοι διατηρήσαμε τη γλώσσα μας, τα ήθη και τα έθιμα μας, ακόμα και όταν ήταν εδώ Οθωμανοί. Λειτουργούσαν και τότε βλαχικά σχολεία και υπήρχαν Βλάχοι έμποροι.

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

-Όχι.

19. Ανώνυμος, 42 ετών

A) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

- Πηγαίνω στην εκκλησία, αλλά όχι κάθε Κυριακή.

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;

- Συμμετέχω στις μεγαλύτερες γιορτές, των Χριστουγέννων και το Πάσχα.

3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;

- Όλες οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ημερολόγιο.

4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;

- Η γιαγιά μου έχει καλές σχέσεις με τον ιερέα.

5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

- Συμμετέχω σε εκδηλώσεις συχνά.

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;

- Μιλώ βλαχικά, ελληνικά και σλαβομακεδονικά.

7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;

-Τη βλαχική και την ελληνική τις γνωρίζω από τους προγόνους μου.

8. Τη μάθατε επειδή τη διδασχτήκατε στα σχολεία

- Αυτές τις γλώσσες τις μιλάμε στο σπίτι.

9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;

-Τη βλαχική γλώσσα την ταυτίζω με την ταυτότητα μου.

10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλειά; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;

-Έχει κάποια σημασία η ελληνική για δουλειά στην Ελλάδα.

11. Τη γλώσσα αυτή τη διδασχτήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

-Την έμαθα στο σπίτι.

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

-Οι Βλάχοι μιλάνε τη βλαχική στο σπίτι.

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

- Η παράδοση για τον γάμο άλλαξε.

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

- Τη βλαχική ιστορία την ξέρω από το σπίτι.

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

- Διαβάζω ιστορικά βιβλία.

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

-Μας έλεγαν πράγματα που δεν ήταν για τη βλαχική ιστορία.

Ε) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

- Έχω έρθει στην Ελλάδα.

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

- Επιθυμώ να έρθω ξανά, και θα ήθελα να βρω δουλειά εκεί.

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

- Ναι θέλω να μάθω την ελληνική γλώσσα.

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

- Έχω συγγενείς στην Ελλάδα και τους επισκέπτομαι.

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

- Ναι, έχω φίλους στην Ελλάδα και τους βλέπω περίπου 4 φορές τον χρόνο.

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

- Έχω συγγενείς στο Μοναστήρι που ξέρουν ελληνικά.

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

-Είμαι μέλος στο σύλλογο «Το Μάτι».

20. Δάρδα Όλγα, 80 ετών

A) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

- Πηγαίνω κάθε Κυριακή.

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;

- Πλέον όχι, παλιά ναι.

3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;

- Με το παλιό.

4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;

- Ναι, έρχονται να κάνουν αγιασμό.

5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

- Όχι τώρα λόγω ηλικίας, παλιά συμμετείχα.

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;

- Τη βλαχική, την ελληνική και τη σλαβομακεδονική.

7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;

-Τη βλαχική και την ελληνική από τους προγόνους μου.

8. Τη μάθατε επειδή τη διδαχθήκατε στα σχολεία;

- Όχι, πήγαίνα σε σλαβομακεδονικό σχολείο.

9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;

-Ναι, είμαι βλάχα και ελληνίδα.

10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλεία; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;

-Όχι.

11. Τη γλώσσα αυτή τη διδαχθήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

-Όχι, στο σπίτι.

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

- Διατηρούμε όλα τα έθιμα κανονικά.

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

- Με νταούλια, με γλέντια, με δώρα στους γάμους, αφού είναι χαρά.

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

- Τη βλαχική και την σλαβομακεδονική.

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

-Στο σχολείο, από τους προγόνους μου.

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

- Διαβάζαμε αυτά που έγραφαν τα βιβλία.

Ε) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

- Ναι, έχω έρθει παλιά για ψώνια και διακοπές.

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

- Την ξέρω.

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

- Έχουμε συγγενείς και έχουμε καλές σχέσεις.

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

- Έχουμε αλλά τώρα δεν τους επισκεπτόμαστε συχνά. Κάνουμε μήνες να έρθουμε, μπορεί και μισό χρόνο.

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

- Καλές.

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

- Τώρα δεν συμμετέχω πλέον.

21. Δάρδα Τζομπάνο, 82 ετών

Α) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

- Πηγαίνουμε, αλλά όχι τακτικά.

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;

- Τώρα όχι, αλλά παλιά συμμετείχα.

3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;

- Όλες με το παλιό ημερολόγιο.

4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;

- Όχι ιδιαίτερα.

5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

- Τώρα πλέον όχι, λόγω ηλικίας, αλλά παλιά συμμετείχα σχεδόν σε όλες τις εκδηλώσεις.

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;

- Σλαβομακεδονικά, ελληνικά και βλαχικά.

7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;

- Την ελληνική και τη βλαχική από τους γονείς μας και τους παππούδες μας.

8. Τη μάθατε επειδή τη διδαχτήκατε στα σχολεία

- Όχι, από το σχολείο. Στο σχολείο μάθαμε τη Σλαβική, την ελληνική και την βλαχική από τους γονείς και τους παππούδες μας, δηλαδή από τους προγόνους μας.

9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;

- Ναι, η βλαχική γλώσσα σχετίζεται με την ταυτότητα μου γιατί είμαστε Βλάχοι ελληνικής καταγωγής.

10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλειά; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;

-Η βλαχική γλώσσα δεν αποτελεί προϋπόθεση για να βρούμε δουλειά, η σλαβομακεδονική αποτελεί, γιατί αυτή μας χρειάζεται για να βρούμε δουλειά εδώ.

11. Τη γλώσσα αυτή τη διδαχθήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

-Έχουμε πάει σε φροντιστήριο για την ελληνική γλώσσα, τη βλαχική από τους προγόνους.

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

-Έθιμα γάμου, αρραβώνα και κηδείες.

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

- Ο γάμος γίνεται με όργανα και γλέντια. Πρώτα το ζευγάρι παντρεύεται με πολιτικό γάμο, αναγκαστικά γιατί έτσι λέει ο νόμος και μετά κάνει το θρησκευτικό γάμο. Ακολουθεί γλέντι με χορό και τραγούδια. Οι κηδείες γίνονται κανονικά στην εκκλησία, δεν υπάρχει μοιρολόι, απλά πηγαίνουμε σε έναν χώρο στην εκκλησία και ξενυχτάμε τον νεκρό.

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

-Την βλαχική και τη σλαβομακεδονική.

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

- Στο σχολείο την ιστορία της χώρας που ζούμε, τη δική μας από τους προγόνους.

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

-Καθοριστικός, γιατί μαθαίναμε την ιστορία.

Ε) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

-Ναι, κάθε χρόνο για ψώνια και διακοπές.

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

- Επιθυμώ να έρθω γιατί μας αρέσει η Ελλάδα και έχουμε ελληνικές ρίζες.

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

-Ναι, ξέρουμε καλά να την μιλάμε, θα ήθελα να μάθω να την γράφω καλύτερα.

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

- Έχουμε στην Φλώρινα πολλούς συγγενείς και τους βλέπουμε συχνά. Είτε πηγαίνουμε εμείς, είτε έρχονται αυτοί.

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

-Έχουμε φίλους στην Φλώρινα και τους επισκεπτόμαστε, απλά τώρα σπανιότερα.

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

- Μας έλεγαν ότι στο Μοναστήρι υπήρχαν πολλοί Έλληνες Βλάχοι που ήταν πλούσιοι έμποροι και καταστηματάρχες.

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

- Ναι στον σύλλογο «Αδερφοί Μανάκη».

22.Ρομπέ Μαργαρίτα- Τσάτσου, 58 ετών

A) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

- Πηγαίνουμε στην εκκλησία.

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;

- Συμμετέχουμε στις γιορτές και στα πανηγύρια. Κυρίως του Αγίου Γεωργίου.

3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;

- Γιορτάζουμε με το παλιό ημερολόγιο.

4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;

- Έχουμε σχέσεις με τους ιερείς, τους γνωρίζουμε καλά.

5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

- Ναι, συμμετέχουμε οικογενειακά σε όλες τις εκδηλώσεις τις εκκλησίας.

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;

- Την βλαχική, την ελληνική και τη σλαβομακεδονική.

7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;

-Ναι, από τους προγόνους μου. Την βλαχική από τον πατέρα μου και την ελληνική από την μητέρα μου. Η μητέρα μου ήταν από την Φλώρινα και ο θεός μου ήταν επιπλοποιός.

8. Τη μάθατε επειδή τη διδαχθήκατε στα σχολεία

- Όχι δεν τη μάθαμε από τα σχολεία.

9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;

-Ναι, σχετίζεται με την ταυτότητα μας η ελληνική γλώσσα.

10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλειά; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;

-Βοηθάει να βρει δουλειά κανείς στον ιδιωτικό τομέα.

11. Τη γλώσσα αυτή τη διδαχθήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

-Μόνο στο σπίτι.

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

-Εμείς πιο πολύ έχουμε συνήθειες της πόλης, συμμετέχουμε σε γάμους και κηδείες.

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

- Παλιά είχαμε χορωδία και χορευτικά στους γάμους και τώρα γίνεται γλέντι μετά την εκκλησία. Τα αγόρια ψάχνανε να βρούνε Βλάχα κοπέλα.

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

- Όλες.

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

- Στο σχολείο.

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

-Βασικός ρόλος.

Ε) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

- Από μικρή έρχομαι συνεχώς στην Ελλάδα για επίσκεψη σε συγγενείς και διακοπές.

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

- Την γνωρίζω πολύ καλά.

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

- Έχω συγγενείς στην Ελλάδα και τους επισκεπτόμαστε συνεχώς, δύο με τρεις φορές το μήνα. Κάποιες φορές και συχνότερα.

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

-Ναι, έχουμε και τους επισκεπτόμαστε τακτικά.

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

-Ο παππούς μου ήταν Βλάχος και μιλούσε πάντα βλαχικά. Ήταν πλούσιος έμπορος.

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

- Ναι στο σύλλογο «Πελαγονία».

23. Ρομπέ Μαρία, 31ετών

A) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

- Όταν ήμουν πιο μικρή, μαζί με τη γιαγιά μου πηγαίναμε συχνά. Τώρα, όμως, έχω πολύ καιρό να πάω, σίγουρα πέντε χρόνια.

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;

- Όταν είναι στο χωριό μας, πάντα πηγαίνουμε.

3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;

- Με το παλιό ημερολόγιο.

4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;

- Όχι.

5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

- Όχι ιδιαίτερα, έχω χρόνια να πάω σε εκδηλώσεις της εκκλησίας. Έχω απομακρυνθεί από αυτά, δεν με εκφράζουν ιδιαίτερα.

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;

- Κυρίως την ελληνική στο σπίτι και παρά έξω την σλαβομακεδονική. Όσο ζούσαν οι μεγάλοι στο σπίτι όλοι μιλούσαν βλαχικά.

7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;

-Ναι, αποκλειστικά από τους προγόνους μου.

8. Τη μάθατε επειδή τη διδαχθήκατε στα σχολεία

- Όχι, όμως καλό θα ήταν.

9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;

-Ναι, σχετίζω την ελληνική γλώσσα με την ταυτότητα μου, ότι είμαι ελληνίδα.

10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλειά; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;

-Όχι, δεν είναι προϋπόθεση για να βρω δουλειά, εκτός και αν ο ιδιοκτήτης είναι βλάχος και αυτό θα βοηθούσε. Όσο για διακοπές, τα βλαχικά βοηθάνε στην κατανόηση της γαλλικής, πορτογαλλικής και της ιταλικής γλώσσας.

11. Τη γλώσσα αυτή τη διδαχθήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

-Κυρίως στο σπίτι και για δύο χρόνια παρακολούθησα μαθήματα επιλογής στο δημοτικό σχολείο.

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

-Μένουμε σε τόπους όπου έχουν αναμιχθεί τα ήθη και τα έθιμα και είναι δύσκολο να ξεχωρίσεις ποια είναι βλάχικα και ποια είναι σλαβομακεδονικά. Αλλά σίγουρα την οικονομία που κάνουν οι Βλάχοι, την διατηρούμε και εμείς.

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

- Υπάρχουν επιρροές από πολλά μέρη, χωριά και πόλεις στα έθιμα μας. Μόνο στους γάμους ακούμε τώρα μερικά βλάχικα τραγούδια, προς τιμή των βλάχων προγόνων και συνεχίζεται ο γάμος με τα σλαβομακεδονικά τραγούδια. Επίσης, ο νόμος μας υποχρεώνει να παντρευόμαστε πρώτα με πολιτικό γάμο και μετά με θρησκευτικό. Οι κηδείες είναι όπως παλιά, δεν έχει αλλάξει κάτι. Ξενυχτάμε τον νεκρό στην εκκλησία και μετά γίνεται η ταφή. Καμιά φορά δεν γίνεται το ξενύχτι, μόνο για κάποιες ώρες είναι ο νεκρός στην εκκλησία και οι δικοί του δέχονται τα συλλυπητήρια πριν την ταφή. Αναλόγως το περιστατικό και το τι θέλει η οικογένεια.

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

- Εκτός της βουλγαρική ξέρω όλες τις άλλες.

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

- Στο σχολείο και από άλλα βιβλία ή από εκπομπές στην τηλεόραση, ξένες εκπομπές.

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

- Μικρός, τουλάχιστον στην γενιά μου. Τα βαλκάνια ήταν ευαίσθητο θέμα και οι δάσκαλοι δεν έδιναν μεγάλη έμφαση. Κάτι που δεν γίνεται στις μέρες μας, τα βιβλία έχουν αλλάξει και δίνουν μεγάλη σημασία στην ιστορία ως μάθημα και στην ύλη.

Ε) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

- Έχω έρθει για σπουδές.

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

- Ναι, παρόλο που πιστεύω πως την ξέρω ήδη αρκετά καλά.

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

- Η μισή οικογένεια είναι από την Ελλάδα και ζούνε εκεί. Διατηρούμε καλές σχέσεις.

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

- Πολλούς και όσο συχνά μπορώ τους επισκέπτομαι.

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

- Θετικές.

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

- Είμαι μέλος του συλλόγου «Πελαγονία», για συνεργασία μεταξύ Μοναστήρι και Ελλάδα.

24. Ανώνυμος, 24 ετών

A) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

- Ναι, πηγαίνω στην εκκλησία μια φορά το μήνα.

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;

- Όταν είμαι ελεύθερος συμμετέχω σε θρησκευτικές γιορτές.

3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;

- Οι γιορτές στην εκκλησία καθορίζονται με το παλιό ημερολόγιο.

4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;

- Όχι, αυτό το κάνει η μητέρα.

5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

- Συμμετέχω σε εκδηλώσεις στην εκκλησία όταν δεν έχω δουλειά.

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;

- Μιλώ την βλαχική, την ελληνική, τη σλαβομακεδονική και την αγγλική

7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;

-Τη βλαχική και την ελληνική τις γνωρίζω από τους προγόνους.

8. Τη μάθατε επειδή τη διδαχθήκατε στα σχολεία;

- Όχι τις μιλάμε στο σπίτι.

9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;

-Ναι, σχετίζω την βλαχική και την ελληνική με την ταυτότητα μου.

10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλειά; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;

-Η ελληνική γλώσσα πιστεύω ότι αποτελεί προϋπόθεση να βρω δουλειά στην Ελλάδα.

11. Τη γλώσσα αυτή τη διδαχθήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

-Την ελληνική και τη βλαχική τις έμαθα στο σπίτι.

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

-Ναι, διατηρούμε τα παλιά έθιμα στο σπίτι.

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

- Η παράδοση για τον γάμο έχει αλλάξει, γιατί τώρα πρώτα πρέπει να γίνει πολιτικός γάμος και μετά θρησκευτικός.

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

- Γνωρίζω την ελληνική κάπως και τη βλαχική.

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

- Από το σχολείο και από τους προγόνους.

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

- Αυτό που μάθαινα στο σχολείο για την ιστορία αυτό έπρεπε να ξέρω.

E) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

-Ναι, έχω έρθει στην Ελλάδα για σπουδές.

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

-Επιθυμώ να έρθω στην Ελλάδα για διακοπές και για δουλειά.

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

-Ναι, θα ήθελα πολύ να μάθω καλά την ελληνική γλώσσα.

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

-Έχουμε συγγενείς στην Ελλάδα, ο παππούς μου ήταν από την Ελλάδα.

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

-Έχουμε φίλους στην Ελλάδα και τους βλέπουμε συχνά.

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

- Ο παππούς μου ήταν από την Ελλάδα και μου έμαθε ελληνικά.

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

-Είμαι μέλος στο σύλλογο αδέρφια Μανάκη.

25. Ανώνυμη, 21 ετών

A) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

- Πηγαίνω στην εκκλησία τις μεγάλες γιορτές.

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;

- Συμμετέχω σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια.

3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;

- Με το παλιό ημερολόγιο.

4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;

- Η μητέρα μου έχει αναπτύξει σχέσεις με ιερείς, εγώ όχι.

5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

- Ναι συμμετέχω σε θρησκευτικές εκδηλώσεις.

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;

- Μιλάω την σλαβομακεδονική και την ελληνική γλώσσα.

7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;

- Την ελληνική γλώσσα τη γνωρίζω από το σπίτι, τη μιλάνε οι γονείς μου.

8. Τη μάθατε επειδή τη διδασχτήκατε στα σχολεία;

-Όχι, τις έμαθα επειδή τις μιλάμε στο σπίτι.

9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;

-Ναι, σχετίζω την βλαχική και την ελληνική γλώσσα με την ταυτότητα μου, γιατί είμαι βλάχα και ελληνίδα.

10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλεία; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;

-Ναι, η ελληνική γλώσσα αποτελεί προϋπόθεση για σπουδές στην Ελλάδα.

11. Τη γλώσσα αυτή τη διδάχτηκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

-Την ελληνική τη διδάχτηκα σε φροντιστήριο αλλά και στο σπίτι.

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

-Ναι, διατηρούν τα παλιά ήθη και έθιμα στο σπίτι οι γονείς μου.

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

- Η παράδοση για τον γάμο έχει αλλάξει, όλα τα άλλα έμεινα ίδια.

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

-Γνωρίζω την ελληνική, την βλαχική ιστορία την ξέρω λίγο, μόνο από το σπίτι.

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

-Διάβαζα ιστορικά βιβλία.

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

-Αυτό που μαθαίναμε στο σχολείο, είναι αυτό που έπρεπε να ξέρω.

Ε) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

-Έχω έρθει στην Ελλάδα για ψώνια και διακοπές.

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

-Επιθυμώ να έρθω για να δω τους συγγενείς και τους φίλους μου.

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

-Ναι, θέλω πολύ να μάθω την ελληνική γλώσσα.

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

-Ναι, έχουμε συγγενείς στην Ελλάδα. Έχουμε καλές σχέσεις μαζί τους. Ο πατέρας μου είναι από Ελλάδα και έχουμε πολλούς συγγενείς.

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

-Ναι, έχουμε φίλους στην Ελλάδα. Έχουμε επαφές, πηγαίνουμε συχνά.

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

- Ο πατέρας μου είναι Έλληνας και μου έμαθε ελληνικά.

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

-Είμαι μέλος στο σύλλογο «αδέρφια Μανάκη».

26. Ανώνυμη, 22 ετών

A) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

- Πηγαίνω στην εκκλησία στις μεγάλες γιορτές κυρίως, όπως το Πάσχα.

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;

- Ναι συμμετέχω σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια συχνά.

3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;

- *Οι θρησκευτικές γιορτές είναι όλες με το παλιό ημερολόγιο.*

4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;

- *Όχι, δεν έχω αναπτύξει σχέσεις με τον ιερέα. Η μητέρα όμως έχει πολύ καλές σχέσεις.*

5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

- *Ναι συμμετέχω συχνά.*

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;

- *Μιλώ την σλαβομακεδονική και την ελληνική γλώσσα.*

7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;

- *Τα ελληνικά τα γνωρίζω από το σπίτι.*

8. Τη μάθατε επειδή τη διδασχτήκατε στα σχολεία

- *Τα σλαβομακεδονικά τα έμαθα στο σχολείο.*

9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;

- *Ναι σχετίζω την βλαχική και την ελληνική γλώσσα με την ταυτότητα μου, ότι είμαι βλάχα και ελληνίδα.*

10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλειά; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;

- *Ναι, η ελληνική γλώσσα αποτελεί προϋπόθεση για να βρω δουλειά στην Ελλάδα.*

11. Τη γλώσσα αυτή τη διδασχτήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

- *Την ελληνική τη διδάχτηκα στο φροντιστήριο αλλά και στο σπίτι.*

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

-Σχετικά με την παράδοση διατηρούμε τα παλιά ήθη και έθιμα που διατηρούσαν οι παππούδες μου στο σπίτι.

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

- Τις κηδείες όπως παλιά και τους γάμους με δώρα και γλέντια. Απλά πρώτα γίνεται ο πολιτικός και μετά ο θρησκευτικός.

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

-Γνωρίζω την ελληνική, τη βλαχική ιστορία από τους προγόνους μου.

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

-Την ιστορία τη μάθαινα στο σχολείο και στο ίντερνετ.

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

- Αυτό που μάθαινα στην ιστορία, ήταν που έπρεπε να ξέρω.

Ε) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

-Ναι, έχω έρθει στην Ελλάδα για διακοπές και μου άρεσε πολύ.

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

- Επιθυμώ να έρθω στην Ελλάδα για να πάω στη θάλασσα πάλι και κάποια στιγμή για να εργαστώ.

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

-Ναι, θέλω πολύ να μάθω καλά ελληνικά για να συνεννοούμαι στην Ελλάδα.

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

-Ναι, έχουμε συγγενείς στην Ελλάδα και έχουμε καλές σχέσεις μαζί τους.

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

-Ναι, έχουμε αρκετούς φίλους στην Ελλάδα και τους επισκεπτόμαστε τα καλοκαίρια.

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

- Ο παππούς μου, μου έμαθε ελληνικά.

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

- Είμαι μέλος του συλλόγου «Πελαγονία».

27. Bagi Nasteska, 27 ετών

A) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

- Στις γιορτές πηγαίνω, γενικά συχνά δεν πηγαίνω πολύ στην εκκλησία.

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;

- Συμμετέχω μόνο σε όσες σχετίζονται με το Πάσχα.

3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;

- Όλες είναι με το παλιό.

4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;

- Ναι, γνωρίζω προσωπικά ιερείς.

5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

- Μόνο σε όσα αφορούν την οικογένεια, γάμοι, βαπτίσεις...

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;

- Μιλάω τη σλαβομακεδονική και την ελληνική πολύ καλά, όμως γνωρίζω και την βλάχικη και βουλγαρική.

7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;

-Ναι, την ελληνική και την βλαχική την έμαθα από τους προγόνους μου.

8. Τη μάθατε επειδή τη διδαχθήκατε στα σχολεία

- Την ελληνική την έμαθα σε φροντιστήριο και στο σπίτι.

9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;

-Απολύτως, σε πολύ μεγάλο βαθμό.

10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλειά; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;

-Όχι, τη σλαβομακεδόνικη την μιλάω επειδή μεγάλωσα σε αυτήν την περιοχή, ενώ η ελληνική ως μητρική μου γλώσσα.

11. Τη γλώσσα αυτή τη διδαχθήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

-Όχι

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

-Τα έθιμα που σχετίζονται με το Πάσχα και τα Χριστούγεννα, τα οποία είναι όπως και στην Ελλάδα. Διατηρούμε και τα ονόματα που δίδονται στους απογόνους.

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

- Σχεδόν όλα είναι όπως και στην Ελλάδα, οι γάμοι είναι θρησκευτικοί και πολιτικοί, οι τελετές κηδειών σύμφωνα με την θρησκεία, οι βεγγέρες είναι ατομική επιλογή του καθενός.

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

-Η ιστορία είναι μία, πιστεύω ότι έχω καλές γνώσεις από την παγκόσμια ιστορία.

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

-Στο σχολείο, στο πανεπιστήμιο και από τις διάφορες εγκυκλοπαίδειες που κατέχω στην βιβλιοθήκη μου.

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

-Η ιστορία πιστεύω είναι ένα σημαντικό μάθημα, που μελετώντας το παρελθόν μας προσφέρει γνώσεις να κατανοήσουμε ευκολότερα το παρόν.

Ε) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

-Και για τα τρία.

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

-Εδώ και έξι χρόνια μένω στην Ελλάδα λόγω σπουδών.

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

-Νομίζω πως με τις σπουδές μου έμαθα επαρκώς την ελληνική γλώσσα.

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

-Ναι, είναι πολύ κοντινοί μου συγγενείς.

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

-Φυσικά έχω πολλούς φίλους και έχουμε πολύ καλές σχέσεις. Τους βλέπω πολύ συχνά μιας και σπουδάζω εδώ.

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

-Οι συγγενείς μου του πιο στενού οικογενειακού περιβάλλοντος μιλούν ελληνικά για προσωπικούς και επαγγελματικούς λόγους.

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

-Επί τέσσερα χρόνια ήμουν μέλος του Συλλόγου Βλάχων Φοιτητών Θεσσαλονίκης και στο Μοναστήρι στο σύλλογο «Πελαγονία».

28. Θοδωρής Τσιλιμάνης, 53 ετών

A) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

- Πηγαίνω στην εκκλησία στις μεγάλες γιορτές.

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;

- Ναι, συμμετέχω σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια μεγάλων εορτών.

3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;

- Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ημερολόγιο.

4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;

- Όχι, δεν έχω ιδιαίτερες σχέσεις με ιερείς, αλλά αυτό το κάνει η γυναίκα μου.

5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

- Ναι, συμμετέχω σε θρησκευτικές εκδηλώσεις.

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;

- Μιλάω τη σλαβομακεδονική, την ελληνική και τη βλαχική.

7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;

-Την βλάχικη και την ελληνική τις γνωρίζω από τους προγόνους μου.

8. Τη μάθατε επειδή τη διδαχθήκατε στα σχολεία

- Όχι, τις έμαθα επειδή τις μιλάμε στο σπίτι.

9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;

-Ναι, τις σχετίζω τη βλαχική και την ελληνική με την ταυτότητα μου, ότι είμαι βλάχος και Έλληνας.

10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλειά; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;

-Ναι, η ελληνική γλώσσα αποτελεί προϋπόθεση για δουλειά, αν κάποιος θέλει να βρει δουλειά στην Ελλάδα.

11. Τη γλώσσα αυτή τη διδαχθήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

-Ναι, την ελληνική τη διδάχτηκα, ενώ την βλαχική την έμαθα στο σπίτι.

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

-Διατηρώ τα παλιά ήθη που διατηρούσαν στο σπίτι οι πρόγονοι μου.

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

- Τα έθιμα των προγόνων μας είναι ίδια, μόνο για το γάμο έχει αλλάξει η παράδοση, γιατί υποχρεωτικά γίνεται πρώτα ο πολιτικός και μετά ο θρησκευτικός.

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

-Την ελληνική και τη βλαχική ιστορία τις ξέρω μόνο από το σπίτι.

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

-Την ιστορία την μάθαινα στο σχολείο.

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

-Στο σχολείο μαθαίνουμε την ιστορία του βιβλίου.

Ε) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

-Ναι, έχω έρθει στην Ελλάδα για διακοπές.

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

-Επιθυμώ να έρθω στην Ελλάδα για να δω τους συγγενείς και τους φίλους μου.

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

-Ναι, θέλω πολύ να μάθω την ελληνική γλώσσα.

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

-Ναι έχουμε συγγενείς στην Ελλάδα και έχουμε καλές σχέσεις μαζί τους.

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

-Ναι, έχουμε φίλους στην Ελλάδα και έχουμε επαφές, ερχόμαστε συχνά να τους δούμε.

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

- Η γιαγιά μου ήταν από την Ελλάδα και μου έμαθε ελληνικά.

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

- Είμαι μέλος του συλλόγου «Πελαγονία».

29. Καίτη Τσιλιμάνη, 50 ετών

A) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

- *Ναι πηγαίνω στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές.*

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;

- *Ναι, συμμετέχω σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια.*

3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;

- *Όλες οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ημερολόγιο.*

4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;

- *Ναι, γνωρίζω έναν ιερέα προσωπικά και έχουμε καλές σχέσεις.*

5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;

- *Συμμετέχω σε θρησκευτικές εκδηλώσεις αρκετά συχνά.*

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;

- *Μιλώ βλαχικά, ελληνικά και σλαβομακεδονικά.*

7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;

- *Την βλαχική και την ελληνική τις γνωρίζω από τους προγόνους μου.*

8. Τη μάθατε επειδή τη διδασχθήκατε στα σχολεία

- Αυτές τις γλώσσες τις μιλάμε στο σπίτι.

9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;

-Τη βλαχική τη σχετίζω με την ταυτότητα μου

10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλεία; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;

- Στις διακοπές βοηθάει η ελληνική για να επικοινωνούμε, γιατί ερχόμαστε πολύ συχνά διακοπές στην Ελλάδα, σχεδόν κάθε καλοκαίρι.

11. Τη γλώσσα αυτή τη διδαχτήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

-Την βλαχική την έμαθα στο σπίτι.

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

-Οι Βλάχοι μιλάνε την βλαχική γλώσσα στο σπίτι.

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

- Η παράδοση για τον γάμο έχει αλλάξει, καθώς πρώτα γίνεται βάσει νόμου ο πολιτικός και μετά ο θρησκευτικός. Η κηδείες γίνονται κανονικά όπως στην Ελλάδα.

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

- Τη βλαχική ιστορία γνωρίζω καλά, από το σπίτι.

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

- Διαβάζω ιστορίες για τους Βλάχους.

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

- Την ιστορία που μαθαίναμε στο σχολείο την έχω ξεχάσει. Γνωρίζω την ιστορία που έχω διαβάσει μόνη μου.

Ε) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

- Ναι, έχω έρθει για διακοπές και για βόλτα.

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

- Θα ήθελα να μάθω την ελληνική γλώσσα καλύτερα, αλλά σε γενικές γραμμές τη μιλάω καλά.

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

-Ναι έχω συγγενείς στην Ελλάδα και διατηρούμε καλές σχέσεις μαζί τους.

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

- Ναι, έχω φίλους στην Ελλάδα, τους επισκέπτομαι συχνά.

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

- Η γιαγιά μου ήταν ελληνίδα και μου μιλούσε ελληνικά.

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

- Είμαι μέλος στο σύλλογο «Πελαγονία», αλλά δεν ασχολούμαι τόσο ενεργά.

30. Αλέξανδρος Μηλοσέφσκι (Μηλώσης), 74 ετών

Α) Θρησκεία

1. Πηγαίνετε στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές; Γενικότερα εκκλησιάζεστε συχνά;

- Πηγαίνω στην εκκλησία όταν μπορώ και είμαι καλά.

2. Συμμετέχετε σε θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια;
- Συμμετέχω στις μεγάλες γιορτές, το Πάσχα, τα Χριστούγεννα...
3. Οι θρησκευτικές γιορτές καθορίζονται σύμφωνα με το παλιό ή το νέο ημερολόγιο;
- Με το παλιό ημερολόγιο είναι όλες οι γιορτές.
4. Έχετε αναπτύξει σχέσεις με ιερείς;
- Ναι, έχω, γνωρίζω κάποιους πολύ καλά και έχουμε επαφές, έρχονται για αγιασμό.
5. Συμμετέχετε στα θρησκευτικά μυστήρια και σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις;
- Ναι, συμμετέχω σε εκδηλώσεις κοντινών μου προσώπων.

B) Γλώσσα

6. Ποια γλώσσα μιλάτε; Τη βλαχική; Τη σλαβομακεδονική; Τη βουλγαρική; Την ελληνική;
- Μιλώ βλαχικά, και σλαβομακεδονικά. Αλλά καταλαβαίνω και ελληνικά.
7. Τη γλώσσα αυτή, τη γνωρίζετε από τους προγόνους σας;
- Την βλαχική την γνωρίζω από τους προγόνους μου.
8. Τη μάθατε επειδή τη διδαχθήκατε στα σχολεία
- Τη μιλούσαμε στο σπίτι.
9. Σχετίζεται η γλώσσα αυτή με την ταυτότητα σας;
- Την βλαχική τη σχετίζω με την ταυτότητα μου ότι είμαι Βλάχος.
10. Η γλώσσα που μιλάτε, αποτελεί προϋπόθεση για να βρείτε δουλειά; Να πάτε διακοπές ή να επικοινωνείτε ευκολότερά;
- Η σλαβομακεδονική χρειάζεται για την επικοινωνία μας εδώ.
11. Τη γλώσσα αυτή τη διδαχθήκατε σε φροντιστήριο εκμάθησης γλώσσας;

-Την σλαβομακεδονική την έμαθα στο σχολείο, τη βλαχική την έμαθα στο σπίτι.

Γ) Παράδοση

12. Σχετικά με τη λαϊκή παράδοση, ποια ήθη, έθιμα και παραδόσεις διατηρείτε;

-Οι Βλάχοι μιλάνε τη βλαχική γλώσσα και τραγουδάνε στο σπίτι στους γάμους και στις γιορτές

13. Όσον αφορά την αστική παράδοση, πως πραγματοποιείτε τα έθιμα του γάμου, τις τελετές κηδειών, τις βεγγέρες;

- Η παράδοση για το γάμο έχει αλλάξει, επειδή πρώτα γίνεται ο πολιτικός και μετά ο θρησκευτικός.

Δ) Γνώση Ιστορίας

14. Ποια ιστορία γνωρίζετε καλά; Τη βλαχική, τη σλαβομακεδονική, τη βουλγαρική ή την ελληνική;

- Την ελληνική και τη βλαχική ιστορία ξέρω. Τις έμαθα από το σπίτι

15. Με ποιον τρόπο μάθατε την ιστορία;

- Διάβαζα ιστορικά βιβλία

16. Ποιος ήταν ο ρόλος του σχολείου στην εκμάθηση της ιστορίας;

- Δεν θεωρώ πολύ σημαντικό τον ρόλο του σχολείου, γι αυτό διαβάζω ιστορικά βιβλία μόνος μου.

Ε) Σχετικά με το σήμερα

17. Έχετε έρθει στην Ελλάδα; Για ψώνια, διακοπές ή σπουδές;

- Έχω έρθει για ψώνια, για να δω συγγενείς...

18. Αν όχι, επιθυμείτε να έρθετε; Για ποιον λόγο;

- Επιθυμώ να έρθω για να δω τους δικούς μου ανθρώπους.

19. Θα θέλατε να μάθετε επαρκώς την ελληνική γλώσσα;

- *Ναι, θα ήθελα να μάθω να μιλώ την ελληνική γλώσσα, γιατί απλά την καταλαβαίνω.*

20. Έχετε συγγενείς στην Ελλάδα; Διατηρείτε σχέσεις μαζί τους;

- *Ναι, έχουμε συγγενείς στην Ελλάδα.*

21. Έχετε φίλους στην Ελλάδα; Τους επισκέπτεσθε;

- *Έχουμε φίλους στην Ελλάδα, παλιότερα τους επισκεπτόμασταν πολύ συχνά. Τώρα σπανιότερα.*

22. Τι μνήμες έχετε από συγγενείς σας που ήξεραν ελληνικά;

- *Θυμάμαι να μιλούν οι παππούδες μου βλάχικα.*

23. Μετέχετε σε πολιτιστικούς συλλόγους; Σε ποιους;

- *Δεν συμμετέχω σε συλλόγους λόγω ηλικίας.*

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αγγελόπουλος, Α. (1975). *Το εκκλησιαστικό καθεστώς των μητροπόλεων της Βορείου Μακεδονίας από το 1913 μέχρι σήμερα*. Μακεδονικά 15
- Ανδρέου, Α. (2001). *Ηράκλεια η Λυγκυστική*. Εφημερίδα Καθημερινή, Επτά Ημέρες
- Ανδρέου, Α. (2001). *Ο Μητροπολιτικός ναός του Αγίου Δημητρίου*, εφημερίδα Καθημερινή, Επτά Ημέρες
- Βαβούσκος, Κ., (1958). *Η συμβολή του Ελληνισμού της Πελαγονίας εις την Ιστορίαν της Νεωτέρας Ελλάδας*, Θεσσαλονίκη
- Βακαλόπουλος, Κ. (2002). *Το νεοτουρκικό κίνημα και ο ελληνισμός (1908-1912)*, Θεσσαλονίκη
- Βακαλόπουλος, Κ. (2002). *Ο Βόρειος ελληνισμός κατά την πρόιμη φάση του Μακεδονικού αγώνα (1878-1904)*. Θεσσαλονίκη: Σταμούλης
- Βακαλόπουλος, Κ. (2010). *Η Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού*. Θεσσαλονίκη: Σταμούλης
- Βακαλόπουλος, Κ. (1987). *Μακεδονία και Τουρκία (1830-1878)*. Θεσσαλονίκη: Βάνιας
- Βακαλόπουλος, Κ. (1986). *Νεότερη ιστορία της Μακεδονίας(1830-1912). Από τη γέννηση του νεοελληνικού κράτους ως την απελευθέρωση*. Θεσσαλονίκη: Σταμούλης.
- Βακαλόπουλος Κ. (1981). *Πολιτική, κοινωνική και οικονομική δομή του πασαλικίου Μοναστηρίου στα μέσα του 19^{ου} αιώνα*. Μακεδονικά 21.
- Βακαλόπουλος, Α. (1958). *Οι Δυτικομακεδόνες απόγονοι επί Τουρκοκρατίας*. Θεσσαλονίκη: Διάλεξις
- Βέρνικος, Ν. & Δασκαλοπούλου, Σ., (2002). *Πολυπολιτισμικότητα- οι διαστάσεις της πολιτισμικής ταυτότητας*. Αθήνα: Κριτική
- Βλασίδης, Β. (1997). *Η Αυτονόμηση της Μακεδονίας. Από τη θεωρία στην πράξη*. Αθήνα
- Βλάχος, Ν. (1935). *Το Μακεδονικόν ως φάσις του Ανατολικού Ζητήματος 1878-1908*, Αθήνα
- Βούρη, Σ. (1992). *Εκπαίδευση και εθνικισμός στα Βαλκάνια. Η περίπτωση της Βορειοδυτικής Μακεδονίας 1870-1904*. Αθήνα
- Βούρη, Σ. (2001). *Οψεις της εκπαιδευτικής ζωής*. Εφημερίδα Καθημερινή, Επτά Ημέρες

- Γεωργιάδης, Ν. (1984). *Όσα έγγραφα στο Μοναστήρι (1903-1912)*. Θεσσαλονίκη
- Γεωργίου, Β. (1992). *Η Μακεδονία στο μάτι του Γιουγκοσλαβικού κυκλώνα*, Αθήνα
- Γκόλια, Π. (2003). *Η Εκπαίδευση των Ελλήνων μαθητών στη ΕΣΣΔ (1917- 1938)*.
- Γνασίου, Μακεδνού. (1914). *Η μετά την νίκη Ελλάδα*. Αθήνα
- Γούναρη, Β. (2001). *Αστική συγκρότηση των Βιτωλίων*. Εφημερίδα καθημερινή, Επτά Ημέρες
- Γούναρης, Β. (2002), *Εγνωσμένων κοινωνικών φρονημάτων. Κοινωνικές και άλλες όψεις του αντικομμουνισμού στη Μακεδονία του Εμφυλίου πολέμου*. Θεσσαλονίκη
- Γούναρης, Β., Μιχαηλίδης, Ι. (2004). *Πρόσφυγες στα Βαλκάνια. Μνήμη και ενσωμάτωση*. Αθήνα: Πατάκη
- Γούναρης, Β. (2000). *Στις όχθες του Υδραγόρα- Οικογένεια, Οικονομία και Αστική κοινωνία στο Μοναστήρι 1879-1911*. Αθήνα:Στάχυ
- Creswell, J. (2011). *Η έρευνα στην εκπαίδευση*. Αθήνα:Ίων
- Cohen, L., Lawrence, M., Morrison, K., (2008). *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο
- Cohen, L., Lawrence, M. (1994). *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο
- Δαφέρμος, Μ. & Τσαούσης, Γ., *Οδηγός συγγραφής διπλωματικών και διδακτορικών διατριβών*, Πανεπιστήμιο Κρήτης Κοινωνικών Επιστημών, Τμήμα ψυχολογίας
- Διβάνη, Ε., (1995). *Ελλάδα και μειονότητες*. Αθήνα
- Δραγούμη, Φ. *Το ημερολόγιο μου*, Γεννάδειος Βιβλιοθήκη, Αθήνα
- Ηλιάδου- Τάχου, Σ. (2003). *Ο ελληνισμός του Μοναστηρίου Πελαγονίας- Κοινοτικός βίος και εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Ηρόδοτος.
- Ηλιάδου- Τάχου, Σ. (2001). *Η εκπαίδευση στη Δυτική και Βόρεια Μακεδονία(1840-1914)*. Θεσσαλονίκη: Ηρόδοτος.
- Ηλιάδου- Τάχου, Σ. (1998). *Οι δομές της Κοινοτικής εκπαίδευσης στις εκκλησιαστικές επαρχίες Κοζάνης, Σισανίου, Καστορίας και Μογλενών κατά την ύστερη τουρκοκρατία(1856- 1914)*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Παιδαγωγική Σχολή Τμήμα Νηπιαγωγών, Θεσσαλονίκη.

Ηλιάδου- Τάχου, Σ. (2003). *Το Κρούσοβο πέρα από την Ιστορία και τη μνήμη 1845-1903*. Θεσσαλονίκη: Σταμούλης

Ηλιάδου- Τάχου, Σ. (2004). *Τα Βαλκάνια στη δίνη των εθνικιστικών αντιπαραθέσεων*. Θεσσαλονίκη: Σταμούλης

Ηλιάδου- Τάχου, Σ., Μιχαήλ, Δ. (2010). *Συγκρότηση ταυτοτήτων την εποχή του εθνικισμού. Η περίπτωση των Βλάχων της Πελαγονίας*.(ανακτήθηκε από: <http://www.vlahoi.net/vlahoi-kai-ellinismos/taftotites-vlahon-pelagonias.html>)

Ιντζεσίλογλου, Ν. (1999). *Περί της κατασκευής συλλογικών ταυτοτήτων. Το παράδειγμα της εθνικής ταυτότητας*. Στο Κωνσταντοπούλου Χ., Μαράτου- Αλιπράντη Δ., Γερμανός Κ & Οικονόμου Θ. (επιμέλεια), *Εμείς και οι άλλοι: Αναφορά στις τάσεις και στα σύμβολα*. Αθήνα: Τυπωθήτω

Ίσαρη, Φ., Πουρκός, Μ. (2015). *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας*

Κατσουγιάννης, Τ., (1966). *Περί των Βλάχων των ελληνικών χωρών*. Θεσσαλονίκη

Κουκούδης, Α. (2000). *Οι μητροπόλεις και η Διασπορά των Βλάχων*

Κολτσίδα, Α. (2003). *Η Ιστορία του Μοναστηρίου της Πελαγονίας και των περιχώρων*. Θεσσαλονίκη

Κυριαζής, Π. (1923). *Οι βόγγοι του Μοναστηρίου*. Στο Στις όχθες του Υδραγόρα- Οικογένεια, Οικονομία και Αστική κοινωνία στο Μοναστήρι 1879-1911. Αθήνα: Στάχυ

Κωνσταντοπούλου, Χ. (1999). *Εισαγωγή: Αναφορά στην έννοια και στις όψεις των σύγχρονων αποκλεισμών*. Στο Κωνσταντοπούλου Χ., Μαράτου- Αλιπράντη Δ., Γερμανός Κ & Οικονόμου Θ. (επιμέλεια), *Εμείς και οι άλλοι: Αναφορά στις τάσεις και στα σύμβολα*. Αθήνα: Τυπωθήτω

Λιόντης, Κ. (2001). *Μοναστήρι ή Βιτώλια*. Εφημερίδα Καθημερινή, Επτά ημέρες

Μαντζάρης, Γ. (2007). *Επιστημονική έρευνα*. Θεσσαλονίκη: Εντυώσεις

Μαράτου- Αλιπράντη, Λ. (1999). *Εισαγωγή*. Στο Κωνσταντοπούλου Χ., Μαράτου- Αλιπράντη Δ., Γερμανός Κ & Οικονόμου Θ. (επιμέλεια), *Εμείς και οι άλλοι: Αναφορά στις τάσεις και στα σύμβολα*. Αθήνα: Τυπωθήτω

Μαράτου- Αλιπράντη, Λ & Γαληνού, Π. (1999). *Πολιτισμικές ταυτότητες: από το τοπικό στο παγκόσμιο*. Στο Κωνσταντοπούλου Χ., Μαράτου- Αλιπράντη Δ., Γερμανός Κ & Οικονόμου Θ. (επιμέλεια), *Εμείς και οι άλλοι: Αναφορά στις τάσεις και στα σύμβολα*. Αθήνα: Τυπωθήτω

Μέρτζος, Ν. (1978). *Εμείς οι Μακεδόνες*. Θεσσαλονίκη

- Μίντσης, Γ.(1990). *Ιστορία του Μακεδονικού Ζητήματος*. Θεσσαλονίκη
- Μπάλας, Ν. (1962). *Ιστορία του Κρουσόβου*. Θεσσαλονίκη
- Μπελιά, Ε. (1987) *Εκπαιδευτική πολιτική του ελληνικού κράτους και Μακεδονικός αγών*. Θεσσαλονίκη
- Μόδης, Γ. (1967). *Ο Μακεδονικός Αγών και η Νεότερη Μακεδονική Ιστορία*. Θεσσαλονίκη
- Μπονίδης, Κ. (2003). *Έρευνα των προδιαγραφών της διδασκαλίας των εν χρήσει σχολικών εγχειριδίων του γλωσσικού μαθήματος υπό το πρίσμα της Παιδαγωγικής της ειρήνης*. Στο Η Εκπαίδευση των Ελλήνων μαθητών στη ΕΣΣΔ (1917- 1938), επιμ. Γκόλια Π.
- Μπράμου, Κ. (1959). *Σλαβοκομμουνιστικοί οργανώσεις εν Μακεδονία*. Αθήνα
- Πάλλη, Α. (1977). *Φυλετικές μεταναστεύσεις στα Βαλκάνια και Διωγμοί του ελληνισμού*. Αθήνα
- Παπαδοπούλου, Στεφάνου Ι. (1970). *Εκπαιδευτική και κοινωνική δραστηριότητα του ελληνισμού της Μακεδονίας κατά τον τελευταίο αιώνα της Τουρκοκρατίας*. Θεσσαλονίκη
- Παπαναστασίου, Ε., Παπαναστασίου, Κ. (2014). *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής έρευνας*. Λευκωσία
- Παπαταξιάρχης, Ε. (1993). *Εισαγωγή: Το παρελθόν στο παρόν. Ανθρωπολογία, ιστορία και η μελέτη της νεοελληνικής κοινωνίας*. Στο Παπαταξιάρχης Ε. & Παράδελλη Θ (επιμ.). *Ανθρωπολογία και παρελθόν: Συμβολές στην κοινωνική ιστορία της νεότερης Ελλάδας*. Αθηνά:Αλεξάνδρεια
- Πασχαλίδης, Γ. (1999). *Η πολιτισμική ταυτότητα ως δικαίωμα και ως απειλή. Η διαλεκτική της ταυτότητας και η αμφιθυμία της κριτικής*. Στο Κωνσταντοπούλου Χ., Μαράτου- Αλιπράντη Δ., Γερμανός Κ & Οικονόμου Θ. (επιμέλεια), *Εμείς και οι άλλοι: Αναφορά στις τάσεις και στα σύμβολα*. Αθήνα: Τυπωθήτω
- Πνευματικός, Δ., Δημητριάδου, Α. (2013). *Σύντομος οδηγός επιστημονικής τεχνολογίας*
- Πρύνεντ, Ζ. (1999). *Πολιτισμική ταυτότητα: Μεταξύ μύθου και πραγματικότητας*. Στο Κωνσταντοπούλου Χ., Μαράτου- Αλιπράντη Δ., Γερμανός Κ & Οικονόμου Θ. (επιμέλεια), *Εμείς και οι άλλοι: Αναφορά στις τάσεις και στα σύμβολα*. Αθήνα: Τυπωθήτω

Σκουτέρη Διδασκάλου, Ν. (1982). *Η παράδοση της παράδοσης; Από τον καθημερινό στον επιστημονικό λόγο*. Στο Χατζηγώγα Γ. (επιμέλεια). Αρχιτεκτονική και παράδοση. Θεσσαλονίκη: Ατλαντίς

Σαραφίδου, Γ.Ο. (2011). *Συναρθρωση ποσοτικών και κοινωνικών προσεγγίσεων*. Αθήνα: Gutenberg

Σμυρνιού- Παπαθανασίου, Β. (1993). *Μοναστήρι: Ιστορική περιπλάνηση στην πάτρια γη*. Θεσσαλονίκη: Κυρομάνος.

Σουλιώτη, Μ. (2001). *Μοναστηριώτες της Αμερικής*. Εφημερίδα Καθημερινή, Επτά ημέρες

Σωτηροπούλου, Χ. (1962). *Απάντησις προς Βορράν. Ο ελληνισμός εις το βιλαέτιον Μοναστηρίου κατά τα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας και αι σύγχρονοι Γιουγκοσλαβικά επιδιώξεις*. Αθήνα

Τρίχα, Λ. (2001). *Η οικονομία στο Μοναστήρι*, Εφημερίδα Καθημερινή, Επτά ημέρες

Τσάλλης, Π. (1982). *Το δοξασμένο Μοναστήρι*. Θεσσαλονίκη.

Τσότσος, Γ. (1996). *Οι μετοικεσίες βλαχόφωνων από τη Βόρεια Ήπειρο στη Δυτική Μακεδονία*. Κοζάνη: Δυτικομακεδονικά Γράμματα

Φίλιας, Β. (2000). *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις τεχνικές των Κοινωνικών ερευνών*. Αθήνα: Gutenberg,

Weigand, Gustav. (2001). *Οι Αρωμούνοι (Βλάχοι)*. Αθήνα: Αφοί Κυριακίδη

Χασιώτης, Λ. (1998). *Ελληνοσερβικές σχέσεις: Διλήμματα μιας πενταετίας (1913-1918)*. διδακτορική διατριβή ΑΠΘ Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Θεσσαλονίκη

Χασιώτης, Λ. (2001). *Η ελληνική κοινότητα του Μοναστηρίου μετά τους Βαλκανικούς*, εφημερίδα Καθημερινή, Επτά Ημέρες

Χατζής, Μ. (2007). *Noi merandi, Εμείς οι Μηλιώτες*, Αθήνα

Χρυσόχου, Μ. (1909). *Βλάχοι και Κουτσοβλάχοι*, Αθήνα

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ- ΤΥΠΟΣ

Μόδης, Γ. (1962) *Αναμνήσεις από την ζωή των σωματείων Μοναστηρίου*, Αριστοτέλης(περιοδική έκδοση του Φιλεκπαιδευτικού Συλλόγου Φλωρίνης), 33-34.

Κλείτου. (1962) *Το Μοναστήριον*, Αριστοτέλης (περιοδική έκδοση του Φιλεκπαιδευτικού Συλλόγου Φλώρινας), 33- 34.

Τσάλλης Π. (1962). *Το δοξασμένο Μοναστήρι*, Αριστοτέλης (περιοδική έκδοση του Φιλεκαπαιδευτικού Συλλόγου Φλωρίνης), 33-34.

Εφημερίδα «Καθημερινή-Επτά ημέρες» (2001)

Εφημερίδα «Σήμερα» (1963), Αθήνα

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Hogg, M.A. & Vaughan, G.M (2002). *Social Psychology*, Prentice Hall, London

Preston, P.W. (1997). *Political cultural Identity: citizens and nations in a Global Era*. Sage Publications, London

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

Αγτζίδης, Β. (2010). Οι Έλληνες στη Fyrom, ανακτήθηκε από:
<https://kars1918.wordpress.com/2010/01/13/fyrom-greeks/>

Εφημερίδα «Μακεδονία». (21/4/2012), ανακτήθηκε από:
<http://vlahofonoi.blogspot.gr/2012/04/5-1919.html>

Πηχιών Α. (2016), Αρωμόνοι- Βλάχοι, ανακτήθηκε από:
http://vlahofonoi.blogspot.gr/2016/10/blog-post_10.htm

Αρχιμ. Χατζηγεφραιμίδης Ε. (2016), Τα «στυλίδεια» σχολεία του Μεγάρου Πελαγονίας, ανακτήθηκε από: http://vlahofonoi.blogspot.gr/2016/10/blog-post_5.html

Αρχιμ. Χατζηγεφραιμίδης Ε. (2016), Ο Ναός του Αγίου Δημητρίου στο Μοναστήρι, ανακτήθηκε από: <http://vlahofonoi.blogspot.gr/2016/08/blog-post.html>

ΠΑΡΑΘΕΜΑ II: Φωτογραφικό υλικό

Μοναστήρι 1903: Εορτασμός της 25ης Μαρτίου στο Ελληνικό Προξενείο

Ιωάννης Μανάκας (1868-1954), φωτογράφος

Άποψη του Υδραγόρα σε καρτ ποστάλ των αρχών του 20ου αι.

*Έλληνικό Έκπαιδευτήριο και διδασκαλικό προσωπικό Μοναστηρίου.
(Φωτογ. Μουσείου Μακεδονικού Αγώνος)*

Άγιος Δημήτριος Μοναστηρίου 1917